אלע ווערק פון שלום־עליכם

קאָמעדיעס

The Norman Kaithlat
Memorial Library

B'NAI B'RITH HILLEL FOUNDATION
TORONTO

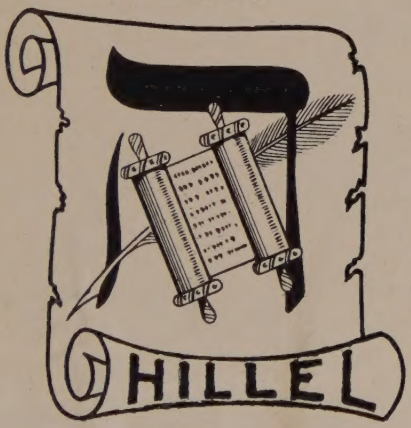

DONATED BY

LOUIS HERMAN

in memory of his father

EDWARD HERMAN

אַלע ווערק פון שלום-עליכם

קאַמעדיעס

שלום-עליכם פאַלקס-פאַנד אויסגאַבע — ניו יאָרק, 1921

Copyright, 1921, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

Donated to
the
Committee
for
Yiddish

קאמעדיעס

אינהאלט

די אסיפה 7

יקנה"ז 29

מזל טוב ! 135

פארביטען די יוצרות 169

אנענטען 197

קעניג פיק 219

שראגע 237

עולם־הבא 263

מיסטער בוים אין קלאזעט 281

אינצווייען א זעכס־אוו־זעכציג 291

די אסיפה

א „ריינע קאמעדיע".

נעשריבען אין יאהר 1889.

די נעמען פון די פאַרשוינען:

ראַבינער. נאָך נאָר א יונגערמאַן, נעענדיגט פיער קלאַסען, טראָגט בלויע בריל־ען.

ראַבינערשע. זיין וויב. א יונג ווייבל.

ברוך־השרש. א בעל־הלואה. נישט נאָר קיין יונגערמאַן, אבער אויך נישט קיין אלטער איד. רייבט זיך צווישען יונגע לייט.

שמחה. א נגיד'ישער יונגערמאַן. האלט די טאַקסע.

אברהמעל. א יונגערמאַן א „משכיל". גיט וואַכער.

אהרצי. נאָר־וואָס אראָפ פון קעסט. שטופט זיך צו די גרויסע.

בנצי. זיצט נאָך אויף קעסט. קוקט אהרצין אין דן צייהן אריין.

מאָטעל
יענקעל
יוסעל
הערשעל
בערעל
אנשעל
איצעל

בחורים, וואָס לייענען גאַזעטען.

לייבקע. א שמש.

די סצענע קומט־פאָר אינ'ם סוף פונ'ם נייענצעהנטען יאהרהונדערט, אין א קליי שטעדטעל, פונקט צווישען מאקאַרעווקע און צווישען סטרישטש, אין דער סביבה פון מאזעפעווקע, ביי'ם ראַבינער אין שטוב, שבת־צו־נאַכטס נאָך הבדלה.

[דער עולם געהט ארום איבער דער שטוב. מע רויכערט, מע רעדט. עס איז א געפילדער ביז'ן הימל. דער ראבינער זעצט זיך אוועק ביים טיש.]

ר א ב י נ ע ר. ששששא! שא! איך בעט מיינע לייעבע געסט זיך זעצען ארום טיש און אויסהערען קודם כל דעם „דאקלאד", וואס איך וועל אייך דא פארלייענען, בכדי מיר זאלען זיך קאנען גוט פארשטעהן, צו וואס האבען מיר זיך דא צונויפגעקלויבען. זעצט זיך, זעצט זיך. [נעמט ארויס א פאפיער פון דער זייט־קעשענע און לייענט]. „היות..."

ש מ ח ה. ראשית חכמה, איהר זענט דאך עפים, ווי זאגט ער, א ראבינער ביי אונז; הייסט דעם שמש, לאז ער אקאורשט ברענגען דעם ביטערען טראפען און טאקי פארביסען אויך.

ר א ב י נ ע ר [צום שמש]. רב לייב! ווייסט איהר וואס? טהוט א שפרונג אויף איין פוס... שא! [צום ווייב]. קום נאר אהער, מיין האַרץ! הערינג האסט דו דאך מסתמא? היים, נשמה מיינע, דערווייל צוגרייטען פארביסען און...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איך האב געמיינט — אי־פע, א חרפה, א בושה, כלעבען! נא דיר גאר הערינג אין מיטען שבת־צו־נאכטס! ביי לייטען האב איך נעזעהען אויף איין אסיפה...

א ב ר ה מ ע ל. ע! שלאגט־זשע נישט איבער אין מיטען! מע לייענט דאך עפים, דאכט זיך, הא?

ש מ ח ה. מאהלט אייך, קיין עולה וואלט נישט געווען, אז די רביצין זאל געווען צוגרייטען א בארשטשעל, אבער אזוי, א וואלכעש טאקי, ווי זאגט ער...

ר א ב י נ ע ר ש ע. אָט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב, טאָמער איז קאַרג! וועד האָט זיך נעקאָנט ריכטען, אז פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאכטס...

ר א ב י נ ע ר. שא! שלאָג־זשע נישט איבער, מאמעטשקע! זעהסט דאָך, אז מע טהוט עפּים! [לייענט ווייטער]. „היות...“

ל י י ב ק ע. נו, וועד גיט געלט? מע באדארף דאָך עפּים געלט אויף משקה, צי ניין?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, יונגעלייט, וואָס שווייגט איהר?

א ה ר צ י. חברה בחורים, רוקט זיך אקאָרשט ארויס מיט די מזומנים!

ב נ צ י. מיט די מזומנים אקאָרשט!

ב ח ו ר י ם [אלע אינאיינעם]. לאָמיר שוין הערען עפּים! מיר זענען נישט געקומען אהער בראָנפען טרינקען. מע טהוט דאָך עפּים אין איין ענין! לאָז מען אָפּלייענען, וועט מען נאָכדעם האָרכען וואָס, וועד, וועמען! [מע רוקט ארויין דעם שמש עטליכע זיבערנע מטבעות].

ר א ב י נ ע ר [הוסט אוו לייענט]. „היות...“

ר א ב י נ ע ר ש ע. ניטאָ קיין הערינג, אויסגעאנגען! וואָס טהוט מען?

ר א ב י נ ע ר. נו, קויפט מען, אז ס'איז ניטאָ! אָבער לאָז צו־רוה! שוין וויפיעל מאָל אָנגעהויבען — א מעשה אָהן איין עק! [לייענט]. „היות... כפי אזוי ווי היינטיגע צייטען אט דא זעהען מיר אידען נעבאָך מוטשען זיך פשוט, וועדען אויסגעריסען...“

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס לייענט ער דאָס?

ש מ ח ה. וויים איך! א „רעטש“, אפּנים.

א ה ר צ י. שא! לאָז זיין שטיל־ער א ביסעל! מע לייענט דאָך עפּים!

ב נ צ י. איהר זעהט דאָך, אז מע לייענט, זעהט איהר דאָך!

ב ח ו ר י ם [אלע]. שא! שא! שששאאא!

ר א ב י נ ע ר [הוסט אוו לייענט]. „היות...“ ניין, וואו האלט איך? יאָ... „אויסגעריסען, קיין פּרנסה איז ניטאָ, מע שלאָגט,

מע יאָגט, מע רייסט, מע בייסט, מע סיפּעט, מע ציפּעט — ס'איז שלעכט! מענטשען פאַלען אין די גאַסען, מע געהט אויס פאַר הונ־גער נעבאַך. אומעטום, אין אַלע ערטער, האָבען זיך געפונען, ווי ס'איז אייך באַקאַנט, מענטשען אָרענטליכע, געבילדעטע מענטשען, געלעהרענטע מענטשען, מענטשען, קאָן מען זאָגען, מיט אַ פאַר־שטאַנד, מענטשען גוטע, הומאַנע מענטשען, מענטשען וואָס זאָרגען לטובת הכּלל, מענטשען וואָס טהוען זעהר פיעל פאַר זייערע אָרעמע ברידער, יעדער העלפט ווי ווייט מעגליך, מיט וואָס ער קאָן. מע מאַכט אסיפות, מע קלויבט געלט, מע טיילט צדקות — הכּלל, מע טהוט, מע אַרבייט, מע שלאָפט נישט. אומעטום הערט מען: קאָמיטעט, עמיגראַציע..."

ברוך־הערש. יאָ, איך בעט אייך, הערר ראַבינער, מאַכט מיך קלאָר, וואָס איז דער ענין פון דער עמיגראַציע? איך הער, מע רעדט אַלץ: „עמיגראַציע, עמיגראַציע!"

אהרצי. אַך, שלאָגט ניט איבער! לאָזט קאָנטשען, וועט איהר נאָכדעם פרעגען!

בנצי. פרעגען וועט איהר נאָכדעם פרעגען.

שמחה. ס'איז דיר נאָר איין אַקציע מיט אַ אידען! יענער פרעגט, ער וויל וויסען — פרעגט ער!

אַברהמעל. יאָ פרעגען — מע דאַרף דאָך אָבער אויס־הערען פריהער! לייענט, לייענט!

ראַבינער [לייענט ווייטער]. „עמיגראַציע, אַמעריקע, פּאַ־לעסטינע. אומעטום טהוט מען לטובת הכּלל. אויף די גאַזעטען לייענען מיר: דאָ איז דאָס, דאָרט איז יענעס, חברות זענען פאַרהאַן שוין כּמעט אויף דער גאַנצער וועלט — אין מאַקאַרעווקע, אין קאַש־פּעראָוו, אין יאַמפּעלע, אפילו אין סטרישטש איז אויך דאָ אַ חברה. אַ חרפּה, אַ בושה — אַזאַ שטאָדט, ווי אונזער שטעדטעל איז, אידען, אָהן עין־הרע, אַזוי פיעל, זאָלען זיך נאָר מעהרען..."

ברוך־הערש. זאָלען זיך מעהרען? גאָר קיין נאַר נישט אונזער ראַבינער, כלעבען!

א ב ר ה מ ע ל. בקיצור, ווערט־עך אהן א זייט — מע לייענט דאך עפים!

ב ח ו ר י ם [אלע]. אבער לאז האבען אייז עק! לייענט! לייענט!

ר א ב י נ ע ר. „אזוי פיעל אידען, אהן עין־הרע"... המ... המ... איך מיין טאקי באמת... „צייט עפים אנהויבען צו טהון אונז אויך, עפים אין זינען האבען טובת הכלל..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. בכן, נו, איז וואס?

א ב ר ה מ ע ל. בראש האט איהר מעהר קיין צייט נישט פון דער גאנצער וועלט!

ב ח ו ר י ם [אלע]. לייענט, לייענט!

ר א ב י נ ע ר. „על כן איז געבליבען בהסכם... בהסכם פון אונזערע יונגע־לייט און בחורים, משכילים, געבילדעטע, יונגלעך וואס האבען ליעב השכלה, וואס לייענען א בלאט און וואס ווייסען וואס אויף דער גאנצער וועלט טהוט זיך, וואס נעמען זיך אן, וואס פאר־שטעהען, וואס פיהלען, וואס..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, בקיצור, לאמיר שוין הערען וואס?

א ב ר ה מ ע ל. האסט דו געזעהען?! א איד איז דיר קיין קאטאוועס נישט! האט קיין צייט ניט א ביסעל!

ב ח ו ר י ם [אלע]. נו, לייענט, לייענט!

ר א ב י נ ע ר. „וואס פארשטעהען, וואס פיהלען, וואס געבען אכטונג, וואס זעהען, וואס הערען, וואס ווייסען, ווי ווייט שלעכט ס'איז אונז היינטיגע צייטען, — לכן איז געבליבען, אז מיר זאלען זיך היינט צונויפקלויבען דא ביי מיר און אלע אינאיינעם דא עפים אנהויבען צו קלערען און טאקי טהון אויך עפים לטובת הכלל, ווי ביי ליטען, בכדי מיר זאלען זיך ניט דארפען שעמען פאר די איבע־ריגע שטעדט ארום און ארום, און מע זאל זעהען, ראשית חכמה..."

ש מ ח ה. נו, אדרבה, ס'איז טאקי א יושר.

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איך פארשטעה ניט וואס? ס'איז ביי אונז דען ניטא קיין חברות? קארג צדקה וועלט צעטיילט ביי אונז

א יאָהר? וויפיעל פאַלט אַריין ביי אונז מעות חטים? היינט די טאַקסע?!...

ש מ ח ה. אַך, לאָזט צו־רוה! ניט דאָס מיינט מען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס דען מיינט מען? לאָם איך וויסען.

א ה ר צ י. איהר האָט דאָך געהערט! אָט דאָס, וואָס דער ראַבינער האָט געלייענט.

ב נ צ י. איהר האָט דאָך געהערט וואָס מע לייענט וואָס!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס טויג מיר וואָס ער לייענט! הערט צו, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

א ב ר ה מ ע ל. וואָס טויג מיר דאָס זאָגען אייערס, וואָס איהר וועט זאָגען! איך ווייס פריהער, וואָס איהר וועט זאָגען! אייך און שמחה'ן ליגט אין קאָפּ די טאַקסע. וואָס חלומ'ט זיך א הוהן? — פּראָסע!

ש מ ח ה. א משל! דאָס איז יאָ, ווי מע זאָגט: אַז ציבעלע איז ציבולי, איז קנאָבעל קנאָבולי... ווער פרעגט דיך ווער?

ב ח ו ר י ם [אַלע]. אָבער שלאָגט נישט איבער! לאָזט א אידען רעדען!

א ה ר צ י. וואָס ווערט פון דעם רעדען? מע דאַרף עפּיס טהון!

ב נ צ י. טהון באַדאַרף מען!

ר א ב י נ ע ר. „און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו? געלט מסתּמא? וואָס איז דאָ פאַרהאַן וואָס צו טענה'ן א סך?

ש מ ח ה. הערסט דו? געלט? אָט דאָס מיינט דער פּסוק? ס'א קטניות!!!...

א ב ר ה מ ע ל. נו, און אַז געלט, איז וואָס? וואָס־זשע האָט איהר זיך דאָ אַזוי דערשראָקען?

א ה ר צ י. מע באַדאַרף אָבער באַקלערען, ווי אַזוי געלט?

ווי ארום גענט? ס'איז קיין קונץ נישט נלאט אזוי — „זשיד, דאוואי הראשע!" דערויף האבען מיר דאך נעמאכט איין אסיפה, אז מע זאל באקלערן דעם ענין אקוראט!

ב נ צ י. פארשטעהט זיך, מע בארארף באקלערן דעם ענין אקוראט!

א ב ר ה מ ע ל. אז מע לאזט אבער ניט רערען. איינער דעם אנדערען שלאגט איבער, טויג דאך אויף כפרות! לייענט, לייענט וויטער!

ב ח ו ר י ם. לייענט, לייענט!

ר א ב י נ ע ר. „בארארף מען זעהען, ראשית חכמה, אז..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אז וואס?

א ב ר ה מ ע ל. הארט שוין אוים א ווייל!

ר א ב י נ ע ר. „ראשית חכמה, אז אונזערע נגידים..."

ש מ ח ה. אונזערע נגידים?! באלד עפים — טהוט מען איך א וואנרף צו די נגידים!

א ה ר צ י. איי, לאזט צו־רוה! פאר וואס זאלט איהר איבערשלאגען אלע מאל?

ב נ צ י. למאי זאל מען איבערשלאגען למאי?

ר א ב י נ ע ר. „אז אונזערע גבירים מיט די נגידים מיט די בעלי־בתים, מע זאל זיך צונויפלעגען, מאכען א..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, דאס האב איך געוואוסט פריהער! אויפגעטהאן א נייעס! פונקט דאס זעלביגע, וואס פאר א יאהרען אין דער צייט!

א ב ר ה מ ע ל. א היסטאריע דיר מיט דעם אידען! לאזט ניט רערען יענעם א וואנרט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וווייסט איהר וואס, רב ראבינער? וואס טויג די אלע משא־ומתנם — זאגט בקיצור, וואס בארארף מען מהון?

ש מ ח ה. בקיצור? מע בארארף קודם כל אויסקלויבען דא אויף דער אסיפה גבאים, א נאמן, טשלענעם הייסט דאס.

א ב ר ה מ ע ל. טשלענעם? מי ומי ההולכים?
א ה ר צ י. וואָס הייסט וועד? מיר טאקי אליין.
ב נ צ י. טאקי מיר אליין טאקי!
ש מ ח ה. שא! לאָזט זיך דיענען! קודם כל דארף מען...
מ א ט ע ל. ניין! מע באדארף פריהער גוט אָפּקלערען...
י ע נ ק ע ל. וואָס אָפּקלערען?
י ו ס ע ל. דאָס הייסט, אויפשרייבען דאָס אלץ אויף פאפיער און...
ה ע ר ש ע ל. אין סטרישטש איז אנדערש. דאָרט האָבען זיי פריהער אוועקגעשריבען א בריעף קיין פּייטערבּארג...
ב ע ר ע ל. ער דערצעהלט מיר סטרישטש! איך קום ערשט צו פאָהרען פון סטרישטש פאר יום־טוב, זאָגט ער נאָר דאָס!
א נ ש ע ל. מילא וואָס איז די נפקא־מינה — צי אזוי, צי אזוי?
א י צ ע ל. ס'א גרויסער חילוק, נאר! איך וועל דיר ווייזען דעם לעצטען נומער „המגיד"! [שלעפט פון קעשענע דעם נומער „המגיד", אוו צווישען די בחורים וועדט א געדעדעריי].
ב ר ו ך־ה ע ר ש. לאָז זיין שטיל, יונגעלייט! אז עלטערע רעדען, באדארפען יונגעלייט שווייגען.
י ע נ ק ע ל. ס'איז א סברה, אז אין די ענינים האָבען די יונגעלייט פונקט אזא דעה, ווי די אלטע אידען.
ש מ ח ה. אין באָד וועט איהר זאָגען א דעה, ניט דא. דרך ארץ!
י ו ס ע ל [צו די איבערינע בחורים]. נו, האָב איך דען ניט גע־זאָגט, ס'וועט אזוי זיין?
ש מ ח ה. שא! ווייסט איהר וואָס? אָט הערט מיך אויס. איך וועל אייך זאָגען נאָר צווי וועדטער! [קריכט אויפ'ן טיש].
א ב ר ה מ ע ל. שלשה דברים — צווי וועדטער אויף פיער זייגער־שעה.

א ה ר צ י [אויפֿן טיש]. אז איהר ווילט מיר פאלגען, וועל איך אייך זאגען גאר איין אנדער פלאן.

ב נ צ י. גאר איין אנדער מין פלאן גאר!

ב ח ו ר י ם [אלע]. נו, אדרבה, זאגט, זאגט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [האלט צו שפחה'ן דאס מויל מיט דער האנט]. לאז א אידען רעדען!

ש מ ח ה [רייסט אראפ די האנט און שרייט]. לאז מען קלויבען גבאים על־פי גורל!...

א ה ר צ י. ווייס איך וואס — גורל! רעדסט ווי א דולער!

ב נ צ י. ווי א דולער רעדט ער!

א ב ר ה מ ע ל. ניין, לאז אויסרעדען! האסט דו געהערט, ווי מע לאזט נישט רעדען קיין וואָרט? ס'איז דיר נאר א קאמעדיע מיט א אידען!

ש מ ח ה. סע טויג ניט! דאס בעסטע איז, וועז איהר זאלט מיך פאלגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. פאס איך מיין... איך מיין גאר איין אנדער מין מיין.

ר א ב י נ ע ר. לאם איך שוין ארויסזאגען מיין מיין, וועט איהר נאכדעם ארויסזאגען אייער מיין!

ב ח ו ר י ם [אלע]. דער ראבינער! דער ראבינער לאז זאגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואס וועט ער זאגען? מע וויסט פריהער וואס ער וועט דארטען זאגען: ער וועט זאגען „גילט" — מע וויסט דאס!

א ב ר ה מ ע ל. וואס טויג מיר מעשיות, רב ברוך־הערש? איהר זענט א גוטער נודניק. לאזט אויסרעדען א וואָרט, וועט איהר אייך נאכדעם זאגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. מילא, נו, גע'פועל'ט, גע'פועל'ט!

[מאכט צו דאס מויל מיט דער האנט און שווייגט].

ר א ב י נ ע ר. „... מע זאל אנהויבען זארגען לטובת הכלל..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס פאר א טובת הכלל? א גאנצע נאכט „טובת הכלל"!

א ב ר ה מ ע ל. ע! מע האָט דאָך נערעדט, ס'זאָל זיין שטיל!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, נו! בקיצור! נע'פּועל'ט, נע'פּועל'ט.

ר א ב י נ ע ר. „און מע זאָל טאקי אָנהויבען עפּים טהון אויך לטובת הכלל..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אָבער...

א ב ר ה מ ע ל. שא! האָסט דו געהערט, א איד קאָן זיך נישט איינהאלטען א מינוט? ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע און גענוג!

ר א ב י נ ע ר. „בכדי מע זאָל קאָנען עפּים טהון לטובת הכלל, איז ניט דער עיקר די טשלענעס. טשלענעס וועלען זיין גענוג..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס פאר טשלענעס? איין אופראוע ביי אייך, צי וואָס?

א ה ר צ י און ב נ צ י. נו, לאָז זיין גבאים.

ב ח ו ר י ם [אלע]. נייז, טאקי טשלענעס! פאר וואס ניט קיין טשלענעס טאקי?

א ב ר ה מ ע ל. בקיצור, טשלענעס, גבאים — ס'א נפקא־מינה א ביסעל!

ש מ ח ה. ווי אזוי־זשע וועלען מיר דאָס קלויבען די גבאים?

א ה ר צ י און ב נ צ י. וואָס הייסט, ווי אזוי? מיר וועלען נעמען און וועלען אויסקלויבען טאקי צווישען זיך, אָט דאָ א.

מ א ט ע ל. ווייסט איהר וואָס? איך וואָלט געזאָגט אזוי: איך האָב געלייענט יענע וואָך אין בלאַט, שרייבט דאָרט איינער...

י ע נ ק ע ל [שטופט אפ מאטלען]. שא! נייז, דאָס טויג ניט! איך וועל אייך זאָגען, ווי אזוי!

י ו ס ע ל. אָט האָט זיך געפונען א בעל־יועץ — ע ר וועט זאָגען!

ה ע ר ש ע ל. נו, זאָג ד ו, לאָמיר הערען, אדרבה!

ב ע ר ע ל. פֿארהאן עלטערע דאָ, לאָזען זיי זאָגען.

א נ ש ע ל [שפּרינגט־ארויס]. עלטערע, יונגערע — זאָגען מען זיך איטלעכער זאָגען. דאָרויף איז דאָס איין אסיפה!

א י צ ע ל [שלעפּט דעם „המגיד"]. דער „המגיד" זאָגט... איז „המגיד" שרייבט איינער א קאָרעספּאָנדענציע...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. שבעה דברים בגולם! יונגעלייט האָבען דיר קיינמאָל קיין צייט ניט!

ש מ ח ה. נו, זאָגט־זשע איהר, ווי אזוי?

א ב ר ה מ ע ל [אויפ'ן טיש]. איד וואָלט געזאָגט גאָר אנדערש. מע באַדאַרף גאָר ביי די עלטערע בעלי־בתּים נישט פּרעגען; זיי מאַכען תּמיד קאַליע. לאָמיר אויסקלויבען דאָ צווישען זיך טאַקי גבאים. מיר זענען דאָך אַלע דאָ, לאָמיר נעמען און וואַרפען גורל, ווער ס'זאָל זיין גבאי, ווער נאָמן, ווער א רואה־חשבון...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אַלע? נא דיר נאָר אַלע! גאַנץ קעקעלע־קהל? א שיינדעלע!

ב ח ו ר י ם [אלע]. פֿאַר וואָס ניט אַלע?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אפשר יונגע צוציקלעך אויך? „יעמוד עם כּל הנערים" הייסט דאָס?

ב ח ו ר י ם [אלע]. פֿאַר וואָס דען ניט? היינט פיהרען די וועלט נאָר די יונגעלייט. לייענט אויפ'ן בלאַט, וועט איהר זעהען.

ר א ב י נ ע ר. צו וואָס טויג דאָס שפּאַרען, וואָס איהר שפּאַרט זיך דאָ, אז איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס און ווען? וואָס וועט ארויסקומען פון די גבאים, אז מיר האָבען קיין געלט נישט?...

א ה ר צ י. ניין, סע טויג ניט אזוי!

ב נ צ י. אזוי טויג עס ניט!

א ב ר ה מ ע ל. פֿאַר וואָס? פֿאַר וואָס טויג ניט? האָסט נאָך גאָר ניט געהערט, און זאָגסט שוין, אז סע טויג ניט? ס'איז א רייגע קאָמעדיע!

ש מ ח ה [אויפ'ן טיש]. פֿאַלגט־זשע איהר מיר, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט איהם]. לאָזט־זשע זיך דיענען! הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ש מ ח ה [רייסט זיך אויס]. ניין, שמעני, הערט מיך צו!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [חאפט שמחה'ן פאר א האנט]. וואָס איז פאר א הפקרות — נישט לאָזען יענעם אויסרעדען א וואָרט, הא?

ש מ ח ה. ווער לאָזט אייך ניט רעדען? רעדט אייך געזונטערהייט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. לאָז מען קודם כל אויסקלויבען גבאים פון די עלטערע יונגעלייט, וואָס זענען דאָ.

א ה ר צ י. וואָס עפיס פון די עלטערע גראָד?

ב נ צ י. באַלד עפיס די עלטערע?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איטליכער בעל־דרשן דרשה'ט פון זיינעט־וועגען.

א ב ר ה מ ע ל. ס'איז דיר אָבער טאַקי נאָר א ריינע קאָ־מעדיע! לאָזט מיך אויסרעדען, נאָכדעם וועט איהר אייך זאָגען וואָס איהר ווילט!

ר א ב י נ ע ר [שטעהט אויף, טהוט א פאַטש מיט דער האנט איבער'ן טיש]. שאַט! עטליכע ווערטער, נישט מעהר! וואָס האָבען מיר זיך דאָ צונויפגעקלויבען? זיך קריעגען? שרייען? פילדערען? צי טאַקי עפיס אין זינען האָבען איין ענין, הא? איך האָב געמיינט, אַז מיט יונגעלייט קאָן מען עפיס מאַכען, צום סוף — ווער? וואָס? נאָך ערגער ווי מיט עלטערע מענטשען! וואָס פאַר א פנים האָט דאָס? — פרעג איך אייך! א פרעמדער מענטש זאָל שטעהן דאָ ביי דער זייט, וואָלט ער דאָך פון אונז חוזק געמאַכט, באַשריבען אויף די גאַזעטען!

ב ח ו ר י ם [אלע]. גערעכט, גערעכט!

ש מ ח ה. באַשרייבען אויף די גאַזעטען? [קוקט אויף איצלען]. אַנו, לאָז זיך נאָר עמיצער פרובען פון אונזערע בחורימ'לעך באַ־שרייבען דאָס אויפ'ן בלאַט!

א י צ ע ל [שפרינגט ארויס]. וואָס זשע האָט איהר אזוי אָנ־
געשראָקען? אַז מע וועט וועלען, וועט מען אייך טאַקי באַשרייבען
פון קאָפּ ביז די פיס, אַז איהר וועט זיך מיט קיין צעהן וואַסערען
ניט אָפּוואַשען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [צו איצלען]. אַה, דו שנעק איינער! די
נאָז וויש אָפּ! וואָס זאָגסט דו אויף זיין טאַטען דעם אָנזעצער?!
ער וועט אונז באַשרייבען אויף די גאַזעטען! אַ רייבער געוואָרען
גאָר! אין חדר אַריין, דו שקאָץ איינער!

מ אָ ט ע ל [צו איצלען]. מיט אַ פּראָצענטניק שטעלסט דו
זיך אַוועק אויס'טענה'ן! דו קענסט זיי ניט — די פאַנאַטיקער, די
פּיאַווקעס?!

ש מ ח ה. די פּיאַווקעס? אַה, דו שייגאַץ איינער, עזות־
מחוצף־פּנים! אַ אידען מיט אַ באָרד שטעלסט דו זיך זידלען?
דו מיינסט, סע איז די טאַקסע, וואָס איהר האָט זי באַשריבען אויפ'ן
בלאַט?! [עס ווערט צווישען עולם אַ סומאַטאַכע. דער ראַבינער האַלט זיי
איין].

ר אַ ב י נ ע ר. אין גאָטעס ווילען! עס וועט דאָך זיין אַ
חרפּה, אַ בושה פאַר לייטען, אַז מיר וועלען זיך אַזוי צעגעהן! מע
וועט זאָגען: יונגעלייט האָבען קיין שכל ניט פון דאַנען אַהין.
האָבען מיר זיך שוין צונויפגעקלויבען, באַדאַרפען מיר עפּיס מתקן
זיין.

א ב ר ה מ ע ל. נו, אַדרבה, נו? לאָז מען עפּיס טהון!

א ה ר צ י [צו ברוך־הערשען מיט שמחה'ן]. איהר זענט דאָך עפּיס
עלטערע! נו, זאָגט איהר, לאָמיר האָרכען.

ב נ צ י. נו, אַדרבה, נו, לאָמיר האָרכען לאָמיר.

ב ר ו ך־ה ע ר ש. האָב איך דאָך אייך געזאָגט! נו, מישען
זיך אַריין די יונגלעך אין מיטען. איך זאָג: עס וועט גאָרנישט
זיין דערפון, מחמת...

ש מ ח ה. ס'איז אַ טעות, רב ברוך־הערש, כלעבען, אַ טעות!
אָט הערט מיך אויס, וואָס איך וועל אייך זאָגען.

א ה ר צ י. נו, זאָגט זשע איהר, אז איהר לאָזט יענעם ניט זאָגען.

ב נ צ י. נו, אדרבה, אדרבה?

ש מ ח ה. לאָז מען קודם כל קלויבען גבאים; נאָכדעם וועט מען שוין וויסען וואָס צו טהון.

ר א ב י נ ע ר. וואָס זשע, גלאָט גבאים? מע באַראַרף דאָך פריהער אָפּקלערען ארום וואָס צו טהון!

א ב ר ה מ ע ל. ניין, שמחה איז געוועבט: פריהער באַראַרף מען קלויבען גבאים, טשלענעם.

ב ח ו ר י ם. טשלענעם, טשלענעם!

א ה ר צ י. מי ומי הטשלענעם?

ב נ צ י. וער זענען די טשלענעם וער?

ר א ב י נ ע ר. טשלענעם וועלען זיך געפינען. נישט דאָס איז דער עיקר. איך האָב געוואָלט פריהער איבערלייענען אייך דעם דאָקלאָד...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וויעדער „דאָקלאָד"? ער האָט דאָס צו טהון מיט'ן דאָקלאָד!

א ב ר ה מ ע ל. אָבער שלאָגט ניט איבער! ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע און געגוג!

ב ח ו ר י ם [צו]. לאָזט רעדען דעם ראַבינער א ווארט. וואָס טהוט זיך דאָ?

ר א ב י נ ע ר. איך וואָלט געזאָגט אזוי. קודם כל, אזוי ווי מיר זענען אַלע דאָ, וואָלט געווען א יושר, אז...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. דברים בטלים!

ר א ב י נ ע ר [קוקט אויף דער ראַבינערשע, בשעת יענע גרייט צום טיש, שטעלט בראַנפען מיט פּארבייסען]. א ריינער אומגליק! מע לאָזט ניט אויסרעדען קיין ווארט! אויף רעדען איז איטליכער א בעלן, נאָר הערען ווילּ קיינער נישט... איז דאָס נישט קיין קאָמעדיע? זאָג שוין דו אַליין, נשמה מיינע!

ר א ב י נ ע ר ש ע [קנייטשט מיט די פלייצעס]. א ריינע קאמעדיע!

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן מיש]. מיר האבען דא א גבאי, א נאמן, א קאינאטשעי מיט טשלענעס. וואס באדארף מען נאך?

א ה ר צ י. מי ימי?

ב נ צ י. ווער איז, ווער?

א ב ר ה מ ע ל [אויך אויפ'ן מיש]. שמחה, ברוך־הערש און דער ראבינער זענען די גבאים, און...

א ה ר צ י. נו, און ווייטער?

ב נ צ י. און ווייטער וואס?

א ב ר ה מ ע ל. היינט א נאמן... צוויי נאמנים...

ש מ ח ה. מאקי אהרצי מיט בנצין? נו, און אברהמעל?

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט אפ שמחה'ן מיט דער האנט]. אז ס'איז וא אזוי, איז איינער א נאמן, דער אנדערער א רואה־חשבון.

ש מ ח ה [ריסט זיך אויס פון ברוך־הערש'ס הענט]. ניין, צוויי נאמנים און איין רואה־חשבון, אדער איין נאמן און צוויי רואה־חשבונס: אברהמעל דער נאמן און אהרצי מיט בנצין די רואה־חשבונס.

ב ח ו ר י ם [שטעהען אויף]. נו? נו?

ר א ב י נ ע ר. און די בחורים?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. יינגע צאפעקלעך.

א ה ר צ י. די בחורים וועלען זיין די טשלענעס.

ב נ צ י. טשלענעס! טשלענעס!

ש מ ח ה. האבען מיר, ריסט דאס, דריי גבאים, צוויי נאמנים, איך מיין איין נאמן מיט צוויי רואה־חשבונס...

ר א ב י נ ע ר. ששא! וואס־זשע ווערט דערפון? וואס ווערט פון די גבאים מיט די נאמנים מיט די רואה־חשבונס?...

א ב ר ה מ ע ל [אויפן טיש ארויף]. אין זעבם טשלעגעם.

א ה ר צ י. נייז, זיעבען טשלעגעם; זיעבען בחורים — זיעבען טשלעגעם.

ב נ צ י. זיעבען! זיעבען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [נעמט זיך צום פרעשער מיטן נרעזער]. הייסט דאָס, אין א גוטער שעה? מעג מען שוין טרינקען לחיים, הא?

ש מ ח ה. נייז, האָט צייט, האָפט זיך ניט! מע באַדאַרף דאָס אַלץ פאַרשרייבען אויף פאַפּיער, אין א בוך אַריינשרייבען.

ר א ב י נ ע ר. וואָס פאַרשרייבען? מע באַדאַרף דאָך פריהער עפּיס אָפּהלערען וואָס צו טהון! ניט נלאָט הולאָם־אויף־דער־קאָראָבקע — גבאים, טשלעגעם...

ש מ ח ה. אָט דאָס זאָג איך דאָך, אַז מע באַדאַרף דאָס אַלס־דינג אַריינשרייבען אין א בוך אַריין. מיט וואָס אין אונזער חברה ערגער פון אַלע חברות?

א ב ר ה מ ע ל. נו, מאַכט מען א פּנקס. א טייערע מציאה א פּנקס מאַכען?

א ה ר צ י. מי ומי המאַכערס?

ב נ צ י. ווער מאַכט דעם פּנקס ווער?

ש מ ח ה. דערויף זענען דאָך די בחורים באַשאַפען.

א ה ר צ י. חברה בחורים, וואָס שוויינט אוהר?

ב נ צ י. וואָס שוויינט אוהר וואָס?

מ א ט ע ל [צו יענקלען]. נו?

י ע נ ק ע ל [צו יוסלען]. נו?

י ו ס ע ל [צו הערשלען]. נו?

ה ע ר ש ע ל [צו בערלען]. נו?

ב ע ר ע ל [צו אנשלען]. נו?

א נ ש ע ל [צו איצלען]. נו?

א י צ ע ל [האלט דעם „המניד" און איז שטארק פארטיעפט אין די מחשבות]. המ... המ... אאא... [צעהלט אויף די פינגער].

ב ח ו ר י ם [אלץ צו איצלען]. וואס האסט דו זיך אזוי פאר־טראכט, איצעל? א שווערע זאדאטשע פאר דיר? וואס קלעקט דיר א פנקס מאכען? עס איז ביי דיר דאס ערשטע מאל, וואס?

א י צ ע ל [אלץ פארטיעפט]. ניין, ווייס איך... איך קלער אלץ דעם פרט... וואס פאר א פסוק מע זאל צומראכטען, סע זאל זיין ווי געוואונשען.

א ב ר ה מ ע ל. נו, מילא בקיצור, דאס איז שוין א שפע־טעריגע דאגה! איהר מאכט נאר א פנקס, סע זאל זיין ווי עס געהער צו זיין, אונזער חברה זאל ניט פארשעמט ווערען קעגען אנדערע חברות.

א ה ר צ י. ווי אזוי זשע וועט הייסען אונזער חברה? מע באדארף דאך איהר געבען א נאמען? צי ניין?

ב נ צ י. א חברה באדארף דאך האבען א נאמען א חברה.

ר א ב י נ ע ר. וואס וועט דערפון — יא א נאמען, ניט א נאמען? דער עיקר איז דאך, אז...

א ב ר ה מ ע ל. ע, זאגט דאס ניט, ראבינער! יערע זאך מוז האבען א באזונדערען נאמען.

ב ר ו ך־ה ע ר ש. שטות'עריי.

ש מ ח ה. ביי אייך איז אלץ שטות'עריי.

ב ר ו ך־ה ע ר ש [האלט זיך ביי'ם פלעשעל]. א נאמען זוכט איהר? חברות האבען מיר שוין געגוג, דאכט זיך. [צעהלט אויף די פינגער]. חברה משניות, חברה תהלים, חברה מלבוש־ערומים, סומך־נופלים, רופא־חולים, מתיר־אסורים... טאמער וואלט דאס געהייסען „חברה נארָאנים"? הא?

א ב ר ה מ ע ל. ביי אייך איז אלץ ווערטלעך.

ר א ב י נ ע ר [שטעלט זיך אויף]. הערט זשע אויס, וואס איר וועל אייך זאָגען.

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. ניין, הערט בעסער, וואס איר וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט איהם פאר דער האנט]. וואס טויג מיר דאָס זאָגען, וואס דו וועסט זאָגען?

א ב ר ה מ ע ל [קריכט אויפ'ן טיש]. לאָזט אויסרעדען א וואָרט יענעם אויך א מאל! ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע מיט א אידען!

ר א ב י נ ע ר. איך פארשטעה נאָר ניט, וואס שפאָרט מען זיך דא? דאָס קינד איז נאָך נאָר ניט געבוירען געוואָרען, און איהר טראכט שוין מכח א נאָמען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איהר פאלגט מיך! מע דארף דעם נאָמען אויף סים סאָט כפרות! אבי א חברה — וואס טויג דער נאָמען? לאָמיר בעסער נעמען צו קאָפלעך. זיך אנגעשריגען, ס'איז אוש טרוקען אין האלז געוואָרען. לחיים, אידען! יונגעלייט, לחיים! לחיים! [טרינקט].

א ל ע. לחיים, לחיים טובים ולשלום! [מע טרינקט, מע פאר־בייסט. אלע שרייען, פילדערען, ארויספאהרענדיג אויער צום אנדערען איז די רער ארויס. דער ראבינער ווייל עפים אויסרעדען זעהר א נויטיגע זאך, נאר מע לאזט איהם נישט. ברוך־הערש פארבייסט. די יונגעלייט האלטען זיך איינס דאס אנדערע צו די מויל־ער. די בחורים אמפערען זיך צווישען זיך. איצעל לייענט דעם „המגיד", און ברוך־הערש קוקט אויף איהם פון דער וויטענס אוז לאכט, ווי אייגער רעדט: „קוק איהם אן, דעם שענעם פנים, מיט דעם בלאט!"... מע רעדט, מע לאכט, מע שפאָרט זיך, אלע שרייענדיג און פילדערענדיג, צוקלע־רענדיג א נאמען דער חברה, ביז מע צענעהט זיך. — דער ראבינער מיט דער ראבינערשע בלייבען אליין].

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו? מיט וואס איז מען זיך צענאנגען?

ר א ב י נ ע ר. מיט וואס? מיט גארניט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. וואס הייסט, מיט גארניט? נאָך אלע געשרייען?

ר א ב י נ ע ר. לעת־עתה האָט מען אויסגעקלויבען גבאים, נאמנים און טשלענעם.

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו, און ווייטער וואָס?

ר א ב י נ ע ר. און ווייטער גאָ... [טהוט אויס די בריליען און רייבט זיך די אויגען]. און ווייטער... לעת־עתה גאָרנישט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. לעת־עתה גאָרנישט? [חאפט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטען און ווערט שיער נישט צענאַנגען פאָר געלעכטער]. חא־חא־חא! ס'איז נאָר א באַשרייבונג מיט אייערע אסיפות און נענוג! חא־חא־חא! א קאָמעדיע, א רויגע קאָמעדיע!!!

פ א ר ה א נ נ.

יקנה"ז, אדער דאס
גרויסע בערזענשפיעל

© קאפערירט אין פיער אקטען.

געשריבען אין יאהר 1894.

א גוטען פריינד און א גוטען מענטשען,

י. א. חורגיז,

ברענגט דאס ווערק א מתנה

דער מחבר.

יקנה"ז באשטעהט פון פינף אותיות, ראשי־תיבות פון פינף וועדטער: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן — די פינף סימנים פונ'ם אידישען יום־טוב. דאס וואדט אליין פאר זיך האט קיין שום באדייטונג נישט. עפיס איז דאס, נאר פארט נארנישט; ניטא ביי וואס אנצונעמען. דער וואס איז באקאנט אויף דער בערזע מיט'ן מסחר פון אקציעס, פאפיערען, קורסען וכדומה — דער וועט באלד פארשטעהן דעם טעם פון יקנה"ז; און דער, וואס איז פון דעם ענין וויים, וועט דאס רעכט צעקייען ערשט נאכדעם, אז ער וועט האבען דאס גאנצע וועדק דורכגעלייענט ביז'ן סוף.

די פֿאַרשוינען פון דער קאַמעדיע:

שמואל פֿאַסטערנאַק. איין אויפגעקומענער עושר. א איד פון דער אלטער וועלט.

מאדאם פֿאַסטערנאַק. זיין ווייב. א דאמע מיט נערוועז. לייענט שיקעוויטש'עס ראמאנעז און דאקטארט זיך כסדר.

איזאבעלע. זייער טעכטערעלע. א כלה מיט פערציג טויזענט.

ווילהעלם פיפער. א יונגער באנקיר. א שענער יונג מיט וואנסים. שרכנ'ט זיך צו איזאבעלען.

מארקוס. איין ארעמער סטודענט. שטודיערט אויף דאקטאר. שרכנ'ט זיך צו איזאבעלען.

פיינקוגעל. א קלוגער ספעקולאנט. שפיעלט א פרומע ראלע. האט ניט פיינט קיין קערטעל.

חינקים. א פייערינער ספעקולאנט. פארברענט אין די קארטען.

ביגעלמאן. א שטיפער ספעקולאנט. א פראסטער נפש. רייבט זיך צווישען אריסטאקראטען.

קנאקנישעל. א נעהיטער ספעקולאנט. איין איינגענעמען אידעל.

מאדאם פיינקוגעל. איין אריסטאקראטקע. פאהרט אלע יאהר קיין אויסלאנד אין די „מאלקען".

מאדאם חינקים. א דאמע פון „קאמענזע". א מסוכנ'ע רכילות'ניצע.

מאדאם ביגעלמאן. שטאמט פון גרויסען יחוס. שפיענעלט זיך אין דער „משפחה".

מאדאם קנאקנישעל. נישט אזא מיוחסת, נאר גלאט א גראבע אידינע.

גרייגער. א הייסער ספעקולאנט. א נידעריגער, א גראבער, מיט א רויטער בארד.

מנחם־מענדעל. א קליינשטעדטעלדיגער ספעקולאנט. געהאנדעלט אמאל אין אדעס מיט „לאנדאן".

פייוועל פאנפאטש } צוויי „שפעגעלאנטען". האנדלען
זאוועל זאאיקע } בשותפות „יקנה"ז".

שמעלקע קבצן. א מעקלער מיט א רחמנות־פנים. אנגעשטאפט מיט געלט.

די קאפאטע. א מעקלער מיט א לאנגער קאפאטע און מיט א רויטער פעטשיילע.

דער קאפעליש. א מעקלער מיט א צוגעטראגענעם קאפעליש.

פלוידערזאק. איין אדוואקאט מיט באקענבערד. רעדט העכער האלב רוסיש.

ציפערבלאט. בוכהאלטער ביי פייפערען אין קאנטאר. געהט אונטער־געבונדען די אויהערען.

פלעדערוויש. קארעספאנדענט ביי פייפערען אין קאנטאר. א יונגער־מאן א שטשאגאל.

זילבערמינץ. קאסיר ביי פייפערען אין קאנטאר. א בייזער איד.

די אידינע. איין אלמנה „פון דער סלאבאדקע".

קלארא. א מאדיסטקע.

סאסעל. א פאקאיאווע ביי די פאסטערנאקעס. א שווארצ'חנ'עוודיג מיידעל.

ווייטער געהען יונגע ספעקולאנטלעך, אלערהאנט מעקלערס, א גאנצע חאליאסטרע.

די געשיכטע קומט פאר אין דער גרויסער שטאדט יעהופעץ, אין אונזערע צייטען.

ערשטער אַקט

[ביי די פּאַסטערנאַקעס איז א זשורפיקס. — א גרויסע זאַל, איין אויסגעפּוצטע, רייך מעבלע, גרויסע שפּיגלען, א פּאַרטאַפּיאַנע מיט נאַטען, גרינע טישלעך, לייכטערלעך מיט ליכט, קריידלעך, בערשטלעך, פּרישע טעשלעך קאַרטען. — פּאַסטערנאַק און מאַדאַם פּאַסמערנאַק זיצען גרייט אויפצונעמען געסט: ער, א שוואַר אידעל מיט א נאַנץ שענער ליסינע, ליגט אין א פּאַטעל ציהט זיך און געהניצט; זי, אויסגעפּוצט, באַהאַנגען מיט גאַלד, פּערעל, בריליאַנטען, זיצט ביי'ם טיש ווי א נאַסט און בלעטערט איין אלבום.]

ערשטע סצענע.

פּאַסטערנאַק [געהניצט]. א־א־א־א! א־א־א־א!

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. טפּו, טפּו, טפּו! זעה נאָר, ווי ער געהניצט, דאָס מויל ווערט איהם שיער ניט צעריסען. א גליק, וואָס ס'איז נאָך קיינער נישטאָ. אין א געזעלשאַפט וועז דו טהוסט דאָס, קאָן מען חלש בלייבען.

פּאַסטערנאַק [געהניצט]. וואָס זאל איך טהון, אז בייא נאַכט טאָר מען ניט שלאָפען? טאָ הין, טאָ הער. מען איז שטענדיג פּאַרנומען מיט וועטשערינקעס, זשורעכלינעס.

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. זשורפיקסען! טויזענט מאָל האָב איך דיר געלעהרענט, זאָלסט זאָגען זשורפיקסען, ניט קיין זשורעכלינעס. וועז דו זאָגסט דאָס חלילה אין א געזעלשאַפט, קאָן מען חלש'ען.

פ א ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פנים, לאז זיין זשורפיקסטן. פארהאן ביי אונז א גמרא: „יאָ ריידעלע טא ריידעלע, אבי דאברע מיינעלע". איך שמועס עס אקעגן דרינען, וואָס מע שלאפט ניט קיין נעכט, מע גהאט איינער צום אנדערן כלומרשט מיט וויזיטן, און מיינען מיינט מען יענע מעשה. [ער וויזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעף]. מע פלעגט אמאל אויך מאכען וועטשערינקעס. וואָס זשע האָט מען געטהאן? האָט מען געקאָכט וועטשערע, פרישע וואַרעניקעס מיט קעז, צי געבראטענע פופקעס מיט רעטשענע לאטקעס, און ס'איז טאקי געווען, פאר־שטעהסט דו מיך, ווי אין דער הייליגער תורה שטעהט געשריבען: ו י א כ ל ו, דאָס הייסט, מע האָט געשטופט אין פנים ארײן. און היינט, זינט ס'איז געווארען א מאָדע זשורעכלי... מיין איך זשור־פיקסען, עסט מען מפות. מען איז גאָר מכבד מיט א גלאָז וואסער און מיט א מאראנץ, וואָס אז מע זאל איהם וועלען פארזוכען, קאָן מען דערזעהען קראָקע מיט לעמפעריג. און אז מע וויל שוין גאָר יוצא זיין, פארבלענדט מען די אויגען מיט א טייטעל און מע וויזט א פיינ...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. פע, סאמואיל, דו רעדסט עפיס אזעלכע וועריטער, וואָס אין א געזעלענשאפט וואָלט איך גע־פאלען חלשות.

פ א ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אקעגן דרינען, וואָס מען איז היינט געווארען סטעקראטען, איידעל געפאצקעט. א גאנץ יאָהר עסט מען קדחת; דאָס מעג מען, דאָס טאָר מען ניט, דאָס שאדט, דאָס הייסט ניט דער דאָקטער. און אז סע קומט דער זומער, פאָהרט מען מאכען די קור — אָדער קיין באדענקראנץ, אָדער קיין פראנצענזאלץ.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. גראָס־שטראָם, מאך מיר א האַרמידער. מע רעדט מיט איהם חריין, ענטפערט ער פעטרישקע! וואָס ביזט דו פלוצים ארויף אויף דער קור מיט די בערער?

פ א ס ט ע ר נ א ק. גלאט אזוי. איך שמועס עם אקענען דרינען...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. דו שמועסט תמיד אקענען דרינען. דאס איז יא — מע זאגט דער טאכטער און מע מיינט די שנור. די מאדאם פיינקוגעל איז א ביסעל געזינטער פון מיר, מע זי יא פאהרען אלע יאהר אין די „מאלקען". צי די מאדאם קנאקניסעל, וואס וועט אין דער טיר ניט ארייז, מע פאהרען אלע זומער קיין אדעס אויפ'ן „לעמאן", און דער מאן וועט איהר אפילו די צונג נישט איבערקאהרען. צי די מאדאם חינקים מע ארומפאהרען פון „ניטץ" קיין „נאטאליע" און פון „נאטאליע" קיין „ניטץ" — און דער מאן וועט איהר אפילו ניט זאגען „קרום געהסט דו". אנו, פרעג דעם דאקטער קעבעבע, צי קאן איך מיך באגעהן אפילו א מינוט אהן פאהרען קיין אויסלאנד אין די בערער ארייז?

פ א ס ט ע ר נ א ק. דער דאקטער קעבעבע? הערסט דו, אט דאס איז דאך מיין טענה, וואס איך טענה שוין לאנג, אז דער דאקטער קעבעבע פיהרט אייך, אלע יעהופעצער סטעקראטקעס, אין באר ארייז... נאר נאר ניט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פאקרישקע. איך שמועס עם אקענען דרינען. מע זאל זיך נאר וועלען צולאזען צו די דאקטוירים, וואלטען זיי א געזונטען קראנק געמאכט, א לעבערינגען — טוידט, און א קלארען — משוגע.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. זעה נאר, ווי ער איז דאס א ביסעל אויפגעטראגען קעגען די דאקטוירים, גלייך ווי זיי וואלטען איהם געקוילעט די קאפאטע. מיר דאכט, אז דו האסט נאך קיין דאקטער ניט באנוצט זינט דו ביזט א יעהופעצער?

פ א ס ט ע ר נ א ק. הלואי וואלסט דו אזוי באנוצט א דאקטער, ווי איך, וואלט נאר אנדערש געווען... איך שמועס עם אקענען דרינען, ווי זאגט ער: א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פאקרישקע... ווייסט דו, וואס איך קלער?

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איך זאל איהם געהן זאגען, וואס ער קלערט! איך ווייס, וואס דיין קאפ קאן אויסקלערען?

פאסטערנאק. איך קלער: אזוי ווי ס׳איז במילא ביי אונז היינט זשורעכלי... מיין איך זשורפיקסען, עס וועלען זיין געסט, פייפער וועט אויך זיין, מע וועט זיצען שפעט, — אפשר וואלט געווען א סברה, אז מיר זאלען שוין אין איין וועג אפקלאפען דאס קנס־מאל, ווי אין פסוק שטעהט: זבין ותתחרט — א וואלט און צוויי און א מאהאריטש?...

מאדאם פאסטערנאק [א פלעסק מיט די הענט]. וואס סע האט זי מיר געחלומ׳ט יענע נאכט און היינטיגע נאכט און אלע נעכט פון א גאנץ יאהר זאל אויסגעהן צו מיינע שונאימ׳ס קעפ!

פאסטערנאק. שא, שא, שא! איז לא פרלתי — האב איך ניט געטאנצט מיט׳ן בער!

מאדאם פאסטערנאק. פארשטעהסט א משל? מע מאכט א זשורפיקס, זאל מען שוין אינאיינעם אפקלאפען א קנס־מאל! פלוצים, אין מיטען מיטוואך שבת־צו־נאכטס! אומגעריכט, קיינעם נישט געדופען, מיט קיינעם נישט געהרעדט — א שטילע וועטשערע! וואס איז אזוי? די קינדער האבען דיך באפאלען? און וואס וועלען לייט זאגען? וואס וועט זאגען די מאדאם חינקים, די בארעדערין, די ספלעטניצע, טאמער האט זי מיך נאך ווינציג בארעדט אין שטאדט?...

פאסטערנאק. מילא בקיצור, על־כל־פנים, לאז זיך דיר דאכטען, עלעהי איך האב גארניט געזאגט!

מאדאם פאסטערנאק. וואס היסט, דו האסט גארניט געזאגט, אז דו האסט יא געזאגט?

פאסטערנאק. געזאגט איז פארפאלען, ווי אין פסוק שטעהט: אל תפל דבר — חאטא פאקרישקע.

מאדאם פאסטערנאק. וואס טוינ מיר דיין פסוק? איך האב קיין פסוק ניט געלערנט. אז מע שמועסט פון א קנס־מאל, באדארף מען דאך פריהער עפעס רעדען, פרעגען די טאכטער, צי ווי׳ל זי גאר פייפערען פאר א חתן. טאמער ווי׳ל זי איהם גאר ניט?

פּאָסטערנאַק. און וואו בין איך? עפּים האָב איך דאָך אויך א שטיקעל דעה ביי א שידוך טהון מיט מיין טאָכטער, צי ניין? עפּים געב איך דאָך נדן אויך, פערציג טויזענט קאַרבּען, צי ניין?

מאדאָם פּאָסטערנאַק. א גליק האָט מיך געטראָפען! חינקים ניט א ביסעל מעהר נדן די קינדער, און מאכט נאָך נישט אזא טאַראַם!

פּאָסטערנאַק. ביי חינקיסען איז גרינגע טויזענטער. ער האָט זיי געמאכט פון קאַרטען.

מאדאָם פּאָסטערנאַק. ווילסט דו, היסט דאָס, אָנהענגען איזאבעלען א חתן מיט גוואלד?

פּאָסטערנאַק. ווער זאָגט דען מיט גוואלד? גלאָט איך שמועס עס אקעגען דרינען...

מאדאָם פּאָסטערנאַק [הערט ניט]. נאָרניט. עס ווילט זיך איהם פּארשלייערען די טאָכטער, פונקט אזוי ווי יענער מערדערשער פּאָטער, וואָס איך לייגן גראדע אצינד ביי שייקעוויטשען אין א ראָמאן; ער האָט געוואָלט, אז די שענע, די קלוגע, די ענגעלשע אנטוניעטע מיט די שענע בלויע הימעלאויגען, וואָס האָט גערָאָמאַנסירט מיט דעם עהרליכען, גוטען, ליכטיגען העלד סאלאָמאָן, זאָל חתונה האָבען פּאר'ן ווילדען שקאָנטיסט מיט די בלויע ברילען, וואָס קוילעט ווייבער און באהאלט זיי אין א קעלער...

פּאָסטערנאַק [פּארשטעלט די אויהערען. מיט א ניגון]. טע-טע-טע! האָסט שוין אָננהויבען מיט דיינע „ראָמאַנסען", מיט א הימעלשען סאלאָמאָן און מיט א ווילדען שקאָנטיסט, וואָס קוילעט ווייבער — א געשריבענע מעשה, ארויסגענומען פונ'ם ספר פּראָלניק?

מאדאָם פּאָסטערנאַק [ארוים פון די כלים]. דעספּאָט! מערדער! טיראָן! [זי טהוט א וואַרף דעם אלבום אויפ'ן טיש מיט כעס און אנטלויפט אין איין אנדער חדר].

פּאַסטערנאַק [צו זיך אליין]. א ריינער אומגליק! אַמאָל, אייַדער איך האָב געהאַט געלט, איז מיין וויב געווען א מענטש, גלייך מיט אַלע מענטשען. היינט, זינט דער דאָקטער קעבעבע האָט איהר אייַנגערעדט, אז זי האָט נערווען, קאָן מען מיט איהר קיין צוויי ווערטער ניט רעדען. באַלד עפּים — ווערט זי אָנגעצונדען...

[מע קלינגט. פּאַסטערנאַק שרייט: „פּאַסע! פּאַסע!“ — און געהט צוועק אין אייַן אנדער חדר צום וויב. — עס קומט אריין פּאַסע, א שוואַרצ־חנ'עודיג מיידעל, מיט א פּעדעראוויש און מיט א בארשט].

צווייטע סצענע.

פּאַסע [קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. איך וואַלט געמעגט שוועדען, אז עמיצער האָט מיך דאָ נערופען, געשריגען „פּאַסע!“. א שטוב — טפו זאַלען זיי ווערען, איינער ווייסט ניט פון'ם אנ־דערען! קומט דער טאָג, הויבט זיך אָן: פּאַסע! געב, פּאַסע! דאָס, פּאַסע! יענעם, פּאַסע! אהין, פּאַסע! אהער — משוגע צו ווערען און געגוג! די מאַדאַם מיט איהרע נערווען, עסט פּאָר דריי און דאָק־טערט זיך בסדר... אַלע טאָג דעם דאָקטער קעבעבע — ווייסט שוין ניט וואָס אויסצוטראַכטען פּאָר גרויס ראַסקאַש... א שענע נגידית: האַלט דאָס ברויט אונטער'ן שלאָס, צעהאַלט וויפיעל שטיקלעך צוקער עס געהט אין פונט, וועגט־איבער די גרויפען פונ'ם מאַרק... א פּערטל עוף לאָז בלייבען פונ'ם טיש, וועט מען דאָס באַהאַלטען אונטער זיבעבען שלעסער, עס זאָל פּאַרפוילט ווערען — און יענעם נישט אוועקגעבען! צי א ביסעל איינגעמאַכטס פון די געסט — וועט מען עס צונעמען, עס זאָל חלילה ניט אָנקומען דער דיענסט... און איין אַרעמאַן אז עס קומט א מאָל צו געהן, הייסט מען טרייבען מיט שטעקענס... אַנומעלטען האָט זיך מיט גוואַלד דורכגעשטופט אייַנער, עפּים א איד וואָס מאַכט ביכלעך, איז מען דאָס אויף מיר אָנגעפאַלען: „די שלעפּערס! וואָס לאָזט מען אריין די שלע־פּערס?!“ יענעם איז נעבאַך פינסטער געווארען אין די אויגען פון אזא ברוך־הבא. „גלויבט מיר, זאָגט ער, איך בין חלילה ניט פון די

שלעפערס. איך האָב אייך געבראכט א מתנה, טאקי מיינס א ביכעל. קויפט, איהר וועט, אם ירצה שם, האָבען הנאה, לעקען די פינגער"... ער האָט אזוי לאַנג געארבייט, בין מע האָט איהם געמוזט ארויס־שיקען א נדבה און בעטען, ער זאָל געהן געזונטערהייט. נאָך א גליק, וואָס מע האָט ניט געהייסען איהם אראָפוואַרפען פון די טרעפ... דאָס טעכטערעל — אויך א טייערע נשמה! ניט אומזיסט זאָגט מען, אז דאָס עפעלע פאַלט ניט ווייט פונ'ם בוימעלע. זאָלסט זאָגען — א מאָל א קליידעל איין אלטס אוועקשענקען, צי א פאָר שיך אָהן אָפצאָסען, צי זאָקענבענדלעך, וואָס מע דארף זיי שוין ארויסוואַרפען אויפ'ן מיסט. וועד? וואָס? וועמען?... און דער בעל־הבית אליין? פארחאפט זאָל ער ווערען! א בעל־הבית זאָל זיך נאָר קנייפען, רייסען שטיקער פליישׁ, נישט לאָזען די שטוב איבערגעהן! מיר דאכט, איך וועל איהם א מאָל צושטעלען א בענקעלע צו דער מאדאם, אז דער רוח וועט איהם צונעמען!... [עס הערט זיך א קול: „סאסעל, וואו ביזט דו? מע קלינגט!"]. איך הער, איך הער, אז מע קלינגט, עס האָט מיך נאָך ניט פארלעגט! דאָס קלינגען שוין מסתמא די געסט. שענע געסט! נישט מעהר זאָלען די שונאים פארמאָגען, וואָס מע האָט זיך אָן פון די געסט! אז פין די קאָרטען, וואָס עס מאכט, נעמט־צו די מאדאם אליין, און אונז קומט־אָן אויפ'ן שפיץ מעסער... [עס הערט זיך וויעדער א קול: „סאסעל, סאסעל!"]. איך געה, איך געה! בראָש איז דא אלסדינג מיט דער מינוט. א ווייסטער פראָסט אויף זיי! [זי לאזט די בארשט איז מיסען זאָל און לויפט עפענען די טיר. עס קומט אריין פייפער — א לעבעריגער, א פרישער, איין אויסגעפוצטער, און באלד נאָך איהם — סאסעל].

דריטע סצענע.

סאסעל [האפט זיך צו דער בארשט]. אוי, א מכה איז מיר! שלאָף אין שלייער... אין מיטען שטוב אין א ווינקעלע... טיץ טובי דורין...

פ י י פ ע ר [נעהט־צו צו איהר נאהענט, טהוט איהר א קניפ אין בעקעל].
וואָס איז, טייבעלע מיינס? צו וועמען רעדסט דו דאָס?

ס א ס ע ל. אי! געהט אייך צו אלדי גוטע יאָהר!

פ י י פ ע ר [וויל זי חאפען]. פייגעלע מיינס! איין קוש אין בעקעל.

ס א ס ע ל [לאוט זיך נישט]. קושען וועט איהר — זאל איך אייך זאָגען וועמען!

פ י י פ ע ר [חאפט זי פאר א האנט]. ניין, קעצעלע מיינס, דיך, נאָר דיך!

ס א ס ע ל [ניט איהם מיט'ן פלעדערווישׁ איבער'ן פנים]. אלע בייזע, וויסטע, פינסטערע חלומות, שלים־מזל! אָן געהט די כלה אייערע!

[זי רייסט זיך אוים פון זיינע האנט און אנטלויפט. עס קומט ארויס פונ'ם אנדערען חדר איזאבעלע].

פיערטע סצענע.

פ י י פ ע ר [צעלאוט זיך, מאכט א בואי־בשלום, בוינט־אייך דעם קאפ און וויטעט זיך זעהר עלענאנט]. גוט, וואָס איהר זענט אנגעקומען. כלעבען, איך שטעה אָט דאָ די גאנצע צייט אין איינע יסורים. איך קלער צו זיך אליין: אך, ווי גוט עס וואלט געווען, וועז איהר קומט ארויס אהער אליין און מע קאָן זיך מיט אייך אויסשמועסען, ווי עס רעדט זיך, אונטער פיער אויגען, און ארויסזאָגען אייך אלסרינג, וואָס איך קלויב מיך שוין לאנג צו זאָגען אייך... מיט איינעם וואָרט, איהר וווייסט שוין, וואָס איך וויל אייך זאָגען?

א י ז א ב ע ל ע. פון וואנען זאל איך וויסען, וואָס איהר ווילט זאָגען?

פ י י פ ע ר. איהר שטויסט זיך. איך האָב אייך שוין וויפיעל מאל געגעבען אָנצוהערענישׁ.

א י ז א ב ע ל ע. איך וויים ניט קיין אָנצוהערענישען. איך פארשטעה ניט אויפ'ן וואונק.

פ י י פ ע ר [מיט א טרויעריגער מינע]. א מינדסט קינד, דאכט מיר, קאן אויך פארשטעהן. מע באדארף נאר א קוק טהון מיר אין פנים אריין, איז שוין גענוג.

א י ז א ב ע ל ע [קוקט איהם אין פנים אריין]. אויפ'ן שטערן איז ביי אייך ניט אנגעשריבען גארניט, חא־חא־חא!

פ י י פ ע ר [טראגיש]. אויפ'ן שטערן? אמת. אבער דא? ביי מיר אין הארצען?... א, איזאבעלע! ביז ווי לאנג נאך וועט איהר זיך שפיעלען מיט מיין הארץ? איין מאל פאר אלע מאל, זאגט מיר: יא, אדער ניין — לאם איך וויסען, לאם איך מיך אויפהערען צו פלאגען אומזיסט, ארומגעהן מיט חלומות. איינם פון די ביידע: אדער איך בין איינער דער גליקליכסטער אויף דער וועלט, אדער מיין לעבען איז ניט קיין לעבען!... [ער פאלט איהר צו די פיס. עס עפענט זיך די טיר אוז עס קומט־אריין מארקוס. איזאבעלע אנטלויפט].

פינפטע סצענע.

פ י י פ ע ר [צו מארקוסען, נאר פרייונדליך]. א? הערר מארקוס? וואס מאכט מען? ווי געהט'ס? פאר וואס זעהט מען אייך עפים ניט?

מ א ר ק ו ס. וואו זאלט איהר מיך זעהען, אז איהר זענט א פארנומענער מענטש? איהר האלט שטענדיג אין איין שפיעלען: אדער איהר שפיעלט אויף דער בערזע, אדער אין קארטען, אדער גאר אין ליעבע...

פ י י פ ע ר [מאכט זיך תמ'עוואטע]. חא־חא, איהר זענט גערעכט. איך בין א פארנומענער מענטש, זעהר א פארנומענער מענטש... איך האב קיינמאל קיין צייט ניט, אפילו אין א ביכעל אריינקוקען. אמאל פלעג איך לעזען ביכער א סך. ס'איז נאך ביי מיר היינט אויך פארהאן א גוזמא ביכער, א גאנצע ביבליאטעקע. איהר האט געוועהן מיין ביבליאטעקע?

מ א ר ק ו ס. נישט געזעהען, און אפילו נישט געהערט.

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. א שאד, א שאד. עס וואלט כדאי געווען, איהר זאלט אנקוקען מיין ביבליאטעקע, כלעבען. איהר קאנט געפינען ביי מיר ביכער אזעלכע, וואס איהר האט זיי קיינמאל נישט געזעהען. ביכער איז ביי מיר דאס לעבען. מעהר פון אלסדינג אויף דער וועלט האב איך ליעב די ליטעראטור. ליטעראטור און מוזיק — דאס זענען די צווי זאכען, וואס זענען ביי מיר טייערער פון אלץ אויף דער וועלט. איהר האט מיך געהערט א מאל שפיעלען פיאנע?

מ א ר ק ו ס. אין „ווינט" — וויים איך, אז איהר שפיעלט גוט; נאר פיאנע האב איך אייך דערווייל נאך נישט געהערט שפיעלען.

פ י י פ ע ר. א שאד, א שאד. וועז איך זאל נאר געווען וועלען, וואלט איך איצט געקאנט אפגעבען קאנצערט. גרויסע מבינים האבען דאס מיר געזאגט, ארטיסטען. איך בין באקאנט מיט אלע גרעסטע ארטיסטען אין יעהופעץ. איך האב ליעב ארטיסטען. ארטיסטען און סטודענטען זענען ביי מיר דאס חיות; וואס מיך קאסט אפ א יאהר ארטיסטען און סטודענטען — איז א גוואלד! וויפיעל מיינט איהר?

מ א ר ק ו ס. ארטיסטקעס — וויים איך, אז זיי קאסטען אייך אפ ענוג. נאר ארטיסטען און סטודענטען — דאס הער איך דעם ערשטען מאל פון אייך.

פ י י פ ע ר. ארטיסטקעס? חא־חא! וואס זשע מיינט איהר — עס קאסט טאקי נישט וואלוועל. וואס זאל מען טהון? דארוף איז מען א יונגער מענטש. עס ווילט זיך אמאל רוהען. אז טאג ווי נאכט איז מען אין דער ארבייט. מע האט אין זינען ענ־ שעפטען! און נאך וואסערע געשעפטען! אויף הונדערטער טויזענטער — וואס זאג איך? אויף מיליאנען! אויף מיליאנען!

[עס קומען־אן פאסטערנאק, מאדאם פאסטערנאק מיט איזאבעלען; נאך זיי — נעסט: פיינקונגעל, חינקיס, ביינעלמאן, קנאקניסעל מיט

זייערע ווייבער. די פאסטערנאקעס נעמען־אויף די נעסט זעהר פריינדליך. מע זעצט זיך אויס ארום טיש. איזאבעלע זעצט זיך צו דער פיאנע. מארקוס — נעבען איהר].

זעכסטע סצענע.

פ א ס ט ע ר נ א ק [טאנצט ארום די נעסט]. זיצט, זיצט, מיינע ליעבע נעסט. איהר האָט היינט א בימעל עובר קריאת־שמע געווען, נאָר נישקשה. עס מאכט נישט אויס. איך האָב מיך מיט גאָט'ס הילף אויסגעשלאָפען בייטאָג, בכדי איך זאָל מיך זעצען צום סדר מיט א קלאָרען קאָפּ. עס זאָל זיין, ווי אין פסוק שטעהט: א מ ו ר א ל ה כ ה נ י ם — לאָזען זאָגען די כהנים צו די קליינע כהנימ'לעך, אז די קינדער זאָלען ניט דרימלען ביי דער הגדה. [צו פייפערען]. עפּים האָב איך געהאפט א ווארט פון אייך — „מילִיאָנען". אפּנים, איהר האָלט שוין ביי די מילִיאָנען? נאָר וואָס איז דאָס חידוש, אז מע שארט ביי אייך אויף דער בערזע גאָלד מיט לאָפּעטעס, ניט אזוי ווי נאש בראט בעל־הלוואה, וואָס דארף ארויסקוקען אויף פּראצענט. איך שמועס עס אקעגען דרינען... [צו די נעסט]. וואָס הערט זיך עפּים ביי אייך נייעס? ווי טייער שטעהט יקנה"ז?

פ י י נ ק ו ג ע ל. פרעגט שוין גאָר ניט. דאָס יקנה"ז לינט מיר שוין אין האַרצען! ס'איז נאָר א קדחת און געגוג.

פ א ס ט ע ר נ א ק. צו וואָס זשע טויג עס אייך, אז עס לויגט אייך ניט? מע נויט אייך פון קהל?

פ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס דען טהוט מען? אזוי ווי די אידינע מיט די בייגעל: „עס פארדיענט זיך עפּים?" — „מיינע שונאים זאָלען אזוי לעבען!" — „צו וואָס זשע טויג אייך ארומטראָגען בייגעל?" — „פון וואנען דען וועל איך לעבען?"...

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. איך ווייס ניט, ווי אזוי ביי אנדערע איז; איך האָב אויף יקנה"ז געמאכט א פארמעגען. איך טענה איינם: די בערזע דארף מען פארשטעהן.

ח י נ ק י ס. איך פארשטעה ניט, וואָס איז דאָ פארהאן צו פארשטעהן? אָט בין איך אויך מיט גאָט'ס הילף א ספעקולאַנט, דאכט זיך, ניט פון נעכטען און ניט פון עהערנעכטען. נאָך מיין שכל קומט אויס, אז די בערזע איז א קאָרט. פל־זמן די קאָרט געהט, איז גוט; הערט זי אויף צו געהן — איז חאָטש נעם און טהו זיך אן א מעשה!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווי אין פסוק שטעהט: למנצח ע ל הגתית; געהט דאָס — געהט דאָס, וועז ניט — שטעהט דאָס.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדיג מיט חינקיסען! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען, קומט ער ארויף אויף די קאָרטען.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס חלומ'ט זיך דער הוהן? — פראָסע.

ק נ א ק נ י ס ע ל. חינקים איז אָבער גערעכט. די בערזע איז נאָר א קאָרטענשפיעל. זי איז מיר אזוי נמאס, אז ווען איך געפין מיר עפּים איין אנדער געשעפט, טהו איך א שפּיי אויף דער בערזע — און רופט מיך קנאקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק [צו קנאקניסלען]. ווי דער שפּאַלער זיידע עליו השלום מיט'ן שופר: לאָז איוואן בלאָזען! איך הער דאָס שוין פון אייך א־יאָהר דריי. איהר שרעקט די געזנז, און געהט פאָרט אויף דער בערזע. א חידוש איז דאָס אפילו: וועדליג מיר קענען אייך, זענט איהר ניט קיין איד פון געבען געלט. היינט ווי קומט דאָס, אז איהר זאָלט זיך איינשטעלען געהן אויף דער בערזע און גאָר קיין מורא ניט האָבען פאר דערלעגען?

פ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס איז דאָ מורא צו האָבען? א איד אז ער געהט־ארוים אויף דער בערזע, האנדעלט ער מיט א ממה־נפשך, ווי דער מלמד קויפט א ציעג: „ממה־נפשך, זאגט ער, וועט די ציעג געבען מילך, איז זי דאָך טאקי ווערטה זיעבען קערבלעך. אי וואָס? טאָמער גיט זי ניט קיין מילך? פאר וואָס זאָל זי ניט געבען קיין מילך?" [דער עולם לאכט: „אויף אלסדינג האט אייך פיינקוגעל א משל!"].

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. זאגט אייך וואס איהר ווילט — די בערזע דארף מען פארשטעהן. איך האב ארויסגעזעהען נאך פריהער מיט דריי חדשים, אז אויף יקנה"ז מוז קומען א האס.

פ א ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זאגט איהר? א האץ? ביי אונז הייסט דאס א העצקע. מע העצקעט יענעם אן א־ווי־רופט־מען־דאס...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [פון דער ווייטען צום מאן]. סאמואיל! דו רעדסט עפים, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... [צו די דאמען]. גענים עפים, פאר וואס זאלט איהר עפים ניט גענים? אט שטעהען נים, מארשנצען, איינגעמאכטס.

פ א ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אקעגען דריינען, וואס זיי זאגען: יקנה"ז האט זיך געהויבען... וואס איז מיט דעם, איך בעט אייך, אזוי דער יחוס? ס'איז טאקי אזא סחורה, וואס מע קריגט זי ניט, צי גלאט אזוי, די שפענעלאנטען זענען משוגע געווארען? מחמת פארשיידענע, נעדענקט איהר, האט מען געמאכט פונקט דאס אייגענע שפיעל מיט די אקציעס פונ'ם „יעהופע־צער דעלייזשאן". שפענעלאנטען האבען זיך צעהעצקעט. קאניוועראון שפאלער אידלעך האבען דערהערט, אז דער „יעהופעצער דעלייזשאן" ברענט, האבען זיי צעלאזט די פאלעס און זענען געפלויגען נאך די אקציעס, ווי נאך מצה־וואסער, — אזוי לאנג, אזוי בריט, ביז מע האט געבראכען האלז־און־נאקען. איך האב אויך געחאפט דעמאלט א שמיץ. אלע האבען זיך דעמאלט אפגעבריהט. עס איז געווען, ווי אין פסוק שטעהט: ב י ו ם ה ה ו א א ב ד ו ע ש ת ו נ ו ת י ו — מען איז דעמאלט געבליבען אהן הויזען...

פ י י נ ק ו נ ע ל. דאס געשעפט פון דער בערזע געהט אזוי: מע מוז אמאל דערלענגען אויך. איך וועל אייך דערצעהלען א משל...

ח י נ ק י ם. דעם משל לענט אפ אויף שפעטער. שוין צייט זיך נעמען צום תהלימ'ל... [דער עולם זעצט זיך שפיעלען איז קארטען: פאסטערנאק, פיינקוגעל, בייגעלמאן — ביי איין טישעל; פייפער, חינקים אוו קנאקניסעל — ביי'ם אנדערען טישעל].

מאדאם פאסטערנאק [צו די דאמען]. אר, איך בין די לעצטע צייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזוי נערוועז, אז איך קאן מיר נאר קיין אָרט ניט געפינען. דער דאקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען נייע פילען צום אפעטיט. געניסט עפּים. פאר וואס זאלט איהר עפּים ניט געניסען? אָט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. דער דאקטער קעבעבע טרעט, אפּנים, נישט ארויס פון איהר שטוב! [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. עס קעהר זיין די אייגענע פילען, וואס דער דאקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען פארא׳אהרען.

מאדאם פאסטערנאק. דער דאקטאר קעבעבע האָט מיר אנגעזאגט, אז וויבאלד איך שטעה־אויף, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון בעט, זאל איך באלד איינשלינגען א פיל, פארטרינקען מיט א האלבע גלאז וואסער, אפּווארטען א האלבע שעה און ערשט נאכדעם עסען פריהשטיק. געניסט עפּים. פאר וואס זאלט איהר נישט געניסען? אָט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. מיר דאכט, ס׳איז די אייגענע נים מיט די מאראנצען, וואס פאראכטאגען אין דער צייט. קוקט זעך צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. אז מע שלינגט פילען, מוז מען אבער האלטען דיעט. עך האב אמאל אויך, ניט היינט געדאכט, געהאט צו טהון מיט די נערוועז, האָט מען מעך געהאלטען אויף אזא דיעט, אז עך בין שיער ניט אויסגענאנגען פאר הונגער.

מאדאם פאסטערנאק. איך וויים, וואס הייסט דיעט. דער דאקטער קעבעבע האלט מיך אויך, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אויף דער דיעט. איך בין שוין אבער אוים מענטש. עס טרעפט אפטמאל ביינאכט זאל זיך מיר פלוצים פארגלוסטען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, עפּים נעמען אין מויל אריין — און דערצו איז נאך ביי מיר א כאראקטער, אז פאר׳ן שלאף מוז איך עפּים

איבערחאפען. גענישט עפּיס. פּאר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם ביינעלמאז [צו דער מאדאם קנאקניסע]. מע זעהט נאָך די באקען, ווי די ציהנער קנאקען... [צו דער מאדאם פּאסטערנאק]. מיר פּארשפּאַרען גאָר האַלטען דיעט. אונזער משפּחה זענען אַלע זעהר ווינציגע עסערס. אונזער משפּחה עסט כּמעט גאָרנישט.

מאדאם חינקיס [צו די איבערינע דאמעס]. שווין. זי איז שוין דאָ מיט איהר משפּחה! איהר האָט עפּיס ליעב, אַז זי צערעדט זעך פּון איהר משפּחה?...

מאדאם פּאסטערנאק [צו דער מאדאם חינקיס]. אקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: האַלטען דיעט. איהר מענט מיר גלויבען, אַז אַזא ווינציגע עסערין, ווי איך בין, האָט איהר דען די צווייטע אויף דער גאנצער וועלט? דאָס פּלייש האָט זיך מיר, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזוי צוגענעסען, אַז איך קאָן שוין אויף דעם נים קוקען. עס גלוסט זיך איבערבייטען א מאָל, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף א קרעפּעל, א טיגעלע, א מלינצע, צי ווייס איך וואָס. איך פּרעג דעם דאָקטער קעבעבע: וואָס קאָן שאדטען צו דער דיעט, אַז מען עסט אויף א צווייי־דריי קרעפּלעך מיט קעז, מלינצעס א פּאָר, צי צרות־קנייד־לעך עטלעכע, צי א מילכיגען באָרשט? מילא, אין אויסלאנד, בשעת מע טרינקט די וואסערען, איז עפּיס אנדערש; אָבער דאָ, ביי זיך אין דער היים! גענישט עפּיס. פּאר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקיס [צו די איבערינע דאמעס]. ווי געפּעלט אייך איהר דיעט מיט קרעפּלעך? [צו דער מאדאם פּאסטערנאק]. איהר דאַרפט זעך היטען פון פּארקיהלען. דאָס וועטער איז איצט אזוי שלעכט, אוו איהר געהט אַנגעטהאָן זומערדיג... [צו די איבערינע דאמעס]. עס פּאסט איהר דאָס ליכטיגע זיידענע קאפּטעל מיט די אויסגעשניטענע ארבעל, ווי מיינע צרות! עפּיס קומט זי גאָר

אויס האַרבאַטע!... אַט קוקט זעך צו... [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. ווער האָט אייך אויפגענעהט דאָס קאָפטעל? עס קליידט אייך אַזוי צום פּנים, אַז ס'איז מחיה צו קוקען, כלעבען. ביי אונז אין קאָמענעץ געהט מען נאָר דעקאָלטירט.

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. איהר ווייסט ניט, ווער מיר נעהט? מיר נעהט שטענדיג קלאַרא. קיינער קאָן מיר ניט אַזוי צוטרעפען צו מיין כאַראַקטער, ווי קלאַרא. זי איז שוין אַזוי געניט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אין מיין פיגור, אַז זי פאַר־שפּאָרט מיר נעמען אַ מאָס. זי טרעפט אין דער פינסטער. נאָר וואָס דען איז איהר חסרון? זי איז, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ גרויסע גנב'טע. פון צוועלף אַרשין מאַטעריע קאָן זי אַראָפּחאַפּען דרייצעהן. אונטער די הענט ווערט ביי איהר פאַרברענט... געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מאַדאַם חינקיס [צו די איבעריגע דאַמען]. וואָס מע קאָן זעך שוין ביי איהר אָנ'גנבה'נען!... [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. פאַר וואָס זאָלט איהר זעך בעסער ניט נעהען ביי דער מאַדאַם אונטערשלאָק? אַלע יעהופּעצער דאָמען נעהען זיך ביי דער אונ־טערשלאָק. זי איז טאַקי אונזערע אַ קאָמענעצערין.

מאַדאַם פיינקוגעל. איך נעה מיר נאָר אין אויס־לאַנד. מיר זאָל מען אויפנעהען אַ מלבוש היע, ניט אין אויסלאַנד, וואָלט איך דאָס נישט געקאָנט אָנטהון אפילו.

מאַדאַם ביינעלמאַן. אונזער משפּחה נעהען זיך אַלע ביי דער קאַראָלינע. זי נעמט טאַקי טייער, נאָר אַז זי נעהט־אויף אַ מלבוש, זינגט דאָס! אונזער משפּחה ווייסט ניט קיין אַנדער מאָדיסטקע אין יעהופּעץ, חוץ דער קאַראָלינע.

מאַדאַם קנאַקניסעל [צו דער מאַדאַם חינקיס]. איהר משפּחה איז טאַקי אַנדערש ניט געוואוינט געוואָרען... וואָס זאָגט איהר אויף אַזאַ גלות?

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו דער מאדאם קנאנקניסעל]. פאר־שטעהט זעך, ווי קאן מען אנדערש, אז מע שטאמט פון בייגעל־טרעגער?... [צו די איבעריגע דאמעז]. וואס טויג אייך רעדען פון מאדיסטקעם? הערט זעך צו, עך וועל אייך בעסער דערצעהלען א נייעם פון דער מאדאם מיירצימעם מיט איהר טעכטערעל. מיר דאכט, אז מיר וועלען אין גיכען האבען א מזל־טוב...

א ל ע ד א מ ע ן. א קנם־מאל?

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. נאך ערגער פון א קנם־מאל...

א ל ע ד א מ ע ן. א חתונה?

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. נאך ערגער פון א חתונה...

א ל ע ד א מ ע ן [קוקען זיך איבער פארוואונדערט]. אוי! וואס הייסט? טאקי איין אמת? [א פלעסק מיט די הענט]. וואס זשע האט איהר געשוויגען ביז אהער? דערצעהלט זשע אונז, נשמה'נו, האַרצעניו, ליובעניו! [מע חאפט זי ארום. מע קוועטשט איהר די הענט. מע בעט זי דערצעהלען].

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. דערצעהלען וועל עך אייך, נאר בתנאי, אז צווישען אונז זאל דאס בלייבען. קיין פויגעל טאר נישט וויסען! איהר געדענקט זומער, בשעת מיר זענען געקומען פון דעם אויסלאנד, האב עך אייך געפרעגט, וואו איז דאס אהינגעקומען די מאדאם מיירצימעם מיט דער טאכטער? קיינער האט נישט געוואוסט: דער האט געזאגט — אין וויען; דער — אין בערלין; אנדערע האבען געררונגען — אין פאריז. עך האב מעך אלץ גע־בראכען דעם קאפ, ווי אזוי ווערט מען דאס געוואהר אקוראט? עך האב מעך אפילו א פאר מאל באגענענט מיט איהר אין די קלייטען, נאר צוגעהן צו איהר און אפגעבען איהר פריהער דעם גוט־מארגען — צופיעל כבוד פאר איהר. יענע האט אזוי פאר־ריסען די נאז, אז זי מיינט, קיינער איז צו איהר ניט גלייך. עך געדענק נאך, אז זי איז געווען איין אם ביי אונז אין קאמענעז... עך זאל אזוי לעבען!

מאדאם פיינקוגעל. וואס דארפט איהר מעהר? אז איך באגעגען זיך מיט איהר אויף דער גאס א נאז קענען א נאז, פארדרעהט זי דעם קאפ אן א זייט און מאכט זיך ווי זי זעהט ניט. וואס זאגט איהר אויף איהר טאטען?

מאדאם ביינגעלמאן. מיר שטעהט גאר ניט אן צו גריסען זיך מיט איהר. אין אונזער משפחה געפינען זיך א ביסעל שענערע דאמען פון איהר. אונזער משפחה האבען פיינט, אז מע בלאזט פון זיך...

מאדאם קנאקנישעל [צו דער מאדאם חינקים]. זי איז שוין ווייערער דא מיט איהר משפחה!

מאדאם חינקים. נו־נו, ווי מיינט איהר? עך וועל דאס עפים דורכלאזען גלאט אזוי? עך האב מעך מיישב געווען און דער איבער מיט מיין עלטערער טאכטער און זאג איהר: „ווייסט דו וואס, טאכטער מיינע? אזוי ווי דו האסט א מאן א דאקטער, און דער מאן דיינער איז באקאנט מיט'ן דאקטער קעבעבע, און דער דאקטער קעבעבע איז דארט א היימישער, — א דאקטער מיט א דאקטער, לאז ער זעך מיט איהם פאנאנדערערדען, דאס, יענעם, אויסטאפען ווערטער — איהר פארשטעהט?

עלע דאמען. נו, נו? וואס זשע האט ער געזאגט?

מאדאם חינקים [לענט א פינגער אויף דער נאז]. חאפט זשע ניט! עך האב געזעהען, אז ס'איז בלאטע, עך וועל דורך מיין איידעם גארנישט מאכען, — האב עך מעך מיישב געווען, לאם עך מעך פארשט דורכגעהן אליין צו איהר. איין אויסערער האב עך געהאט א טייערען: עך מאך עטליכע קערבלעך אויף א געפאלענער משפחה; ווי וועט מיר די מאדאם מייערצימעם — פארט א נגידית און א מיוחסת — ניט געבען קיין שענע נדבה, און אין איינוועגם טאקי מעך אויפנעמען פאר א גאסט אויך, און זיצען מיט מיר חאטש א האלבע שעה? עך דארף מעהר ניט ווי זיצען א האלבע שעה און קוקען... וואס טהוט גאט? שיקט זי מיר ניט ארוים זאגען, אז זי איז ניטא אין דער היים? אזא נידעריגע זאך! אזא גדלנ'טע!

אזא וצדקתך! ביי אונז אין קאמענץ וואלט עך אפילו ניט געוואלט קוקען אויף איהר, עך זאל אזוי לעבען! ביי אונז אין קאמענץ...

א ל ע ד א מ ע ן. איהר האט אונז צוגעזאגט דערצעהלען א מעשה פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טאכטער — צום סוף זענט איהר פארפאהרען קיין קאמענץ...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. חאפט זשע ניט! עך קום צו געהן אהיים א צעקאכטע, מיט א קאפוועהטיג, א מיגרען, — מע זאל באהיט און באוואהרענט ווערען! דערווייל הער עך — מע קלינגט. ווער איז? די אונטערשלאק! גוט מארגען, גוט יאהר. „וואס איז אייך? דער מיגרען האט זעך אייך שוין וויעדער אנגעפאלן?" קערץ און גוט, עך האב איהר אויסדערצעהלט מיין גאנץ ביטער הארץ. „איהר גיט מיר, זאגט זי, אייער הייליג ווארט, אז קיין פויגעל זאל ניט וויסען, וואס עך וועל אייך דערצעהלען?" זי האט מעך באשוואהרען, מיט מיין מאן און מיט מיינע קינדער, און האט מיר דערצעהלט א גאנצע מענשה.

א ל ע ד א מ ע ן [שפרינגען אונטער אויף דעם ערטער]. נו? נו? לאמיר שוין הערען די מעשה?

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. געניסט עפים דערווייל. איהר האט נאך גארניט גענאסען. אט שטעהען נים, מארשנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. הערט זשע אויס! די מענשה איז אזוי. א חדשים צוויי פאר אונזער אוועקפאהרען קיין אויסלאנד אין די בעדער אריין, האט די אונטערשלאק אויפגענעהט דער מאדאם מייערצימעס א ראטאנדע, און דער טאכטער א ראטאנדע. איז איהר ניט גפעלען געווארען די ראטאנדעס, געהט זי און פארקויפט ביידע ראטאנדעס פאר האלב גאלט און הייסט זעך מאכען קערצע זשאקעטלעך, אזוי ווי מע טראגט ביי אונז אין קאמענץ: דא ארומגעהאפט [זי ווייזט מיט די הענט אוו דרעהט זיך]. פון אונטען געהאקט, פון פארענט קיילעכיג, די ארבעל אנגעבופט, א קאלנער א

הויבער מיט שטערענדלעך, לאצען גרויסע, אפגעלעגטע, קאקאסענע קנעפּ...

אלע דאמען [זיצען קוים איין אויף די ערטער]. נו? נו? בקיצור...

מאדאם חינקים. חאפּט זשע ניט! קערץ און גוט — די אונטערשלאק האט אויפגענעהט די זשאקעטלעך, אפּגעפּראכט די זשאקעטלעך, זי נעמט אנמעסטען די זשאקעטלעך, פריהער רער מאדאם מיירצימעס — גוט! זי נעמט אנמעסטען דער טאכטער — א צרה, א שלאק, איין אומגליק! איהר פּארשטעהט?... [זי בויגט זיך צו צו דער מאדאם פּאסטערנאק און רוימט איהר איין א סוד איז אויהער].

מאדאם פּאסטערנאק [א פּלעפּק מיט די הענט]. אוי, איך האלט דאס נישט אויס! מע באדארף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, חלש'ען! [זי בויגט זיך צו צו דער מאדאם פּייגקוגעל אוז רוימט איהר איין א סוד איז אויהער].

מאדאם פּיינקוגעל [שפּרינגט אונטער אויפ'ן בענקעל, ברעכט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אנטהון! עס איז דאך אזוי רעכט! אזוי רעכט! וועז איך זאל מיך נאר ניט שעמען, נעה איך טאנצען!... [זי חאפּט ארום די מאדאם בייגעלמאז אוז רוימט איהר איין א סוד איז אויהער].

מאדאם ביגעלמאז [פּאטשט די מאדאם קנאקניסעל אין די פּלייצעס]. פּאר וואס הערט איהר ניט? וואס שווייגט איהר? וואס שווייגט איהר? אין אונזער משפּחה וועט זיך אזעלכעס ניט טרעפּען, חא־חא־חא!...

מאדאם קנאקנישעל [צו דער מאדאם חינקים]. אומעטום איז זי דא מיט איהר משפּחה!... זאגט זשע אבער, איהר וויסט דאס פּאר געווים? טאמער איז דאס א פּזמון? די אונטערשלאק, פּארשטעהט איהר מיך, האט ליעב א מאל אויסטראכטען א זאך, וואס ניט געשטויגען, ניט געפּלויגען.

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [לענט ביידע הענט אויפ'ן הארצען און פארגלאנצט די אויגען ארויף]. גאט זאל מיר אזוי העלפען, עד זאל אזוי האבען נחת אין מיינע קינדער, מיר זאלען אזוי אלע אויסגעלייזט ווערען פון צרות, עד זאל אזוי נישט ווייסען פון קיין שלעכטס וויל עך וועל לעבען, עד זאל אזוי הערען אלדאם גוטס מיט אייך איינעם, מיר זאלען אזוי גיך אלע אויפגערעכט ווערען, עד זאל אזוי רעדען מיט וועמען מיר איז ליעב, עס זאל מיר אזוי זיין א רפואה צו מיין קאפוועהטיג, עד זאל אזוי גיך פארגעסען פון מיין מיגרען, ווי גיך מיר וועלען האבען א מזל־טוב ביי מייערצימעסען אין שטוב...

א ל ע ד א מ ע ן [קוועלענ, קנייפען איינם דאס אנדערע]. וואס זאגט איהר? וואס זאגט איהר דערויף? עס איז דאך ווערטה גאלד! גאלד איז דאס ווערטה! אזא מפלה! אזא נקמה!...

פ י י פ ע ר [פון דער ווייטען]. מע דארף בעטען די דאמעז, זיי זאלען מוחל זיין רעדען א ביסעל שטילער. מע הערט ניט א וואורט.

פ י י נ ק ו נ ע ל. איבער זייער געשריי הערט מען ניט אונזער געפילדער.

פ א ס ט ע ר נ א ק. לאז זיין שטילער! נ ש י ם ד ע ת ן ק ל ו ת — ווייבער זענען געזנ...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. א שענע מעשה, נאר א קורצע! א גליק, וואס איזאבעלע איז דא ניטא... [זי קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. די מאמע איז געפאהרען קיין אויסלאנד מאכען די קור, און די טאכטער האט געהאט די רפואה... פאר וואס גענישט איהר עפים ניט? אט שטעהען נים, מארנצען, איינגעמאכטס... איהר האט מיך עפים הייניטיגע נאכט נאר מבייש געשטעלט. צי אפשר ווילט זיך אייך, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א סטוקעלקע?

א ל ע ד א מ ע ן [הויבען זיך אויף ווי איין מענטש]. א סטוקעלקע? אה, פאר וואס ניט? [מע מאכט ניט קיין שהיות, מע פארחאפט ערטער, מע נעמט ארוים די בייטעלעך און מע גיט קארטען. לכתחילה איז שטיל.

עס הערען זיך נאָר פאַרשיידענע איינציגע קולות פון די מאַנסבילען: „פּאַס!" „אַ קליינער שלעם!" „אַ גרויסער שלעם!" „אָהן צוויי!" „אָהן דריי!"... און פון די דאַמען: „וואָס איז יום־טוב?" „וועמענ'ס שלייף?" „איך האָב אַ לעוויי!" „איך בין רעמיז מיט דער צווייטער מלכה!" „וועמענ'ס פאַרהאַנט?" „טויז מלך קאָזיר!" „עס קומט מיר פון אייך אַ גילדען! פאַרגעסט נאָר ניט, אַ גילדען!"... נאָר וואָס ווייטער ווערען די קולות אַלץ העכער. די פּנימ'ער פלאַמען, די אויגען ברענען. מע הויבט זיך אָן אונטערקריעגען. די מאַנסבילען וואַרפען זיך אויס איינער דעם אַנדערען, אַז זיי פאַרשטעהען דאָס שפּיעל מעהר פון אַ טוידטען. פייפער היצט זיך. ביי די דאַמען איז אויך ניט אומעטיג. מע זאָגט זיך איינע דער אַנדערער שטעכווערטלעך, אַז ביי קאָרטען טאָר מען ניט זיין נערוועז. איזאַבעלע זיצט ביי דער פאַרטעפּיאַנע און שפּיעלט שטילער־הייט. מאַרקוס זיצט הינטער איהר און שעפּטשעט איהר אויפ'ן אויהער. איזאַבעלע לאַכט].

מ אַ ר ק ו ס [דרעהט אויס דעם קאָפּ צום עולם]. באַטראַכט נאָר אַקאָרשט, ווי מען איז דאָס פאַרטיעפט אין דער אַרבייט. עס איז זיי שוין נישט אָפּצורייסען אַצינד פון די קאָרטען. זיי זעהען ניט און הערען ניט וואָס עס טהוט זיך אַרום זיי. חאָטש נעם און טראָג זיי אַרויס... און די דאַמען? זעהט נאָר, ווי זיי ברענען! זיי זענען גרייט, זיי זאָלען זיך ניט שעמען, איינס דאָס אַנדערע אויס־רייסען די אויגען, אָפּבייסען די נעזער, איינשלינגען לעבעדיגער־הייט... [ער שטעהט־אויף, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען]. גליקליכע מענטשען! אין דער מינוט זענען זיי אויסגעטהאָן פון דער גאַנצער וועלט. אין דער מינוט איז פאַר זיי נישטאָ קיין שום טייערערע אָדער הייליגערע זאַך אויף דער וועלט. אַ כּפּרה דאָס ווייב פאַר אַ „גרויסען שלעם", אַ כּפּרה דער מאַן פאַר אַ „טויז קאָזיר", אַ כּפּרה קינדער, אַ כּפּרה אַלסדינג פאַר אַ קערטעל... אומגליקליכע נפשות! וואָס פאַר אַ לעבען קאָן ביי זיי זיין? וואָס פאַר אַ וועלט? ווען רעדט דער מאַן מיט'ן ווייב, דער פאָטער מיט די קינדער, אַז אַ גאַנצען טאָג איז מען אויף דער בערזע, און ביינאַכט ביי די קאָר־טען? ווען זעהען זיך די קינדער מיט זייער פאָטער? וואָס הערען זיי, וואָס ווייסען זיי און וואָס טראַכטען זיי פון איהם?... וואו

איז ער, דער גלאנץ פון אונזער אומה, אונזער גרעסטע, אונזער שענסטע און אפשר אינציגע מעלה, מיט וועלכע מיר שטאלצירען קענען אנדערע פעלקער — דאם אידישע פאמיליענלעבען?...

א י ז א ב ע ל ע [הערט זיך איין ווי מארקוס רעדט]. אך, מארקום! ווי שען ער איז בשעת ער רעדט! פערעל שיטען זיך פון זיין מויל. און די אויגען — פלאמען פייער. ליעבער מארקום! זיסער מארקום! די נשמה וואלט איך אים אוועקגענעבען בשעת ער צערעדט זיך! [זי שיקט איהם א קוש איז דער לופט]. דאם הארץ רייסט מיר אפער, אז איך דערמאן זיך, ווי אזוי ער וועט נעבאך ליידען און וואס פאר צרות ער וועט איבערטראגען, אז ער וועט דערהערען, אז איך בין א כלה געווארען פאר איין אנדערען... אך, וואס זאל איך טהון, אז איך בין, צו מיין פינסטער מזל, געבוירען ביי רייכע עלטערען? וואס קאן איך העלפען, אז איך שטעה איין ביי א דעספאט, וואס ויל נישט פארשטעהן, אז ליעבע שטעהט העכער פון געלט?... אנטלויפען? חתונה האבען קענען דעם טאטע'ס ווילען? וואס וועט זיין דעמאלט פון אונז ביידען דער תכלית, אז ער איז אזוי ארעם און עלענד?... ארעמער מארקום! ווי גליקליך וואלטען מיר ביידע געווען, וען ער איז אין פייפער'ס שטאנד, חאטש האלב פון איהם! איך וואלט געווארט ביז ער וועט ענדיגען דאקטאר מעדיצין... נאכדעם חתונה געהאט... געפאהרען אינ־איינעם קיין בערלין, אדער קיין וויען, אזוי ווי חינקים'עס טאכטער מיט איהר מאן... נעקומען, אויסגעמאכעלט א שענע דירה אין יעהופעץ, אזוי ווי חינקים'עס טאכטער... איהם א גרויסארטיגען קאבינעט, מיר א פראכטפולען בודואר... מיר האבען זיך אונזער איינענעם עקיפאזש מיט גומלאסטיקענע רעדלעך... אלע וואך זשורפיקסען... אלע נאכט אדער צו־גאסט, אדער אינאיינעם אין טהעאטער... „וער ויצט דאם אין יענער לאזשע־בענואר, אזא גליקליך פארפאלק?" — „דאם איז דער דאקטאר מארקום מיט זיין פרוי איזאבעלע"... [פלוצים האפט זיך אויף חינקים, טהוט א ווארף די קארטען אויפ'ן טיש].

ח י נ ק י ס. לאָז דאָס ברענען אויפ'ן פייער! איידער אזוי שפּיעלען אין קאָרטען, איז שוין גלייכער זיצען אין דער היים און שרייבען ספרים!

ק נ א ק נ י ס ע ל. וואָס געהט אייך אָן, ווי אזוי איך שפּיעל? איך וויל מיר ארויס מיט קאָזיר — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק [פון דעם אנדערען טיש]. ער איז גערעכט, ווי אין פּסוק שטעהט: ב ג פ ו י ב ו א ב ג פ ו י צ א — איטליכער שפּיעלט זיך, ווי ער פאַרשטעהט.

פ י י פ ע ר. ניין, שולדיג איז גאָר חינקיס: ער האָט גע־מאַכט אַזא גאַנג, אַז מע מעג איהם אָפּהאַקען הענט און פיס. גאָר חינקיס איז דיר איין אַנטיק: ער האָט אַ טבע, אַז טאָמער מאַכט ער אַ פעהלער, פאַלט ער אָן אויף יענעם.

ח י נ ק י ס [צו פייפערען]. איהר זענט אַ אידיאָט! איהר פאַרשטעהט אַזוי ביי קאָרטען, פּונקט ווי איהר פאַרשטעהט די בערזע!

פ י י פ ע ר. ע, איהר זידעלט זיך שוין? וועל איך דאָך אייך דערצעהלען, ווער איהר זענט, קאַרטיאָזשניק! זשוליק!

[ער האַפּט אַ טעשעל קאַרטען און ווארפט חינקיסען איז פּנים אריין. חינקיס נעמט איהם אָן ביי די וואַנסיס. קנאַקניסעל פאַהרט אריין חינקיסען אין דער באַרד. פּאַסטערנאַק שרייט: „אַל תפּל דבר — חאַטאַ פּאַקרישקע! לאָז זיין שטיל! ס'איז אַ בזיון פאַר די דאַמען!"... מאַדאַם פּאַסטערנאַק פאַלט חלשות. די דאַמען שרייען: „וואַסער! וואַסער!"].

צווייטער אַקט

[אין אַ פּאַר חדשים אַרום. — ביי פייפערען אין קאַנטאַר. שענע טישלעך. געטאַקטע גראַטעס. אייזערנע שאַפעס. — צ י פ ע ר ב ל אַ ט, דער בוכהאַלטער, אונטערגעבונדען די אויהערען מיט אַ ווייס טיכעל, און פ ל ע ד ע ר ו ו י ש, דער קאַרעספּאַנדענט, אַ פראַנט מיט בלויע ברילען, זיצען אויף הויכע שטוהלען, סקריפּען מיט די פעדערען און ווארפען אויף ביינדלעך. ז י ל ב ע ר מ י נ ץ, דער קאַסיר, זיצט אין די גראַטעס ביי דער קאַסע, צעהלט געלט געשווינד, קנאַקט מיט די פינגער. פ י י פ ע ר אַליין זיצט אויבען־אַן ביי'ם טיש און דרעהט די וואַנסים. ביי די זייטען זיצען ספּעקולאַנטען: פ י י נ ק ו ג ע ל, ח י נ ק י ס, ב י י ג ע ל מ אַ ן, ק נ אַ ק נ י ס ע ל. אַ ביסעל ווייטער שטעהען עטליכע יונגע ספּעקולאַנטלעך און מעקלערס. אַלע רעדען, מאַכען מיט הענט, היצען זיך. עס לאַזען זיך הערען פאַרשיידענע קולות: „יקנה"ז!" „פעסט!" „יקנה"ז!"... עס קומט אַן ג ר י י־ ג ע ר מיט אַ חאַליאַסטרע מעקלערס].

ערשטע סצענע.

ג ר י י ג ע ר [האַלט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטען]. יקנה"ז!? אומעטום, וואו מע קומט, הערט מען נאָר יקנה"ז און יקנה"ז! יעהופּעץ — אויך מיר אַ בערזע, אַז אָך און וועה איז די יאָהר! חאַפּט מען זיך אָן אָן עפּיס איין אַרטיקעל, איז זיי ניט אָפּצורייסען. פרעגט זיי בחרם: וואָס יקנה"ז? ווער יקנה"ז? ווייסען ניט פון זייער געזונט. איינער קוקט אויפ'ן אַנדערען, געהען ווי שאָף אין דער טשערעדע. נאָר איך איינער האַלט מיך אָפּ פון יקנה"ז. אַדרבה, איך פאַרקויף נאָר יקנה"ז. אָט האָב איך ערשט נעכטען

אָפּגעלייזט פּאר א דריטהאַלבען הונדערט שטיק יקנה"ז זיעבענ־ הונדערט צוואַנציג אויף קאָנטראַקטען, איך זאָל אַזוי לעבען מיט אייך אינאיינעם. לאָז זאָגען עמיצער, אָט שטעהען אידען. [ער ווייזט אַן אויף דער חצליאסטרע מעקלערס].

ד י ח צ ל י א ס ט ר ע [שיסען־אויס אַלע מיט א מאַ]. אמת, אמת, ווי מעריזען זענען !...

פ י י נ ק ו ג ע ל [קוקט זיך איבער מיט דער קאמפּאניע כּפּעקולאַנטען. צו נריינערען]. אַז די נאַסע בוימער ברענען, היינט וואָס זאָלען שוין זאָגען די טרוקענע? אַז איהר האָט מורא צו האַלטען זיך מיט יקנה"ז, היינט וואָס זאָלען מיר שוין זאָגען?... פון דעסטוועגען וואָלט איך זעהר געוואָלט וויסען, צי פּאַרקויפט איהר נאָך עפּים יקנה"ז צו די זעלבע פּרייזען?

ג ר י י נ ע ר [אויפּנעבראַכט]. איהר וויסט דאָך, אַז איך האָב פּיינט אייערע יעהופּעצער אָפּשניצלעך, אויבערקעפּלעך און המצאה־ לעך. ביי מיר איז אַיין אָפּענער זעפּס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. אַז מע רעדט, זאָל מען רעדען עסק. פּאָעזיע האָב איך פּיינט. [צו פּייפּערען]. זעהט איהר, מיט אייך מאַכען מיר א געשעפט. מיט אייך האָב איך ליעב צו האַנדלען, וויל איהר זענט דער אינציגער ליטישער סוחר אין יעהופּען אויף דער בערזע. מיט אינעם וואָרט, איהר זענט א דושענטעלמען — איך זאָג דאָס אויף אייך אַלע מאָל, ווי גאָט איז הייליג. פּרענט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח צ ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מעריזען זענען !

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואַנסים]. וואָס זשע ווילט איהר מאַכען, פּאַני נרייגער? לאָמיר הערען.

ג ר י י נ ע ר. איך ווילּ... איך ווילּ מיט אייך מאַכען אזא געשעפט: איהר שטעלט מיר א פּרייז אויף הונדערט שטיק יקנה"ז, ווי טייער איהר קויפט און ווי טייער איהר פּאַרקויפט, גערוקט אין צעהן קערבלעך, און איך מוז אויסקלויבען איינס פון די צוויי: אָדער איך וועל ביי אייך צונעמען הונדערט שטיק יקנה"ז, אָדער

איך וועל אייך אוועקגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. נו, וואס טראכט איהר אזוי לאנג? האקט א צדיק!

פ י י נ ק ו נ ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. גרייגער וויל איהם מאכען דאס שפיעל...

פ י י פ ע ר [טראכט]. ניין. מיר לוינט בעסער, הערר גרייגער, אז איהר זאלט מיר שטעלען א פרייז אהין אדער אהער, און די ברירה זאל זיין ביי מיר.

פ י י נ ק ו נ ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. דער קליינער לאזט זיך ניט פיהרען אין חדר ארײן.

ג ר י י ג ע ר [מיט היץ]. אט דאס איז די מעשה מיט א יעהופעצער ספעקולאנט: געב איהם פיר א געשעפט, ענטפערט ער דיר בויבערויק! נו, בקיצור, לאז זיין אזוי ווי איהר ווילט. ביי מיר פועל'ט איהר אלסדינג אין דער וועלט. דארויף בין איך גרייגער. איך האב שוין אויף אזעלכע ספעקולאציעס מיינע צייהן אויפגענעסען. איך האב שוין געפרובט אמאל אין איין האלבע שעה דערלענגן זיבען און זיבעציג טויזענט קערבלעך — און אפילו זיך נישט פארקרימט, ווי מיר שטעהען אונטער א הימעל. [ער ווייזט אויף דער סטעלי]. פרענט וועמען איהר ווילט, אט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר [מיט גרימות]. געלט איז בלאטע. דער עיקר איז — איין עהרליכער מאן, דאס ווארט זאל זיין א ווארט, און גענטליך — מוז מען דערצו האלטען קאפ אויך. [ער טהוט זיך א פאטש איז שטערן]. גרייגער האט א קעפעלע, דער רוח האט איהם ניט געגומען!... אלזא, הערר פייפער, הערט זיר צו מיט קאפ. [ער צעהלט די ווערטער]. הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאנטראקטען, אויף זיבען הונדערט פערציג, מיט פערציג קערבלעך האנטגעלט — ק ו י ף איך ביי אייך, און אויף זיבען הונדערט פופציג, מיט א פופציגער האנטגעלט — פ א ר ק ו י ף איך אייך. חיינט קלויבט אייך אויס.

פ י י פ ע ר [טראכט א ווייל]. האב איך אפגענעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט! פארשרייבט הונדערט שטיק יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג.

צ י פ ע ר ב ל א ט [רייסט זיך אפ פון די ביכער]. הא? וואס? יקנה"ז? וויפיעל? ווי טייער? געקויפט, צי פארקויפט?

פ י י פ ע ר. שלום עליכם, פון וואנעט איז א איד? [צום קאטעפאנדענט]. הערר פלעדערווייש! דערצאהלט איהם וואס ס'איז דא געמאכט געוואָרען. [צום קאסיר]. הערר זילבערמינץ! נעמט צו פון העררן גרייגער פיער טויזענט רובל.

פ י י נ ק ו ג ע ל. פאני גרייגער, אויף אייך איז מקוים געוואָרען דאָס ווערטעל: „אז מע זוכט א גלעזער, געפינט מען א סטאָליר". איהר האָט אזוי געוואָלט קויפען יקנה"ז, אזוי ווי איך ווייל טאנצען.

ח י נ ק י ס. איהר האָט זיך אליין געשטעלט אין א רעמיז.

ב י י ג ע ל מ א ן. פארנוצט געזונט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. ווערטלעך אויף א זייט. מילא, אז גרייגער האָט זיך ארויסגעהאפט מיט א וואָרט, וואָס קומט איהם דערפאר? ווען עס טרעפט אויף מיר, דרעה איך מיר ארויס, און רוף מיך קנאקניסעל!

ג ר י י ג ע ר. בלאָמע! איך טהו דאָס ניט, אבער גאָר לא מיט א לאנגער נון! איך היים גרייגער! איך שווער אייך בנאמנות, ווי ס'איז א שהכל פון גאט [ער ווייזט אויפ'ז טיש]. — מיין גאנצער ארויסקוק איז נאָר געווען צו קויפען יקנה"ז. אויף יקנה"ז פרעגט מיך, ווען איך אייך דערצאהלען וואָס דאָס איז. ס'איז א סברה, אז מע קויפט אוים דאָס גאנצע יקנה"ז פונ'ם מארק. ס'איז טויזענט קארבען א שטיק, ווי איהר זעהט מיך לעבען! וואָס מיינט איהר, גרייגער איז עפים א יונגעל? שוין באלד א חודש, אז איך האלט אין איין קויפען יקנה"ז. איך האב שוין איינגעקויפט ביז היינטיגען

טאָג אפשר זיעבען הונדערט שטיק. פרעגט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

די חאליאסטרע. אמת, אמת, ווי מעריזען זענען!

א קול פון דער זייט. סטייטש, פאני גרייגער, איהר האָט דאָך נאָר־וואָס געזאָגט און געשווארען זיך, אז ערשט נעכטען האָט איהר פארקויפט דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז!

גרייגער [מיט כעס]. נאחאל! וועד פרעגט אייך? א איד איז דיר קיין קאטאוועס ניט! מענטשען רעדען עסק, מישט ער זיך אריין. וועד האָט דען געזאָגט „פארקויפט"? איך? מסתמא האָט מיר אזוי געפאסט. איך זאָג תמיד וואָס מיר פאסט. למאי זאל איך לייקענען? איך האָב פיינט די יעהופעצער חכמות. ביי מיר איז אַיין אָפענער זעפס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פאעזיע האָב איך פיינט. [צו פייפערן]. א סימן האָט איהר, אז איך בין א פעסטער קונה אויף יקנה"ז — אָט פרובט זיך, שטעלט איין, גיט מיר אוועק אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט א צעהנערעל האנטגעלט, נעם איך ביי אייך צו נאָך א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

פייפער [ניט לאנג נעטראכט]. האָב איך אייך אוועקגענעבען נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדער־וויש! מאכט א בריעף אויף נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז.

פיינקוגעל [נעמט זיך ביי דער בארד]. אם כן, אז דער צער פון טראָגען איז יא אזוי גרויס, בין איך דאָך אויך א קונה אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז צום זעלבען פרייז, אויב מיט א צעהנערעל האנטגעלט!

פייפער [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט נאָך א בריעף אויף הונדערט שטיק יקנה"ז.

חינקיס. נו, און וואו בין איך? מיין געלט איז סיין געלט ניט? עלעהיי איך האָב געשפיעלט אין „בעזיק". די בערוע איז דאָך ניט מעהר ווי א קאָרטענשפיעל. הייסט מיר אויך מאכען א בריוועל אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

ב י י ג ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! ביי חינקיסען איז דיר אַלסדינג געגליכען צו אַ קאָרט! [צו פייפערען]. זייט אַזוי גוט און הייסט, זייט מוחל, מיר אויך מאַכען אַ בריוועלע אויף אַ האַלבע מאה יקנה"ז.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. איך האָב אַפילו געגעבען דאָס וואָרט מיין ווייב, אַז איך וועל מעהר קיין געשעפטען אויף דער בערזע ניט מאַכען; נאָר אַז איך זעה אַלע קויפען, לאָזט דאָס מיך ניט אַיינ־זיצען, ווי זאָגט ער: „אחרי רבים להטות". [צו פייפערען]. הייסט שוין, זייט מוחל, מיר אויך מאַכען אַ בריוועל אויף יקנה"ז, און דוקא אויף אַ גאַנצע מאה — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו קנאַקניסלען]. אויף אַייך איז מקוים גע־וואָרען דאָס ווערטעל: „יאַק יצר־הרע נאַפּאַדני, טאָ תקיעת־כּף נע פּאָמאָזשע"...

פ י י פ ע ר [צום בוכהאַלטער]. הערר ציפערבלאַט! פאַר־שרייבט נאָך צוויי הונדערט פופציג שטיק יקנה"ז. [צום קאַרעספּאַנ־דענט]. הערר פלעדערוויש! מאַכט נאָך דריי פרישע בריוולעך. [צום קאַסיר]. פאַרשרייבט אין דעבעט נאָך דריי טויזענט פינף הונדערט רובעל. [ציפערבלאַט ווארפט אויף די ביינדלעך. פלעדערוויש שרייבט בריוולעך. זילבערמינץ צעהלט געלט, קנאַקט מיט די פינגער. צווישען עולם ווערט אַ מורא'דיגער גערודער. אַלע שרייען: „יקנה"ז! פעסט! פעסט!" מעקלערס לויפען הין און צוריק פון איינעם צום אַנדערען, רוימען אַיין אַלע מאַל פייפערען אַ סוד אויפ'ן אויהער, נעמען אַיין אָרדער און ברענגען געלט].

ג ר י י ג ע ר [גרויס]. נו? ווער האָט אָנגעמאַכט אַ האָס אויף יקנה"ז? גרייגער! ווער קויפט אין איין קלאָפּ דריי הונדערט שטיק יקנה"ז? גרייגער! אַלץ גרייגער! אויף מיר קוקענדיג האָבען זיך שוין אַלע צעלאָזט קויפען יקנה"ז. וואו זענט איהר געווען ביז אַהער, בריות, יעהופּעצער ספּעקולאַנטען? ספּעקולאַנטען זענט איהר? אידיאָטען, ניט קיין ספּעקולאַנטען! איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אַייך געשלייערט! איהר זעהט, יענער קריכט —

קריכט איהר אויך. וואָס קריכט איהר? וואָס האָט איהר געקויפט? יקנה"ז? איהר וויסט, וואָס יקנה"ז איז? מע טאָר עס דען נעמען אין די הענט אַריין אפילו?

א קול פון דער זייט. סטייטש, איהר האָט דאָך נאָר וואָס געזאָגט?!...

גריגער. איך האָב געזאָגט? נו, איז וואָס? האָב איך געזאָגט, מסתמא האָב איך באַדאַרפט אַזוי זאָגען. איך לייקען מיך גאָר ניט. איך האָב ליעב זאָגען דעם אמת. ביי מיר איז אַיין אָפענער זעפּס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פּאָעזיע האָב איך פיינט. איך בין אַריינגעקומען אַהער, טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבען, איך וועל קאָנען פּטור ווערען פון א שמאטע. איך טראָג מיך שוין אַרום מיט יקנה"ז פון א וואָך זיעבען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאַליאַסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פיינקוגעל [זיך אין בארד אריין]. גאָט שיקט צו דעם טרינקער זיין ווייַן און דעם שפּינער זיין פלאַפּס. אזעלכע יאָהר־עדות, ווי ביי גרייגערען, זענען ווערטה דאָס גאַנצע גלעזל.

גריגער. א סימן האָט איהר, גיט מיר א בעם אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראַקטען, אז איהר זענט מחויב זיי ביי מיר נעמען אויף זיעבען הונדערט קערבלעך, נעב איך אייך צו צעהן קערבלעך אויף יעדען שטיק.

פיפער. האָב איך אייך פארקויפט א בעם אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאַרעספּאָנדענט]. הערר פלעדערווויש! מאכט א בריף אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז, אז איך דארף נעמען אויף זיעבען הונדערט רובל איבער־א־יאָהר קאָנטראַקטען. [צום קאסיר]. פּאַרשרייבט אין דעבעט פון העררען גרייגער נאָך צוויי טויזענט רובל.

גריגער [נעמט דאָס בריוועל, צעהלט אפּ נעלט, שטעהט א ווייל, שפּייט אויס]. טפו זאָל דאָס ווערען! וואָס האָב איך דא אָנגעמאכט?

אויף זיעבען הונדערט פופציג געקויפט... אויף זיעבען הונדערט פאַרקויפט... נאָר איהר מיינט דאָך, אַז גרייגער איז עפּיס אַ יונגעלע און וועט גלאַט ארויסוואַרפען געלט אויף דער גאַס? בלאָטע! אָבער גאָר לא מיט אַ שטריימעל! עס וועט אייך קאָסטען געלט! איך וועל אייך אויסטהון ביז'ן לעצטען העמד, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איך וועל אייך אַלעמען מאַכען פאַר קבצנים, ווי ס'איז היינט יום רביעי — דיענסטאָג אויף דער גאַנצער וועלט! [ער געהט אַוועק, טהוט אַ זעץ מיט דער טיר. די חאַליאַסטרע — נאָך איהם].

צווייטע סצענע.

פיינקוגעל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר אויף איהם? דער כח פון געלט! אַזאַ־נ־עזות! איך האָב איהם אָבער געוואָלט דערצעהלען אַ משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן. איהר האָט געהערט דעם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן?

חינקיס. אַצינד, אַז גרייגער איז שוין אַוועקגעגאַנגען, האָט איהר זיך דערמאַנט אינ'ם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן! פונקט אַזוי ווי נעכטען ביי די קאָרטען...

בייגעלמאַן. ווערקמירדיג! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען מיט חינקיסען — אויף די קאָרטען מוז ער ארויפקומען!

קנאַקניסעל. חינקיס איז גערעכט. צו וואָס זאָלען מיר זיך נאַרען? אידישע תקיפות איז שטעלען אַ פייג אונטער דער פּאָלע — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פייפער [טהוט זיך אָן]. ווייסט איהר, וואָס עס וואָלט גוט געווען צו טהון אַצינד? [אַלע שווייגען. חינקיס חאַפּט זיך ארויס].

חינקיס. מאַכען אַ „פּרעפּעראַנס"...

אַלע דריי. בראַוואָ, חינקיס! בראַוואָ! חינקיס האָט נאָך קיינמאָל אַזוי גלייך ניט געזאָגט. בראַוואָ! בראַוואָ! [פייפער, פיינקוגעל, חינקיס, בייגעלמאַן און קנאַקניסעל געהען אַוועק. צווישען די יונגע ספּעקולאַנטען און מעקלערס איז אַ טומעל, אַ געפּילדער. אַלע רעדען:

„וואס הערט זיך מיט יקנה"ז?"... „פלאו!"... „געפאלען. וואס טהוט מען? קויפען, צי פארקויפען?"... „קויפט אייך יקנה"ז און מאכט אייך א בעס"... „איך האב א האס אויף יקנה"ז! ווער קויפט א האס?"... „האלט זיך מיט אייער האס, רייבט איהם אויס מיט זאמד"... „אז מאכען, זאל מען מאכען א סטעלאזש"... „גיט זשע מיר א בריוועלע, עס זאל זיין מיט פיס, עס זאל קאנען געהן"... „פייפער'ס א בריוועלע איז פרימא"... „פרימא, פרימא! ער נעמט, זאגט מען, הונדערט טויזענט רובעל נדן"... „פאסטערנאק'ס טאכטער"... „פאסטערנאק איז רייך"... „א מיליאנער, זאגט מען, א דבר־אחר, נאר א מיליאנער!"... עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאפ פון א אידעל, און נאכדעם — דאס אידעל אליין].

דריטע סצענע.

דאָס אידעל. דאָ פארקויפט זיך דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז.

עטליכע קולות. אָט האָסט דו דיר די אנדערע טעג יום־טוב! א נייער סוחר אויף יקנה"ז!

דאָס אידעל. ווי טייער איז ביי אייך דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז?

עטליכע קולות. ווער זענט איהר? וואָס דארפט איהר?

דאָס אידעל [דערשראקען]. אליין בין איך אזוי גרויס ווי א כתרילעווקער אליין. פאָהרען פאָהר איך, הייסט דאָס, פון אדעס, און הייסען הייס איך מנחם־מענדעל.

עטליכע קולות. זענט איהר אפשר יענער מנחם־מענדעל, וואָס האָט געהאנדעלט אין אדעס אויף דער בערזע מיט „לאָנדאָן"?

מנחם־מענדעל [נייציג]. יאָ, דאָס בין איך טאקי אליין, טאקי יענער מנחם־מענדעל, וואָס פאר־א־יאָהרען אין אדעס, ניט היינט געדאכט, ביי פאנקאָנין ימח שמו, א האָס, א בעס, און א דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. א סטעלאזש.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. קומט דאָך אייך שלום. שלום עליכם אייך, רב מנחם־מענדעל, וואָס מאַכט א איד?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. וואָס זאָלען מיר מאַכען וואָס? אַדעם איז טוידט אַדעם. אוים „לאַנדאָן", אוים פאַנקאַני, אוים מאַראָשענע... אַלע אַדעסער קומען אַהער קיין יעהופּעץ קומען זיי, און דאָ הער איך, אידען, אָהן עין־הרע, מאַכען גאָר ניט שלעכט מאַכען זיי. האָב איך מיך מיישב געווען, וואָס בין איך ערגער פון אַלע וואָס? אגב, האָב איך, פאַהרענדיג פון אַדעס אַהערצוצו, דורכגעשלאָגען אין זשמעריגקע א דאָס... א שידוך דורכגעשלאָגען, פאַרדיענט מיט גאָט'ס הילף עטליכע קערבלעך, גלוסט זיך עפּיס מאַכען, שפּענעלירען גלוסט זיך, ווי זאָגט ער: פאַרזוכט פונ'ם עץ־הדעת פאַרזוכט... אי זי, די פלוניתי'טע הייסט דאָס, וועט שרייען גוואָלד וועט זי? עט, ווער איז זי מחויב צו האַרכען א נקבה ווער?... שאַט, וואָס זשע האָב איך אייך אָנגעהויבען צו זאָגען וואָס? יאָ, כ'האָב מיך דערמאָנט: איך האָב בדעה צו מאַכען עפּיס מיט דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אַזוי הייסט דאָס?... יקנה"ז!... [דער עולם לאַכט. דער קאַפּעליש און דער קאַפּאַטע און אויך שמעלקע לאַזען זיך צו איהם].

ש מ ע ל ק ע [רערט טיף ליטוויש]. יקנה"ז? אַדרבה, גיט עפּיס צו פאַרדיענען.

ד ע ר ק א פּ ע ל י ש [שטופּט אַף שמעלקען]. וואָס ווילט איהר מאַכען? זאָגט, אָט לויף איך אייך מאַכען.

ד י ק א פּ א ט ע [שטופּט אַף דעם קאַפּעליש]. אַנו, לאַזט מיך!... [שנייצט אוים די נאָז, נעמט ארויס פון הינטען א רויטע פעטשיילע]. נאָט אייך אָפּעט שלום, רב מנחם־מענדעל. הייסט דאָס, כּפי איך זעה ארויסעט אט־א־דא־א פון אייער שמועס, פאַרשטעה איך, אז איהר האָט חשק, איך בעט איבער אייער כּבוד, צו שווינדלען מיט יקנה"ז. זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונט זיין, איהר קלערט, וואָס איז שייך, קויפען, צי, איך בעט איבער אייער כּבוד, פאַרקויפען?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פארקויפען אודאי ניט. זעהט איהר, קויפען — דאָס וואָלט אפשר געווען א שטיקעל פּלאַן אפשר. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? [א שמארע מיט דער נאז]. איך וויים ניט, מיט וואָס עסט מען דאָס, וויים איך ניט.

ש מ ע ל ק ע [שטופט זיך דורך]. יקנה"ז וויסט איהר ניט?

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [שטופט אפ שמעלקען]. איהר וויסט ניט, וואָס היסט יקנה"ז? די גאַנצע וועלט קויפט יקנה"ז.

ד י ק א פ א ט ע [שטופט אפ דעם קאפעלישן]. לאָזט מיך, איך וועל אייך קלאָר מאַכען, וואָס איז שייך, אקוראט דעם ענין פון יקנה"ז. מפּח וויסען וואָס דאָס איז, מוז איך אייך זאָגען דעם רעכטען אמת, אז מיר אליינעט אט־א־דא־א וויסען אויך ניט, איך בעט איבער אייער כּבוד, מיט וואָס מע עסט דאָס, וואָרום דאָס איז א זאַך, וואָס אלע האָבען דאָס און קיינער זעהט דאָס ניט, א בלינדער אתרוג, איהר פּארשטעהט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. כ'פּארשטעה, פּאר וואָס זאָל איך ניט פּארשטעהן פּאר וואָס? דאָס איז, אפּנים, איין איידעלע מאַטעריע איז דאָס? [ער וווייזט אויף די פינגער]. ניטא ביי וואָס אָנצוטאַפּען ניטא? ס'איז אזא מין, וואָס ס'איז גאָר לחלוטין ניטא אויף דער וועלט, אזוי ווי דאָס „לאָנדאָן" אין אדעס?

ד י ק א פ א ט ע. חלילה! וואָס איז שייך, ס'איז ניטא ביי וואָס אָנצוטאַפּען? ווי געשיקט זיך עס, מע זאָל קויפען און פּארקויפען א מין, וואָס איז נאָר אויף דער וועלט ניטא? נאָר אז מע וויל שמועסען נאָך א מאָל טאקי דאָס אייגענע וויעדער צוריק, איז דאָס פּאָרט נישטא אין ערגיץ ניט, וויל פּארקויפען פּארקויפט זיך דאָס, איך בעט איבער אייער כּבוד, בלאַנקא, דאָס היסט, מע פּארקויפט דאָס אייך אויף איבעראיהרעט קאָנטראַקטען מיט א ברירה: פּאלט דאָס — האָט איהר פּארשפּיעלט נאָר דעם אדערויף; אלא טאָמער הויבט זיך דאָס — נעמט איהר אָפּ ביי יענעם צער און רפּוי און שבת און בוימ, עס געהערט צו אייך מיט הפּל־בפּל־מפּל־

פּלעקל, און אפילו די קאפּאָנעס זענען אויך אייערע. פּאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. כ׳פּאַרשטעה, פּאַר וואָס זאָל איך ניט פּאַרשטעהן פּאַר וואָס? איך קום צו יענעם און זאָג איהם: „פּעטערעל! אָדער גלעט, אָדער די נשמה"... נאָר וואָס זשע דען, האָט מיר קיין פּאַראיבעל ניט, איין זאָך איז מיר דאָ א ביסעל פּריקרע: איך פּאַרשטעה ניט דעם דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. דעם פּשט פון לשון קאפּאָנעס פּאַרשטעה איך ניט.

ש מ ע ל ק ע. קאפּאָנעס וויסט איהר ניט? [ער וווייזט אויף די פּינגער]. קאפּאָנעס, וואָס מע שניידט קאפּאָנעס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [וווייזט אויף די פּינגער]. קופּאָנעס איז... איז... איז... קופּאָנעס אויף נעמען דיווידענד.

ד י ק א פ ע ט ע [שטופּט אפ דעם קאפּעליש]. לאָזט זיך דיע־נען! [ער וווייזט אויף די פּינגער]. קאפּאָנעס — דאָס וואָרט אָנגערופען, למשל, די קאפּאָנעס, די עסקא, דאָס פּרעצענט, וואָס עס וואַכסט אָן... היינט פּאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. כ׳פּאַרשטעה, פּאַר וואָס זאָל איך ניט פּאַרשטעהן פּאַר וואָס? איך זיץ מיר אין דער היים זיץ איך מיר, און דאָרט וואַכסט דערווייל אויף מיר פּרעצענט. וויבאַלד אזוי, איז דאָך עס טאַקי, אפּנים, נישקשה פון א דאָס... פון א געשעפּטל איז דאָס... מאַכט זשע מיך קלאָר, איך בעט אייך, ווי איז, למשל, דער רין, אז איך ווייל מאכען דערויף א האָס, צי א בעס, צי אפּשר טאַקי מחילה א גאַנצען דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. א סטעלאָזש מיין איך?

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. אָך, מיט'ן גרעסטען כּבוד! גיט מיר אַיין אָדרעס, טהו איך א שפּרונג און ברענג אייך א סטעלאָזש א פּרימא: פּייפּער'ס א בריוועלע.

ש מ ע ל ק ע [שטופּט זיך דורך]. צו וואָס נוצען אייך קונצען, סטעלאָזשען? אמאהר, קויפּט אייך בעסער מזומן'עם יקנה"ז א

ביסעל. אט האָב איך איין אַרדער פון לאזערען און פון מאשיען...

די קאפּאטע [שטופט אפּ שמעלקעו]. לאָזט זיך דיענען! וואָס דולט איהר זיי א יארמעלקע מיט מזומנ'עם יקנה"ז, אז זיי ווייסען נאָך נאָר ניט וואָס פאר א פּנים דאָס האָט?

מנחם־מענדעל. עט־נו, מילא איהר מיינט, אז טאָמער טאקי חלילה ניט אזוי דאָס?... [א שמארע מיט דער נאז]. בע! א סימן האָט איהר, אט האָב איך אפּגעהאנדעלט א זומער אין אדעס, ניט היינט געדאכט, מיט „לאָנדאָן", געמאכט אלע מאל א „האָס", א „בעם", א „סטעלאזש", מיט א „נאָך", מיט א „בלינדע רעכט", מיט אלע שאלעמויזען, און פרעגט מיך בחרם פרעגט מיך, צי האָב איך דאָס וועז אָנגעקוקט אין מיינע אויגען אפילו? פון דעסטוועגען, עס זאל נאָר געווען זיין א ביסעל מעהר דאָס... [א שמארע מיט דער נאז] הצלחה, וואָלט איך דען אָצינד ניט געקאָנט זיין א שטיקעל עושר אָצינד? אט נאט אייך הערשעלע. הערשעלע איז ניט געווען א שמש אין בית־המדרש, איז ניט ארויס מיט'ן שטעקעל אין גרעצק און האָט ניט געמאכט אין איין שמעס ישראל דרייסיג טויזענט? שאט! און יוסעלע? איהר קענט יוסעלען? יוסעלע האָט ניט געמאכט קיין פּארמענען פון לאָנדאָן? אמת, זיי האָבען דאָס נאכדעם אָפּגענעבען צוריק מיט רווחים האָבען זיי; פון דעסטוועגען...

די קאפּאטע. ע, רב מנחם־מענדעל, איהר זאָלט אזעלכס זאָגען? ווי קומט דאָס צו־נ־אייך? איהר גלייכט „לאָנדאָן" צו „יקנה"ז"? וואָס איז שייך, „לאָנדאָן" איז, איך בעט איבער אייער כבוד, „לאָנדאָן", און „יקנה"ז" איז, פארשטעהט איהר מיך, טאקי „יקנה"ז".

מנחם־מענדעל. דהיינו וואָס? דאָס געשעפט גופא איז טאקי אזוי ראיעל איז דאָס?

די קאפּאטע. וואָס איז שייך ראיעל? ס'איז עפרות זהב! ס'איז נאָר א סברה, אז די גרויסע אונזערע קויפען דאָס אויס

פון דער בערזע, און עס קאָן זעהר שען געמאָהלט זיין, אַז אויף איבער־אַ־יאָהר קאָנטראַקטען זאָל דאָס זיין מיט גאָלד גלייך, אָדער עס זאָל, איך בעט איבער אַייער כבוד, ליגען נייען איילען אין דער ערד. דערפאַר איז גוט, אַז מע באַוואָהרענט זיך מיט אַ סטעלאַזש. וויבאַלד איהר האָט אַ סטעלאַזש, זענט איהר אַ גליקליכער מענטש.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אָ, אַ סטעלאַזש איז אַודאי זעהר אַ געשמאַקער ביסען אַ סטעלאַזש! איך געדענק עס נאָך פון אַדעס געדענק איך. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? דער קוועטש איז דאָ: מה יקר? וואָס קאָן עס מיך קאָסטען וואָס?

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך קאָסטען? עס ווענדט זיך, וואָס פאַר אַ סטעלאַזש איהר ווילט מאַכען. פאַר אַ געוועהנ־ליכען סטעלאַזש וועט איהר דאַרפען באַצאָהלען בראָצקע'ס פאַר־מעגען; נאָר אויב איהר ווילט, עס זאָל אַייך קאָסטען אין גלייכען געלט, וואָלט איך אַייך געהייסען מאַכען, איך בעט איבער אַייער כבוד, אַ „גערוקטען סטעלאַזש", דהיינו: דער בעס זאָל זיין גע־שריבען אויף זעכס הונדערט און דער האָס אויף אַכט הונדערט; איז דאָך ממה־נפשך [מיט אַ ניגון] — וועט דער פרייז האַלטען העכער פון אַכט הונדערט קערבלעך, וועט איהר נעמען יקנה"ז; אַלא וואָס דען, טאָמער פאַלט דאָס? — וועט איהר, איך בעט איבער אַייער כבוד, געבען יקנה"ז. סאַי אַהין, סאַי אַהער — איז אַלץ די ברירה ביי אַייך. האָט איהר דאָס צעקייט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פאַר וואָס זאָל איך דאָס ניט צעקייען פאַר וואָס? אין אַדעס איז אויך אַזוי אין אַדעס: אָדער איך נעם, אָדער איך געב; דאָס הייסט, איך טאַנץ אויף ביידע חתונות טאַנץ איך. וואָס פאַר אַ זייט עס זאָל ניט אַוועקגעהן — בין איך אַלץ אין דרויסען בין איך. ביי גרויסע וואַראַציאָנען איז מען אין אַדעס, זאָגט מען, גליקליך געוואָרען מיט אַזעלכע סטעלאַזשען. מע דערצעהלט, אַז עס פלעגט אַוועקגעהן אַיין עפּאָכע, פלעגט מען אָנשיטען זעק מיט גאָלד פלעגט מען. ביסמאַרק זאָל זיך ניט געווען צוקיהלען ביסמאַרק, און עס זאָל זיך ניט געווען איבערקעהרען דאָס

גאנצע שפיעל מיט דער פוטער אראָפּ, וואָלט ה ע ר ש ע ל ע געווען דער אייגענער הערשעלע וואָס פריהער, און י ו ס ע ל ע וואָלט טאקי געבליבען יוסעלע, און איך וואָלט איצטערטאָ געווען גאָר בגילופין וואָלט איך. נאָר מסתמא איז דאָך ניט באשערט מסתמא... הקיצור, וואָס פאָרט וועט מיך קאָסטען א גערוקטער דאָס... א סטעלאָוש מיין איך?

ד י ק א פ א ט ע. וואָס איז שייך? מע דארף דאָך זעהען, עס זאָל אייך קאָמפּענירען. צוליעב אייך, און וויל מיר מאכען דאָס ערשטע געשעפט, וועט דאָס אייך קאָסטען א צעהנערל א זייט. אַרענטליך?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נו, אודאי קאָן מען ניט זאָגען, אז ס'איז טייער אודאי. נאָר אויב ס'איז מעגליך עפּים אָפּראָסטען... אָפּרייסען מיין איך, אויסדינגען, איז מהכתיתי; ווי זאָגט ער: וואָס ווינציגער, איז געזונטער... נאָר טא, אויך די אייגענע מעשה — אז גאָט זאָל געבען א שטיקעלע הצלחה זאָל ער, איז גאָרניט, ווי זאָגט ער: א רענדעל אראָפּ, א רענדעל אַרויף, מיר וועלען זיך ניט קריגען וועלען מיר.

ד י ק א פ א ט ע. האָב איך, וואָס איז שייך, פון אייך א פעסטען אָרדער און קאָן, הייסט דאָס, מיט מזל־ברכה שליסען דאָס געשעפט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. בפירוש איין אָרדער! ביי אונז אין אדעס איז א וואָרט איין אָרדער און איין אָרדער איז איין אדערויף. מיר פלעגען דאָרטען האנדלען כמעט נאָר אויפ'ן דאָס... אויפ'ן וואָרט פלעגען מיר...

ד י ק א פ א ט ע. וואָס איז שייך אויפ'ן וואָרט? ביי אונז אין יעהופּעץ איז אויך דאָס נעמליכע; דאָס וואָרט איז טאקי א וואָרט, נאָר פון דעסטוועגען זענען מיר זיך דאָ נוהג צו נעמען איין אדערויף ביי'ם גרעסטען שפּעגעלאָנט. מחמת עס טרעפט דאָ אָפּט־מאָל, אז פון איין אָרדער זאָל זיך, איך בעט איבער אייער פּבוד, אויסלאָזען א בוידעם. איהר פּארשטעהט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. כ׳פארשטעה, פאר וואָס זאָל איך ניט פארשטעהן פאר וואָס? עס קומט אוים, ווי מע זאָגט: „נותן בצימבעל הולך בטענצעל"... נאָט אייך דערווייל אזא פופציגער נאָט אייך, און לאָז זיין אין א גוטער שעה אין א מזל׳דיגער. נאָר וואָס דען וועל איך אייך בעטען וואָס? טאָמער איז באשערט, עס זאָל זיין ווארצאָנען, און עס וועט זיין אויף מיין זייט א גרויסער דיפערענץ, זאָל זיך חלילה נישט אויסלאָזען אזוי ווי אין אדעס חלילה, דאָס הייסט, מע זאָל ניט קאָמפעזירען מיט פעטש... הקיצור, איהר דארפט זעהען דארפט איהר, אז דאָס בריוועל זאָל זיין א דאָסיגס... א פרימא זאָל דאָס זיין.

ד י ק א פ א ט ע. וואָס איז שייך פרימא? פרימא אליין איז קארג. [א קוועטש מיט׳ן גראבען פינגער]. פרימא דפרימא! טאקי פייפערס׳ס אליין. פייפער׳ס בריוועל — דאָס איז א מזומנ׳ע מטבע. קיין בעסערס דערפון קריגט איהר שוין ניט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין גאנץ יעהופעץ!... [די קאפאטע לאזט זיך נעהן. דער קאפעליש יאגט איהם נאך אוז טענה׳ט, אז על־פי יושר און על־פי מענטשליכקייט קומט דאס קורסאזש פונ׳ם נעשעפט אויף דער העלפט. די קאפאטע ווייל ניט הערען, ניט זעהען. דער קאפעליש בלייבט שטעהן בייַ דער טיר טרויעריג].

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [צו זיך אליין]. לייט האבען גליק. ער וועט דאָ חאפען גוטע זיעבען מיט א האלב קערבעל! און אפשר טאקי אלע צעהן? או־וואָ! פון די הענט ארויסגעלאזט א גע־שעפט. וויפיעל קוקט מען ארויס דערויף, אייַדער נאָט שיקט צו א פרישען „קונד"? אז בסך־הכל זענען די קלייַנע שפּעגעלאנטען נאָר אליין מעקלערס, און פון די גרויסע קאָן מען אויך נאָר ניט חאפען. צום ביישפּיעל, פייַנקוגעל: טאקי א שענער איד מיט א פייַנער באָרד; נאָר ער וועט בעסער מאכען אליין א געשעפט און וועט איבערצאָהלען, אבי ניט געבען צו פארדיענען דעם מעקלער... צי, למשל, חינקים: בייַ חינקיסען קאָן מען מאכען א געשעפט סיידען בייַ די קאָרטען. פאר די געהויבענע מעקלערס איז חינקים א טייערער „קונד": זיי מאכען מיט איהם בשעת מעשה די גרעסטע

געשעפטען, נאָר וויפיעל זיי פֿארדיענען — לעגען זיי דאָרט אוועק ביי די קאָרטען... ביי בייגעלמאנען מאכט מען יאָ א מאָל א געשעפט; נאָר וען טרעפט זיך דאָס? איין מאָל אין א שמיטה, אי דאָס — דאָרף מען זיך פֿריהער גוט אָנגעהן, צעריסען דריי פּאָר שטיוועל, שטעהן ביי דער טיר, חנפה'נען די מאַדאָם בייגעלמאן, אויסהערען זי, אז זי קומט ארוים פון א גרויסער משפּחה, חאָטש אלע ווייסען, אז זי האָט ניט לאַנג ארומגעטראָגען א קאָשעק מיט בייגעל... און אז נאָט גיט, מע שלאָגט שוין יאָ א מאָל דורך ביי איהם מיט צרות, מיט יסורים א שטיקעל געשעפט און עס קומט צום קורטאָזש, דאָרף מען זיך אוועקדינגען מיט איהם א שעה זעכס... דערפּאָר איז שוין קנאַקניסעל מעהר סוחר פון אלעמען: ביי איהם אז מע מאכט א געשעפט, זאָגט ער לכתחילה, אז פון מעקלערם האלט ער ניט, קיין קורטאָזש צאָהלט ער ניט — און רוף איהם קנאַקניסעל!... בלייבט איבער איין גרייגער. ער איז דער בעסטער פון אלע שפּענעלאָנטען אין יעהופּעץ און האָט דוקא ליעב געבען א אידען צו פּארדיענען א קערבעל; נאָר וואָס דען איז דער חסרון? מע קאָן איהם נאָכגעהן א יאָהר פּסדר מיט חלומות, און ערשט נאָכדעם חאָפּען פון איהם א פּסק, אז עס זאָל ווערען פינסטער אין די אויגען... היינט געה צאָהל דירה־געלט, זיץ ווי א מענטש, געה ווי א מענטש, האלט אוים א שטוב אין יעהופּעץ, לעהרען קינדער — א שווערע, ביטערע פרנסה! אוי, רבונו־של־עולם, האַרצעדיגער פאָטער! וואר האָט דאָס אוסגעטראַכט אָט דאָס מעקלעריי, אָט דאָס יעהופּעץ, אָט די בערזע — די וויסטע, פינסטערע, פּארשאָלטענע בערזע? !... [ער זיפּצט נעשמאַק און געהט אוועק. שמעלקע בלייבט שטעהן אין מיטען קאַנטאָר, אָנגעשפּאַרט אויף א שטעקעל, דער קאַפּ א ביסעל אויף א זייט, די אויגעלעך האלב־צוגעמאכט, ווי א אידינע בשעת זי טראכט].

ש מ ע ל ק ע [רעדט צו זיך אליין]. אַיין אומגליק מיט די מעקלערס! קומט א קונה, באַפּאלט מען עהם, ווי די היגט! אמאָל איז געווען יאָהרען: איך בין מיר געווען איינער אויפ'ן יריד, זיך נעארבייט פּאַוואָלינקע, שטיל־ערהייט געמאכט די גרעסטע געשעפּ־

טען אין יעהופּעץ, פּאַרדיענט גאָלד — א ביסעל פון מעקלערייַ, א ביסעל פון דער זייט, פון שפּענעלאציע... היינט — פּינף און צוואַנציג מעקלערס פּאַר איינעם. מע דאַרף זיך היינט גוט אונטער־גאַרטלען, מע זאָל זיי אריבּעריאָגן! מע לויפט זיך אָן דעם נאָנצען טאָג, ווי א הונט; מע עסט ניט, מע טרינקט ניט, מע גענהט ווי א בעטלער. [ער באטראכט אויף זיך די הלבשה]. וואָס זאָל מען טהון? די הוצאָה איז גרוים, „גילדושע" מוז מען צאָהלען... א גליק, וואָס יקנה"ז האָט א ביסעל די אויגען געעפענט. די נאָנצענע שטאָדט האָט זיך א נעם געטהאָן צו יקנה"ז. וואָס האָט מען אין דעם אויסלכם דערזעהען? דער שווארץ־יאָהר ווייסט זיי! איך האָב אלע מיינע „קונדען" באַטיילט מיט יקנה"ז. נעבּאך בּדלות געשטעלט לאזארען מיט מאשעיען, חע־חע! [מיט א שיינעדיג פּנים]. אוועקגעקויפּט ביי זיי פּמעט דעם נאָנצענעם מזומן'עם יקנה"ז אויף זיעבען הונ־דערט רובעל... נישקשה, איך האָב, ניט צו פּארזינדיגען, אויך נע־חאפּט דערבּיי א שען קערבעל, חם ושלום נישט בגנבה, נאָר גלאַט אזוי, פון אויבען א פּאַרדיענסטעל, ווי אלע יהופּעצער מעקלערס... זיי מענען אלץ: גנבה'נען, גזל'ען, קייל'ענען, און שמעלקע דאַרף האָרעווען פון עולם־הבא ווענען... זיי זענען גרוים געווארען ביי זיך — פּיסס! קאַנטאָריסטען! באַנקירען! און שמעלקע איז אלץ דער אייגענער שמעלקע — ער־ער־ער! פון דעסטוועגען, דאַנקען נאָט דערפאַר. איך דאַרף צו קיינעם ניט אָנקומען: פּראַן א ביסעל גלאַט, און סחורה א ביסעל איז פּראַן... [ער רעכענט אויף די פינגער]. פּראַן „שפּאַנעווער" מזומן'נע... [ער טהוט זיך א טאַפּ אין איין קעשענע]. פּראַן „חארקעווער"... [טהוט זיך א טאַפּ איז דער אנדערער קעשענע]. און „ווייגרישנע ביל'עטען", און אויף „טעקושצעם שצאָט" א ביסעל, און א ביסעל אקציעס פון „יהופּעצער דעלי־זשאן" איז פּראַן. נאָט זאָל נאָר געבּען, דאָס געשעפּט פון „יהופּעצער דעל'יזשאן" זאָל זיך א ביסעל פּארבעסערען, וועט שוין זיין וואָס צו טהון, אם ירצה השם, ביי לאזארען און ביי מאשעיען... [מיט א שיינעדיג פּנים]. אי, קונים!... אזעטיקע קונים וואלט איך וע־

לעז האבען א סך! בארליאנטענע קונים!... [ער קוקט אויף דער וואנט].
אהא, שוין צוועלף דער זייגער! פונקט די צייט, וועז לאזאר פאהרט
פריהשטיקען. מע דארף לויפען חאפען עהם ביי דער טיר —
טאמער וועט גאט רחמנות האבען אוז וועט עהם אריינשיקען א
גראנק עפים מאכען א געשעפטע!... [ער געהט צוועק].

דריטער אַקט

[אין עטליכע חדשים ארום, ביי פייפערען אין קאנטאר. — צ י פ ע ר ־ ב ל א ט זיצט אויבען־אָן, אויף פייפער׳ס ארט, די אויהערען אונ־ טערגעבונדען מיט א ווייס טיכעל, אוו שאבט זיך די נעגעל מיט א קליין מעסערעל. ביי דער זייט שטעהט פ ל ע ד ע ר ו ו י ש, פיין אויסגעפוצט, האלט א קליין שפּיגעלע אין דער האנט אוו קעמט זיך דאס בערדעל. ז י ל ב ע ר מ י נ ץ זיצט פארשטעלט אין די נראטעס, האלט־אונטער דעם קאפ מיט ביידע הענט, פארצאהנט, אנגע׳ברונז׳ט אויף דער נאנצער וועלט].

ערשטע סצענע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. וואס קאן דאס זיין מיט אונזער שעף, וואס ער איז היינט אזוי שפּעט נאך נישטא אין קאנטאר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קעהר נאך שלאפען. מסתמא אויף געווען היינטיגע נאכט אין קלוב.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? מיט וויזיטען? געפונען א צייט צו מאכען וויזיטען. וואס רעדט איהר? איהר ווייסט, וואס איהר רעדט? ביי אונז איז דאך עפּים היינט קאנטראקטען, רעאליזאציע. איהר הערט? רע־א־לי־זא־ציע!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואס זשע שרייט איהר אזוי? איך ווייס גלייך מיט אייך, אז ס׳איז ביי אונז היינט רעאליזאציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? פארשטעהט זיך, רעאלי־ זאציע. מיר דארפען היינטיגען טאג נעמען און געבען אפשר פינף טויזענט אקציעס. א ווערטעלע אויסצורעדען? יקנה"ז אליין באדארפען מיר רעאליזירען — וויפיעל מיינט איהר?

פּלעדערווישׂ. איך מיין... איך מיין, אז דעם חשבון פון יקנה"ז דאַרפט איהר וויסען בעסער פון אונז אַלעמען. דערוויף זענט איהר בוכהאַלטער.

ציפּערבּלאַט. הא? וואָס? א פּאָר טויזענט, זאָגט איהר? פע, איהר האָט א גרויסען טעות. העכער דריי טויזענט שטיק. איהר הערט? דריי טויזענט שטיק, א חוץ סטעלאַזשען, אזעלכע, וואָס מע קאָן נישט וויסען, צי מע וועט אונז געבען, צי מע וועט בּיי אונז נעמען יקנה"ז. איהר הערט, וואָס מע זאָגט אייך?

פּלעדערווישׂ [פּאָר זיך]. בראָשׂ מיינט ער, אז אַלע הינקען אונטער אויפ'ן לינקען אויהער, אזוי ווי ער... [הויך]. איך וויים גאָר ניט, וואָס מיר וועלען טהון; אָט זעץ איך מיך און וויין, מאָמער וועט פּייפּער, חס וחלילה, צולעגען געלט.

זילבערמינץ [פּון די גראָטעס ארויס]. וועדליג ער איז יוצא קענען אונז, וואָלט ער געמעגט ווערען די כּפּרה היינטיגען טאָג אפילו.

פּלעדערווישׂ. בּיי לייטישע באַנקירען פּאַרדינען מען א קערבּעל פון דער זייט גאָר; מע שאַרט זיי צו א געשעפּטעל, איין אקציע.

ציפּערבּלאַט. הא? וואָס? וואו וועלען מיר נעמען אקציעס, פּרעגט איהר? מיר וועלען מוזען צאָהלען דיפּערענצען.

פּלעדערווישׂ [פּאָר זיך]. גוט מאָרגען, געלי, רעטאַר טראָג איך.

ציפּערבּלאַט. הא? וואָס? א ברירה וועלען מיר האָבען? אנו, טהוט נאָר א פּרעג דעם קאַסיר, איך רעד ניט מיט איהם, א סך האָבען מיר עפּיס געלט אין דער קאַסע?

זילבערמינץ [צו פּלעדערווישען]. קדחת!

ציפּערבּלאַט [צו פּלעדערווישען]. הא? וואָס? עטליכע טויזענט?

פּלעדערווישׂ. קדחת, זאָגט ער!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. קדחת? וואָס הייסט קדחת? וואו איז דאָס געלט? וואו איז עפּים פאַפּיערען, סעריעס, קופּאָנעס? אנו, פרענט איהם אַקאַרשט, איך רעד מיט איהם ניט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. פאַפּיערען? זאָגט איהם, אז די מייז האָבען אויפגענעסען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואָס? וויפיעל, זאָגט ער?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. די מייז, זאָגט ער, האָבען אויפגענעסען!

צ י פ ע ר ב ל א ט [אויסער זיך]. צי ער איז משוגע, צי ער איז חסר־דעה, צי ער איז גלאַט אזוי פונ׳ם זינען?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. זאָגט איהם, אז ער איז אליין אי משוגע, אי חסר־דעה, אי פונ׳ם זינען. ער וווייסט ניט, וואָס מיט איהם טהוט זיך, דער שענער „בויכהאלטער".

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואָס זאָגט ער?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ער זאָגט אויף אייך, אז איהר זענט א בהמה; איהר וווייסט ניט, וואר עס האָט אייך געשלייערט...

[ציפּערבלאַט שפּרינגט־אונטער אויפ׳ן בענקעל: ער וווייסט ניט וואָס צו טהון פאר כעס. עס עפענט זיך אויף די טיר און עס קומען־אַרויס מנחם־מענדעל און זיינע צוויי מעקלערס: דער קאַפּעליש און די קאַפּאַטע].

צוויי סצענע.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו דער קאַפּאַטע]. נו, וואָס זענט איהר געבליבען שטעהן וואָס? געהט־צו צו איהם, וווייזט איהם די דאָס... די סטעלאַשען אויף יקנה"ז וווייזט איהם. לאָז ער זיך מיט אייך צערעכענען לאָז ער זיך.

ד י ק א פ ּ א ט ע [צום קאַפּעליש]. זיי זענען גערעכט. געהט, זייט מוחל, צו צום קאסיר, זאָגט איהם אזוי און אזוי, לאָז ער אייך, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאָהלען וואָס עס קומט אויף די צוויי סטעלאַשען מיט׳ן האָס.

דער קאַפּעליש. וואָס איז עפּיס געפאַלען דער גורל אויף מיר? דאָס געשעפט האָט איהר דאָך געמאַכט, ניט איך.

די קאַפּאָטע. אָט דאָס הויבט זיך אָן מיט אַ אידען! ביי'ם נעמען „קורטאַזש" האָט ער גע'טענה'ט „יחדיו", און אַז עס קומט צו עפּיס, האָט ער חשק צו בלייבען פון הינטען. [ער שטופּט איהם אונטער]. פאָלגט מיך, געהט, אייך פּאַסט בעסער.

דער קאַפּעליש. פאַר וואָס פּאַסט מיר בעסער?

די קאַפּאָטע. וואָרום אַזוי: איהר געהט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין אַ קאַפּעליש און רעדט רוסיש.

מנחם־מענדעל. איך האָב מורא, אַז פון דעם דינגען זיך וועט גאָרנישט אַרויסקומען האָב איך מורא. מע דאַרף זיך פּרובען אַליין דאַרף מען, ווי זאָגט ער: „מע שיקט דעם שמש און מע געהט אַליין". [ער טהוט־אויס דאָס היטעל, געהט־צו צום קאַסיר און רעדט צו איהם דורכ'ן פענסטערעל אויף רוסיש]. יאַ סאַם מנחם־מענדעל איז כתרילעווקאַ... אווו נאַס יעסט דוואַ ספּאָלאָווינע סטעלאַזש נאַ יקנה"ז פּרימאַ דפּרימאַ...

זילבערמינץ [מיט כעס]. זאָגט אויף אידיש, וואָס דאַרפט איהר?

מנחם־מענדעל. מעלתו באַדאַרף אויף מיר קיין פאַר־איבעל ניט האָבען, וואָס איך האָב לכתחילה אָנגעהויבען אויף רוסיש, ווייל, ראשית, איז דאָ אַזוי דער דאָס... דער אַיינפיהר, און והשנית, פּאַסט טאַקי ניט פאַר אַזאַ נפש, ווי איך, זיך אַרומדרעהען אין יעהופּעץ אויף דער בערזע און נאָך רעדען אידיש; מע קאָן מיך, חס ושלום, דערקענען, אַז איך בין אַ דאָס... אַ איד מיין איך, און מיך מחילה אַרויסדאָסען פון דאַנען מיט כבוד אַהיים מחילה.

זילבערמינץ [בייז]. הקיצור, וואָס ווילט איהר?

מנחם־מענדעל. הקיצור, די מעשה דערפון איז אַזוי. איך בין מנחם־מענדעל פון כתרילעווקע בין איך. איך האָב אַ שטיקעל דאָס... אַ שם אויף דער וועלט האָב איך, דורך אַדעס, דורך „לאָנדאָן", כ'האָב אַמאָל געהאַנדעלט מיט „לאָנדאָן" אַמאָל,

היינט האנדעל איך מיט דאָם... ווי אזוי היסט דאָם... מיט יקנה"ז.

זילבערמינץ [מיט כעס]. יקנה"ז? אזוי זשע רעדט! געהט אהין. [ער ווייזט אויפ'ן בוכהאלטער מיט'ן קארעספאנדענט]. דאָרט וועט מען אייך געבען יקנה"ז.

פלעדערווישׂ [מיט א שמייכעל צו מנחם־מענדל]. וואָס וועט איהר עפּים זאָגען גוטס?

מנחם־מענדל [מיט העגט]. וואָס פאַר א גוטס זאל איך אייך זאָגען זאל איך? כ'האָב געררעהט האָב איך, געשווינ־דעלט, געפלוטעט מיט דאָם... ווי אזוי היסט דאָם... מיט יקנה"ז. אהער, אהין, א האָם, א בעם, א לאָקש, בוידעם, ציבעלע — בלאָטע! אז ס'איז ניט באשערט צו פארדיענען א קערבעל, העלפען נישט קיין בריה'שאפטען. הלואי איך זאל אויסקומען גלייך זאל איך, ווי זאָגט ער: „דער אַרעמאַן איז געהרען, אז ער בליבט בייַם קרן".

פלעדערווישׂ [פריינדליך]. איך פארשטעה נאָר אייערע רעד, אז איהר האָט מיט אונז חשבונות אויף יקנה"ז. זייט זשע זיך מטריח, אן זיצט אונזער בוכהאלטער, ער וועט זיך מיט אייך צערעכענען. [ער פיהרט־צו מנחם־מענדלען צום בוכהאלטער און שרייט אויף א קול]. הערר ציפערבלאט! דער איד האָט דא א חשבון מיט יקנה"ז!

ציפערבלאט. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אזוי? איך בין ניט טויב! [צו מנחם־מענדלען]. זיצט.

מנחם־מענדל [זעצט זיך צו אויף איין עק בענקעל]. בקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. כ'האָב דא א ביסעל געשווינ־דעלט מיט דאָם... ווי אזוי היסט דאָם... מיט יקנה"ז האָב איך, געמיינט, איך וועל עפּים מאכען, ארויסגעפראָקט די עטליכע קערב־לעך ארויסגעפראָקט, און געפליבען זיצען אויף די דריטהאלבען סטעלאזשען געבליבען, ווי א הוהן אויף די אייער, בין קאָנטראקטען. איין אָרט פון מסחר, פון סטעלאזשען, פון ווארציאָנען איז טאקי

נאָר אַדעם. הערט איהר? יעהופּעץ מעג טאקי זיין די כּפּרה פּאַר אַדעם מעג עס זיין.

צ י פּ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? איין אָנווייזונג פּון אַדעם? אָנו, וויזט אהער?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דאָס אָנווייזונג איז טאקי אויף אייך איז דאָס, נאָר נישט פּון אַדעם, נאָר פּון אייך אליין טאקי, אויף דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... אויף יקנה"ז. [ער נעמט ארויס פּון בוזעם־קעשענע א פּאַפּיער אוו ניט דאָס איבער דעם בוכהאלטער].

צ י פּ ע ר ב ל א ט [נעמט דאָס פּאַפּיער, זאטעלט אז די נאָז מיט א פּאר בריללען אוו לייענט הויך]. Милостивый Государь! По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля будущаго... года суммы... рублей серебромъ, имѣю сдать Вамъ или приказу Вашему десять акцій товарищества "Якнеузъ" съ текущими купонами. Послѣ-же 15-го Февраля сіе письмо теряетъ свою силу безъ всякихъ другъ къ другу претензій. Съ совершеннымъ почтеніемъ В. Файферъ.*

[צו מנחם־מענדלען]. אהא? יקנה"ז? ווילט איהר, הייסט דאָס, רעאליזירן, נעמען אקציעס?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אקציעס לאו דוקא. ווי זאָגט ער: „מע מיינט נישט די הגדה, מע מיינט די פּאליטישיקעס". וואָס טויג מיר דאָס דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז? איך ווילל מיט אייך קאָמפּעזירען ווילל איך. עס וועט מיר אריסקומען פּון אייך, נאָך מיין חשבון נאָך, א קערבלעך דריטהאלבען הונדערט וועט מיר. נאָר אויב עס וועט געהן ביי אונז אין א פּופּציגער, בין איך ניט אזא איר, וועלכער קאטאָרי...

---

* [נעעהרטער הערר! נאכדעם ווי איהר וועט מיר איינצאהלען דעם 15־טען פעברואר פּונ׳ם קומענדיגען ... יאהר די סומע פּון ... רובעל, בין איך מיך מתחייב ארויסצוגעבען אייך אדער צו אייער אדרעס צעהן אקציעס פּון דער געזעלשאפט יקנה"ז מיט די לויפענדיגע קופּאנעס. נאכ'ז 15־טען פעברואר אבער פּאַרלירט אט דער בריף זיין קראפט, אהן קיין שום תביעות פּון איינעם צום אנדערען. מיט פּולער אכטונג, ו. פּייפּער. איבערזעצט פּון די ארויסנעבער.]

דער קאַפּעליש [מישט זיך אַרייז]. מע מיינט דעם דיפערענץ, וויפיעל עס באַטרעפט, זאָלט איהר אַרויסצאָהלען.

די קאַפּאָטע [שטופט אַפּ דעם קאַפּעליש]. לאָזט זיך דיע־נען! דער איד איז, וואָס איז שייך, אַ פרעמדער, און האַלט ביי'ם אַוועקפאָהרען אַהיים קיין כתרילעווקע. ער האָט, איך בעט איבער אַייער כבוד, אַ ווייב, אַ גוטע בחור'טע, לאָזט זי איהם ניט אָטהעמען, על כן האָט ער אַייך געוואָלט בעטען, איהר זאָלט זיך מיט איהם צערעכענען, און טאַקי, איך בעט איבער אַייער כבוד, אַרויסצאָהלען די עטליכע קערבלעך על־פּי חשבון. היינט פאַרשטעהט איהר שוין, צי ניין?

מנחם־מענדעל. טאַקי באַלד טאַקי, מחמת מעלתו באַ־דאַרף וויסען זיין, אַז איך זיץ דאָ אויף אַ דאָס... אויף אַ פרעמדען וואָגען זיץ איך דאָ. ראשית, טאָר איך דאָ ניט זיין, און והשנית, לאָזט מיך מיין פּלונית'טע ניט לעבען. זי זעצט מיט בריעף זעצט זי. אָט זעהט, וואָס זי שרייבט מיר זעהט. [ער באַקומט־אַרויס פון בוזעם־קעשענע אַ בריעף].

ציפערבלאַט [נעמט דעם בריעף, טהוט־אַן די ברילען און לייענט אויף אַ קול]. „לכבוד בעלי הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אַז מיר זענען אַלע, געלויבט איז השם יתברך, אין בעסטען געזונט. געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אָמן. — צווייטענס, פרעג איך דיך, אַ מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, האַרצעדיגער געטרייער..." [פלעדערוויש, דער קאַפּעליש און די קאַפּאָטע שטעלען אויף מויל און אויהערען. זילבערמינץ שטעקט־אַרויס דעם קאַפּ פון די גראַטעס, רויכערט אַ פּאַפּיראָס, מאַכט־צו די אויגען, הערט זיך צו מיט איין אויהער. ציפערבלאַט ווישט־אויס די ברילען, הוסט זיך אויס און לייענט געשמאַק, מיט כוונה]. „צווייטענס, פרעג איך דיך, אַ מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, האַרצעדיגער געטרייער! איך ליג אָפּעט אַזאַ ווינטער און קאָן נאָך עד היום צו מיינע כוחות ניט קומען, אַ חוץ וואָס דאָס עלטערע קינד האָט געפּאָקט און געמאָזעלט און דאָס קליינטשקע האָט די „דאָר", איך האָב דאָס שוין געבאָדען

אין זאל אן אין קלייען, געזעצט אין זאמד, געשפראכען, געשטא־
כען, געטהאן וואם מע טהוט קיין אידען ניט, נאט ווייסט אויב עס
וועט דערלעבען גרינע אוגערקעס, און ער, נארניט, זיצט זיך דארטען
אין געהאקטע וואונדען, ווי א גראף, א גדולה אויף איהם, א יום־טוב!
פארשטעהרט זאל איהם וועלט, רבונו־של־עולם! אז ניט אדעם,
איז יעהופעץ. דץ א סוחר! פריהער „לאנדאן", היינט „יקנה"ז",
לאמיך אזוי ווייסען פון דיר און פון פל הצרות, צי איך הויב אפילו
אן צו ווייסען, וואם דאם איז אויף מיר פאר א נייער אומגליק אט
דאם שמאקנעהאט! דיינע גליקען וויים איך שוין, אז אך און וועה
איז מיר! פון אדעם, ניט היינט געדאכט, — געדענקסט דו? —
האסט דו מיר אויך געשריבען גילדענע פייגעלעך, האב איך דיר דען
ניט געשריבען דעמאלט נאך: אנטלויף, מענדעל, ווי גאט איז דיר
ליעב!? ארעמער דאך, וואם קנאקסט דו? איך שיק איהם נאך
ארויס אויף הוצאות, ער זאל קומען אהיים, לסוף וואם טהוט ער?
טראגט דאם איהם אוועק צו אלדי שווארצע יאהר קיין יעהופעץ!"...
[עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאפ פון א ספעקולאנט:
„ניטא פייפערען אין קאנטאר?" דער קאסיר טהוט א מאך מיט דער האנט,
די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט ווייטער]. „דערוויף האט זיך
טאקי טאטע־מאמע אויסגעבראכט, אז איך זאל זיצען דא א יוגענד
אין פתריליעווקע מיט פיצלעך קינדער פיסקליאטעס, און ער, דער
שענער ברויטגעבער מיינער, וועט זיך ארומשלייען דארטען מיט
אלע שארלאטאנעס, וואם א ווייב, משטיינס נעזאנט, האט ביי זיי
א שענע וועלדע, און מיט מיר זאל האבען צו טהון א וועלט! קיין
גוטען מיטוואך נאך נישט נעהאט פון דער חתונה אן, אז, משטיינס
געזאנט, נאר נעטראגען איהם און געהאט, און וויעדער א מאל
איהם נעטראגען און געהאט, און אבער א מאל פארגאנגען איהם
אויף טראגען. אוי, די מאמע מיינע איז טאקי א חכמה! „הערסט
דו, טאכטער מיינע נעטרייע, פלעגט זי מיר זאגען באלד נאך דער
חתונה, עפים נעפעלט מיר נישט דאם מאנעכען דיינם, דאם בא־
שטענדיגע קוצעניו־מוצעניו זיינם מיט דיר, ווי זאגט מען: זיי

מיר ניט צו זים, איך זאָל דיך ניט איינשלינגען; זיי מיר ניט צו ביטער, איך זאָל דיך ניט אויסשפייען"... אָט זעה, ביי לייטען א ווייב, אשטייגער, בליומע־זלאָטע, פארשטעהרט זאָל דאָס איהר ווערען, ווי זי לעבט דאָס אָפּ די וועלט ביי איהר מאן! וועז דו האָסט בליומע־זלאָטען, ניט דערהארען זאָלסט דו, פאר א ווייב, וואָלסט דו שוין געוואוסט, וואָס פאר א גאָט מיר האָבען. איך וועל מיך ניט שטעלען, ווי בליומע־זלאָטע, א מכה דיר א גרויסע, שעלטען דיך און קאָרעניען, ווי דו ביזט ווערטה, — מוז איך מיט גוטען, א ברירה האָב איך? זאָג איך דיר טאקי מיט גוטען, מענדעל סערדצע, אז טאָמער קומסט דו ניט צו פאָהרען, אם ירצה שם, אויף פסח אהיים, זאָלסט דו זיך רעכטען אויף א פאָהיבעל. איך קאָן מרעפען צו דיר קיין יעהופּעץ אויך און דאָרטען מאכען דיר א וויסטען א פינסטערען סוף..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין וויעדער א קאָפּ פון א כּפּעקולאנט: „נאָך ניטא פייפערעז אין קאנטאר?" דער קאסיר טהוט א מאָל מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט וויטער]. „...א וויסטען א פינסטערען סוף... איך זעה פון דיינע בריוולעך, אז דאָס יעהופּעץ האָט דיך, אפנים, רעכט פאָליופּעט, א סיבה דיר אין פנים! ס'איז דיר נעפעלען, זאָגסט דו, וואָס וואסער צאפט זיך דאָרטען פון דער וואנט, לאנטערנעם צינדען זיך דאָרטען אָן אלייז פון דער העלער הויט, אייזענבאהנען לויפען־ארום משוגע'נערוויז הין און צוריק אין מיטען שטאָדט, וכדומה אזעלכע חידושים מיט בבא־מעשיות פון טויזענט־איין־נאכט — מיינסט, וועסט מיך דערמיט נעמען? אודאי באָדארף איך גענויטיג האָבען דיינע יעהופּעצער געפלאָסטערטע גאסען און „טארעטארען"! וואסער, קאָן איך באשטעהן, זאָל ביי מיר זיין אין דער דייזשע, און לאנטערנעם באָדארף איך אויף פּפרות, איך געה במילא ניט ביי דער נאכט אין ערגיץ ניט, און אז עס מאכט זיך א מאָל, מע דארף יאָ געהן ערגיץ אין איין אָרט אריין, קאָן מען געהן פאָרפריה... פאָלג זשע מיך, מענדעל..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין צוויי קעפּ מיט א מאָל: „ניטא פייפערעז אין קאנטאר?" דער קאסיר

טהוט א מאך מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט ווייטער].
„... פאָלג זשע מיך, מענדעל, א ווייב דארף מען פאָלגען, הער אויף צו האנדלען מיט'ן פאראיאָהריגען שניי. לאָז זיך דיר נישט גלוס־טען צו ווערען א גביר אין איין שמע־ישראל, ווי זאָגט מען: פליה נישט הויך, וועסט דו נישט פאלען נידעריג. שנייד־אָפּ פון דיין יקנה"ז, ווי ווייט דו קאָנסט, און קום צו פאָהרען אהיים, וועסט דו זיין א גאסט ביי דיינע קינדער. נאָר, למען השם, פלעכט נישט קיין קערבלעך דאָרטען אויף דער רוח ווייסט וואָס, האָב אין זינען בעסער ברענגען עפּיס אין בעל־הבתישקייט אריין. האָב איהם אכציג שוואַרצע יאָהר! ביי לייטען א מאן האלט אויפ'ן קאָפּ, אז ער האָט אין דער היים א ווייב ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר. האנדעלסט מיט יקנה"ז — נעם, פארבלענד די אויגען, רייס־אָפּ און שיק אריין א צוואַנציג ארשין יקנה"ז דעם ווייב אויף א קליי־דעל; עס געהט אזא יום־טוב..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין עטליכע קעפּ מיט א מאל: „טאקי אלץ ניטא פייפערען אין קאנטאר?" דער קאסיר טהוט א מאך מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט ווייטער]. „... עס געהט אזא יום־טוב! באדארף איך איהם דערמאנען, א וועהטיג איהם א גרויסער, אליין ווייסט דאָס נעבאך ניט! נעם זשע שוין אין איין וועג אָן א טוץ האנטיכער מיט א סערוועט א גרויסען, און עטליכע ארשין גראָבע לייווענט אויף דער פסח'יגער דייזשע, און נאָזטיכלעך מיר א האלב טוץ — קיין בראנ־זעליעטען מיט מענדעליאָנען, ווי בליומע־זלאטע, פאָדער איך נישט ביי דיר! און מאָראָזאָוו'ס זאָנע מיר א שטיקעל, טעלער פלאטשיגע מיט גלעזלעך א ביסעל, און א חרייניק א נייעם (יענער איז כפּרה געוואָרען פאראיאָהרען בשעת טראָגען אויפ'ן בוידעם), גוטע זייף ברענג מיר צו פיהרען, מיט א פלעשעל וואָדאָקאָלאָן. נאָר, למען השם, פארגעס ניט מיר קלאָפּען פריהער א דעפּעש, ווי עס ווינשט דיר פונ'ם גאנצען הארצען דיין זוגתי הצנועה מרת שיינה־שיינדעל. — יאָ, גוט, כ'האָב מיך דערמאנט. איך פארשטעה נישט וואָס דו שרייבסט מיר, אז קיין באשטענדיגע סטאנציע האָסט דו

ניט, דאָרט וואו דו טאָגסט נעכטיגסט דו ניט, דו מוזט, זאָגסט דו, אויסבאַהאַלטען זיך, מע זאָל דיך, חס ושלום, ניט איבערנעמען... ווייס דיך דער שווארצער יאָהר. אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס דו האַנדעלסט מיט טרפה'ער סחורה, מיט דעם וויסטען יקנה"ז? עס געהט מיר טאַקי מעהר נישט אָפּ צו מיינע זיידענע קליידער, מע זאָל דיך ברענגען צו פיהרען אַהער געקאָוועט אין קייטען! דיך דאַרף עס טרעפען! אַ שענע שטאָדט, אַ לייטישע, דאָס יעהופּעץ! מע זאָגט גאָר, אַז ביי נאַכט טאָר מען זיך דאָרט נישט אַרומדרעהען איינער אַליין אויף דער גאַס: גזלנים, זאָגט מען, טהוען זיך איבער פאַר נקבות און מע שניידט קעשענעס... איך זאָל וויסען — דעם דריטען טאָג אַ שטיקעל ברויט, וואָלט איך ניט געוואָלט קענען דאָס יעהופּעץ, ברענען זאָל דאָס!... יאָ, וואָס זאָגסט דו דערויף? סטיסי־לאה איז שוין וויעדער אויף דער צייט..."

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [רייסט אויס ביי ציפערבלאַטען דעם בריעף]. ווייטער געהען שוין אַלץ דאָסיגע... היימישע זאַכען געהען שוין. אָבער וואָס זאָגט איהר אויף מיין ווייב וואָס? זי קאָן שרייבען זי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. אָ, אַ קאָזאַק!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. זי מוז געהן ביי אייך אין ספּאָדעק, רב מנחם־מענדעל?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ. אַ שאָד, וואָס זי איז ניט אין יעהופּעץ אויף דער בערזע — זי פעהלט צום רומעל...

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. עט, וואָס איז שייך אַ אידינע? פאָרט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ נקבה... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען אריין צוויי פרישע פּאַרשוינען: פ י י ו ו ע ל פ אַ נ פ אַ ט ש און ז אַ ו ו ע ל ז אַ א י ק ע; זיי שטופּען אונטער איינס דאָס אַנדערע].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

פ אַ נ פ אַ ט ש [פאַנפעט]. נו, האַוועל, טאָמער וואָלט העווען אַ סברה, זאָלסט צוהעהן צו איהם אין איהם זאָהען, ער זאָל אונז העבען יאַהנעהאָז?

ז א א י ק ע [פאראיקעט זיך]. פא־פאר וואס עפּים איך? פא־פאר וואָס זאָלסט דו ניט געהן זאָגען י־ק־ק־ק... [ער וואַרנט זיך].

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. וואָס דאַרפט איהר? געהט אייך געזונטערהייט! ביי אונז גיט מען נאָר איין מאָל אין חודש.

פ א נ פ א ט ש. האָוועל, דו הערסט? ער מוז מיינען, מיר זענען העהומען נאָך א נדבה, אז אָך און וועה איז אונז, אויף וואָס מיר זענען איבערהעהומען!

ז א א י ק ע. זייט רוהיג, מיר זענען געקומען צו אייך מיט א גע־גענשעפט. מיר האָבען י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [נעהט־צו צו זיי]. וואָס דאַרפט איהר? וועד זענט איהר?

פ א נ פ א ט ש. מיר זענען שפּעהעלאַנטען. מיר האָבען העהויפט יאָהנעהאָן אויף האָנטראָהטען, זענען מיר העהומען אָפּ־נעמען אונזערע עטליכע הערבעלעך. מיר דאַרפען העלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צו זאַאיקען]. איד פּאַרשטעה ניט וואָס עַר רעדט. זאָגט איהר.

ז א א י ק ע. פּא־פּארשטעהט איהר מיך, מיר זענען צוויי שפּעגעלאַנטען שו־שותפים, דאָס הייסט, מיר האָבען גע־גענהאַנ־דעלט בשותפות י־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פיהרט זיי צו צום בוכהאַלטער, שרייט איהם גלייך אין אויהער אריין]. הערר ציפערבלאַט! צוויי סוחרים! עפּים דאַרפען זיי, איך וויים ניט וואָס!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קאַרעספּאָנדענט]. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אזוי? איד בין נאָך ניט טויב! [צו די שותפים]. וואָס דאַרפט איהר?

פ א נ פ א ט ש. וואָס באַדאַרף א איד? א איד באַדאַרף העלט. אויף העלט שטעהט די וועלט. עס האָט זיך אונז פּאַר־הלוסט האַנדלען אויף דער היהער בערזע, האָבען מיר אַריינהעבראָהט

היבשע עטליכע הערבלעך אין יאהנעהאָז אריין, העמאכט אינצווייען אַ האַנצע שפּעהעלאַציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? איך פאַרשטעה ניט איין וואָרט.

ז א א י ק ע [שטופּט אפּ דעם שותף]. וואָס פאָ־פאָ־פאָנפעט איהר? לאָזט מיך אויך אויסרעדען אַ וואָרט. [צום בוכהאַלטער]. פאַ־פאַרשטעהט איהר? מיר זענען פּאָ־פּאָ־פּראָסטע מאַרק־אידען, קיי־קיינמאָל ניט גע־גע'חלומ'ט אפילו צו האַנדלען אויף דער בע־בערזע, נאָר אַז מיר האָבען דע־דערהערט, אַז די גאַ־גאַנ־צע וועלט האַנדעלט מיט יק־ק־ק־קנה"ז און מע ווערט גאָ־גאָר גליקליך, האָבען מיר זיך מיישב געווען און גע־געמאַכט שותּפות אַויף יק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. יקנה"ז? נו, זאָגט שוין, וואָס קוועטשט איהר זיך אַזוי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? יקנה"ז דאַרפט איהר?

פ אָ נ פ אַ ט ש. יאַהנעהאָז באַדאַרפען מיר אויף הפּרות. מיר האָנען באַשטעהן זיך זעצען צום סדר אָהן יאַהנעהאָז. מיר דאַרפען העלט. מיר ווילען גאָרניט וויסען פון קיין גליהען. שוין צייט זיך זעהען מיט אַ הערבעל. הא? ווי זאָהט איהר?

ז א א י ק ע [שטופּט אפּ דעם שותף]. פאַ־פאַר וואָס זאָלט איהר האָבען אַ ט־טבע ניט לאָ־לאָזען אויסרעדען יענעם אַ וואָרט? [צום בוכהאַלטער]. ווער איז דאָ פון אַייך פיי־פיי־פייפער? מיר האָבען דאָ אַייערס אַ בריוועלע אויף יק־ק־ק־ק... [ער שלעפּט ארויס פון בוזעם־קעשענע אַ בריעף]. אַ פּאָ־פּאָר מעקלערס האָבען דאָס אונז אַריינגערוקט גאָ־גאָר בחצי חנם: פו־פופצעהן שטיקלעך יק־ק־ק־ק... [די קוף בלייבט איהם שטעקען אין האַלז, ניט אַהין, ניט אַהער. עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אַריין עטליכע יונגע ספּעקולאַנטען און שמעלקע בתוכם. זיי שטופּען איהם אונטער. שמעלקע ראַנגעלט זיך מיט זיי. אַלע שרייען].

פיערטע סצענע.

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. איצ, זעהט איהר, צום קורטאזש נעמען זענט איהר געפלויגען, ווי א מזיק, געזעצט די נשמה, און איצט, אז ס'איז נעקומען צו דער רעלי־זאציע, באדארף מען אייך אונטערשטופען.

שמעלקע. טאָ וואָס אייליט איהר זיך אזוי? מע וועט אייך געבען יקנה"ז, מע וועט אייך געבען!

די יונגע ספעקולאנטען. וואו געבען? וואָס געבען? איהר זעהט דאָך, אז פייפער איז ניטאָ, איז דאָך, אפנים, אמת, וואָס מע זאָגט. אז מע קלינגט, איז א יום־טוב.

שמעלקע. וואָס הערט איהר זיי, וואָס זיי וועלען אייך זאָגען, די הולטאיעם? מע וועט אייך געבען יקנה"ז! פייפער'ס בריוועלע איז פרימא, וואָלט איך האָבען אזא יאָהר. אָט האָב איך אליין אויך א ביסעל אייגענעם יקנה"ז, אויך פייפער'ס בריוועלעך. וואָלט איך האָבען אזא דאגה מיט פרנסה!

זילבערמינץ [שטעקט ארויס דעם קאפ פון די נראטעס ארויס]. שא! וואָס איז דאָרטען? וואָס שרייט מען?

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. שאט! רעדט א ביסעל שטילער. וואָס שרייט איהר אזוי?

שמעלקע [שרייט]. ווער שרייט דען?

די יונגע ספעקולאנטען [שרייען]. ער שרייט, און פרעגט נאָך, ווער סע שרייט?

שמעלקע [שרייט]. ווער שרייט דען?

ניט! איהר שרייט!

פלעדערוויש [לויפט צו]. שששא! וואָס איז דא פאר א געשריי?

די יונגע ספעקולאנטען. מיר האָבען דאָ א שטיקעל סכסוך מיט שמעלקען...

ש מ ע ל ק ע. מיט מיר? וואָם בין איך פּאַר א מחותן? הולטאיעם האָבען ארויסגעלאָזט א קלאַנג אין שטאָדט, בין איך שולדיג?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. א קלאַנג? וואָם פאַר א קלאַנג?

ש מ ע ל ק ע. דער שווארץ־יאָהר וויסט זיי! איהר קענט ניט די יעהופּעצער הולטאיעם? רק מע רעדט, רק מע טומעלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָם זשע רעדט מען? וואָם טומעלט מען?

ש מ ע ל ק ע. וואָם פרענט איהר אויף הולטאיעם? זיי קאָנען אומגליקליך מאַכען יענעם מיט די מיילער... קיילענען, אין א לעפּעל וואַסער דערטרינקען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [פון דער וויטעו]. הא? וואָם? וואר איז דערטרונקען נעוואָרען?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [שרייט צו איהם אויף א קול]. אונזערע אקרענטען אויפ'ן ים זענען דערטרונקען געוואָרען! [צו שפּעלקען]. פאָרט וואָם זאָגט מען אין שטאָדט?

ש מ ע ל ק ע. גלויבט מיר, ס'איז ניט פּראי אפילו איבער־צורעדען. איך שריי אָפּער דעם נאַנצען פּריהמאָרגען: שקר וכזב! שפּייט זיי אין פּנים! ס'איז ליגען! פון אויבען בין אראָפּ ליגען! ס'איז א באַנדע גנבים, רוצחים, בּאַרעדער, הולטאַ־יעם!... [עם עפענט זיך די טיר אוו עם פּאָלט־אריין א אידענע, א פּאַרוויקעלטע איז עטליכע שאָלען אוו פּעטשיילעם. נאָך דער אידענע שלעפּט זיך נאָך א מיידעל].

פּינפּטע סצענע.

ד י א י ד י נ ע [וויקעלט זיך ארוים פון די שאָלען מיט די פּעטשי־לעם, לויפּט־צו גלייך צום קאָסיר, רעדט אין איין אטהעם]. אָט דאָס זענט איהר טאַקי דער פייפער אַליין? איך זאָג אָבער צו מיין טאָכטער: קום, זאָג איך, טאָכטער, לאָמיר געהן, זאָג איך, גלייך אהערצוצו, ווי זאָגט מען: „בעסער זיך בוקען צום קאָפּ, איידער צו די פּים".

איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א אידינע איין אלמנה שוין פֿאוואלינקע דריי און צוואנציג יאָהר. וועט איהר דאָך מיך פרעגען: ווי קומט צו מיר א מיידעל פון אכצעהן? זאָלט איהר גאָר קיין יסורים ניט האָבען. איך האָב נאָך קלענערע פון איהר, אז אָך און וועה איז מיר, אז איך האָב מיך באדארפט פארשלייערען נאָך א מאָל און זיך גט'ען, און אָבער א מאָל פארשלייערען זיך און וויעדער א מאָל גט'ען זיך, ימח שמו וזכרו! [זי שפייט אויס דריי מאל]. זיך פארשווארצן, וויי! איך וועל לעבען שוין מעהר ניט פארדרעהען זיך, ווי זאגט מען: „בעסער א זיסער טוידט, איידער א ביטער לעבען". מיינע שונאים זאָלען אזוי לעבען, ווי איך האָב גאָר באדארפט חתונה האָבען נאָך מיין ערשטען מאן עליו השלום. ער, זכר צדיק לברכה, האָט געדיענט נאָך ביי גיטעלע ווי־נשטיין עליה השלום, געווען ביי איהר כלי־ולך איבער'ן הויף, איבער די עופות, פסח'יגער שמאלץ, איבער אלע ספעזשארנים... [זי ווישט א טרער. פלעדערווייש געהט־צו צו איהר, ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאם מיידעל שלעפט די אידינע פארן קלייד־על].

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וועמענ'ס איז מיידעל? ס'איז מאקי אייער מיידעל?

ד י א י ד י נ ע. א משל! וועמענ'ס דען מיידעל זאָל דאָם זיין? אָט דאָם איז דאָך דער גאנצער אומגליק מיינער, ווי זאגט מען: „א קליין קינד א שפיעלכען, א גרויס קינד א מיהלכען". א ווערטעלע אויסצורעדען — היינטיגע יאָהרען חתונה מאכען א טאכטער? א שען מיידעל, זאגט מען אפילו, איז א האלבער נדן, און דערצו איז זי, ווי איהר קוקט זי אָן, גאָר נישט קיין שלימ־זאלניצע. קיין עין־הרע, געבענטשטע הענט. איהר שטיקעלכטס מיט איהר מערעזשען האָט א שם, און איהרע פיש מעג עסען דער מלכות!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאם מיידעל שלעפט די אידינע פארן קלייד־על]. זאגט זשע מיר, מיין ליעבע אידינע, וואָם דארפט איהר?

ד י א י ד י נ ע. וואָס איך דאַרף — וועט מיר קיין מענטש נישט געבען, ווי זאָגט מען: „בעסער דאָס ביטערע בלאַט פון גאָט, איידער דאָס זיסע פונ'ם מענטשען". מיר זאָגען דאָס אַלע טאָג אינ'ם בענטשען. ס'איז אייך אפשר אַ חידוש, וואָס איך קאָן? מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפט די אידינע פאַר'ן קליידעל]. דאָס האָבען מיר שוין געהערט. איהר זאָגט, מיט וואָס קאָנען מיר אייך דיענען? עס איז ביי אונז היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע, מיר האָבען קיין צייט ניט.

ד י א י ד י נ ע. בראָש האָבען זיי דאָ אַלע קיין צייט ניט! דער דניעפּער ברענט! טאָמער האָב איך אויך קיין צייט ניט? טאָמער האָב איך איבערגעלאָזט אַ שטוב אויף דער סלאַבאָדקע מיט קליינע קינדער פּיסקליאַטעס, ווי זאָגט מען, אויף גאָט'ס באַראָטה, זיך אַראָפּגעחאַפּט אַהער און נאָך געוואָלט פון דאַנען אַראָפּלויפען אין מאַרק נאָך פיש, נאָך פלייש, צי אַיין אָבדיראָק אויף שבת? ווי זאָגט מען: „דאָס בעסטע מילכיגס איז טאַקי פאָרט אַ שטיקעל פלייש".

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [אין דער לופט]. דאָס מיידעל איז נאָך צו דערליידען, נאָר די אידינע איז עפּיס אַיין אָנשיקעניש פון זיין ליעבען נאָמען! [הויך]. איך פאַרשטעה ניט, עפּיס רעדט איהר מיר פאַרשטעלט. ווי באַלד איהר דאַרפט האָבען אַיין אָבדיראָק אויף שבת, היינט וואָס זענט איהר געקומען אַהער?

ד י א י ד י נ ע. גלובט מיר, איך בין ניט משוגע. איך בין נאָך ביי אַלע געדאַנקען. איטליכער אָרעמאַן ווייסט זיך פון זיין חשבון. איך דאַרף חלילה נישט קיינעמ'ס לאַסקע. אַ ביסעל פונ'ם קלייטעל, אַ ביסעל פונ'ם שענקעל, ווי זאָגט מען: „פון אַ ביסעל און אַ ביסעל ווערט אַ פולע שיסעל". נישט צו פאַרזינדיגען, אַ אידינע אַיין אַלמנה, צונויפגעשלאָגען די עטליכע קערבלעך, דאָס נדן מיין איך, אַיינגעלעגט דאָס אין גוטע הענט, געמאַכט מיט דעם

א גאנצע שמענדעלאציע, און אזוי ווי היינט איז דער זמן, בין איך דאָס געקומען ארויפגענעמען דאָס נדן.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. באָס נדן? וואו? דאָ, ביי אונז? אוי, זעהט נאָר, מיין ליעבע אידינע, צי האָט איהר ניט קיין טעות?

ד י א י ד י נ ע. גאנץ גוט, קאטשקע נאָך בעסער. הערט איהר, זינט איך בין א אידינע א סוחר'טע האָב איך נאָך קיין טעות ניט געהאט. מיינע שונאים און אייערע שונאים מעגען דאָס פאר־מאָגען אויף זייער ליב, וואָס איך וועל איבערגעבען אדער נישט דערדעכענען. אז איך זאָג אייך, ביי אייך ליגט דאָס נדן, וויים איך וואָס איך זאָג. קיין ביער און קיין ברענפען טרינק איך ניט, און פון קיין חלומות האלט איך ניט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער לופט]. נא דיר אוא שלאק! [הויף]. קומט, זייט מוחל, אהערצו. [ער פיהרט זי צו צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט! אט די אידינע, זעהט איהר, האָט א טענה: דאָס נדן איהרס, זאָגט זי, איז איינגעלעגט ביי אונז.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואו האָט מען דאָס געלעגט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער לופט]. פארלעגען זאל דאָס דיך! [הויף]. דאָס נדן, זאָגט זי, דאָס נדן איהרס ליגט ביי אונז!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. וואָס שרייט איהר? איך בין נישט טויב!

ד י א י ד י נ ע. בראָש קאָן מען דאָ משוגע מאכען א מענ־טשען! אמעהר, טשעפעט זיך אָפּ, נאט אייך אָפּ אייערט און גיט מיר אָפּ מיינס, ווי זאָגט מען: „שווארץ אויף וויים אטשי קאָליט"... [זי שלעפט־ארויס פון די קלייד'לעך א קניפעל און פלאנטעט־ארויס פון דארטען א שטיקעל פאפיער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [לייענט]. "По уплатѣ Вами мнѣ 15-го ..."Февраля אָט דאָס איז אייער נדן? עס איז דאָך גאָר יקנה"ז!

ד י א י ד י נ ע. לאָז זיין יקנה"ז, לאָז זיין חרוסת, לאָז זיין אפיקומן — וואָס עס וויל זיך, אָבער די חתימה איז אַייערע?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? ווי קומט צו אַייך יקנה"ז?

ד י א י ד י נ ע. גלויבט מיר, ליעבער פריינט, איך האָב דאָס ניט גע'גנב'עט און אויף דער גאַס נישט געפונען. היינטיגע יאָהרען וואַלגערען זיך ניט אויף דער גאַס אַזעלכע זאַכען. עס קאָסט מיך מיין בלוט, ר"ן קאַרבען. צוגעזאָגט האָט מען מיר ת"ק. צוויי מעקלערס לייטישע, געקומען צו מיר אויף דער סלאַבאָדקע, זיך צו־געזעצט צו מיר: „קויפט, אַלע קויפען, פאַרדיענען, פאַרדיענט אויך". וואָס ווייסט אַ אידינע אַיין אַלמנה? אַודאי, ווען איך האָב מיין ערשטען מאַן עליו השלום, וואָס איז געווען כל־ולך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַריין אַ נייער פאַרשוין מיט באַקענבערד און מיט אַ גרויסען פאַרטפעל אונטער דער האַנט. די אידינע שרעקט זיך איבער פאַר'ן פאַרשוין מיט'ן פאַרטפעל און טרעט־אַפּ אויף אַ זייט].

זעכסטע סצענע.

ד ע ר פ א ר ש ו י ן מ י ט'ן פ א ר ט פ ע ל [רעקאַמענ־דירט זיך פאַר'ן קאַסיר]. איך בין פלוידערזאַק, פאָווערענע פאָ דיעלאַם. [דער קאַסיר שיקט איהם אַפּ מיט אַ בייזער צום קאַרעספּאָנדענט. יענער, מיט אַ שמייכעלע, — צום בוכהאַלטער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [אַ ביסעל דערשראַקען]. הא? וואָס? אַ דיעלאָ? וואָס פאַר אַ דיעלאָ? זיצט.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [וויל ניט זיצען. רעדט מיט אַ געמישטער שפּראַך]. איך בין אַייך זעהר בלאַגאָדאַרנע. איך קאָן באַשטעהן. געיאַוועט האָב איך זיך צו אַייך פאָ דיעלו. איינער פון מיינע קליענטען האָט פּריאָבּרעטאַיעט אַייער אָביאַזאַטעלסטוואָ דורך אַ פּאָסרעדניק אויף אַיין אָפּרעדיעליאָנעם טערמין אַ איזוועסטנעם פּרעדמעט,

קאָניעטשנאָ, מיט א זאדאַטאָק, און אַזוי ווי היינט איסטעקאַיעט דער סראָק, האָב איך זיך אָסמיעלעוועט אַייך פּרעדופּרעזשדאַיען, איהר זאָלט מיר פּריגאָטאָווען די שטשאָטעס אין פּאָלנעם פּאָריאַדאָק, אָהן א שום זאַמעדליעניע פון אַייער סטאָראָנע, בכדי עס זאָל ניט אַרויס קיין ניעדאָראַזומעניעס, וועלכע קאַטאָריע ווליעקאַיען נאָך זיך אָטוועטסטווענאָסט נא אָסנאָוואַניע סטאַטיי דיעסיאַטאַהאָ טאָמאַ טשאַסטי פּערוואָי סוואָדאַ זאַקאָנאָוו גראַזשדאַנסקיך...

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קאָרעספּאָנדענט]. א שפּראַך! איך פאַרשטעה ניט איין וואָרט!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צום בוכהאַלטער]. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט? זיי מיינען מסתּמא יקנה"ז.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פּלוידערזאַקען]. האַ? וואָס? יקנה"ז? וואָס זשע שווייגט איהר? ווייזט אַהער דאָס בריוועלע. אָט באַלד וועט קומען אונזער שעף, וועט ער זיך מיט אַייך אויסגלייכען.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק. איזוויניטיע! איהר זענט ניט סווע־דושטשי אינ'ם דוך פון אונזער זאַקאָנאָדאַטעלסטוואָ. מע האָט מיך נישט אופּאָלנאָמאָטשעט אויף צו גלייכען זיך. איך טרעבעווע אַקציעס בוקוואַלנאָ! ס'איז פאַרהאַן א רעשעניע קאַססאַציאָנאַהאָ דעפּאַרטאַמענטאַ פּראַוויטעלסטוואויושטשאַהאָ סענאַטאַ, וועלכס קאַטאָראָיע ווירא̇זשאַיעט זיך אַזוי: „יעזשעלי..." [פּלוצים עפענט זיך די טיר און עס פליהט־אַרייז, ווי א דונער, ג ר י י ג ע ר מיט א גוואַלד. נאָך איהם — די האַליאַסטרע מעקלערס. פון גרייגער'ס קולות בלייבט פּלוידערזאַק אָהן לשון].

ז י ע ב ע ט ע ס צ ע נ ע.

ג ר י י ג ע ר [מיט א הענגקאַלנער אויף די אַקסלען, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. ניטאָ איהם טאַקי, דעם שענעם מענטשען? איז דאָך עס, אַפּנים, טאַקי אַיין אמת? [צו דער האַליאַסטרע]. נו, ווער איז גערעכט? וואָס האָב איך געזאָגט?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. א בערזע — ברענען זאל זי! באנקירען — א חלירע אויף זיי! מעקלערס — פארחאפט זאלען זיי ווערען! [ער דערזעהט שמעלקעס]. א???? מע זאל דערמאנען משיח'ן... [ער געהט־צו צו שמעלקעס].

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אפ]. געזונט זאלט איהר זיין, חע־חע! עס ליגט אייך אין זינען קאטאווע טרייבען.

ג ר י י ג ע ר [געהט־צו צו שמעלקעס]. קאטאווע טרייבען? עס רינט פון מיר בלוט, זאגט ער — קאטאווע טרייבען! איהר ווייסט, וויפיעל איהר קאסט מיך מיט אייער יקנה"ז, פארחאפט זאל דאס ווערען? [צו דער חאליאסטרע]. זאגט, איך האב אייך באוויזען א חשבון אויף זיעבען און זיעבעציג טויזענט? וואס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אפ]. פטור! וואס זענען מיר שולדיג? מיר זענען דאך ניט מעהר ווי מעקלערס.

ג ר י י ג ע ר [רוקט זיך צו צו שמעלקעס]. מעקלערס זענט איהר? זשוליקעס, אפערישטען! א גאנץ יאהר זענט איהר ארומגעלאפען אין אלע גאסען: „קויפט, קויפט יקנה"ז! נעמט בריוועלעך, פרימא, נעמט!" נעמען זאל אייך בייס בויך! איהר זאלט זיך חאטש ניט ווייזען פאר מיינע אויגען, ווארום אז איך דערזעה אייך, טראגט דאס מיך אונטער — עס גלוסט זיך מיר פאטשען...

[ער דערלאנגט שמעלקען דריי נעשמאקע, פלאם־פייעריגע פעטש. שמעלקע בלייבט שטעהן פריטשמעליעס. דער גאנצער עולם רינגעלט ארום שמעלקען. אייניגע נעמען זיך אן שמעלקע'ס קריוודע. אייניגע געבען־אפ גרייגערען דעם נערעכט. עס ווערט א שטיקעל רעש אין קאנטאר].

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אקוראט אזוי ווי אין אדעס אקוראט, ווי זאגט ער: „די גאנצע וועלט איז איין שטאדט". עס ווערט אנגערופען „קאמפאזירען"... אין אדעס, אז ס'איז געקומען צום

קאמפאזירען דאס „לאנדאן", האט מען אויך געקאמפאזירט מיט דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. מיט פעטש.

פ א נ פ א ט ש [צום שותף]. האווע, הום אווער! הענוג וואס סע האסט אונז העלט, דארפען מיר נאך חאפען פעטש. א מצוה! אז מע האט ברויט, זאל מען ניט וועלען קיין זעמעל... יאהנעהאז האט זיך איהם פארהלוסט!

ז א א י ק ע. ביי היינטיגע פ־פ־פרנסות איז דאס אויך א גע־עשעפט. האב קיין מורא ניט: פע־פע־פעטש קאן איך אויך געבען. הלואי וואלט מען אונז אזוי גיך געגעבען יק־ק־ק...

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. דער הונט איז ווערטה דעם שטעקען. שמעלקע האט ביי גרייגערען גענוג פארדיענט היינטיגם יאהר. נישקשה, ער מעג שוין פון איהם חאפען א מאל א פאטש אויך.

ג ר י י ג ע ר. פארדיענט, זאגט איהר? גאלד האט ער ביי מיר אנגעזשעפרעט! א פארמעגען געמאכט! פרעגט, אט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ד י א י ד י נ ע [צום מיידעל. ברעכט די הענט]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז דער מאמע דיינער, וואוהין זענען מיר פארגאנגען? עפיס א מקום פורענות! צווישען פעלד־גזלנים, וואווקעלאקעס! גאט ברוך הוא זאל שומר ומציל זיין! ער, עליו השלום, זאל זיך מיהען פאר אונז דארטען, זיין זכות זאל אונז ביישטעהן, מיר זאלען חאטש ארויס פון דאנען מיט'ן לעבען...

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [שארט זיך צו שמעלקען]. הערט אויס, מילאסטיווועי גאסודאר, איך וואלט אייך סאווועטווען, איהר זאלט זיך זשאלעווען אויף איהם אונאלאוונים פאריאדקאם פאר אסקארב־ליענע דייסטוויעם אין א פובליטשנעם ארט. פאר אייך וואלט באדארפט ווייסטופאיען א זשטשיטניק.

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דע־ באק, ווי א מענטש וואס האט גע־חאפט א פאטש]. צו וואס דארף איך זאשציטעם? איך האב אליין אויך א צונג! אט געה איך גלייך און געב איין איין איסק פאר

ליצנעם אסקארבלעניע צעסט קופצו פיערווי גילדזשע אין יעהופעץ... איך האָב עדות!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו גרייגערן]. פאר וואָס קומט איהם פעטש? הא? וואָס?

ג ר י י ג ע ר. פאר וואָס? ער האָט זיי, זייט זיכער, כשר פארדיענט! איך האָב נאָך אויף מיין לעבען אומזיסט ניט געפאטשט קיינעם. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מעריזען זענען!

ג ר י י ג ע ר. איך שווער אייך בנאמנות, ווי איהר זעהט מיך לעבען, דאָס טרעפט מיר דאָס ערשטע מאָל, איך זאָל אויפהויבען מיין האַנט אויף א מענטשען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מעריזען זענען!

ג ר י י ג ע ר. היינט פארשטעהט איהר שוין, וואָס באדייטען די פעטש? די גאַל קאָן צעזעצט ווערען פון אזעלכע גנבים, זשוליקעם, אפעריסטען!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס שרייט איהר אזוי? איהר זענט ניט אויף דער גאס, איהר זענט אין קאנטאָר.

ג ר י י ג ע ר. אין קאנטאָר? א שענע קאנטאָר! אפענע־נארט א גאנצע שטאָדט מיט מענטשען, אפגעדרוקט אפשר טויזענט בריוולעך, צוגענומען ביי דער וועלט דאָס גאנצע געלט — און רעדט נאָך! איהר ווייסט, מיט וועמען איהר רעדט? [גלייך ציפערבלאטען איז פנים אריין]. זאָגט נאָר, איהר ווייסט, ווער איך בין? [שלאָגט זיך מיט דער האַנט איז הארצען]. איך בין — גרייגער!!!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אזוי? איך בין נישט טויב!

ג ר י י ג ע ר. נאחאַל! איהר ווייסט אפילו ניט, ווי אזוי צו רעדען מיט א לייטישען מענטשען. איהר וואָלט באדארפט שטומען ווי א פיש נאָך אזא מעשה, זיך באגראָבען נייען אויעלען

אין דער ערה, ניט שטעלען זיך נאָך אויס'טענה'ן מיט מיר! איהר ווייסט, וויפיעל געלט איהר קאָסט מיך מיט אייער חתונה?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָסער חתונה? וועמענס חתונה?

ג ר י י ג ע ר [בלייבט שטעהן א ווייל אהן לשון, האלט זיך אונטער מיט ביידע הענט ביי דר זייטען. נאכדעם נעהט ער צו צו ציפערבלאטען און שרייט איהם אויס אויף א קול גלייך אין פנים ארײן]. אי־די־אט!!! מע רעדט און מע רעדט און מע רעדט — טפו זאָלט איהר ווערן! איהר מעגט שוין צומאכען די שענע קאנטאָר אייערע אין א גוטער שעה און נעהן אהיים שלאָפען. איהר ווייסט נאָך ניט, אפנים, אז אייער פייפער האָט זיך באפייפט, אונז אלעמען אָנגענפייפט... [ער ציהט אויס א לאנגען פייף]. אייער פייפער איז באנ־קראָט!!! [אלע פארשוינען פאלען אראָפ פון די בענקלעך פאר שרעק].

א ל ע. באנקראָט? אָנגעזעצט? פייפער האָט אָנגעזעצט? וועז? וואו? וויפיעל? ווי קאָן דאָס זיין? ס'איז א ליגען!

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באק]. כזב ושקר! דאָס האָבען שונאים אויסגעטראכט, יהופעצער הולטאיעס...

ד י ק א פ א ט ע. וואָס איז שייך אויסגעטראכט? אז מע זאָגט געשטאָרבען — זאָל מען גלויבען. אזעלכע זאכען טרעפען זיך, איך בעט איבער אייער כבוד, אומעטום.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך א מין טרעפען זיך! נאט אייך אדעם. אין אדעם, אז ס'איז געקומען צום דאָס...

פ א נ פ א ט ש [צום שותף]. האוועל, דו הערסט? מע האָט אונז אָנגעהעצט אין יאהנעהאָז ארײן! פארפאלען די עטליכע הילדען!

ז א א י ק ע [היצט זיך]. וואָס הייסט פא־פא־פארפאלען? עפּים הפקר ציבעלעס? גע־גע־געלט־שמעלט?

ד י א י ד י נ ע [ווייגט און שרייט אויף א קול]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז מיר א גרויסער! בעסער וואָלט איך אויסגערונגען ביי דער מאמע אין בויך, אדער זיך א פוס אויסגע־

בראָכען אויפ'ן גלייכען וועג, אָדער אזוי אייננעמען א מיתה משונה, אייַדער איך האָב דערלעבט צו אזא צרה איין אומגליק, ווי מיך האָט געטראָפען! נא דיר א פייפער, פייפען זאָל איהם אין איין אויהער, עס זאָל איהם ניט אויפהערען צו פייפען פון היינט אָן ביז איבער א יאָהר שושן־פורים! אוי, וועז מיין ערשטער מאַן, עליו השלום, זאָל מיר זיין אצינד. ער, עליו השלום, איז געווען ביי גיטעלע ווייַנשטיין, עליה השלום...

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [טרייבט אף די אירינע]. וואָן! א זשענשטשינע בלייבט א זשענשטשינע... לאָמיר בעסער אָבסוזשדאיען, וואָס מיר האָבען צו טהון? ביי אזא סלוטשאי דארף מען וויסען, ווי אזוי זיך צו וואספאָלזעווען, מע זאָל אונז ניט נאדווואיען. פּא זאקאָנו דארפען מיר אוטשרעזשדאיען א קאָנקורס...

ג ר י י ג ע ר. וואָסער קאָנקורס? איהר וויסט ניט פון אייער געזונט און פון אייער לעבען! ס'איז פארפאלען לעולם ועד, קיין האָהן וועט אפילו נישט קרעהען... [ער טהוט זיך א פאטש איז שטערן]. אוי, גרייגער, ביזט דו א פערד!!! וואו איז געווען דיין שכל? וואו זענען געווען דיינע אויגען? וועמען האָסט דו געגלויבט אזוי פיעל געלט?... [צום נאנצען עולם]. וויסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? קומט מיט מיר! קומט, לאָמיר געהן גלייך צו פייפערען אהיים! די שטוב וועלען מיר איהם צעטראָגען! די צייהן ארויסנעמען! קישקעס מאָטען! אָדערען טרענען! מיר צאהלט מען! מיר האָט נאָר קיינער ניט אָנגעזעצט! [ער שלאָגט זיך מיט די הענט איז הארצען]. איך היים גרייגער! לאָז זאָגען עמיצער!

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!... [גרייגער לאָזט זיך געהן. דער נאנצער עולם — נאָך איהם. מנחם־מענדעל שטעלט זיך אף ביי דער טיר].

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [מיט'ן פנים צו דער סצענע]. אָבער פונקט אזוי ווי אין אַרעם, עס זאָל פעהלען א האָר זאָל עס! פריהער האָט מען פארדיענט און פארדיענט, מאסף ממון געווען,

אוּן נאָכדעם, אַז ס'איז געקומען צום דאָם... [א שמאַרע מיט דער נאז].
צום צאָהלען אַז ס'איז געקומען, האָט מען אויך געזאָגט „ישקני" !...
אָט אַזוי איז די בערזע: מען איז נאָר דאָסיג אויף דאָם... אויף
פּאָפּיער איז מען; אוּן אַז עס קומט צום דאָם... צום איבערצאָהלען
אַז עס קומט, טהוט זיך א קעהר איבער דער גאַנצער דאָם — אוּן
עס ווערט אוים דאָם !...

פיערטער אַקט

[דעם זעלבען פריהמארגען ביי די פאסטערנאקעס. — די מאדאם פאסטערנאק זיצט מיט א ביכעל אין דער האנט. אויזאבעלע דרעהט זיך קעגען שפיגעל. נעבען אויזאבעלען שטעהט קלארא אויף די קניעס און מעסט איהר חתונה־קלייד.]

ערשטע סצענע.

קלארא [ציהט־ארויס די סטריגאווניע, שטעהט־אויף פון דער ערד]. אזא יאָהר, אזא מזל! מאדאם! איהר מעגט זיך פארגינען אָנ־קוקען, ווי אזוי דאָס „בע־בע" לייגט, קיין עין־הרע, אויסגענאסען אויף אייער טאכטער, אזא יאָהר אויף מיר! [צו אויזאבעלען]. טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, צעריייסט געזונט, און פרעהט זיך געזונ־טערהייט. [צו דער מאדאם]. לאז גאָט געבען, איהר זאלט דערלעבען נעהען חתונה־קלייד ביי איהרע אייניקלעך.

מאדאם פאסטערנאק [לעגט־אוועק דאס ביכעל אויף א זייט און קוקט זיך צו צו אויזאבעלע'ס קלייד]. עס לייגט, זאגט איהר, גוט? מיר שיינט, אז פון פארעגט האָט מען איהר, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א ביסעל פארשמאלט, פון הינטען ווי אלט געמעגט זיין א ביסעל העכער, און די ארבעל זענען ווינציג אָנגעבופט. נאָך מיין רעכענונג, האָט ביי אייך באדארפט בלייבען גוטע דריי פערטעל ארשין מאטעריע.

קלארא. מאדאם! לאָם איך דאָס אויסקרענקען און מיינע שונאים לאזען דאָס פארמאָגען, וואָס איך האָב ביי אייך געקאָנט אראָפחאפען! מאהלט אייך, איך האָב באדארפט אויף א שליאָר־

קעלע, האָב איך מיר געשניטען די פינגער, קוים אויסגעקומען, ווי מיט קרעפּעל־פּלויש... מאדאם! וואָס זאָגט איהר אויפ'ן „פּאָר־לאָנעז"? עס נעמט דאָך אָפּ אײַן אויג! אייער טאָכטער, דעם אמת זאָגענדיג, אז זי גאָרסעוועט זיך אויס, האָט זי, קיין עין־הרע, א פּיגור, אז זינט איך בין אײַן ארבייטאָרין אין יעהופּץ, האָב איך נאָך אזא טאָליע נישט באָגעגענט! א שאָד, וואָס דער חתן איז דאָ נישטאָ: ער וואָלט געוואָרען גרעבער ווי לענגער, סײַן בייז אויג זאָל איהר ניט שאדטען.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איהר האָט מיר דערמאָנט איהר חתן... וואָס איז די מעשה, איזאָבעלע, וואָס וויל־העלם איז דאָ נאָך היינט נישט געווען? [צו קלארא]. אונזער חתן איז זיך נוהג אלע פריהמאָרגען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי איין עהר־ליכער איד לאָזט ניט דורך דאָס דאָווענען, מוז ער פריהער, איידער ער גהט ארויס אין קאָנטאָר אריין, מאכען דער כּלה א באָזוך.

ק ל א ר א. איך קאָן מיר שוין מעלדען, אז מע האָט, קיין עין־הרע, אזא כּלה! עס איז מיר נאָר א וואונדער, וואָס ניט דריי מאָל אין טאָג, וואָרום דאָרט, וואו די ליעבע פלאָקערט...

א י ז א ב ע ל ע. חא־חא־חא! „די ליעבע פלאָקערט"!... פון וואָנען ווייסט איהר, וואָס הייסט „ליעבע"?

ק ל א ר א. לעבען זאָלט איהר מיר! איהר קעהרט, אפּנים, רעכענען, אז אין אונזער גראָד ווייסט מען שוין גאָרנישט ניט? איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, ס'איז ניטא איין ביכעל פון די ביכלעך, וואָס איך זאָל עס דורכלאָזען. אָט ליעזן איך איצטער א ביכעל, דוקא א אידיש, אין זשארנאָל, זאָג איך אייך בנאמנות, אז אפילו א שטיין קאָן אויך צעגאָסען ווערען. פון דער ליעבע, וואָס דאָרט ווערט באשריבען, שווער איך אייך, קאָן מען אויסגעהן ווי א ליכט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איז דאָס ניט שייקע־וויטש'עס א ראָמאן?

ק ל א ר א. איך זאָל אזוי זיין געזונט, ווי איהר האָט גע־טראָפען!

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זשע הייסט ער, דער ראָמאן?

ק ל א ר א [רייבט זיך רעם שטערן]. ווי אזוי ער הייסט, דער ראָמאנס? אוי, א קאָפּ, קיין עין־הרע, ווי א באקדייזשע! איך האָב שוין פארגעסען! וואָס זאָגט איהר דערויף?

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. אפשר „דער בלוטיגער פריהמאָרגען, אָדער די פארשאָלטענע ליעבע"?

ק ל א ר א. הא? ניין.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר „דער געקוויפטער קוש, אָדער די פאר'כשופ'טע כלה"?

ק ל א ר א. ניין, אויך ניט. עס ליגט מיר אויפ'ן צונג, נאָר איך קאָן ניט אויסרעדען!

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר „דער קאַלטער חתן, אָדער א נאכט צוויישען מתים"? „דער פארליעבטער מערדער, אָדער דער טאָטע פון יענער וועלט"? צי אפשר גאָר „פון דער חופה צו דער תליה"?

ק ל א ר א [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, לאָנג לעבען זאָלט איהר, מאדאם! איך זאָל אזוי רעדען אין נחת, ווי איהר האָט געטראָפען. אוי, איז דאָס א ביכעל! איך האָב דאָס שוין איבער־געלייענט דריי מאָל, און קאָן מיך גאָר זאָס ניט אָנלייענען.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי הייסט דאָרט דער העלד? דאכט זיך, ער הייסט אפרים, אָדער בארָאן בלוטסטראָפען? און די געליעבטע זיינע הייסט דאָרטען עליזאבעטע?

ק ל א ר א [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אָנטהון! ווי אזוי געדענקט איהר זיך אָן, מאדאם, קיין עין־הרע ניט, אלע ביכלעך מיט זייערע נעמען?

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. געדענקט איהר, ווי אזוי די שענע עליזאבעטע ליגט איינע אליין, מיט רעשפעקט צו מעלדען,

ביי זיך אין ווייגנאַרטען און טרוימט פון איהר געליעבטען אפרים, און נאָכדעם, ווי עס קומען צו געהן פּלוצים צוויי פּאַרשטעלטע באַנדיטען, וואָס דער מערדער שפּין האָט זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלען אומבּרענגען די שענע עליזאַבעטע, ווי אזוי זי בעט זיך ביי זיי יאָמערליך אין זינגט בשעת מעשה, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א טרויעריג ליעד, און פון איהרע שענע הימעל־בלויע אויגען טריפּען טייכען טרערען. איהר געדענקט, ווי דאָס ליעד הויבט זיך אָן:

עס בליהען די רויזען, עס שמעקען די בלומען,
די לופט איז פול אראָמאט,
און דו, מיין ענגעל, ווילסט צו מיר ניט קומען —
איך זאָל זיך קאָנען אָנקוקען אין דיר זאט!

זאָלסט דו וויסען, אז איך גיה אוים, איך שטאַרב אַוועק,
דו וועסט מיך שוין, דאכט זיך, ניט זעהען מעהר,
א סוף צו אונזער ליעבע, איין עק, איין עק —
זאָלסט חאָטש וועלען שענקען אויף מיין קבר א טרער? !...

ק ל א ר א [שנייצט די נאז און ווישט זיך די אויגען]. אוי, איז דאָס א ליעד! איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, אז בשעת די מאמע מיינע איז געלעגען אויף דער ערד, האָב איך אזוי פיעל ניט געווויינט.

מ א ד א ם פ א ם ט ע ר נ א ק. און נאָכדעם, ווי אזוי עס קומט־אָן פּלוצים דער ליעבער אפרים, אָנגעטהאָן ווי איין איינגלישער פּראָקוראָר, און מע נעמט די באַנדיטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, און מע שמיידט זיי אין קייטען.

ק ל א ר א [ברעכט די העגט]. אלע מיינע שונאים, און אייערע שונאים, און די שונאים פון אלע אונזערע ליעבע, און וואו איך האָב ערגיץ א וויטען שונא, זאָל ער האָבען אזא סוף, רבונו של עולם!... הימעל און ערד האָבען געשוואָרען, אז קיין פּאַרפּאלענע זאך זאָל ניט זיין אויף דער וועלט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. און וואָס לאָזט זיך אויס? איז גאָר אפֿרים, אָדער דער בארג בלוטסטראָפֿן, דעם אָרעמען צמח׳ס א זוהן, און עליזאבעטע איז זיינע א לייבליכע שוועסטער, און דער מערדער שפּין — דאָס איז זייער פּערפּעלענער פּאָטער, און די אָרעמע רחל...

א י ז א ב ע ל ע. מאמאן! לאָז שוין זיין גענוג. איך האָב שוין אָט אזא קאָפּ פון דיינע פּוסטע נארישע רעמאנען!

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [איבערראשט]. פון מיינע פּוסטע נארישע רעמאנען? שען שמועסט דו זיך אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, קענען א מאמע! [צו קלאראן]. וואָס זאגט איהר אויף היינטיגע קינדער? איאָ, ס׳איז פּדאי אויסצוברענגען זיך אויף זיי, האָרעווען פון זייערטוועגען, אוועקלעגען דאָס לעבען, מאכען אפשר פּאר צעהן טויזענט קערבלעך א הוב, צוגעבראָקט מיט פּערציג טויזענט קערבלעך נדן אויך, א חוץ מתנות?... קוים דערלעבט א נחת, א בת־יחיד׳קעלע, איין אויג אין קאָפּ... [זי פּארשטעלט זיך דאָס פּנים מיט א וויים טיכעלע אוו ווייַנט. קלאראַ מאכט א קרום פּנים, שאקעלט מיט׳ן קאָפּ].

א י ז א ב ע ל ע. קלארע, וואָס דער פּאפּאשא עסט מיר אויס די גאל, האָסט דו זיך נאָך געזומען אויף מיר! אלע טאָג ווארפט איהר מיר אויס מיין „הוב" מיט מיין „נדן", גלייך ווי מע ווערט פון אייך גליקליך. חינקים׳עם טאָכטער האָט מען געגעבען מעהר נדן, און די וועלט האָט נאָר ניט אזוי צו טהון, ווי מע האָט צו טהון מיט מיר. אזא אומגליקליכע, ווי איך בין, איז, דאכט זיך, שוין גאָר ניטאָ אויף דער גאנצער וועלט! [זי באהאלט דאָס פּנים איז א וויים טיכעלע אוו ווייַנט. קלאראַ מאכט א קרום פּנים, שאקעלט מיט׳ן קאָפּ].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [ווישט אפּ די טרערען]. וואָס גלייכסט דו זיך צו חינקים׳עם טאָכטער? זי איז דאָך צוויי מאל אזוי אלט ווי דו, אננעשטאָפּט מיט יאָהרען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי א קול שטרוי. היינט דעם שענעם נאָמען, וואָס זי האָט. אזא יאָהר אויף איהר מאמע בי רבילות׳ניצע. בי גאנצע

וועלט איז ביי איהר אין מויל, פון אלעמען רעדט זי, אויף איטליכען געפינט זי א חסרון.

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאר באהיט ווערען!

א י ז א ב ע ל ע [וויפט אפ די טרערען]. די מאדאם חינקים איז נאך גאלד קעגען דער טאכטער. אזא בארעדערין, ווי חינקים'עם טאכטער, האט נאך די וועלט נישט געהאט. און דערצו איז זי איין נישט־פארגינערין, וואלט זיך געהאנגען, אז זי דערזעהט אויף יענעם א ניי קלייד, אדער א שען היטעלע. און געגונג, וואס זי איז זויער אזוי ווי עסיג, איז זי נאך א קאקעטקע אויך. מיט איהר צו זיין אינאיינעם אין א געזעלשאפט — קאן מען דעם שלאק באקומען!

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל באהיט און באוואה־רענט ווערען! [עם קומט־אריין סאסע מיט א בריף אין דער האנט].

צווייטע סצענע.

ס א ס ע ל. א שליח האט געבראכט א בריוועל און הייסט זיך באצאהלען צוואנציג קאפיקעס.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [נעמט דאס בריוועל]. דורך א שליח א בריוועל? פון וועמען איז א בריוועל?

ס א ס ע ל. לייענט, וועט איהר ווייסען. גיט אהער צוואנציג קאפיקעס, מאדאם.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. פאר וואס קומט איהם צוואנציג קאפיקעס?

ס א ס ע ל. פאר וואס? פאר דער טרחה.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. און צעהן איז איהם קארג? פאר וואס קומט איהם אזוי פיעל?

ס א ס ע ל. נעהט פרעגט איהם.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. וואס זאגט איהר אויף איהר ענטפערען, וואס זי ענטפערט דער מאדאם? א שענע פאקאיאוו! מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שטיק פלייש מיט

אויגען! פרעסט און זויפט, טהוט ניט קיין האנט אין קאלט וואסער — און עפענט נאך א מויל!

ס א ס ע ל. מיינע שונאים זאלען דאס האבען אויפ'ן לייב, וואס מע עסט זיך אן און וואס מע טרינקט זיך אן ביי אייך, אז אפילו דאס שטיקעל ברויט...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [א טוף מיט'ז פוס]. דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו פיסקאטע? וואן פון מיין שטוב, הולטאיקע, דיין פארע זאל זיך דא ניט געפינען! דו הערסט, צי ניין?

ס א ס ע ל [א דרעה מיט דער נאז]. איך האב מיך שטארק איבערגעשראקען, מיין העמד איז לייוועט געוואָרען! פארהאן נאך ערטער און „מאדאמען", אזעלכע ווי איהר, געגוג אין יעהופעץ... [זי טהוט א קלאפ מיט דער טיר און געהט אוועק].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. נו? וואס זאגט איהר אויף אזא גלות? מע זאל אזוי באלעדיגט ווערען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון א דיענסט?!

ק ל א ר א. איך זאג אייך דעם אמת, מאדאם, איך קוק אויף אייך און וואונדער מיך: איהר זענט דאך, קיין עין־הרע, שטארקער פון אייזען, אז איהר האלט דאס אוים.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. וואס וויסט איהר, וואס מע האט פון די דיענסטען? דאס איז נאך נאלד! מיט רעשפעקט צו מעלדען, זייער עסען מיט זייער טרינקען — מע קאן זיי דען נאסטארטשען ברויט? און אז זיי נעהען אוועק, בארעדען זיי נאך, טראכטען־אוים, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע זאכען, וואס ניט נעשטויגען, ניט געפלויגען.

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ז קאפ]. מע זאל גאר באהיט און באוואהרעט ווערען!

א י ז א ב ע ל ע. א מצוה! איך זאג שוין לאנג, מע זאל איהר געבען דעם וועג; איך קאן זי ניט אנקוקען, די שענע פאקאיאוע דיינע! — ניין, הערט מען מיך ניט. מע זעצט זיך נאך

אנידער מיט איהר און מע פרענט ביי איהר אוים אלסדינג, וואס ביי יענעם קאכט זיך...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. וואס איז די מעשה, טאכטער מיינע, וואס דו האסט זיך היינטיגען טאג גענומען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, מיך לעהרנען ערוקאציע, וואס איך זאל רעדען און וואס איך זאל טהון? נא, נעם בעסער לייגן איבער, צו וועמען איז דאס גערעכענט דאס בריוועל? זעה נאר, עפים איז דאס פארחתמ'עט מיט א שווארצער חתימה.

א י ז א ב ע ל ע [נעמט דאס בריוועל]. א שווארצע חתימה?... [זי לייענט]. Милостивой Государынѣ Изабеллѣ Самойловнѣ По-стернакъ". דאס בריוועל איז צו מיר... דאכט זיך, ווילהעלמ'ס האנטשריפט? [זי עפענט אויף דאס בריוועל מיט ציטערענדיגע הענט און לייענט]. „מיין טייערער ענגעל איזאבעלא! אז דו וועסט לייענען די דאזיגע שורות, וועל איך שוין ניט זיין אויף דער וועלט..." [זי פאלט קלאראן אויף די הענט]. אך, ווילהעלם!...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [לויפט־צו איזאבעלען]. נאט איז מיט דיר! וואס איז? זאג מיר, וואס איז דאס פאר א בריוועל? וואס שרייבט דיר ווילהעלם? וואס האט זיך געטראפען?

א י ז א ב ע ל ע [וויינט]. נישטא ווילהעלם! ג'עסמ'ט... געהאנגען... געשאסען...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [א פלעסק מיט די הענט]. מיט וואס האט מען איהם ג'עסמ'ט? וואו האט מען איהם געהאנגען? וואר האט איהם געשאסען?

א י ז א ב ע ל ע. אליין, אליין זיך ג'עסמ'ט... געהאנגען... געשאסען...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [האפט זיך אן ביי'ם קאפ]. א שלאק האט מיך דערשלאגען! איך וועל דאס נאר ניט אויסהאלטען פאר בזיון! וואס וועלען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לייט זאגען? די מאדאם חינקים וועט שוין האבען וואס צו רעדען!... אזא

אומגליק איז נאָך גאָר ניט געהערט געוואָרען! איך וויים ניט, ווי אַזוי וועל איך דאָס איבערטראָגען. אט חלש איך! [זי פאלט אויף א פאטעל, פארווארפט דעם קאפ אויף צו חלש'ען].

ק ל א ר א [ווארפט זיך צו דער מאדאם]. מע זאל גאָר באהיט און באוואהרענט ווערען, רבונו של עולם! [עם קומט אז פאס־טערנאק].

דריטע סצענע.

פ א ס ט ע ר נ א ק [דערשראקען]. מע ווייניט? מע חלש'ט? וואָס איז שוין דאָ? וואָס איז דאָ געשעהען?

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [הויבט אויף דעם קאפ]. ער פרענט נאָך, דער טיראַן, דער דעספּאָט, דער מערדער. קוק, זעה, ווי דו האָסט געקוילעט א קינד, דו אונמענטש איינער!

פ א ס ט ע ר נ א ק. וואָס געקוילעט? ווער געקוילעט? וואו געקוילעט? מירקע, געב לשון!

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [נעמט ביי איזאבעלען דאס בריוועל און טהוט א שמיץ דעם מאן אין פנים ארײן]. נא דיר, קוויק זיך. דער שענער חתן דיינער האָט זיך געשמ'ט, געהאנגען, געשאסען!

פ א ס ט ע ר נ א ק. שא, שא, שא! ווער, וואָס, וועמען? וואָסערע לאקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פייפער איז געזונט און שטאַרק אויף אלע אברים, חוץ זיין שאדען אויף מיר געזאגט געוואָרען. אט האָב איך נאָר־וואָס באקומען פון איהם א קלאָרע ידיעה. פייפער האָט געזאָגט דעם פסוק...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. וואָסער פסוק? עס חלומ'ט זיך דיר נאָר פסוקים!

פ א ס ט ע ר נ א ק. ניט דאָס מיין איך; איך מיין קוממיות — פייפער האָט געמאכט קוממיות...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איך האָב דיך געבעטען טויזענט מאָל, אז קיין לשון־קודש זאָלסט דו מיט מיר ניט רעדען. איך בין נישט אזא וואויל־געלערענטע, ווי די מאדאם מייערצימעס.

פ א ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, ווי אזוי דען זאָל איך דיר ארויסגעבען? נו, ער האָט אונז אָפּגעווישט די נאָז, ארויס־געשטעלט א פייג, געזאָגט „ישקני", געמאכט א ויברח, איין מאָל פאר אלע מאָל — פייפער איז באנקראָט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. טפו זאָלסט דו ווערען מיט דיין שפראך! באדערפסט דו אזוי פיעל ווערטער? א מעהר זאָגט מען, אז פייפער האָט אָנגעזעצט — און איין עק!

פ א ס ט ע ר נ א ק. אלץ הייסט אָנגעזעצט? אָנגעזעצט צו אָנגעזעצט איז ניט גלייך. מע זאָגט, איינער שטעלט זיך — ער ווי זיך מאכען א קאפיטאל, צי איינער איז דעראונטער — עקט ער אָפּ: חצי שלי, חצי שלך... אָט האָט קנאקניסעל אָנגעזעצט, האָט ער דאָס אָפּגעארבייט גלאט ארום און ארום און איז נאָך געבליבען א פיינער מענטש; ער האָט פשוט צוגענומען געלט — „און רוף מיך קנאקניסעל". און דער האָט אָנגעארבייט א חתונה, זאָל נאָט שומר ומציל זיין! א קאשע מיט באָרשט און מיט לאָקשען: געקויפט יקנה"ז, פארקויפט יקנה"ז, געגומען יקנה"ז, געגעבען יקנה"ז, א סטעלאזש אהין, א סטעלאזש אהער — אפשר טויזענט לעכער, ווי אין דער הגדה שטעהט געשריבען: „כי לאָך אויף א לאָך, כי לו נאה כי לו יאה"...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. עס ליגט איהם נאָך אין זינען פסוקים פון דער הגדה. סטייטש, נו, און דאָס נדן, וואָס דו האָסט איהם געגעבען? די פערציג טויזענט?

פ א ס ט ע ר נ א ק [לויפט־ארום איבער'ז שטוב היין אוו צוריק]. הערסט דו! וואָס דען איז דאָ דער גאנצער געשריי? מיינסט, איך זאָרג מיך פאר דער יעהופעצער בערזע? לאָזען זיך די שפּענע־לאנטען רייסען צווישען זיך, ווי די קעץ, חאפט זיי דער וואטענ־

מאַכער! איך שריי אויף מיינע עטליכע קערבלעך, וואָס זענען הלך לעולמו — פּישי פּראָפּאַלאָ!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. פאַרפאַלען?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [שטעלט זיך אַפּ]. פאַר־פאַלען, ווי אין אַ פּסח'יגען אינדיק!...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [שטעהט אויף]. אַ מצוה אויף דיר! כּפּרה געוואָרען פערציג טויזענט? זעהר רעכט! איך בין זיך מחיה! אַ באַנקיר האָט זיך איהם פאַרגלוסט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ שאַרלאַטאַן, איין אויסווירפלינג פון דער נאַטור, אַבי ניט קיין דאָקטער! גוט געמאַכט: „אי פוילע הערינג, אי פאַר־שטונקענע פיש"... זאָלסט אָבער געווען מ י ך פאָלגען, וואָלט אַלסדינג געהאַט גאָר איין אַנדער פּנים. איזאַבעלע וואָלט שוין איצט געווען אַ דאָקטערין, מיר וואָלטען געהאַט איין איידעם אַ דאָקטער, גאָט און לייט וואָלטען אונז מקנא געווען, די מאַדאַם בייגעלמאַן מיט איהר „משפּחה" וואָלט צעזעצט און צעשפּרונגען געוואָרען אויף אונז קוקענדיג, און די מאַדאַם חינקים וואָלט ניט געהאַט קיין שטאָף אויף צו באַרעדען אונז. אַצינד אָבער וועט דאָך די גאַנצע וועלט האָבען צו טהון מיט אונז, צו שאַנד און צו שפּאָט וועלען מיר זיין, נישט נאָר אין יעהופּעץ, נאָר טויזענט ווערסט אַרום און אַרום יעהופּעץ! אָ, דו ווילדער טיראַן, דו דעספּאָט איינער! דו ביזט נאָך מעהר אונמענטש ווי יענער מערדער, וואָס איך לייען איצט ביי שייקעוויטשען אין אַ ראָמאַן. יענער האָט פאַרקויפט זיינע קינדער פאַר געלט, און דו האָסט פאַרקויפט דיין קינד און האָסט נאָך יענעם צוגעצאָהלט. שען אויסגעפיינט זיך, שען באַוואָהרענט אַ טאָכטער אַ בת־יחידה! גענומען אַליין און געקוילעט אַ קינד, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אָפּגעקוילעט אויף אייביג! [צו איזאַבעלען]. דו וויינסט? וויין, קינד מיינס, וויין אויף דיין שיקזאַל, אַזוי ווי ביי שייקעוויטשען שטעהט געשריבען, וויין

און קלאָג אויף דיינע יונגע יאָהרען, וואָס ביזט געבאָרען געוואָרען ביי א פאָטער א דעספּאָט! נאָט אין הימעל וויסט דעם אמת, און איך בין דיין ערות, אז דיין הארץ איז געווען וויט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון אָט דעם שאָלטיק, וואָס ער, דער מערדער, האָט מיט גוואָלד דיר געוואָלט אָנהענגען... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט].

שטעה־אויף, איזאבעלע! וויש אָפּ דיינע טרערען, פארגעס אָן דיין בראָך! ער וועט אליין קומען צו דיר, דיין העלד, דיין באשערטער, ער ערוואַרטעט דיך מיט אומגעדולד!... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט און לאזט זיך נעהן].

פּאָסטערנאק. דו לייענסט פון א ביכעל, צי דו זאָגסט אויף אויסוועניג?

מאדאם פּאָסטערנאק [צום מאן, שטיל, נאר מיט הארץ]. טיררראן!... דעס־פּאָט!! מעעעררדער!!!... [זי נעהט צוועק מיט איזאבעלען, קלארא — נאך זיי. פּאסטערנאק בלייבט אליין].

פּאָסטערנאק [האלט זיך ביי'ם קאפּ. נעהט ארום הין און צוריק]. ננננ, א וועלט! נא דיר א פייפער, א בערזע, א יקנה"ז! וועלכער רוח האָט מיך געטראָגען, איך זאל איהם אָפּגעבען דאָס נדן פאר דער חתונה? וואָס האָב איך קיין צייט ניט געהאט? היינט נעה געב נאָך א מאל נדן... נאָך א מאל פערציג טויזענט? אָבער נאָר לא מיט א ספּאָדעק! וויליסט א דאָקטער? זעהר שען! וויליסט מארקוסען? געזונטערהייט! וויבאלד מע שמועסט פון לשון „ליעבע", וואָס זשע דארף מען געלט־שמעלט? וואָס קומט ארויס — די פערציג טויזענט אין איין עבירה! פערציג טויזענט! א וועלטע אויסצורעדען?! וואו האָט ער געקאָנט אהינטהון אזוי פיעל געלט?... די יעהופּעצער בערזע... זיי האָבען איהם פאר־דרעהט... גוטע בריידער... טאָג וויי נאכט געשפּיעלט מיט איהם אין קארטען... מע האָט אָפּגעלעקט ביי איהם א ביינדעל! און וועל שמועסט חינקים... [מע קלינגט; עס קומען ארייז: פיינקוגעל, חינקים, ביינעלמאז, קנאקנישעל און עטליכע יונגע ספּעקולאנטלעך].

פיערטע סצענע.

פּאָסטערנאָק. ברוכים הבאים! געסט, געסט! וואָס וועט איהר עפּים זאָגען גוטס? מסתמא אז איהר האָט געקאָנט קומען פֿלוצים אין מיטען העלען טאָג, איז דאָס געווים נישט גלאַטיג, ווי אין פּסוק שטעהט: נד גדוד יגודנו — אז מע שערט די שאָף, צימערען די לעמעלעך... איך שמועס עס אקעגען דרינען...

פיינקוגעל [צו די איבעריגע]. פע, עס געפעלט מיר ניט דער ברוך־הבא זיינער. גאָט ווייסט, צי מיר וועלען דאָ עפּים מאַכען... [צו פּאָסטערנאָקען]. הערט זשע צו, רב שמואל, וואָס טויג אונז פּאָליטיקע? דער גרעסטער שווינדעל, זאָגט מען, איז דער אמת. איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: צוויי אידען מעקלערס פּאָהרען אויפֿ'ן באָהן קיין שפּאָלע, בוידע צו איין פּריץ און בוידע וועגען איין געשעפט. געווינטליך, ווי מען זיך אויסבאָהאַלטען אייגער פון דעם אנדערען. מעשה שטן, באָגעגענט מען זיך אָבער אין איין וואָגאָן. מילא, באָגעגענט — איז פּאַרפּאָלען. „גוט מאָרגען". „גוט יאָהר". „וואוהין פּאָהרט דאָס א איד?" „וואוהין איך פּאָהר? קיין שפּאָלע". „א איד איז דיר קיין קאָטאָוועס ניט! איהר זאָגט דאָך מיר בכיון, אז איהר פּאָהרט קיין שפּאָלע, בכדי איך זאָל מיינען, אז איהר פּאָהרט קיין בויבעריק. איך וויים דאָך אָבער, אז איהר פּאָהרט טאקי קיין שפּאָלע, היינט וואָס דרעהט איהר א מח?"...

פּאָסטערנאָק. אויפֿ אַלסדינג האָט אייך פיינקוגעל א מעשה.

פיינקוגעל. איך מיין טאקי באמת, לאָמיר רעדען אָפענטליך. [גלעטט זיך די באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. דאָס, וואָס מיט אייער חתן האָט זיך געטראָפען, קאָן זיך טרעפען מיט איטליכען פון אונז, ובפרט נאָך אין יעהופּעץ אויפֿ דער בערזע. מען איז דאָך נישט מעהר ווי א בשר־ודם: פל־זמן מע טרעפט,

טרעפט מען; און חלילה וחט, טאָמער טהוט זיך דאָס רעדעל א דרעה צוריק [א מאַך מיט דער האנט] — מאַכט קמץ בית בא.

ח י נ ק י ס. ס'איז אין עצה, ואין חכמה, ואין תבונה נגד א שלעכטער קאָרט.

ב י י ג ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! פון וואָס מע זאָל ניט רעדען, חינקים מוז ארויף אויף דער קאָרט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת. חינקים איז גערעכט: די בערזע איז נאָר א קאָרטענשפיעל. וואָס איז פייפער שולדיג, למשל, אז עס האָט זיך אזוי געמאכט? א סימן האָט איהר: וועז פייפער זאָל וועלען גלאָט אָנזעצען, וואָלט ער דאָס געקאָנט אויספיהרען פאראיאהרען אין דער צייט — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ א ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פנים, וואָס ווילט איהר דא אויספרייען, אז פייפער איז א פיינער מענטש? איך וויים דאָס אליין גאנץ גוט. איך זעה דאָך, מיט וועמען ער האָט געהאנדעלט און מיט וואָס ער האָט געהאנדעלט... נאָר גאָרניט, אל תפל דבר — חאטא פאקרישקע.

פ י י נ ק ו נ ע ל [צו די איבעריגע]. אייז עזות פון א גראבען יונג! איך וואָלט איהם דערצעהלט א משל, האב איך מורא, עס זאָל ניט שאדטען צו אונזער ענין... [צו פאסטערנאקעז]. פארשטעהט איהר מיך, נישט דאָס בין איך אויסען. איך שמועס דאָס גלאָט אזוי, וואָס ער איז נאָך נישט געניט אין דער זאך, כלעבען, א יונגערמאן. ער וואָלט, אייגענטליך, באדארפט זיך האלטען איין עצה מיט אונז פון דער לכתחילה נאָך, וואָלטען מיר איהם ארויפגעפיהרט אויף א שטיקעל דרך; מיר וואָלטען דאָס געמאכט גלאָט ארום און ארום, אויסגערעהט זיך, ווי אויף א טעלער, עס וואָלט אויסגעקומען, ווי איהר זאָגט: אגיל ואשמח — צוגעשניטען און אויפגענעהט. וואָרום ביי אזא געשעפט באדארף מען וויסען, וואָס מע האָט צו טהון. ס'איז, פארשטעהט איהר מיך, איין איידעלע מטריע; איין קוק אויף א זייט, וועדט קאָלי דאָס גאנצע שפיעל...

חינקיס. פונקט אזוי ווי ביי די קאָרטען, להבדיל. איהר מעגט זיין דער גרעסטער שפּיעלער, נאָר קוים האָט איהר געמאַכט איין גאַנג אַ שלעכטען, זענט איהר פאַרפאַלען מיט די פּאָטרעכעס.

ביי געלמאַן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַנטיק מיט דעם חינקיסען! וואָס איהר זאָלט ניט שמועסען, ער איז דאָ מיט די קאָרטען!

קנאַקניסעל. איך האָב ליעב דעם אמת. חינקיס איז גערעכט. ווען פייפער רעדט־אָפּ פריהער מיט אונז, וואָלט גאָר אַנדערש געווען: פאָרט געניטע סוחרים, אַלטע בערזיאַנער. מיר וואָלטען דאָס אָפּגעאַרבייט אַזוי, אַז מיר וואָלטען געוויס אָפּגע־נומען אונזער געלט, און ער וואָלט אויך געבליבען ביי געלט. אַי, טאָמער וואָלט דאָס עמיצען אָנגעריהרט — לאָז זיך יענער קראַצען. קורץ: פייפער וואָלט געבליבען דער אייגענער פייפער וואָס פרי־הער — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּאָסטערנאַק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס טויג מיר מליצה: „וואָלט איך", „זאָלט איך"? איהר ווייסט דאָך, אַז אויף צו פאַררעדען יענעם די צייהן בין איך פאָרהאַנט. איהר זאָגט מיר בעסער כולם ברורים — ריינע דבורים: וואָס ווילט איהר?

פיינקוגעל [צו די איבעריגע]. ס'איז איהם היינט נישט איינצובייסען. אַפּנים, פייפער האָט איהם אויך גוט אָנגעזאַלצען... [צו פּאָסטערנאַקען]. זייט זשע מוחל, רב שמואל, איהר זענט דאָך אַ איד אַ קלוגער, כלעבען, אַ סוחר, אַ מענטש מיט יושר. לאָמיר בעסער רעדען גלייך צו דער זאַך אַליין. [ער געמט זיך ביי דער באָרד]. די מעשה דערפון איז אַזוי. מיר, יעהופּעצער ספּעקולאַנטען, האָבען זיך מיישב געווען און אָפּגערעדט צווישען זיך [מיט הענט און מיט אַ ניגון פון דער גמרא]: הנה כפי עס האָט זיך געטראָפען איין אומגליק, פייפער האָט זיך לעת־עתּה געשטעלט; און כפי עס איז אַייך ידוע, אַז ער האָט זיך מתחייב געווען צו געבען אונז יקנה"ז גאָר אַ גוזמא שטיק; און כפי ס'איז דאָך אַ דבר שאי־אפשר, ער זאָל אונז אַלע־

מען קאָנען געבען יקנה"ז ממש, ווייל ס'איז גאָר נישטאָ אזוי פיעל יקנה"ז אין גאַנץ יעהופּעץ ארום און ארום; און כּפי פייפער אליין קאָן מיט אונז נישט מיטיב זיין, ווייל ער איז נאָך ניט בקי אינ'ם ענין השטעלען זיך; און כּפי איך זעה ארויס, וועלען מיר דאָ מוזען זיך גלייכען אויף פּראָצענטען...

פּאָסטערנאַק. פּראָצענטען? קדוש ומהור — אפילו נישט א לעק!

יונגע ספּעקולאַנטען. וואָס הייסט, נישט א לעק? וואו איז יושר? וואו איז מענטשליכקייט? גלאַט הפקר א וועלט?

פּאָסטערנאַק [וווייזט אויף דער סטעלע]. וידבר על העצים ועל האבנים — מאכט רש"י: רעדט צו דער לאָמפּ...

פיינקוגעל [אלץ מיט א ניגון]. היתכן? וואָס רעדט איהר? אמת, מיר ווייסען טאַקי, אז פייפער האָט געהאט איין אומגליק: דאָס יקנה"ז האָט איהם דערגאַנגען די יאָהרען. שוין א צייט, אז ער בלאַנקירט אויף יקנה"ז, דעקט זיך אָפּ מיט היזק און בלאַנקירט ווייטער. מיר דאכט זיך, אז גאַנץ יעהופּעץ האָט געשפּעקולירט אויף זיין קאָפּ, און נאָר צוליעב איהם איז דאָס יקנה"ז געשטיגען. דאָך האָט ביי איהם, לויט מיין חשבון, באדארפט בלייבען עפּים געלט. געשיקט זיך עס?

חינקיס. מיר דאכט, ער זאָל שפּיעלען א קייליגיג יאָהר כּסדר אין קאַרטען און עס זאָל איהם געהן שלים־שלים־מזל, וואָלט ער אויך באדארפט בלייבען ביי געלט.

ביינגעל מאַן. וועראמירדיג! ס'איז דיר איין אקציע מיט חינקיסען. אומעטום איז ער דאָ מיט די קאַרטען!...

קנאַקניסעל. איך האָב ליעב דעם אמת: חינקים איז גערעכט. ווי לאַזט זיך ניט איבער א מענטש ביי אזא מעשה קיין גראָבע עטליכע קערבלעך — און רוף מיך קנאַקניסעל?

אלע. נישקשה, ער האָט, ער האָט געלט! פּייפער האָט זיך געלאַזט געלט!

פּאָסטערנאק. א לאָך פון א בייגל, א שאָס פון א ביקס, א פּיטום פון איין אתרוג, א גוט אויג פון א גליעדשוועסטער־קינד...

פיינקוגל [צו די איבערינע]. ווי געפעלט אייך א שפּראָך?... [צו פּאָסטערנאקעו]. מילא, נעמען מיר אן אזוי ווי איהר זאָגט; בלייבט דאָך אלץ די אייגענע קשיא: צו וועמען דען איז דאָס שייך, אז ניט צו אייך? ער איז דאָך פּאָרט אייער חתן!

פּאָסטערנאק. מיין חתן? לאָ היה ולא נברא — דאָס איז געווען אמאל, נישט היינט. היינט איז שוין פּייפער אייער חתן, נישט מיינער. ער איז אייער חתן, און איהר זענט זיינע מחותנים, ווי אין פּסוק שטעהט: „אני לדודי ודודי לי"... נאָט, זעהט, וואָס א יונגאָטש פּארגינט זיך מיר שרייבען, וועט איהר פּארשטעהן, מיט וועמען איהר האָט געהאנדעלט. נאָר שטיל, אל תפל דבר — חאָטא פּאָקרישקע! [ער ניט־איבער פיינקוגלען א בריעף].

פיינקוגל. אנו, מהכתיתי, לאמיר הארכען, וואָס זאָגט ער דאָ? ס'איז טאקי כדאי צו וויסען. [ער נעמט דעם בריעף אוז לייענט בקול רם]. „לכבוד מחותני הגביר המפורסם החכם המופלג המשכיל..." [זיך איז באדד אריין]. מילא, א חכם — איז קיין קשיא ניט; אז מען איז א גביר, איז מען שוין במילא א חכם. אבער א „מופלג" מיט א „משפיל" אונטערגעשלאָגען — דאָס איז שוין א ביסעל צו פיעל... [ער לייענט]. „... החכם המופלג המשכיל מוהר"ר שמואל פּאָסטערנאק נ"י. בשעת איהר וועט לייענען מיין בריף, וועל איך שוין זיין העט־וויט פון יעהופּעץ. איך האָב מיך לאנג געשלאָגען מיט דער דעה, ביז איך האָב מיך ענדליך אנטשלאָסען, איך זאל אוועק פון דאנען אהין, וואו די אויגען וועלען מיך טראָגען, אבי נישט אנקוקען יעהופּעץ, נישט אנקוקען אונזער בערזע, נישט אנקוקען אונזערע ספעקולאנטען..." [רייסט איבער]. וואָס איז ער אזוי אויפּגעטראָגען אויף די ספעקולאנטען?.. [ער לייענט]. „פון אנהויב בין איך אפילו גרייט געווען צו מאכען איין מאל פאר אלע מאל איין עק

פון מיין לעבען: עטלעכע טראָפען סם־המות, פאר צעהן קאָפּיקעס א שטריקעל, אָדער א פיסטויל אין האַרצען — און א סוף צו אלע צרות. אוים פייפער, געשטאַרבען! איך האָב מיך אָבער באַרעכענט נאָכדעם, אז ס'איז פאַר מיר כּלל נישט קיין פּלאַן..." [רייסט איבער]. איך האָב געוואוסט פריהער, אז פייפער וועט אזא נארישקייט ניט טהון... [לייענט ווייטער]. „...פאַר מיר כלל נישט קיין פּלאַן צו געהן אזוי יונג פון דער וועלט. איך וועל לעבען אין דער ערד און באַקען בייגעל, און אלע וועלען לעבען א גוטען טאָג, געהן איינס צום אַנדערען אויף זשורפיקסען, שפּיעלען אין „ווינט", מיך אין זינען האָבען אין דער לינקער פּיאַטע, קיין צייט נישט האָבען אפילו מיך צו דערמאַנען, און אז מע וועט מיך שוין יא אמאל דערמאַנען, וועט זיין אז אך און וועה צו מיר. פיינקוגעל וועט זאָגען אויף מיר א משל, אלע וועלען לאַכען..." [רייסט איבער]. געדענקט, ווי איך בין א איד! [לייענט ווייטער]. „...פיינקוגעל וועט זאָגען א משל, אלע וועלען לאַכען. איטליכער וועט אוים־טראַכטען אויף מיר איין אַנדער המצאה'לע. אלע וועלען זיין פיינע מענטשען, נאָר איך איינער וועל בלייבען א פאַרך. צום בישפּיעל: אויף פיינקוגלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז א... א... א..." [ער קעהרט איבער דאס בריוועל אויף דער אַנדערער זייט].

פּאָסטערנאָק. וואָס אקעט איהר? ממה נפשך, לייענט איהר — דאַרפט איהר לייענען פסדר, ווי אין פּסוק שטעהט: „החילות לנפול, נפול תפול"...

פיינקוגעל [דרעהט דאס בריוועל אויף אלע זייטען]. פאַר־שטעהט איהר... איך האָב געלאָזט אין דער הים מיינע בריליען...

חינקים [נעמט דאס בריוועל]. אַנו, ווייזט נאָר אַהער. איך האָב א גוטע שמיעה: איך שמעק־אָן די טויז פאר א וועלט, און דוקא אַהן בריליען! [ער לייענט]. „...אויף פיינקוגלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז א שפּתי־צבי'ניק, א גאַט'ס גנב, וואָרום ער איז א שענער איד, פון די אידען, וואָס טרינקען ווימאַראָזיג, האָט פיינט כּבוד, ווי א קאַץ שמאלץ, פלומרשט פרום, און געהט־אויס,

פגר'ט נאָך אַ קערטעל, ניט ערגער פון חי... חי..." [ער וויל איבער־היפּען עטליכע שורות].

פּאָסטערנאַק [צו חינקיסען]. וואָס חיחיקעט איהר? החילות לנפול, נפול תפול — האָט איהר זיך אונ־טערגענומען לייענען, טאָ לייענט כסדר.

בייגעלמאַן [נעמט צו ביי חינקיסען דאָס בריוועלע]. לאָזט מיך, איך האָב אַמאָל אויך געקאָנט לייענען זשאַרגאָן. [ער לייענט]. „... פגר'ט נאָך אַ קערטעל ניט ערגער פון חינקיסען, וואָס האָט זיך געמאַכט אַ פאַרמעגען פון קאָרטען. וויפיעל איך האָב ביי חינקיסען פאַרנומען אויף יקנה"ז, האָט חינקיס ביי מיר צעהן מאָל אַזוי פיעל געוואונען אין קאָרטען, ער זאָל דאָס נאָר אויסקרענקען!"...

חינקיס. ווי געפעלט אייך אַזאַ ים־קאָטער? איך בין שולדיג, אַז ער איז אַ קאַליקע און פאַרשטעהט ניט דאָס שפּיעל!

בייגעלמאַן [לייענט ווייטער]. „... ער זאָל דאָס נאָר אויסקרענקען! אין יעהופּעץ הייסט חינקיס אויך איין אַריס־טאָקראַט. יעהופּעץ איז, ברוך השם, אַזאַ שטאָדט, וואָס קלויבט ניט איבער, אַבי געלט — איז מען איין אַר־סטאָקראַט. אַשטייגער, וועמען געהט דאָס אָן אין יעהופּעץ, פון וואַנען איז דאָס פּלוצים אויסגעוואַכסען אַזאַ אַריסטאָקראַט, ווי ביי... ביי... ביי..." איך וויים ניט, ווי אַזוי מאַכט דאָס וואָרט, ס'איז געמעקט...

קנאַקניסעל [רייסט אויס דאָס בריוועל פון בייגעלמאַנ'ס הענט]. עס הויבט ניט אָן צו זיין געמעקט. געזונטע אותיות, אַייזערנע!... [ער לייענט]. „... אַזאַ אַריסטאָקראַט, ווי בייגעלמאַן? ס'איז פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס געדענקען נאָך, אַז ער האָט אַרומגעטראָגען אין באַר־דיטשעוו בייגעל צו פאַרקויפען..."

בייגעלמאַן. שקר וכזב! עס שטעהט נישט קיין בייגעל! דאָס לייענט איהר שוין פון אַייער קאָפּ!

קנאַקניסעל [לייענט ווייטער]. „... אַרומגעטראָגען אין באַרדיטשעוו בייגעל צו פאַרקויפען, און היינט פאָהרט ער אין אַ קאַרעטע. עס פּאַסט איהם אַזוי צו זיין אַ ספּעקולאַנט, פּונקט ווי

עס פאסט קנאק..." [ער טהוט א שמיץ דאס בריוועל]. טאָמער וואָלט טאקי אויף איין אמת געווען גענוג צו האָרכען די נארישקייטען, וואָס דער שאָלטיק שרייבט?

עטליכע קולות. בייסט ווייטער, וועט איהר געפינען קעז אויך!...

פאָסטערנאק. החילות לנפול, נפול תפול!

קנאקניסעל [קוקט אין בריעף אריין]. טפו זאָל ער ווערען! א יונגאטש זאָל רעדען אויף דער גאנצער וועלט, אויף קיינעם קיין גוט וואָרט נישט זאָגען! צו וואָס טויג מיר בריוולעך? ממה־נפשך, האָסט דו געמאכט דאָס שפיעל, פאָהר אוועק צו אלדי שווארצע יאָהר — און רוף מיך קנאקניסעל! [ער צערייסט דעם בריעף אויף שטיקלעך און צעווארפט איבער דער שטוב. דער עולם לאכט].

פאָסטערנאק. טאטע, דו לאכסט? אז אָך און וועה איז צו דיין געלעכטער! פייפער איז קליגער פון אונז. ער האָט אונז אלעמען געפיהרט אין באָד אריין, העט־ווייט אויף דער אוי־בערשטער באנק, און גוט אָפגעבעזעמט, ווי אין פסוק שטעהט: בשכבנו ובפיצקנו — אנידערגעלעגט און אָפגעשמיסען!...

פיינקוגעל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר דערויף? ער מאכט שוין אייגענע פסוקים...

פאָסטערנאק. מילא, אויף אייך איז א מצוה. אל תבטחו בנדיבים — קריכט ניט אין פייער אריין! איהר האָט מיט איהם געשווינדעלט, געדרעהט יקנה"ז אהער, יקנה"ז אהין, אזוי לאנג, ביז איהר האָט זיך פארדרעהט. ס'איז א פשוט'ע מעשה: איהר האָט איהם געוואָלט אָפנארען, האָט ער אייך אָפ־גענארט, ווי די גמרא זאָגט: „הבא להרגך, שמרגהו נאזאד" — האָסט געהאפט א פאטש, שטעק אָפ צוויי צוריק. ס'איז תמיד אזוי דער סוף. שלמה המלך איז טאקי א חכם; ער זאָגט אין „ברכי נפשי", דאכט זיך: בור כרה ויחפרהו — חטאָ יאמאָ קאָפאיע, טאָי סאם אופאדאיע... אָבער איך? וואָס האָב איך געהאט צו טאנצען אין קאָהן? וואָס האָב איך באדארפט

אריינצימבלען פערציג טויזענט קארבען? איך בין דאך יא, ווי זאגט ער, גאט די נשמה שולדיג! עס קומט אויס, ווי די גמרא זאגט: טוביה חטא וזנטאג מאנטאג...*

פיינקוגעל [צום איבערזיגען עולם]. וואס זאגט איהר אויף די פסוקים, וואס דא פליהען, מיט די גמרא־ווערטער, וואס ער האקט? [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין די מארשם פאסטערנאק. נאך איהר — מארקוס מיט איזאבעלען].

פינפטע סצענע.

פאסטערנאק. א! זעהט איהר? א ווייב זאל מען טאקי פאלגען. זי האט פון אנהויב אן ניט געוואלט דעם שידוך. הלואי וואלט איך זי געפאלגט, וואלט איך איצט ניט געהאט אזא מפלה, ווי די גמרא זאגט: „קדירה דבי שותפא" — אז מע הערט נישט דאס ווייב, איז קיש־קיש וואו די אידען האבען געוהנט...

מארשם פאסטערנאק. כלעבען, סאמואיל, דו רעדסט עפים, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... דאנקען און לויבען גאט, מיר זענען אויך לייטען גלייך, מיר קאנען אויך האבען איין איידעם א דאקטער, ווי ביי לייטען. [זי קוקט אויף חינקיסען]. נישקשה, אונזער טאכטער שטעהט־אן צו האבען א חתן א דאקטער, ווי אלע אנדערע יעהופעצער מאמזעלען... [זי פיהרט איהם צו איזאבעלען מיט מארקוסען]. נעם בענטש דיינע געליעבטע קינדער מיט דעם הייליגען אייביגען בונד פון דער הימעלשער לויעבע. ווינשעווע זיי צו, זיי זאלען אפפערען זייער לעבען איינם פאר דאס אנדערע, אזוי ווי בענעדיקט און ראזאליע ביי שייקעוויטששען אין זיין ראמאן „הימעל און ערד און לויעבע". „געבע גאט, — זאגט דארט דער פארפאסער — זיי זאלען נעניסען די פריכטע פון זייער לויעבע, זייער בונד זאל זיין איין אייביגער בונד, א הייליגער בונד..."

* טוביה חטא וזיגוד מינגד.

פּאָסטערנאַק [האַקט איבער איז מיטען]. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, זיי זאָלען זיין געקניפּט און געבונדען און פאַרבונדען... צו וואָס טויגען לאַנגע דבורים? איך פאַרשטעה נאָר ניט, וואָס עפּיס אַזוי בחפּזונ'דיג, פּלוצים אין מיטען העלען טאָג שוין אַזוי גיך חאַפּ־לאַפּ, ווי אין פּסוק שטעהט: הא גברא והא טראַסק?

מאַדאַם פּאָסטערנאַק [מיט כעס]. וואָס זשע האָסט דו געוואָלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, שדכנים זאָל מען דיר שיקען?

פיינקוגעל [מישט זיך אַריין]. געבענטשט זענען די הענט, וואָס נעמען זיך אַליין. מסתּמא איז דאָס איהר זיווג. אַ שידוך איז אַ גורל, איטליכער נעמט זיך אַרויס וואָס איהם איז אָנ־געצייכענט פון אויבען.

חינקיס. פּונקט אַזוי ווי, להבדיל, ביי די קאָרטען: איינער שפּיעלט אַ גאַנצע נאַכט און עס געהט איהם שלים־שלים־מזל; דער אַנדערער שלעפּט אַלע מאָל אַרויס — מלכּה, מלך, טויז...

בייגעלמאַן. ווערקמירדיג! מיט דעם חינקיסען איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע. מע רעדט פון ווייס איך וואָס — קומט ער מיט די קאָרטען!

קנאַקניסעל. וואָס אמת איז אמת — חינקיס איז גע־רעכט: צו שידוכים דאַרף מען האָבען גליק. אָט האָב איך, זאָלען געזונט זיין, עטליכע דערוואַכסענע טעכטער, איז וויפיעל מע רעדט זיי שידוכים, ווילען זיי ניט הערען, ניט זעהען פון קיין שדכן! זיי ווילען נאָר אַליין, און נאָר דורך ליעבע — און רוף מיך קנאַק־ניסעל!

פּאָסטערנאַק. אַודאי איז ליעבע אַ געהויבענע מטבע, וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? דער חסרון איז נאָר, וואָס מיט ליעבע אַליין קאָכט מען ניט קיין וועטשערע. מע דאַרף צו דעם האָבען נאָך עפּיס, די ממתּקים מיין איך, ווי אין פּסוק שטעהט: „אם אין קמח, אין לאָקשען"...

מ א ר א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [מיט היץ]. איך האָב דיר געזאָגט וויפיעל מאָל, סאמואיל, אז קיין פסוק האָב איך ניט נעלערנט און, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לשון־קויללעטש פארשטעה איך ניט... נאָר אויב דו מיינסט נדן, זאָלסט דו וויסען זיין, אז מע האָט דאָס אין זינען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין דער לינקער פיאטע. ס'איז א ראָמאן, א לאנגאנענדיגער העכסט־אינטערעסאנטער ראָמאן אין צוויי טייל. דעם ערשטען טייל האָסט דו געשפיעלט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזא יאָהר אויף מיינע שונאים. דעם צווייטען טייל וועל איך שוין שפיעלען. איך הויב איהם אָן מיט א זשורפיקס און מיט א קנס־מאָל טאקי היינט אויף דער נאכט. [צו פיינקוגלען מיט דער קאמפאניע]. מיר לאָדען אייך אין מיט אייערע דאמען און מיט דער גאנצער פאמיליע.

פ י י נ ק ו ג ע ל מ י ט ד ע ר ק א מ פ א נ י ע [אלע אינאיינעם]. אָך, מיט'ן גרעסטען בזיון! אבי א וועטשערע מיט א קערטעל...

ח י נ ק י ם. נאָך א מין קערטעל! א קערטעל צו א קערטעל איז נישט גלייך!

פ א ס ט ע ר נ א ק. ס'איז דאָך א בפירוש'ער פסוק אין דער גמרא: „אין פיסני בלא דיווקא ואין חלום בלא קאָרטען"... [דער עולם קוועלט].

מ א ר ק ו ס [שטעלט זיך אוועק קעגען עולם, לענט צונויף די הענט אויפ'ן הארצען, שאקעלט מיט'ן קאפ]. די קאָרטען! די קאָרטען! עס הויבט זיך אָן מיט קאָרטען, עס לאָזט זיך אויס מיט קאָרטען. ביי קאָרטען ענדיגען זיך אלע זאכען. פאר קאָרטען גיט אוועק דער מאן דאָס ווייב, דער פאטער — זיינע קינדער. נישטא קיין טייערערס פון קאָרטען. אוי, קאָרטען, קאָרטען!... [ער גיט איזאבעלען די האנט און לאָזט זיך נעהן].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [צום מאן]. דו הערסט ווערטער? [גאנץ שטיל, נאר מיט פייער]. טירראָן! דעספּאָט! מעעעעערדער!... [זיי לאָזען זיך נעהן אלע דריי. ביי דער טיר קומט זיי

אקעגען ד י א י ד י נ ע, פארוויקעלט אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך איהר שלעפט זיך נאך ד אס מ י י ד ע ל. סאסעל ראנגעלט זיך מיט זיי, לאזט זיי ניט אריין. די אידינע מיט'ן מיידעל רייסען זיך אויס פון סאסעל'ס הענט און פאלען־אריין אין שטוב אריין מיט א געוויין און מיט א געשריי].

זעכסטע סצענע.

ד י א י ד י נ ע [ברעכט די הענט, וויינט און קלאגט מיט א ניגון פון די תחינות]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, פארוויסט און פאר־פינסטערט בין איך ניט געוואָרען, איין אלמנה, איינע אליין, עלענד ווי א שטיין, ניט קיין קרוב, ניט קיין ביין, געבראכט דער רוח א שווארץ יאָהר, א מעקלער, אריינגעשטופט א סוכה־שער, עפיס יקנה"ז־שמאקנעהאָז, פייפער־שמייפער, פייפען זאָל איהם אין איין אויהער, ווי ער האָט מיך געקוילעט מיט מיין קינד! [זי האפט מארקוסען פאר א האנט]. אפשר זענט איהר אָט דאָס אָ טאקי ער אליין? עפיס א חתן, זאָגט מען, זענט איהר עמיצענ'ס אָט דאָ? פאָלגט מיך מיט גוטען, וועט איהר בעסער מאכען. גיט מיר אָפּ דאָס נדן, איך וויל נישט וויסען פון קיין שמאקנעהאָז. איהר שפּיעלט זיך מיט פייער! אָט לויף איך צום פליצמייסטער, מיך קען מען, איך בין פון דער סלאבאָדקע, מיין ערשטער מאן עליו השלום איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס איז דאָס פאר א שלאק־פורעניות? פאר וואָס ווארפט מען זי ניט ארויס? איהר זעהט ניט, אז ס'איז א משוגע'נע אידינע?

ד י א י ד י נ ע. א משוגע'נע בין איך שוין געוואָרען? אז איך מאָהן מיין געלט, בין איך משוגע? משוגע זאָלט איהר ווערען פאר זיך און פאר מיר און פאר מיינע קינדער און פאר מיין גאנצער משפחה און פאר מיין מאנ'ס משפחה און פאר אלע מיינע ליעבע פריינט און פאר אלע אידען און פאר כל ישראל — אָמן סלה!

[זי דערזעהט אויף א בענקעל דאס חתונה־קלייד, וואָס איזאבעלע האָט געמאסטען].

א? זייד און סאמעט? פריהער גאָט'ס און נאָכדעם פרעמדם? מע שמירט זיך מיט מיין פוטער? מיינע ר"ן קאַרבּען? דער מענטש זינדיגט און מיט דער הוהן שלאָגט מען כּפרות? לאָם איך מיך חאָטש רעכענען פאַר מיין בלוט! [זי חאָפּט דאָס „בע־בע" אוּן צערייסט דאָס אויף צווייען]. אָט אַזוי! גם לי גם לך — נישט מיר, נישט דיר!...

מ א ד א ם פּ א ס ט ע ר נ א ק. אוי, ס'איז מיר שלעכט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, טאקי נאָר אויף צו חלש'ען! [זי פאַלט חלשות].

א י ז א ב ע ל ע. אך, מארקום! [זי פאַלט מארקוסען אויף די הענט].

ד ע ר ע ו ל ם. וואַסער! וואַסער! [פאַסעל באשפּריצט די מאַדאָם מיט קאַלט וואַסער].

מ א ר ק ו ס [צום נאַנצען עולם]. זעהט, קוקט אייך אָן אין שפּיגעל, וואָם פאַר א פּנים איהר האָט מיט אייערע ספּעקולאַציעס, מיט אייער בערזע, מיט אייער יקנה"ז, מיט אייערע קאָרטען, מיט אייערע זשורפיקסען, מיט אייערע דאָמען די אריסטאָקראַטקעס אוּן מיט אַלע אייערע נעגנ אָרום אוּן אָרום! עס וועט זיך געפינען אייגער, וואָם וועט אייך באשרייבען אויף די גאַזעטען, וועט פון אייך מאכען א בוך, א קאָמעדיע, א גאַנצע קאָמעדיע! צו שאַנד אוּן צו שפּאָט וועט איהר דעמאָלט זיין אומעטום, וואו מע הערט נאָר א אידיש וואָרט! אויף טהעאַטער וועט מען אייך אָרויס־שטעלען! מע וועט קוקען אויף אייך, מע וועט טייטען מיט די פינגער אוּן מע וועט לאכען, זיך איינרייסען דאָס געוונט לאכענדיג — מיט איינעם וואָרט, די וועלט וועט זיין פול מיט אייך אוּן מיט אייער יקנה"ז!!! [ער גיהט צוועק מיט איזאבעלען אונטער דער האַנט. די מאדאם פאַסטערנאק — נאָך זיי. דער נאַנצער עולם בלייבט שטעהן פאַר־נאָפּט, די נעזער אראָפּגעלאָזט, פאַרגליווערט — איטליכער אין זיין אַנדער פּאָזע].

ד ע ר פּ א ר ה א נ נ פּ א ל ט.

א פּאָר ווערטער פונ'ם מחבר.

ביי לייטען איז היינט געוואָרען א מאָדע: אַנשטאָט א הקדמה פון פאָרענט, צו געבען די הקדמה פון הינטען. נאָר באַגעהן זיך גאָר אינגאַנצען אַהן א הקדמה — דאָס האָבען אַלע מסכים געווען, אַז ס'איז אוממעגליך; וואָרום באמת, ווי געשיקט זיך דאָס, אַז א מחבר זאָל זיך צעשיידען מיט'ן לעזער גלאַט אַהן א זיי־געזונט, אַהן א שום געבען איהם צו פאָרשטעהן, וואָס ער האָט געמיינט, און אַהן א שום אַנצוהערעניש, אַז ער, דער מחבר פונ'ם בוך, איז מיט גאָט'ס הילף א מענטש, וואָס ווייסט אַלסדינג און פאָרשטעהט אַלסדינג, און דער גאַנצער איבעריגער עולם — דאָס זענען נעבאַך קליינע קינדער, מחילה קעלבלעך, וואָס מע דאַרף זיי צעקייען איטליכס וואָרט און אריינלעגען אין מויל אריין? עס מאָהלט זיך איהם אויס פּאַזיטיוו, אַז אַהן זיין מסביר־זיין, אַהן זיין אריינלעגען דעם לעזער אין מויל אריין, וועט חס ושלום קיינער ניט פאָרשטעהן וואָס ער מיינט... נאַרישקייטען! ס'איז היינט א קלוגע וועלט געוואָרען: אידען מיט בערד האָבען דאָס אַמאָל ניט פאָרשטאַנען, וואָס א קליין קינד פאָרשטעהט אַצינד... נישט מעהר, וואָס וויל דאָ דער מחבר האָבען?

דער מחבר איז דאָ מוסר מודעה, אַז ווער עס וויל זוכען אין דער קאָמעדיע באַקאַנטע פּאָרשוינען, דער האָט מחילה א גרויסען טעות. אַקעגען וואָס זאָגט דאָס דער מחבר? ער זאָגט דאָס איבער א מעשה שהיה: נאָך איידער דאָס ווערק איז פאָרטיג געוואָרען צום אָפּדרוקען, איז אַרויס א קלאַנג אין יעהופּעץ אויף דער בערזע (נישטאָ קיין סודות אין יעהופּעץ אויף דער בערזע!), אַז שלום־עליכם מאַכט א ביכעל מיט'ן נאָמען „יקנה"ז", אין וועלכען ער שטעלט־אַרויס אויף לייטיש געלעכטער די גאַנצע יעהופּעצער בערזע מיט אַלע ספּעקו־לאַנטען און מעקלערס, פונ'ם גרעסטען ביז'ן קלענסטען. אייניגע האָבען דערפון שטאַרק הנאה געהאַט: „א מצוה, האָבען זיי געזאָגט, פּאַני שלום־עליכם, איהר זאָלט זיי חאָטש רעכט באַשרייבען, די מחותנים, זיי זאָלען האָבען צו זינגען און צו זאָגען; לאָזען זיי וויסען דאָס אַנדערע מאָל, ווי אַזוי צו טאַנצען אויף פרעמדע חתונות!"... אַנדערע האָבען זיך א ביסעל אַנגעבלאָזען, בשעת זיי זענען געוואָהר געוואָרען פון דער מעשה. „איך האָב געהאַרכט, — שרייבט איינער צום מחבר אין א בריוועל — אַז איהר מאַכט אויף אונז א ביכעל מיט'ן

נאמען „יקנה"ז". איך בין ניט מסופק, אז עס וועט דארטען זיין פון וואס צו לאכען. נאר וואס דען? איין זאך וויל איך פון אייך בעטען: מיך זאלט איהר ארויסוואַרפען פון צעטעל"... גאר אנדערע זענען געווען טאקי רעכט אויפגעטראגען אויפ'ן מחבר; זיי האבען איהם געגעבען אנצוהערעניש דורך פארשטעלטע בריוולעך אהן חתימות, זיך גוט געבייזערט אויף איהם און אנ־געזאגט מיט'ן הארבען וואָרט, אז „באם ער וועט זיך דערוועגען ארויסשטעלען זיי אין א קאמעדיע, וועלען זיי איהם דאס און דאס"... גאנץ אידישליך!

הערט צו, רבותי! די גמרא זאגט: „איוב לא היה ולא נברא — ס'איז קיין איוב גאר אויף דער וועלט נישט געווען; אלא וואס דען? משל היה — ס'איז נאר א משל, א ביישפיעל". רבותי! יקנה"ז לא היה ולא נברא — ס'איז קיין יקנה"ז גאר אויף דער וועלט נישט געווען, אזוי ווי ס'איז ניטא אויף דער וועלט קיין שטאדט, וואס זאל הייסען יעהופעץ. ס'איז נאר א משל, א פאנטאזיע, איין אויסגעקלערטע מעשה פון אלף ביז תיו. לאזען זיך ניט מיהען די, וואס האבען ליעב נאכצוקלערען און אויסצוטאפען, וועמען מיינט מען דאס? און וועמען מיינט יענעס? מע מיינט קיינעם ניט! אי, טאמער אויפ'ן צעהנטען פאל וועט זיך געפינען אזעלכער, וואס, חלילה וחס, עס וועט זיך איהם אויס־ווייזען, אז דאס מיינט מען איהם? באדארף מען ביי איהם בעטען הונדערט מאל מחילה און דערצעהלען א משל.

אמאל איז געקומען צו פאהרען א איד איין ארעמאן אין א גרויסער שטאדט אריין, צום ביישפיעל — קיין יעהופעץ, זוכען פרנסה. וואוהין שלאגט זיך איין ארעמאן? געוויינטליך, צו די נגידים. ער געהט פון איין נגיד צום אנדערען, נאר וואוהין ער קומט — לאזט מען איהם ניט אריין. וואס איז די מעשה? ערשט ער ווערט געוואהרע, אז זיין גאנצער אומגליק איז די צעריסענע קאפאטע. וואס טהוט מען? איז זיך מיישב דער איד און חאפט זיך אריין צו א טאנ־דעטניק אין א קלייט, קלויבט זיך אפ און מעסט אן א שענע קאפאטע, דינגט זיך אויס און רופט זיך אן צום קרעמער: „ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער איד? איהר ווילט דאך מסתמא געלט? זאלט איהר זיך מטריח זיין מיט מיר אויף מיין סטאנציע אין יענעם און יענעם הויז, אויף יענער און יענער גאס". דער איד מיט דער קאפאטע געהט פון איין גאס אין דער אנדערער, דער טאנ־דעטניק געהט איהם נאך.

— יונגערמאן! ביז וואנען וועט איהר מיך פיהרען? — טענה'ט נעבאך דער קרעמער. — לאזט מיך אפ, איך האב קיין צייט ניט!

— ווער האלט אייך? געהט אייך געזונטערהייט.

— סטייטש? נו, און געלט?

— וואסער געלט?

— סטייטש? נו, און די קאפאטע?

— די קאפאטע איז א קאפאטע.

דער טאנדעטניק האט דערזעהען, אז ס'איז א מיאוס'ע מעשה, חאפט ער דעם אידען אוו ווי? אראפרייסען פון איהם די קאפאטע.

— איהר וועט ניט צוועקגעהן? — האט זיך דער איד צעשרינען אויף א קול. — אט רוף איך צו א זשאנדאר... זשאנדאאאר!!!

דער טאנדעטניק האט דערהערט דאס ווארט „זשאנדאר", איז איהם פרחה נשמתו געוואָרען: ער האט אפגעלאזט דעם אידען אוו האט אנגעהויבען מיט נוטען:

— ווייסט איהר וואס, רב איד? איך בין אייך מוחל די קאפאטע, אבי שרייט ניט. וואס האט איהר צו מיר? בארעבענט נאר אקוראט: איך בין א היגער טאנדעטניק, אוו איהר זענט א ווילד־פרעמדער; איהר חאפט זיך אריין צו מיר אין קלייט אוו מעסט־אן א קאפאטע, וועלכע ליגט אויף אייך, ליין עין הרע, אויסגענאסען, ווי נעוואונשען, לאם איך האבען אזא יאהר — טראגט נעזונט, פארנוצט נעזונט, אוו א גוטען טאג מיט דער קאפאטע!...

א גוטען טאג, ליעבער לעזער.

מזל טוב!

א קאמעדיע אין אייז אקט.

נעשריבען אין יאָהר 1899.

די פֿאַרשוינען:

ב י י ל ע, א קעכין. איין אלמנה פון א יאהר עטליכע און דרייסיג. א יאדערדינע אידינע.

פ ר א ד ע ל, א שטוב־מיידעל. א שווארצ'חנ'עוודינע.

ר ב א ל ט ע ר, איין ארעמער פאקענטרענער, גיט ביכלעך אויף פראקאט. א אידעל פון א יאהר פערציג. איין אלמן אדער א גרוש, און אפשר איין אלטער בחור. איין האלב פנים לאכט, דאס אנדערע ווייגט. טראגט א קויטינע מאנישקע מיט א צוגעלענערט קאפעלישע. שדכנ'ט זיך צו דער קעכין.

ח י י ם, א משרת פונ'ם צווייטען הויז. א יונג א חוואט מיט א „סיגנעט". שדכנ'ט זיך צו פראדלען.

מ י ש א } דעם בעל־הבית'ס קינדער, א יונגעל און א מיידעל. רעדען האלב
מ א ש א } אידיש, האלב רוסיש.

מ א ד א ם, די בעל־הבית'טע אליין. באווייזט זיך מיט'ן איבעריגען עולם נאר אין דער לעצטער פצענע אויף א ווייל.

די נעשיכטע קומט פאר אין קיף.

ערשטע סצענע.

ב י ל ע [שטעהט מיט פּאַרקאַטשעטע ארבעל ביי׳ם אויוועז, קאַכט. זינגט א ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר מיינע יונגע יאָהרען?
אוי, וואו זענט איהר אהינגעקומען?
צי מיט׳ן פּייער פּאַרבּרענט געוואָרען?
צי מיט׳ן וואַסער אוועקגעשוואומען?

אז אָך און וועה איז צו מיינע שונאים, אז ביילע באַדאַרף זיין א דיענסט ביי די יאָהרען, און האָבען אויף זיך אזא בעל־הבית׳טע, אזא „מאַדאַם", וואָס נאָר געזידעלט און נאָר געפידעלט! א שענע נגידית! איין אָרעמאַן א שטיקעל ברויט וועט זי דען געבען? די אייגענע קינדער אפילו זשאַלעווען זי עסען. איטליכען איז זי חושד: רק מע נאַשט, רק מע גנבה׳ט! ביי איהר זענען אלע נאַשערינעס, אלע גנב׳טעס! [זי נעמט־אַראָפּ איז א באַזונדער טעפּעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך]. געגוג זיי זיין צו קרענקען, ווי זאָגט רב אלטער: „ווינציגער זיין די וועלעם אין קבר"... [נעמט־אַראָפּ נאָך א שטיקעל פלייש]. נישקשה, מע וועט זיך באַדאַרפען... ע־ע־ע! ווי לאַנג בין איך אליין געווען א בעל־הבית׳טע ביי מיין טיש, מיט מיין מאן פּסח צום סדר!... [זי זינגט].

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז מע פעפערט ניט די פיש,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט ביי א פרעמדען טיש.

אזוי ווי ס׳איז ביטער
יויך אהן א פאהן,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט אהן א מאן.

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז דאס עסען שמעקט מיט רויך,
אזוי איז ביטער,
אז מע ארבייט איבער׳ן כח.

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז דאס עסען האט קיין טעם,
אזוי איז ביטער,
אז מע דיענט ביי אזא „מאדאם"...

וואר קלאפט דאס דארטען אין דער טיר? מסתמא רב אלטער. א טייערער איד, א פשר׳ער, איין עהרליכער, אהן חכמות. האַרעוועט נעבאך אויפ׳ן שטיקעל ברויט, ווייסט ניט פון קיין וועלט צו זאגען, גלייך מיט מיר... [עפענט די טיר. עס קומט אריין רב אלטער פון דרויסען מיט א פעקעל ספרים אונטער דער האנט].

צווייטע סצענע.

רב אלטער [לעגט־אפ דאס פעקעל אויף א זייט, מאכט צורעכט דאס בערדעל, ווישט זיך דעם שוויים מיט א רויטער פעטשייקע]. א גוטען אוועגט אייך, בייל׳ע לעבען! וואס מאכט איהר גוטס? איך גיה פארביי, איך זעה עס לייכט זיך, טראכט איך מיר, מע דארף אריינ־גיהן אויף א ווייל׳עטשקע... א גאנצען טאג איז מען אויף די פיס, פון שטוב צו שטוב, מע מיינט טאמער — דיזען, דאזען, דאס און

יענס... וואָס איז ביי אייך פֿאר א יום־טוב, ביילע, וואָס איהר קאָכט אזוי שפּעט?

ב י י ל ע. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר! א שמחה פֿלוצים, פֿארשטעהרט זאָל איהר ווערען!... געקומען א חתן אָנ־קוקען אונזער מאמזעליכען. עפּיס איינער א שווארץ־יאָהר מיט קנעפּלעך, ווייסט דער רוח דעם טאטען... אָט וועט אריינגעהן פֿראדעל, זי ווייסט... זיצט, רב אלטער, זעצט זיך. טאָמער וועט איהר טרינקען א גלעזעל מיל? צי א גלעזעל מילך? צי אפשר ביידע זאכען אינאיינעם? און אפשר גאָר צוביסען, עפּיס נעמען אין מויל אריין? [זי רוקט איהם אונטער אלע גוטע זאכען].

ר ב א ל ט ע ר. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין, ביילעניו? איך בין גאָר ניט אזוי שטאַרק הונגעריג. נאָר גאָרניט, אויך די אייגענע מעשה, ווי זאָגט ער: אז אייך איז ליעב, איז מיר ניחא... [עסט]. איז ביי אייך, הייסט דאָס, היינט א שטיקעל יום־טוב? מהכּתּיתי, לאָז זיי גאָט העלפען, וואָס האָב איך צו זיי? אי, איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט? למאי ס'איז דאָ, קיין עין־הרע, א סך אזעלכע סטיקראטען, וואָס איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט? אָט, אשטייגער, חאפּט אָן אייער מאדאמשע... זי פּלענט מיר אמאל געבען צו לייזען פֿאר ביכלעך גאָר א סך געלט. נאָר פון א צייט אז זי האָט אויפּגעהערט צו פֿארשטעהן זשארנאָן. פון זינט זי איז געקומען פון אויסלאנד, האָט זי פֿארגעסען אונזער לשון, גלייך ווי זי האָט שוין פערציג יאָהר ניט געהאָרכט קיין אידיש וואָרט... אָט דאָס אויסלאנד, הערט איהר, איז פֿאר אונזער פֿרנסה איין אומגליק!

ב י י ל ע. וואו האָבען זיי צייט צו לייענען ביכלעך, אז טאָג ווי נאכט וויקט מען זיך אין די קאָרטען? קומט אויף דער נאכט, קלויבט מען זיך צונויף אלע: פּיינקוגעל און חינקים און שטרודעל און ביינעלמאָן און קנאקנים־ס על, און מע קלאָפּט אין „סטוקעלקע", קלאָפּען און סטוקען זאָל זיי אין קאָפּ, רבונו של עולם! איך דארף שטעהן ביי'ם אויוועז:

קאָך זיי, בראָט זיי, בראָטען און ברענען זאָל זיי אויפ'ן הארצען !... אפשר וועט איהר נעמען, רב אלטער, א גלעזעלע בראַנפען, ס'איז געבליבען פון נעכטען ? [זי בויגט זיך אז, נעמט־ארויס, גיסט איהם אז א גלעזעל. ער פארזוכט].

ר ב א ל ט ע ר . א דאנק, למאי זאלט איהר זיך מטריח זיין ? [ער קעהרט־איבער דאס גלעזעל]. הערט איהר, ביילע, ס'איז גאר ניט קיין שלעכט ביסעל בראַנפען, ווי איהר זעהט מיך לעבען ! [זי גיסט איהם אן נאך א גלעזעל]. א דאנק, למאי זאלט איהר זיך מטריח זיין ?... ס'איז ביטערע צייטען, זאג איך אייך, עך־ עך־ עך !... אמאל פלעגט מיר אנקומען א גאנצער טראנספארט מיט ראמאנען פון דער ווילנא, פלעג איך זיי פארצוקערען. און היינט, ווייסט דאס דער גוטער יאהר, פון זינט די ציוניסטען האבען אנגעהויבען ארויסגעבען זייערע ביכלעך, איז מיין פרנסה שטארק געשלאגען... נא דיר ציוניסטען !... ננגע !

ב י י ל ע . ציבעליסטען ? וואס איז דאס, רב אלטער, פאר איין אנשיקעניש אזעלכעם ?

ר ב א ל ט ע ר . ציוניסטען — דאס זענען די ציוניסטען, וואס פארנעמען זיך מיט'ן ציוניזם... זיי ווילען, פארשטעהט איהר מיך, מיר זאלען אלע פאהרען קיין פעליסטינע ווילען זיי...

ב י י ל ע [שאקעלט מיט'ן קאפ]. נא דיר נאָך, טאמער איז קארג !... אט האסט דו דיר א בלעסטערינע אויף זייערע קעפ, פארחאפט זאלען זיי ווערען !...

ר ב א ל ט ע ר [שלאגט איהר איבער]. שא, גאט איז מיט אייך, ביילע, פאר וואס שעלט איהר זיי ? אדרבה, זיי מיינען אונזער טובה טאקי... פארקעהרט, סע קומט זיי נאך א דאנק, זיי ווילען העלפען די ארעמע לייט... דאס פאלק, פארשטעהט איהר מיך... דיזען, דאזען, דאס און יענעם...

ב י י ל ע . הערסט ? וואס זשע שווייגט איהר ? וויבאלד אזוי, לאז זיי גאט געבען געזונט און אלדאס גוטס ! אויף קיין

שלעכט אָרט זאָלען זיי ניט שטעהן... לאָזען מיינע בעלי־בתים זיין פאר זיי די כּפּרה!...

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? אָט, למשל, האָב איך באקומען א פריש פעקעל סחורה, ראָמאַנען, אוש פון אמעריקע, פרישע, צאַפּעלדיגע, נאָר־וואָס פון דער נאָדעל ארויס. איך זאָג אייך, פון די אַנטיקען! קפריסין! זעמעלמעהל!...

ב י י ל ע [שלעפּט־ארויס א פּלעשעל פון אונטער'ן בעט און גיסט איהם אן א גלעזעל ווייו]. אַנו, רב אלטער, פּאַרזוכט, זייט מוחל, פונ'ם דאָזיגען וויין. געבּליבען ביי זיי נעכטען פונ'ם טיש...

ר ב א ל ט ע ר. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פּארזוכט און באַלעקט זיך]. הערט איהר, בייַלעניו, איז דאָס א גלעזעל משקה — פון משקה־לאַנד!... [טרינקט און באַלעקט זיך]. זינט גאָט האַנדעלט מיט משקאות, האָט ער נאָך אזא משקה ניט געהאַט... [קוקט אין גלעזעל אריין און שפּיגעלט זיך]. ע, אַפּנים, די נגידים וויסען טאקי וואָס גוט איז? הערט איהר, די קאַפּאַטע פּארזעצען — און א נגיד זאָל מען זיין!... אז ס'איז יא אזוי, טא למאיר זיין געזונט! [קערט איבער דאָס גלעזעל]. הערט איהר? דאָס איז ווין! דאָס איז א מין משקה, וואָס מע קאָן עס אָנרופען וויין. עס האָט אין זיך אלע אפשניצלעך פון... פון... א גלעזעל וויין. [באַלעקט זיך]. דיזעו, דאזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [גיסט איהם אן נאך א גלעזעל]. נישקשה, טרינקט נאָר איין גלעזעל. זשאַלעווט ניט, פּארהאַן ביי זיי אין קעלער גענוג... זיי מעגען דאָס אויסקרענקען געזונטערהייט!

ר ב א ל ט ע ר [מיט א פּרייליך פּנים]. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? לאָזען זיי טרינקען. לאָזען אידען טרינקען געזונטערהייט... א איד איז ניט קיין גוי. א איד, אז ער נעמט א בּיסעל משקה, איז נאָרנישט, מהכתיתי... ער טרינקט זיך אויס א גלעזעל, צוויי גלעזלעך, צי אפילו דריי גלעזלעך — און שא, שטיל, טשעפּעט ניט קיין פּליעג אויף דער וואַנט... שכור? פע! שכור קיינמאָל ניט! קיינמאָל ניט שכור!...

ב י י ל ע [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל]. קיינמאָל ניט!

ר ב א ל ט ע ר. אַקעגען וואָס, הייסט דאָס, איז דאָס גע־קומען צו רעד? יאָ, אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: מע האָ־רעוועט... מע האָרעוועט איבער'ן כח... אָט, למשל, חאַפּט־אָן, צום בליישטיפט, אַ יונגע אַלמנה, ווי איהר זענט... וואָס? ווער? וועמען? גאָרנישט... דיזען, דאַזען, דאָס און יענס... הערט איהר? איך וואָלט דאָס אייך ניט געזאָגט, נאָר אונטער פיער אויגען זאָג איך אייך... די מעשה פון דער געשיכטע איז אַזוי. ביז וואַנעט איז דער שיעור, פרעג איך אייך, צו זיין ביי יענעם?... וויעדער אַ מאָל געקאָכט וועטשערע, און אָבער אַ מאָל וועטשערע... צייט אַ מאָל אַליין איין א י י ג ע נ ע וועטשערע, איין אייגען שטיקעל אויווען. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס... איהר פאַרשטעהט?

ב י י ל ע. יאָ, איהר זענט אַודאי גערעכט, רב אַלטער. איין אייגענע פּאָמוניצע איז אַודאי ליעבער פון אַ פרעמדער שיסעל. וואָס קומט אָבער אַרויס? אַ וויסטע אַלמנה. מה אָנו, מה חיינו?

ר ב א ל ט ע ר. אם כן, איז וואָס? איין אַלמנה איז דען קיין מענטש ניט? פאַרקעהרט, איין אַלמנה איז נאָך, אַדרבה, מעהר סחורה... מצד רחמנות... [מאַכט מיט די הענט]. מצד דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. ווייס איך וואָס? ווער וועט זיך קוואַפּען אויף מיר מיט סך־הכל צוויי הונדערט שמאַרדאָווענצעס? נישט מעהר זאָלען מיינע בעלי־בתים פאַרמאָגען, רבונו של עולם...

ר ב א ל ט ע ר [בחור'ט זיך]. ע, זאָגט דאָס נישט, ביילע לעבען!... ווי אַזוי מע וויל, לייענט מען דאָס בריוועל. צוויי הונדערט קאַרבען איז היינטיגע יאָהרען אַ קאַפּיטאַל, און צו אַזאַ קאַפּיטאַל, ווען גאָט שיקט אייך צו, כדומה למשל, אַ לייטישען יונגענמאַן, אַ מענטשען איין עהרליכען, אַ מענטשען מיט אַ גע־שעפטעל אין דער האַנט... אַ מענטשען, וואָס פאַרשטעהט איהר מיך... [מאַכט מיט די הענט]. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. אַשטייגער, כדומה למשל?...

ר ב א ל ט ע ר [בחור׳ט זיך]. אשטייגער, כדומה למשל, איך זאָל אייך אָנחאַפּען, נאַפּשיקלאַד, אַזאַ מין מענטשעל, וואָס האָט אַ געשעפטעל. נישט קיין גרויס געשעפט, נאָר אַזוי, אַ פיינס, אַ שטילס, אַ רוהיגס... וואָס האַנדעלט מיט אַזאַ מין סחורה, וואָס מע גיט דאָס אויף פּראָקאַט... אויף איבערלייענען... נו, כדומה למשל, ביכער, ראָמאַנען... [מאַכט מיט די הענט]. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [פאַרטראַכט, ווישט זיך די נאָז מיט׳ן אַרבעל פון אונטען אַרויף]. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, אַזעלכע ווערטער... פאַר־שטעלט... איך קאָן ניט פאַרשטעהן... טרינקט, איך בעט אייך, קוקט ניט אויף כּבוד... מיר וועלען האָרעווען, און זיי וועלען פרעסען און זויפען? עסען זאָלען זיי ווערעם! [גיסט איהם אָן נאָך אַ גלעזעל].

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? [נעמט דאָס גלעזעל]. וואָס איהר זאָגט, מע האָרעוועט. דערויף זענען מיר שוין געוואוינט. וואָס איז שייך? גאָט האָט אַזוי באַשאַפען די וועלט, אַז מיר דאַרפען האָרעווען, פאַרשוואַרצט ווערען, און זיי דאַרפען לעבען אַ גוטען טאָג, עסען און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס... פאַרדריסען פאַרדריסט נאָר דאָס, וואָס ס׳איז ביי זיי ניט אָנגעלעגט אונזער האָרעוואַניע. למשל, אָט נעמט אַ פערד, להבדיל, האָרעוועט אויך איבער׳ן כּח. זעהט זשע אָבער, ווי מע קיכעלט עס, מע גלעט עס, מע גיט דעם עסען, און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס...

ב י י ל ע. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, תּמיד אַזוי מאָדנע... פאַרשטעלט...

ר ב א ל ט ע ר. ס׳איז ניט מיינע ווערטער. דאָס האָב איך אויסגעלייענט פון אַ ביכעל, פון די היינטיגע ביכלעך, וואָס זיי געבען־אַרויס, אָט די ימח־שמו׳ניקעס, די צעצעליסטען...

ב י י ל ע. וואָעס? וואָס איז דאָס פאַר אַ מכּה? אַ מכּה זאָל זיך זיי זעצען אויס׳ן שפּיץ נאָז!...

רב אלטער. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? פאַרשטעהט איהר מיך, די דאָזיגע — דאָס זענען אַזעלכע מענטשען, פאַרשטעהט איהר מיך, וואָס קאַטאָרי זיי נעמען זיך אָן, אַדרבה, די קריוודע פון די אָרעמעלייט, פון די אַרבייטער, פאַר מיר, און פאַר אייך, און פאַר די אַלע, וואָס פלאָגען זיך און מוטשען זיך אויף דער וועלט...

ביילע. הערסט דו! וואָס זשע שווייגט איהר? לאָזען מיינע בעלי־בתים איינגעמען אַ מיתה משונה פאַר זייער מינדסטען נאָגעל!

רב אלטער. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי?

[עס עפענט זיך די טיר, עס קומט אַריין חיים דער משרת. ביילע טהוט זיך אַ וואַרף צום אויוועז. רב אַלטער קוקט אַריין אין אַ ביכעל].

דריטע סצענע.

חיים [דאָס קאַפּעלישעל אויף אַ זייט]. אַ גוטער נאָוועגט זאָל זיך אין אַייך אַריינחאַפּען, ביילעניו! וואָס מאַכט אַ איד, רב אַלטער? איהר ווייסט? דאָס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר גע־בראַכט, איז אַיין אַנטיק פון אַ ביכעל! איך האָב דאָס נאָר גענומען לייענען, בין איך אַנשלאָפען געוואָרען זיצענדיג אויפ'ן בענקעל, ווי אַ גע'הרג'טער... [ער גיסט זיך אָן אַ גלעזעל וויין]. נעניסט עפּיס, רב חיים, פאַר וואָס זאָלט איהר ניט געניסען? אַזוי זאָגט מיין מאַדאַם, בשעת זי איז מכבד איהרע געסט מיט ווערעמיגע ניסלעך... וואו איז ערגיץ פראַדעל? [ער וויל זיך אָנגיסען נאָך אַ גלעזעל].

ביילע [גיט איהם איבער די הענט]. אַוועק, דו משומד, ניט פון דיינעטוועגען אָננעגרייט!... דערצעהל בעסער, וואָס ביזט דו אַזוי אויסגעפּוצט? וואָס הערט זיך עפּיס ביי אַייך? וואָס מאַכען דיינע בעלי־בתים?

חיים. מיט די זייטען זאָלען זיי אַייך מאַכען!... מע זיצט ביידע אין דער היים, ווי די טייבעלעך, און מע זידעלט זיך און מע

שעלט זיך ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר... [ער שלעפּט פון קעשינקע ניסלעך, ווארפט אין מויל אריין און טהוט א קנאַק אַלע מאַל מיט דער האַנט איבער דער מאַרדע פון אונטען ארויף].

ב י י ל ע. וואָס איז די מעשה?

ח י י ם [קנאַקט ניסלעך]. וואָס זאָל זיין? גאָרניט. זי וויל קיין פּאַריז. זאָגט ער: קיין באַרלין. זאָגט זי: אין דער ערד. זאָגט ער: ביזט אַ בהמה. זאָגט זי: דו ביזט אַ בעל־עגלה. זאָגט ער: אַבי ניט קיין שניידער... אַפּנים, טראַכט איך מיר, זיי שטאַמען ביידע פון גרויסען יחוס, גלייך מיט דעם יחוס פון זייער מחותן חינקים. איהר ווייסט, רב אַלטער, חינקים'עס יחוס?

ר ב א ל ט ע ר. דהיינו, כדומה למשל?

ח י י ם. דהיינו, כדומה למשל, איין זיידען האָט ער געהאַט אַ פאָטאָגראַף — ער פלעגט אַראָפּנעמען גרעט פונ'ם בוידעם. און דער אַנדערער זיידע איז געווען גובערסקי רעוויזאָר איבער אַלע שענקען... אָ! מע זאָל דערמאַנען משיח'ן!... [עס קומט אָן פון שטוב פ ר א ד ע ל].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ ר א ד ע ל [זעהט נישט חיימ'ען. זינגט אַ ליעדעל].

זיץ איך מיר אויף אַ שטיין,
עס נעמט מיך אָן אַ גרויס געוויין:
אַלע מיידלעך האָבען חתונה,
נאָר איך איינע זיץ אַליין!...

ח י י ם [ווישט זיך די אויגען כלומרשט]. זעהר טראַווערדיג!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם נישט, זינגט און טאַנצט אונטער].

אוי־וועה, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך אַ כלה ווערען?...

ח י י ם [פון דער ווייטען].
שטעהן שטעה איך, שטעה איך ביי דער טיר,
קוקען קוק איך מיט אויגעלעך אויף דיר.
האַרצעניו, ליובעניו, וואָס טהוט זיך דאָס מיט דיר?
צייט פון שבת אָן האָסט זיך ניט געזעהען מיט מיר!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם ניט].
כל־זמן איך בין א מיידעל,
בין איך שען און איידעל.
און וויבאַלד איך ווער א ווייבעל,
ווער איך שוין איין אָרעם טייבעל.
אוי־וועה, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך א כלה ווערען?

ח י י ם [געהט איהר אַקעגען מיט אויסגעשטרעקטע הענט]. הנני! איך בין אָנגעברייט! איך בין גרייט אפילו היינטיגען טאָג, נשמה מיינע! דאָס בין איך טאַקי געקומען, איך זאָל מיט דיר אָפּרעדען, מיין טייער קאַנאַריקעל, אָפּשטעלען דאָס קנס־מאָל... א גוטען נאָווענט דיר, פראַדעל! וואָס מאַכסט דו, האַרץ מיינס, און ווי געהט דאָס דיר אין געזונט, מיין איינגעל און מיין שאַץ, דער גייסט פון מיין נשמה, דאָס האַרץ פון מיינע אויגען, ווי ביי רב אַלטערען אין די ביכלעך שטעהט געשריבען...

פ ר א ד ע ל. וואָס איז? וואָס ביזט דו אַזוי האָפערדיג? קוקט איהם אָן, ווי ער האָט זיך דאָס א ביסעל אויסגעסטראָצעלט, דער שענער מחותן! גוט יום־טוב ראש־חודש קלעמעניש!... געהסט מן הסתם פון צירק, אָדער געחאַפּט ערגיץ א קערטעל?...

ח י י ם. ווי דען איז אַנדערש, פייגעלע? א מענטש לעבט איין מאָל, ניט קיין צוויי מאָל, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, אַז ער האָט ניט געהאַט אויף שבת און די רביצין פלעגט איהם באַגראָבען נייען איילען אין דער ערד...

פ ר א ד ע ל. באַגראָבען זאָל מען דיך!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! נארעלע, היינטיגם מאָל האָסט דו דוקא ניט געטראָפען: אין צירק געה איך ניט, און אין קאָרטען שפּיעל איך ניט — ווייסט דו פון וועו אָן?

פ ר א ד ע ל. פון וועו אָן?

ח י י ם. פון עהערנעכטען אָן... איך האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט, איך זאָל ניט שפּיעלען מעהר! איבער צוויי זאכען: ערשטענס, האָב איך ניט פאר וואָס, און אז מע האָט נישט קיין פּינגער, זאָגט רב אַלטער, קאָן מען קיין פּיינ נישט שטעלען. און והשנית, קלויב איך איצט א גראָשען צו א גראָשען. צוליעב דער חתונה, נשמה מיינע... מע זאָל זיך ביי מיר אויסציהען פאר א גראָשען — נעבּ איך ניט! עם ווילט זיך ניט שטארבען אין פרעמדע תכריכים, ווי מיין באבּע עליה השלום פלעגט זאָגען, בשעת מע האָט געבּעטען ביי איהר א נרבה...

פ ר א ד ע ל. וואָס זשע דען טהוסט דו גאָנצע נעכט, אז דו פּטר'סט־אָפּ אַלע ארבּייט אין שטוב?

ח י י ם. וואָס איך טהו? איך פּארנעם זיך מיט בילדונג, טייערע! מיט בילדונג! אָט לייען איך איצט א ביכעל, זים ווי איינגעמאכטס... רב אַלטער האָט דאָס מיר געבּראכט... אוי, א ביכעל! [ער קושט די פינגער]. כ'בין א נאָנצע נאכט ניט געשלאָפען. נאָר געלייענט, און געלייענט, און געלייענט — מחיה נפשות!

פ ר א ד ע ל. עס קעהר שוין זיין דאָס גוטע ביכעל, אז ס'איז אריין צו דיר אין העגט אריין... וואָס איז דאָס, א ראָמאָנס?

ח י י ם. נאָך א מין ראָמאָנס! אין זעבּס טיילען, מיט א נעקראָלאָג.

ר ב א ל ט ע ר. עפּילאָג.

ח י י ם. מיין איך — עמפּילאָג.

פ ר א ד ע ל. ווי אזוי רופט זיך עס?

ח י י ם [טהוט זיך א פאָטש איז שטערן]. סע רופט זיך אָן מיט אזא לאָנגען נאָמען, אז ס'איז שווער צו נערענקען אויסוועניג... רב אַלטער סערדצע! ווי אזוי הייסט עס ביי אייך?

ר ב א ל ט ע ר. וועד?

ח י י ם. אט א יענם ביכעל, וואם איהר האט מיר געבראכט אנומעלטען צו טראגען?

ר ב א ל ט ע ר. אה? דאס ביכעל, וואס איך האב דיר איבערגעלאזט? שוין איין מאל א ביכעל! אנטיק שבאנטיק! פרימא! מע רייסט דאס ביי מיר פון די הענט! עס הייסט מיט'ן נאמען: „דער ווילדער נעגער אין רויטען גארטעל מיט צעהן אנגעלאדענע פיסטאלעטען און מיט זעכס פארשאלטענע דאמען אין טויבענגעשטאלט, אדער דער רינג פון שלמה המלך, א העכסט־אינטערעסאנטער ראמאן אין זעכס טיילן מיט איין עפילאג און מיט א ליער צום געזאנג, פארפאסט פון יצחק שלמה עסיגטרייבער אויף דעם ארט פון שמ"ר".

ב י י ל ע } [א פליעסק מיט די הענט]. א דונער האט מיך ניט
פ ר א ד ע ל } דערשלאגען! וואס פאר א לאנגער נאמען!

ח י י ם. שרעקט זיך ניט, ס'איז ביי זיי פארהאן נאך לענגערע, און אלע עפיס אזעלכע מאדנע פפול־שמונה'דיגע נעמען, צום ביישפיעל: „דער געפאנגענער קיניג ביי'ם פארגליווערטען ים אין דער וויסטעניש, אדער די צעשפאלטענע ליפ"... „דער שווארצער ציגיינער מיט די זילבערנע קנעפ אין רייטוואגען, אדער די גלעזערנע קאטשעלקע אויף פסח"... „די געשוואלענע מויד פון איהר אייניקל חתן, אדער דער רויטער ממזר, פארחאפט זאל ער ווערען!"...

ב י י ל ע } פארחאפט מענסט דו שוין ווערען פאר אלע
פ ר א ד ע ל } אידען, רבונו של עולם!

ח י י ם. אמן, אלע ווייבער! הקיצור, ס'איז א ביכעל, זאג איך דיר, הערסט דו, פראדעל, די פינגער צו קושען!

פ ר א ד ע ל. וואס זשע באשרייבט זיך דארטען אין ביכעל? ביזט ניט קראנק צו דערצעהלען!

ח י י ם. דאָרטען באשרייבט זיך... ס'איז שווער צו געדענ־
קען אויף אויסוועניג... עפּיס ווי אזוי א פיינער בחור פון א יאָהר
עטליכע און צוואנציג...

ר ב א ל ט ע ר. אכטצעהן.

ח י י ם. דאמאנסירט מיט א מיידעל פון א יאָהר נייענצעהן...

ר ב א ל ט ע ר. זיעבעצעהן.

ח י י ם. א שען מיידעל, איין עפּעלע, מיט חן־גריבלעך אין
די בעקלעך, א בלאָנדינקע מיט שווארצע האָר...

ר ב א ל ט ע ר. מיט בלאָנדע האָר.

ח י י ם. מיין איך, א בראָנעטקע מיט בלאָנדע האָר...

פ ר א ד ע ל. ווי אזוי הייסט זי?

ח י י ם. ווי אזוי הייסט זי? נאָר־וואָס ארויסגעפלויגן
פונ'ם קאָפּ... זי ליגט מיר אויפ'ן צונג... ווי אזוי הייסט זי, רב
אלטער?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אָט יענם מיידעל, וואָס ביי מיר אין ביכעל?

ר ב א ל ט ע ר. סעראפימא.

ח י י ם. יאָ, יאָ, איך האָב טאקי געוואָלט זאָגען אזוי... עס
באשרייבט זיך דאָרט, ווי אזוי דער בחור פאַרליעבט זיך אינ'ם
מיידעל... דאָס מיידעל פאַרליעבט זיך אינ'ם בחור... דער בחור
ווי חתונה האָבען פאַר'ן מיידעל... דאָס מיידעל ווי חתונה האָבען
פאַר'ן בחור... ווילען זיי, הייסט עס, בייידע... טרעפט זיך אייני־
מאל א מעשה, דער בחור באגענענט זיך מיט'ן מיידעל ערגיץ אין
איין אָרט — דאכט זיך, אז אין קיך?... איאָ, רב אלטער?

ר ב א ל ט ע ר. הא? וואָס?

ח י י ם. וואו באגענענט ער זיך דאָרטען אין אייער ביכעל,
יענער בחור מיט דער מויד? איאָ, אין קיך?

ר ב א ל ט ע ר. אין פאַריז אין די בעדער... ביי'ם
ג ר א ף ס א ל י ס אין פאלאץ... אין א גאָרטען פון לימענעס
מיט פאָמעראַנצען.

ח י י ם. אזוי נאָר? בקיצור, איז זיך מיישב ער, מיין בחור הייסט דאָס, און איז ניט פוילע אויף דער פּען און חאפּט זי ארום אט אזוי! [ווילע ארומנעמען פראדלען].

פ ר א ד ע ל. אָוועק, דו שארלאטאן!...

ר ב א ל ט ע ר. ניין, חס ושלום, ניט אזוי... פריהער פאלט ער איהר צו די פֿיס...

ח י י ם. איך האָב דיר נאָר נעוואָלט וויזען, ווי אזוי דער בחור נעמט־ארום דאָס מיידעל דאָרט אין ביכעל...

פ ר א ד ע ל. וועך די כּפרה!... געקומען אויפ'ן גרייטען... געה זעה ביי לייטען, ווי סע פיהרט זיך... אט איז געקומען צו אונזער באַרישני א חתן אזש פון אלדי שווארצע יאָהר... פאר־שפּארט מיט איהר אין איין חדר פון אינדערפריה אָן...

ח י י ם. פון אינדערפריה אָן? טאטעניו! וואָס אזוי לאנג? וואָס טהוען זיי דאָרטען, קעצעלע מיינס?

פ ר א ד ע ל. איך זאָל אזוי וויסען פון דיר! איין וואָרט האָב איך געחאפּט, בשעת איך האָב זיי אהין דערלאנגט טיי...

ח י י ם. וואָס פאר א וואָרט?

פ ר א ד ע ל. אז איך וועל דיר זאָגען, וועסט דו באלד וויסען! „זשיוואָפּרי"...

ח י י ם. זשיוואָפּרי? אהא, איך וויים שוין! אויף אונזער לשון איז דאָס אלץ איינס, ווי מע זאָל זאָגען: „סע ברענט מיך א טרונק"... איא, רב אלטער, א טרונק?

ר ב א ל ט ע ר [באלעקט זיך]. וואָס זאגט איהר, א טרונק? א איד איז ניט קיין טרינקער... מהכתיתי, א איד נעמט א מאָל א ביסעל בראָנפען...

ח י י ם. גוט מאָרגען, גאלי, רעטאך טראָג איך! מע רעדט דא פון פראנצויז, קומט איהר מיט א ביסעל בראנפען... [עס הערט זיך א קול פון שטוב: „פראני, פראדעל! וואס קרענקסט דו דאָרט אין קיך, דו מויד?"...].

פ ר א ד ע ל. קרענקען זאָלט איהר פאר אלע אידען!... איך גענ, איך גענ! ווי געפעלט אייך, ווי זי קוויטשעט! איך וואש דאָס געפעם! אָט גענ איך! געהן זאָל זי אויף קוליעם!...

ח י י ם. אמן, אלע ווייבער! [פראדעל לויפט־ארויס פון קיך. עס לויפען אריין מישא און מאשא].

פינפטע סצענע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א [שלעפען לעקאך פון די קעשענעס, קנאקען ניסלעך, קוקען זיך ארום אויף אלע זייטען]. סמאטרי, ביילע, זאג ניט אויס, באזשע סאחראני!...

ב י י ל ע. א מכה דער מאמען! איהר זענט נעבאך הונגריג, טייבעלעך?... עסט געזונטערהייט, עסט, פייגעלעך!... וואס הערט זיך עפיס אין שטוב, קינדערלעך?

מ י ש א א ו ן מ א ש א. גארניט... דער פאפא און די מאמא שפיעלען אין קארטען... דער דיאדיא קושט די שוועסטער... יעי באגו...

ח י י ם. טאקי? אנו, ווייזט, ווי אזוי קושט ער זי, קעצעלעך?

מ י ש א א ו ן מ א ש א. וואט קאק! [זיי קושען זיך אין די פיסקלעך און לאכען].

ח י י ם [פאטשט זיי אין די פלייצעס]. בראווא! בראווא! מאלאדצי רעביאטא! אט וואס הייסט גוט דערצויגען קינדער! איהר זאלט זיין עהרליכע קינדער, וואלט איהר אוועקגעלקח'ענט פונ'ם טיש עפיס גוטע זאכען פון אונזערטוועגען: טאָרט, ניסלעך, עפעל, בארען, מאראנצען, אייגעמאכטס... נישקשה, קיינער וועט נישט וויסען... צווישען דער משפחה וועט דאס בלייבען... [מישא און מאשא לאזען זיך נעהן. פראדעל קומט־אן מיט א גראפיז נאך וואסער].

זעכסטע סצענע.

פ ר א ד ע ל. ברענען זאָלען זיי אויפ'ן פייער!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פ ר א ד ע ל. דאָ האָט זי געשריגען „מויד", און דאָרט, פאר פרעמדע מענטשען, איז זי זיס, ווי צוקערלעקאך. „ברענג, זאָגט זי, דושעטשקע, א גלאָז וואסער פאר דער מאַמאַ לאָקשענקוגעל"...

ב י י ל ע. וואָס מאכען עפּים חתן־כלה?

פ ר א ד ע ל. קיין גוטס זאָלען זיי אייך ניט האָבען.

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פ ר א ד ע ל. די שענע כלה האָט מורא, טאָמער טהוט א קוק אויף מיר דער חתן, האלט זי איהם פאַרשפּארט... נישקשה, ער וועט פון איהר האָבען א וויסטען סוף. ס'איז א וואויל כלה'כען. זי וועט איהם, אם ירצה השם, אויסדראפען די אויגען...

ח י י ם. א מצוה, לאָז זיך איהם ניט גלוסטען, ווי מיין עלטערע שוועסטער פלעגט זאָגען, בשעת איך האָב מיך געווארגען מיט א ביינדעל... אפּנים, עס וועט זיין טאקי היינט א מזל־טוב?... אסים, רב אלטער, באמת גענאָסען! טהוט איהם א ציה, ביילע, ביי'ם לינקען אויהער און זאָגט „לישועתך קויתי"...

ר ב א ל ט ע ר [האָט ביז אהער געהאפּט א דרימעל, געפייפט מיט דער נאז. חאפּט זיך אויף]. א דאנק! למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איך בין א ווינציגער טרינקער... א איד טרינקט נישט... א איד איז נאָר קיין טרינקער נישט... די צי־צי־ציוניסטען זענען זעהר געערעכט... זיי זאָגען, אז א איד... א איד לייגט אין דער ערד, נייען איילען אין דער ערד... א איד איז נעבאָך ת־תמיד פאר־שמאכט, פאריאמערט... [ער זינגט מיט איין אומעטיגען קול].

פאריאמערט, פארקלאָגט,
פון זיינעם פאריאָגט...

ח י י ם. אָהאָ! רב אלטער איז דאָך טאקי רעכט אונטער'ן גלעזל, כלעבען! בגילופין!... נעמאכט, אפנים, א רעכטע כוסה?...

ב י י ל ע. ניט מיין זאָלסט דו עסען, וויפיעל זיי האָבען געטרונקען!

ח י י ם. אָמן, אלע וויבער!... ווייסט איהר וואָס, רב אלטער? אז איהר זינגט שוין יאָ, טאָ זינגט אונז עפּים א לידל פון די לידלעך! איהר זעלט דאָך א איד, וואָס קאטאָרי, איהר האנדעלט מיט ביכלעך און מיט לידלעך.

ר ב א ל ט ע ר. וועסט מיר העלפען? איהר וועט מיר העלפען? וועל איך אייך זינגען א לידעל, וואָס איז טאקי אָנ־געמאָסטען אויף מיר אליין.

א ל ע ד ר י י. אָך! מהכתיתי, מיט'ן גרעסטען פאַרגעניגען! [גרייטען זיך צו איהם מיטהעלפען].

ר ב א ל ט ע ר [זינגט].

צעהן ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט וויין;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען נייען.
אוי, שמערל מיט'ן פי־ע־עדל,
בערל מיט'ן באס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדל
אויפ'ן מיטען גאס!

א ל ע א י נ א י י נ ע ם.
אוי, שמערל מיט'ן פי־ע־עדל,
בערל מיט'ן באס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדל
אויפ'ן מיטען גאס!

ר ב א ל ט ע ר.

נייען ברידער זענען מיר געווע־ען־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט פראכט;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען אכט.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באם!
שפיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאם!

ר ב א ל ט ע ר.

אכט ברידער זענען מיר געווע־ען־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט ריבען;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זיעבען.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באם!
שפיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאם!

ר ב א ל ט ע ר.

זיעבען ברידער זענען מיר געווע־ען־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט געבעקס;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זעכס.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באם!
שפיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאם!

ר ב א ל ט ע ר.

זעפּס ברידער זענען מיר געווע־ען־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט שטרימף;
אייגער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען פינף.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַם!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַם!

ר ב א ל ט ע ר.

פינף ברידער זענען מיר געווע־ען־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ביער;
אייגער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען פיער.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַם!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַם!

ר ב א ל ט ע ר.

פיער ברידער זענען מיר ־עווע־ען־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט בליי;
אייגער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען דריי.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַם!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַם!

רב אלטער.

דריי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט טיי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען צוויי.

אלע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

רב אלטער.

צוויי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ביינער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
בין איך געבליבען איינער.

אלע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

חיים [אליין].

איין ברודער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ספרים;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
האָבען מיר געטרונקען א גלעזעל משקה... [גיסט].
אוי, שמערעל!...

אלע. א שענער גראַם!

חיים. וועלען מיר נעמען צו ביסלעך משקה אָהן א גראַם.
לחיים, רב אלטער! לאָמיר זיין געזונט!

ר ב א ל ט ע ר [טרינקט]. לאמיר טאקי זיין געזונט! [עס לויפען אריין מישא און מאשא מיט פולע קעשענעס].

זיעבעטע סצענע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א. געה, פראדעל, די מאמע רופט!
[פראדעל חאפט דעם גראפין מיט וואסער און לויפט אין שטוב אריין].

ח י י ם. אנו, ווייזט, וואס האט איהר געבראכט?

מ י ש א א ו ן מ א ש א [לעריגעראוים די קעשענעס]. איז־ווא־לטיע וואס עפעל, גרושי, אפעלסינעס. לאווקא סטאשטשילי, יעי באגו...

ח י י ם [קושט די קינדער]. בראווא! בראווא! מאלאדצי רעביאטא! אט וואס הייסט גוטע קינדער, גראטענע, צו גאט און צו לייט! אט וואס הייסט פון קינדווייז אויף גוט געלערנט!...
[ער גיסט־אן רב אלטערן א גלעזל וויין און זיך אויך]. טרינקט, רב אלטער, און פארבייסט. לאז אייך וואויל באקומען, ווי אין דער הייליגער הגדה שטעהט געשריבען. טרינקט און עסט, רב אלטער, מע וועט במילא שטארבען, ווי מיינער א באקאנטער בעל־עגלה פלעגט זאגען, אז מע האט דערלאנגט צום טיש א שיסעל קארטאפלים און סע האט געוועצט א פארע, ווי אין באד.

ר ב א ל ט ע ר. הא? און אפשר זענט איהר גערעכט, לאמיר טאקי נעמען צו קאפלעך... לחיים, לחיים. גאט זאל געבען, אידען זאלען זיין אידען. ווארום א איד איז גאר איין אנדער מין באשעפענישע... א איד טרינקט ניט קיין בראנפען, פע!... א איד טרינקט וויין... אלע מאל וויין... סע קומט פסח צום סדר, טרינקט ער וויין... און וויפיעל ער זאל ניט טרינקען, איז ער תמיד ניכטער... [פרייליך]. קיינמאל ניט שכור!... אי, חיימונקעלע? קיינמאל ניט ש־שפור!...

ח י י ם. חם וחלילה! וואס הייסט, א איד גאר וועט זיין שפור?... דערפאר דארף מען טאקי נעמען נאך א מאל צו קאפלעך.

[ער ניסט־אן נאך א מאל, קושט זיך מיט רב אלטערען, נעמט די קינדער אוו נעהט מיט זיי א טענצעל].

ר ב א ל ט ע ר [פליעסקעט־צו אוו זינגט].

וואָם מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָם מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער אתרוג בענטשען מיר!

וואָם מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָם מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער גמרא לערנען מיר!

וואָם מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָם מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער דאוונען דאוונען מיר!

וואָם מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָם מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער זמירות זינגען מיר!

וואָם מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָם מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער פּפרות שלאָגען מיר!

וואָם מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.

וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער שבת מאכען מיר!
[עס קומט־אן פראדעל און בלייבט דערשטוינט].

אכטע סצענע.

פ ר א ד ע ל [פאלט־אן אויף חיים׳ען]. צי דו ביזט משוגע? צי דו ביזט חסר־דעה?... פלוצים אין מיטען דרינען טאנצען?... [צו די קינדער]. געהט, די מאמע רופט אייך. איהר וועט שוין דאָרטען האָבען פאר די מאראנצען!... [די קינדער געהען אוועק]. און איהר אויך, רב אלטער?... פע, שעמען מענט איהר זיך. אזא איד, קיין עין־הרע!

ר ב א ל ט ע ר [פלאנטעט מיט דער צונג]. א איד?... א איד איז ניט קיין גוי... א איד זאָל טאקי זיין תמיד געזונט און מאריך ימים ונשים זיין. וואָרום א איד, ווייסט ער זאָל ניט טרינקען, איז ער קיינמאָל ניט ש־שכור... [גיספט־אן א כוסה].

פ ר א ד ע ל. וואָס סע האָט זיך מיר געחלומ׳ט היינטיגע נאכט און יענע נאכט און א גאנץ יאָהר!... דאָרט אין שטוב איז א מזל־טוב, דעריבער באדארפען זיי דאָ זשליאקען וויין!... בייל׳ע!

ב י י ל ע. זיי האָבען גאָר אזוי פיעל ניט נעטרונקען. זעה־נאָר! געגומען צו די ליפען...

ח י י ם. געגומען צו די ליפען און טאקי באלד אראָפ־געשלונגען... הערט זשע אוים, רב אלטער. אז מיר האָבען יאָ דערלעבט א מזל־טוב, טאָ לאָמיר טאקי נעמען צו בית־לעך וויין און טרינקען לחיים פאר אונז אליין און פאר אונזערע אייגענע בלות, און לאָמיר זיך צו־ווינטשען איינם דאָס אנדערע, סע זאָל זיין מיט מזל. מזל־טוב דיר, פראדעל, מיין טייערע בלה, מיין ליבטיגער שטערן, מיין קרוין, מיין שפיעלפויגעל! געב מיר אהער דיין זים הענטעל און זאָג מיר צו, אז דו וועסט מיר זיין געטרייי!...
[וויל זי ארומנעמען].

פ ר א ד ע ל [שטופט איהם אפ]. אלע בייזע וויסטע חלומות! אפנים, דו ביזט שפור?...

ח י י ם. שפור? חס וחלילה! ווי קומט א איד זיין שפור? וואָס זאָגט איהר, רב אלטער? קאָן א איד זיין שפור?

ר ב א ל ט ע ר [שמייכעלט און באלעקט זיך]. א איד איז קיי־קיינמאל ניט ש־שפור! א איד איז א איד, און דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

ח י י ם [וויל ארומנעמען פראדלען]. אפשר געפעלט דיר ניט, קאנאריקעל, דער יחוס, וואָס איך בין א משרת?... נארעלע, משרתים פיהרען היינט דאָס גאנצע רעדעל... קארג פארהאן ביי אונז בעל־בתים, וואָס זענען געווען אמאל משרתים? און מיין בעל־הבית אליין, זאָל דיר צו קיין חרפה ניט זיין, איז ניט געווען קיין משרת?... א ביסעל גנבה, א ביטעל הצלחה — חוץ זיין שאדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען אין צעהן יאָהר ארום!... צי, אשטייגער, למשל, נעם דיין מאדאם — ניט נעווען פריהער איין אם?... היינט דאָקטערט זי זיך שוין און פאָהרט אין די בערער אריין... נארעלע, וועסט, אם ירצה השם, אויך זיין א מאדאם אמאל, וועסט דו זיך אויך, מיט גאָט'ס הילף, דאָקטערען. זיי זיכער...

פ ר א ד ע ל [שטויסט איהם אפ]. בייס זיך אף די צונג!...

ח י י ם. אָמן, אלע ווייבער! פאָלג מיך, קעצעלע מיינס, לאָמיר ברעכען טעלער. מזל טוב!... בייליע! רב אלטער! זאָגט אונז מזל טוב! [שלעפט־ארויס פון קעשענע א גאלדענע קייט און טהוט־אן פראדלען אויפ'ן האלז]. אזוי ווי דו ביזט איצטערט מיין כלה, שענק איך דיר א מתנה. ס'לינט ביי מיר אנגעגרייט שוין פון צוויי וואכען. [ער נעמט־ארום פראדלען און טהוט זי א קוש. זי שטופט איהם כלומרשט אפ].

ב י י ל ע. מזל טוב דיר, פראדעל, פארנוץ געזונט! וואָס זאָגט איהר דערויף, רב אלטער? [זי ווייזט איהם אויף פראדעל'ס מתנה].

ר ב א ל ט ע ר. וואָס זאָל איך זאָגען? איך זאָג, אז א איד... א איד זאָל מאריך ימים ונשים זיין... א איד עסט און

טרינקט — און גאָר... גאָרניט... שא, שטיל... פיש־פיש־פישטשעט ווי א פויגעלע... דיזען, דאזען, דאָס און יענס... [ער שטעהט־אויף און פאלט פון די פיס]. א איד, אפילו אז ער טרינקט, איז ער ת־תמיד ניכטער... פלאָנטעט ניט מיט דער צונג... פאלט ניט פון די פיס... געהט גלייך, ווי א סטרונקעלע... טהוט זיך ניט א בויג נישט אהער... נישט אהין... איז ביי אלע געדאנקען... וואָרום א איד... וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען קיין וויין, איז ער קיי־קיינמאָל ניט, אָבער טאקי קיינמאָל ניט ש־ש־ש... אוי, א איד האָט א פינסטער מזל... זיי זענען גערעכט, די צי־צי־ציוניסטען, אז דאָס פאָלק... אז א איד איז ת־תמיד אין דער ערד... ת־תמיד פאראומערט, פאר־חושכ'ט, פארוואָגעלט... [זינגט אונטער דער נאָז].

פאריאָ־וואָ־מערט, פאר־קלאָ־וואָ־אָגט,
פון זאָ־וואי־נעם פאר־יאָ־וואָ־אָגט,
פון גאָ־וואָט דאָס פאר־שאָלטענע קינד... [אויסגעצויגען].
אוי־אוי־אוי־אוי!
אוי־אוי־אוי־אוי!...

ח י י ם [נעמט רב אלטערען פאר א האנט]. וואָס טויג אייך, רב אלטער, זיין „פאריאָ־וואָמערט און פארקלאָ־וואָגט"? לאָזען בעסער אונזערע שונאים יאָמערען און קלאָגען אויף זייערע קעפּ! איהר פאָלגט מיך, רב אלטער, גיסט אייך בעסער אָן א פרישע כוסה און טרינקט לחיים צו אייער ביילען... לאָז זיין אין א גוטער שעה א מזל'דיגער, איהר זאָלט זיך מיט איהר עלטערען אין עושר און אין כבוד... איך ווייס דאָך, אז איהר פאדקעוועט ארום איהר שוין פון א האלב יאָהר... א וועלט שלאָפט ניט... וואָס מאכט איהר אָנשטעלען, ביילע, וואָס ברעקעלט איהר זיך? לאָם איך האָבען אזא יאָהר, וואָס פאר א זיווג דאָס איז, ווי מיין רביצין פלעגט זאָגען אויף איהר שכן, בשעת ער פלעגט זיך צעפּאטשען מיט זיין פלונית'טע... א זיווג — זאָג איך אייך!

ר ב א ל ט ע ר. א זיווג מן השמים... לחיים, לחיים!

[עס קומען־אָז וויעדער די קינדער מיט פולע קעשענעס, קנאקען ניסלעך].

ח י י ם. גיט זשע איהר, רב אלטער, די האנט, און לאז זיין מיט גליק. פון דאנען אין איין אייגענער שטוב, ווי לייבושעל־גנב האט געזאגט, בשעת מע האט איהם דאס ערשטע מאל גע־בראכט צו פיהרען אין אסטראג... און לאמיר זיין געזונט! [ער גיסט־אריין מיט נוואלד פראדלען א ביסעל וויין אין מויל ארויין. רב אלטער גיט בייזען פון זיין גלעזעל]. רב אלטער! זינגט עפים א ליעדעל פון אייערע ליעדלעך, נאר א רעכטס, ס'זאל לאפטשען!

ר ב א ל ט ע ר [נעמט אויף דער אויבערשטער אקטאווע].
אב איז א פאטער,
קדר איז א טאטער,
א טאטער איז א קדר,
בגדים זענען קליידער,
קליידער זענען בגדים,
זייד איז ניט קיין פאדעם...

ח י י ם [שלאגט איהם איבער, זינגט אליין].
פאדעם איז ניט זייד,
שפור זאלט איהר זיין ווי לוט,
ווי לוט זאלט איהר זיין שפור,
אין מויל זאל אייך ווערען ביטער,
ביטער זאל אייך ווערען אין מויל,
שיסען זאל אייך א קויל,
א קויל זאל אייך אויסשיסען...

פ ר א ד ע ל. געשאסען זאלסט דו ווערען פון גאט!

ח י י ם. אמן, אלע ווייבער!... ווייסט איהר זשע גאר וואס, רב אלטער? זינגט אונז דאס פריהעריגע ליעדעל: „וואס מיר זענען זענען מיר!" און לאמיר זיך נעמען פאר די הענט אלע און לאמיר גענהן א האפקעלע. [אלע נעמען זיך פאר די הענט און מע גענהט א טענצעל].

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!
ח י י ם [זינגט צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער משרתים זענען מיר!
ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער ציצית טראָגען מיר!
ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער משקה טרינקען מיר!
ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!
ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער שכורים זענען מיר!
ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער תפילין לענען מיר!
ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען]. אָבער טאַנצען טאַנצען מיר! [שרייט]. לעבעריג, רב אלטער! פּולקעס! שטאַרקער! שטאַרקער! קינדער! פּיסלער, קינדער!... [ער צעברעכט א טעלער. אלע שרייען „מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב!" פּלוצים עפענט זיך די שטוב־מיר און עס באווייזט זיך פּריהער דער מאראָמ'ס נאָז, נאכדעם די מ א ד א ם אליין].

נ י י ע נ ט ע ס צ ע נ ע.

מ א ד א ם [א פּייעסק מיט די הענט]. א ווייסטער, א פּינסטערער, א ריינער, איין אומגליקליכער, א שווארצער, א שלים־מזל'דיגער מזל־טוב אויף אייערע קעפּ און אויף אייערע הענט און פּיס און

לייב און לעבען!... אזא הולטאיקע, אזא פארשיווע אידינע, אזא סמארקאטע מויד! וואָן פון מיין שטוב! [צו רב אלטערען]. און אט דער שלעפער וואָס טהוט דאָ?

ר ב א ל ט ע ר [אנגעדרודעלט, פלאָנטעט מיט דער צונג]. ש־ש־שלעפער, זאָגט איהר? ווי קומט א איד צו זיין א שלעפער? א איד איז קיי־קיי־קיינמאָל ניט קיין שלעפער! קיי־קיינמאָל ניט... און וואָס איהר טרייבט מענטשען פון ש־ש־שטוב — מהכתיתי, טרייבט, טרייבט. נאָר איין עולה איז דאָס פון אייך... ווייסט איהר, פאר וואָ־וואָ־וואָס? ס'איז היינט אנדערע יאָהרען גאָר... נישט דאָס, וואָ־וואָ־וואָס אמאָל... איהר זאָלט זעהען ביי מיר אין די ביכלעך... די צעצעליסטען זאָגען... א קלאָג צו אייער קאָפּ! דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

מ א ד א ם [צו חיימ'ען]. און דו, שארלאטאן, וואָס טהוסט דו דאָ? וואָן פון דאנען!

ח י י ם [גאנץ עלעגאנט]. א דאנק פאר א קאמפלימענט! [די מאדאם לאָזט זיך צו איהם מיט ביידע הענט, וויל צונעמען די קינדער. חיים נעמט זי פאר א האנט, טהוט א וואונק צום איבעריגען עולם, און מע חאפט זי אריין אין רעדעל אריין און מע געהט מיט איהר א טענצעל. די מאדאם רייסט זיך מיט אלע כחות, נאר ס'איז אומזיסט: מע לאָזט זי נישט ארויס פון קאהן]. רב אלטער! וואָס שווייגט איהר? זאָגט עפיס א גוט וואָרט!

ר ב א ל ט ע ר [אויפגעלעבט, זינגט].

ס'איז היינט א נייע וועלט,
מע קוקט ניט אויף קיין געלט,
קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!...

א ל ע [זינגען און טאנצען].

קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!
אלע זענען גלייך!...

[די מאדאם רייסט זיך פון זייערע הענט און שעלט, נאר מע הערט ניט איחר קול. עס עפענט זיך די טיר און עס קוקט־אריין דערשראקען אין קיך אריין דער גאנצער עולם: הערדען און דאמען, און חתן־כלה אויך בתוכם. אייניגע מיט קארטען אין די הענט. מע בלייבט שטעהן א ווייל פארגליווערט, איטליכער אין איין אנדער פאזע. — לאנגזאם פאלט דער פארהאנג].

פאַרבּיטען די יוצרות

א פרייליכס אין איין אַקט.

איבּערגעמאַכט פונ'ם איינאַקטער „מזל טוב"
אין די יאָהרען 1906 — 1915.

די פּאַרשוינען:

צ ב י ה־ק י י ל ה, א קעכין אין א רייך הויז. א יונגע אלמנה.

מ א ש ע, א שטובמיידעל.

א י צ י ק, א משרת מיט א פּאטלע האר. טראגט א גאלדענעם סיגנעט.

ק א פּ ע ל, א דיענער אין איין אפּטייק.

ק ל מ ן ד ל ו ת, א שוסטער. איין אלטער בחור.

ס א ש ק ע, א נגיד'ס א בחור'ע.

ק ל א ר א
א נ א } צוויי נגיד'ישע פּרייליכס.

ד ע ר נ ג י ד, איין אויפגעקומענער אריסטאקראט.

ד י נ ג י ד י ת, א מאדאם אין א געלען פּאריק.

[א נרויסע קיך אין א רייך הויז. — אויסגעהאנגען א סך נעפעס. אויך די וועגט — אילוסטראציעס פון צייטונגען און זשורנאלען, א שפיגל מיט א געשטיקט האנדטיכל, א פאר יאפאנישע פעכער, קלייד־לעך, קאפטלעך. ביי דער זייט א גרינער קאסטען, א בעטל מיט א סך קישענס. — צווי טירען: איינע ארויך אין שטוב אריין, מיט עטליכע טרעפלעך; די אנדערע, א הינטערטיר, אין דרויסען ארויס. — צ ב י ה־ק י י ל ה שטעהט ביי׳ם אויוועז מיט פאר קאטשעטע ארבעל, קאכט וועטשערע.]

צ ב י ה־ק י י ל ה [בראקט א ציבעלע, זינגט א ליערעל].

אוי, וואו זענט איהר, יונגע יאוואַרען?
זאָגט, וואו זענט איהר אהינגעקיווועמען?
צי מיט׳ן פייער פארברענט געוואוואַרען?
צי מיט׳ן וואסער אוועקגעשוויוועמען?...

אז אָך אוז אז וועה איז צו זייערע קעפ, אז צביה־קיילה נעבאך באַ־דארף זיין ביי זיי א דיענסט, אוז ביי די יונגע יאָהרען, אוז נאָך אין אזא שטוב מיט אזעלכע קינדער, גאָט זאָל ניט שטראָפען פאר די רעד!... [נעמט־אראפ אין א באזונדער טעפעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך].

א שטוב!... א קרעטשמע!... איטליכער פרעסט אין איין אנדער צייט... האלט פאר זיי א גאנצען טאָג דעם אויוועז, האלטען זאָל זיי ביי׳ם בויך!... אוז וועד שמועסט, אז דער בעל־הבית איז ניטא אין דער היים... [גיסט־אפ אין טעפעל אריין, טרייסעלט־אפ די הענט, ווישט זיך מיט׳ן פארטוך]. עי־עי־עי! ווי לאַנג בין איך אליין געווען ביי זיך א בעל־הבית׳טע, ביי מיין טיש מיט מיין מאן עלי־שלום... [זינגט].

יאָהרען יונגע!
יאָהרען גרינגע!
וואָס זענט איהר אזוי ניך אוועק?
עס זעהט אייך ניט קיין
איי־איי־אייגע,
עס יאָגט אייך ניט קיין
פיי־איי־אייגע —
אוועק, אוועק, נאָר אָהן איין עק!...

[עס הערט זיך א קלאפען אין דער הינטערטיר]. ווער קלאפט דאָס דאָרטען? מיט'ן קאָפּ אָן וואַנט!... [פארחאפט זיך]. אוי, וועה איז מיר, אודאי רב קלמן?... [לאזט זיך צו דער טיר]. א טייערער איד דאָס איז, אט דער קלמן דלות! האָט נעבאך ניט קיין גליק, אזוי ווי איך... און עלענד, אזוי ווי איך... [עפענט די טיר. עס קומט אריין פון דרויסען קלמן דער שוסטער, א איד פון א יאהר עטליכע און דרייסיג מיט א שווארץ בערדעל, טראגט א צוגעלעגערט קאפעלישעל, מיט א קויטיגער מאנישקע, מיט צו קורצע הויזען].

קלמן דלות. א גוטען אָוונט אייך, צביה־קיילה! וואָס מאכט איהר גוטס? געגאנגען פארביי, געזעהען עס לייכט זיך ביי אייך, טראכט איך מיר: לאָמיך אריינגעהן אויף א וויילעטשקע זיך אָפרוהען. מע זיצט ביי'ם וואַרשטאק, וועדט מען פארזעסען, צו אלדי גוטע יאָהר... [חאפט א קוק אין אויוועז]. נאָר זענט איהר ביי'ם אויוון? אזוי שפעט!

צביה־קיילה [טראגט איהם צו א בענקעל]. זיצט, רב קלמן!... שפעט, זאגט איהר? דאָ, אין דער שטוב, מוז מען א גאנצען טאָג און א גאנצע נאכט שטעהן ביי'ם אויוון, שטעהן זאלען זיי אין געהאקטע וואונדען! א שטוב איז דאָס? א קרעטשמע!... און וועד שמועסט, אז דער בעל־הבית איז ניטא אין דער היים!...

קלמן דלות. אזוי? איז ער נישטא גאָר אין דער היים? וואו איז ער דען?

צ ב י ה־ק י י ל ה. וויסט זיי דער שוואַרצער יאָהר!... אפשר וועט איהר טרינקען א גלעזעל טיי? אָדער גאָר עפּים צו־ביסען? [טראַגט איהם אונטער פּונ׳ם קליינעם טעפּעלע].

ק ל מ ן ד ל ו ת [רוקט זיך צו צום טעפּעלע]. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?

צ ב י ה־ק י י ל ה. פֿאָהרט ער נאָר ארוים פון דער היים, אזוי קעהרט מען איבער די שטוב מיט׳ן קאָפּ אראָפּ... אלע מאָל, וען ער פֿאָהרט אוועק, מוז זיך עפּים טרעפּען איין אומגליק... אָט איז געווען ביי אונז נעכטען איין „אָביסקע". פּאָליציע, זשאַנדאַרען און סאָלדאַטען זענען אריבערגעפאלען, איבערגעקעהרט די שטוב און צוגענומען אונזער וואַלאָדקען אין קאָטשומענט אריין. מסתּמא האָט איהר געהערט שוין?... אפשר וועט איהר נעמען פריהער א ביסעל קאַניאַק? נישקשה, זיי האָבען געגוג... [גיסט איהם אז א גלעזעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאַנק, צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איהר וויסט דאָך, אז איך בין ניט קיין טרינקער... לחיים! לאָז גאָט געבען... [טרינקט־אויס]. או! א האַרב גלעזעל משקה!... אזוי, אזוי? האָט מען דעם בחור, הייסט עס, אריינגעפאַקט? א וואוי! בחור׳ל וואַלאָדקע! וויסט איהר ניט, פּאַר וואָסערע מעשים טובים?

צ ב י ה־ק י י ל ה. וויסט זיי דער שוואַרצער יאָהר! צעצעליסטען!... למאי אָט איז דער עלטערער זייערער, פּעטי, גאָר פּאַרפּאַלען געווארען... [רוקט איהם צו א טעפּעלע מיט א לעפּעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוקט אריין אין טעפּעל]. צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... אזוי, אזוי? פּאַרפּאַלען געווארען? [עסט גאַנץ אפּעטיטליך]. וועדליג איך בין איין עסער...

צ ב י ה־ק י י ל ה [גיסט איהם אונטער זופּ]. ווי אין דער ערד אריין! ס׳איז אפילו ביי איהם ניט דאָס ערשטע מאָל. איך זאָל האָבען די ברכות, וויפיעל מאָל עס מאַכט זיך, ער קומט אהיים

שוין מיט'ן טאָג גלייך, האָט מורא פאר'ן בעל־הבית, קלאָפּט ער אָן צו מיר, איך זאָל איהם אריינלאָזען דורך דער קיכטיר... זאָלט איהר זעהען דעמאָלט א פּנים ביי איהם, ווי אויף צו־להכעים: די אויגען רויט, די האָר צעקאָשמעט, קוים וואָס ער האָלט זיך אויף די פּים... אפשר וועט איהר נעמען, רב קלמן, א גלעזעל ווישניק? נישקשה, ס'איז ביי זיי דאָ געגוג!... [גיסט איהם אן].

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פּארזוכט]. א שענע מעשה, נאָר א קורצע! וואו זשע, למשל, קאָן ער זיין, אָט דער פּעטי אייערער?

צ ב י ה־ק י י ל ה. דער רוח וויסט די ביינער זייערע!... א רחמנות, הערט איהר, איז נאָר אויף איהר, אויף דער בעל־הבית'טע נעבאָך. וואָס זי צעווייגט! וואָס זי צעיאָמערט!... אפשר וועט איהר נעמען נאָר א גלעזעל? [גיסט איהם אן]. טרינקט, ס'איז גוטער ווישניק, בעסער פונ'ם בעסטען וויין...

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... וועדליג איך בין א טרינקער... [טרינקט]. וווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך דערצעהלען, צביה־קיילה? אז די וועלט זאָגט א וועדטעל: די קאָפּאָטע פּארזעצען און א נגיד זאָל מען זיין, איז ניט אומזיסט.

צ ב י ה־ק י י ל ה. אקענען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד?

ק ל מ ן ד ל ו ת. אקענען דעם, וואָס איהר זאָגט וויישניק... איך בין דערגאנגען מיט מיין שכל, אז א נגיד איז טויזענט מאָל בעסער צו זיין ווי אייידער א קבצן, חאָטש אפילו קאָרל מאָרק זאָגט, אז קאָפּיטאָל איז א סם־המות...

צ ב י ה־ק י י ל ה. ווער איז דער מאָרק? [גיסט איהם אונטער]. טרינקט, רב קלמן, נאָך א קאָפּ!

ק ל מ ן ד ל ו ת. דאָס איז דער גרעסטער פון... פון... א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? וועדליג איך בין א טרינקער... [טרינקט]. קאָרל מאָרק איז דער, וואָס נעמט זיך אן

אונזער קריוודע. ער איז פֿאַר אונז, בעלי־מלאכות, שטאָהל און אייזן. א קלייניגקייט פֿרא... פֿראָל... פֿראָלעטאַריאַט — קוים אויסגערעדט!...

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואָס הייסט דאָס פֿרא... פֿרא... טפו! איך קאָן עס גאָרנישט אַרויסרעדען! [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? וועדליג איך בין א טרינקער... [טרינקט אוו פֿלאַנטעט מיט דער צונג].

זאָגט מיר נאָך: פֿרא... פֿרא... טע... פֿראָלע... פֿראָט — טפו! לאָז דאָס געהן אין דער ערד! זאָגט מיר בעסער, צביה־קיילה סערדצע, וואָס איך וועל אייך פֿרעגען: אשטייגער, כדומה למשל, ס'זאָל זיך אייך מאכען א פֿראָל... פֿראָל... פֿראָלעטאַריאַט, מיין איך א גלייכער שידוך... אשטייגער. כדומה, א בעל־מלאכה, א חברה־מאן, פון די, וועלכע קאַטאַרע, איהר פֿארשטעהט?... וואָס טרינקט ניט... סיידען אמאָל, אז עס מאכט זיך... איהר פֿאַר־שטעהט? מען איז דאָך ניט מעהר ווי א לעבעדיגער מענטש... און דאָס איבעריגע דארפט איהר שוין אליין פֿארשטעהן...

צ ב י ה־ק י י ל ה [ברעקעלט זיך, דערעהט דעם שפּיץ פֿארטוך]. אז איהר רעדט אזוי פֿארשטעלט... [רוקט איהם אונטער א ביסעל איינגעמאכטס]. פֿאַרבייסט, רב קלמן, פֿאַר וואָס פֿאַרבייסט איהר ניט?

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? וועדליג איך בין איין עסער... [עסט]. ווילט איהר, איך זאָל אייך זאָגען אפּענטליך? [עס הערט זיך א קלאַפּ אין טיר פון דרויסען].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וועמען טראָגט דאָס שוין דער רוח?

[זי רויסט־אויף געשווינד פון'ם טישעל, פֿארגעסט דאָס פֿלעשעל ווישניק, געהט צו דער טיר. קלמן דלות שלעפּט ארויס פון קעשענע א ביכעל, פֿארטיעפט זיך כלומרשט]. ווער איז דארטען?

א קול פון יענער זייט טיר. ס'איז איך!

צ ב י ה־ק י י ל ה. ווער איז געווען דער איך?

דאָס קול פון יענער זייט טיר. א מענטש, ניט קיין רוח!

צ ב י ה־ק י י ל ה. ס'איז דו, איציקע?

דאָס קול פון יענער זייט טיר. וואָס עפּים איציקע? וואָס האָט איהר מיך פּאַרצוגעזען אויף א שטרי־קע? איציק איז ניט איציקע. גיכערט, עפּענט־אויף, אין דרויסען איז ניט געהייצט...

צ ב י ה־ק י י ל ה. ברענען זאָלסט דו אויפ'ן פייער, משומד אייגער! [עפּענט־אויף מיט כעס די טיר, און עס קומט אריין א י צ י ק דער מ ש ר ת, א יונג מיט א סיגנעט און מיט א קייט, טראָגט אויף זיך א פּרעמדען פּידושאָק, וואָס הענגט אויף איהם בריייטליך־לעפּעשעוואָטע, א רויטען שניפּס, נעלע שיך, ווייסע האַנטשוהען].

א י צ י ק [טהופּ־אויס די האַנטשוהען, בריים]. א גוטען־אָוונט אייך, צביה־קיילה! א גוטען־אָוונט אייך, רב קלמן! א גוטער נאָוונט זאָל זיך אריינחאַפּען אין אייך ביידען! ס'איז ביי אייך דאָ ווארעם ווי אין א באָד, קיין עין־הרע, ריין און ציכטיג, ווי ביי מיין מאַמען פּלעגט צו זיין ערב פּסח, בשעת דער טאַטע האָט נאָך ארומגעטיאָפּקעט מיט'ן פּערדעל איבער דער בלאַטע. [געהט־צו צום טישעל, גיסט זיך אַן א גלעזעל ווישניק]. געניסט, רב יצחק! ווי מיין בעל־הבית'טע־לעבען זאָגט צו איהרע געסט, בשעת זי איז זיי מכבד מיט ווערעמיגע נים־לעך. [טרינקט]. וואו איז ערגיץ מאשענקע?

צ ב י ה־ק י י ל ה [רייסט ארויס ביי איהם דאָס גלעזעל]. אַוועק, משומד, נישט אויף דיין מיסט געוואָפּסען!... וואָס באַדאַרפּסט דו מאשען? און וואָס ביזט דו אזוי אויסגעפּוצט? און וואָס הערט זיך עפּים ביי אייך? וואָס מאַכען דיינע בעלי־בתים?

א י צ י ק. מיט די זייטען לאָזען זיי אייך מאַכען! מיוחסים! האָבען זיך איינגעשמועסט, אז נאָר זיי זענען לייט, און אַלע איבעריגע זענען גאָרנישט מיט גאָרנישט... [צום שוסטער]. וואָס לייענט איהר, רב קלמן?...

ק ל מ ן ד ל ו ת. וואָס איך לייען? וועגען קאַרל מאַרק און וועגען קאַפּיטאַל...

א י צ י ק. וואָסער מאַרק? און וועמענס קאַפּיטאַל? וואָסערע לאָקשען? און וואָסערע פּלאָמען?

ק ל מ ן ד ל ו ת. וועגען מאַרק'ס מעטאָדע, ווי אַזוי צו קאַפּיטאַליזירען דעם פּראָצעס... פּראָפּעטאַריאַט; אָדער ווי אַזוי צו פּראָלעטאַריזירען די קאַפּיטאַליזאַציע...

א י צ י ק. און איהר פֿארשטעהט, וואָס איהר לייענט? און איהר האָט נאָך אַלע צייהן אין מויל?

צ ב י ה־ק י י ל ה. האָבען זאָלסט דו קרחת, רבונו של עולם! א שפּראַך פון א מענטשען! [עס קומט־אָן פון אויבען מ א ש ע מיט א פּעקל וועש, דערזעהט איציקען].

א י צ י ק. א גוטענאָוונט דיר, נשמה מיינע! דו זאָלסט ניט זיין אַזוי אָנגעלאָדען מיט העמדער און מיט אונטערהויזען, וואָלטען מיינע בלאָסע ליפּען זיך באַהעפּט מיט דיינע רויטע באַקען, ווי ביי רב קלמנ'ען אין ביכעל שטעהט געשריבען...

מ א ש ע. אין דער ערד מיט'ן קאָפּ! נא דיר אַזא שלים־מזל! וואָס האָסט דו זיך אַזוי אויסגעפּוצט, ווי צו דער פּנירה?

צ ב י ה־ק י י ל ה. יאָ־נו, עפּים איז ער מיר היינט צו יום־טוב'דיג!

א י צ י ק. וואָס דען? א מענטש לעבט איין מאָל, נישט קיין צוויי מאָל, ווי מיין מאַטע פּלעגט זאָגען, אז ער האָט נישט געהאַט אויף שבת און די מאַמע האָט איהם באַגראָבען... זאָג נאָר, מאשוטקע, וואָס מאַכט עפּים מיין יונגען בעל־הבית'ס כּלה'כען?

מ א ש ע. דיין מאַטענ'ס עסק?

א י צ י ק. מסתּמא אז איך פּרעג, איז ניט אומזיסט, ווי מיין שוועסטער האָט א מאָל געזאָגט, בשעת איך האָב געהאַפּט א פּאַטש נאָר אומגערעכט... איך האָב צו איהר א בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית. ער איז דאָס אין איהר פֿאַרליעבט א ביסעל, נאָך מעהר ווי איך אין דיר... [וויל א גלעט טהון מאשען].

מ א ש ע [ניט איהם איבער די הענט]. פֿאוואַלי מיט די הענט, דו שארלאטאן!

א י צ י ק [צו קלמ׳ען]. אָט אזוי, ווי איהר זעהט, האָבען מיר קיין גליק ניט, נישט איך, נישט מיין בעל־הבית... מיר זענען מיט זיי אדרבה ואדרבה, און זיי זענען מיט אונז קידער־ווידער... מיין ארָאנטשיק ווי׳ל זי, געהט־אוים חתונה האָבען, און זי זָאגט — זי האָט נאָך צייט, ווי מיינער א באקאנטער זָאגט, אז דער שניידער קומט צו איהם מאָהנען פאר געניה און ער האָט א מכה ניט קיין נעלט...

מ א ש ע. איך האָב מורא, אז דיין באקאנטער — דאָס ביזט דו אליין...

א י צ י ק. און איך האָב מורא, אז איהר דרעהט דער וועלט א קאָפּ. איהר דרעהט אזוי לאנג, ביז איהר פארדרעהט אי זיך, אי יענעם...

מ א ש ע. אָבער דיר האָט נאָך לעת־עתה קיינער ניט פאר־דרעהט קיין קאָפּ?

א י צ י ק. ביז אהער — נעלויבט דער אויבערשטער, א חוץ דיר...

מ א ש ע. לעבען זאָלסט דו אזוי!

א י צ י ק. אָמן גם אתם!

צ ב י ה־ק י י ל ה. טאָמער וואָלט געווען געגוג צו שארפען די צינגלעך? זָאג בעסער, וואָס טהוסט דו דָא אזוי שפעט טאקי אויף דער רעכטער אמת?

א י צ י ק. אויף דער רעכטער אמת זָאג איך דאָך אייך, אז איך האָב געבראכט א בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית צו אייער אניוטען, און געבעטען האָט ער מיך, איך זאָל איהם ברענגען תשובה. [שלעפט ארויס דאָס בריוועל פון דער אונטערשטער קעשענע]. ער האָט מיר אָנגעזאָגט, לְמען־השם, איך זאָל דאָס בריוועל ניט ווייזען קיינעם, אָפּגעבען גליך צו איהר אין די הענט אריין... נאָר וואָס דען? מיר וועלען דאָס פריהער פאוואָלינקע אויפעפענען, א קוק טהון

אומיסטען, וואָס שרייבט ער דאָרטען? [צו צביה־קיילה'ן]. נעפינט זיך ניט ביי אייך א ביסעל היים וואסער און א שאָלעכץ פון איין איי, וועלען מיר דאָס מאכען ווי עס געהר צו זיין... ס'איז נישט דאָס ערשטע מאָל ביי מיר, ווי מיין פעטער האָט געוואָנט, בשעת מע האָט איהם איינגעוועצט אין חד־גדיא... [צביה־קיילה ניט איהם א טעלער מיט היים וואסער און א שאָלעכץ פון אייז איי. ער באַנעצט דאָס בריוועל פון דער אנדערער זייט]. ס'איז ביי מיר, פֿאַרשטעהט איהר, אזא חולאת — איך האָב ליעב אַלסדינג וויסען, איך שטאַרב אוועק!

מ א ש ע. דו שטאַרבסט אוועק? איך וועל זאָגען נאָך דיר קדיש. [קוקט, ווי איציק עפענט דעם קאַנווערט].

צ ב י ה־ק י י ל ה. א בעלנות צו עפענען פרעמדע בריעף! אנו, וואָס שטעהט דאָרטען?

א י צ י ק [ציהט ארויס דאָס בריוועל]. איך זעה, איהר זענט אַלע זעהר גייציג צו האָרכען נייעס... דער חסרון, וואָס מיין יונגער בעל־הבית שרייבט צו איהר אויף רוסיש. און מיר האָט דער דאָקטער אָנגעזאָגט טויזענט מאָל, אז „רשעות" קאָן מיר שאדטען צו די אויגען... לאָז איין אנדערער שוין לייענען, ווי מיין ברודער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם אויפגערופען מפטיר צו זיין בר־מצוה... רב קלמן, איהר ווילט פֿאַרדיענען עולם־הבא? נאָט לייענט זיי דאָס בריוועל, נאָר פֿאַוואָלי, נישט געחאפט, וואָרט ביי וואָרט, ס'איז ניט קיין הייסע לאָקשען, ווי מיין מאמע פלעגט מיר זאָגען בשעת בענטשען און טאקי אין איינוועגס שענקען א פּאָר פּעטש אויך, גלאָט אזוי זיך, פון היימליכקייט וועגען... נו, רב קלמן, ריהרט זיך, טהוט אָן די ברילן און לאָמיר הערען די מגילה...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־זאָ די ברילען, לייענט]. „ליעבע טייערע אנא! איך בין ניט אימשטאַנד ארויסצוזאָגען, ווי ווייט איך בין געקרענקט פון דעם, וואָס איך קאָן צו אייך אין שטוב ניט קומען און פּערזענליך מיט אייך זיך זעהען! פון זינט מע האָט צוגענומען אייער וואַלאָדין אין טורמע, לאָזט מען מיך ניט ארויס פון שטוב, מע היט מיר די טריט, ממש איך בין פרייַאָ, איך בין ערעסטירט,

איך בין אין תּפיסה... טייערע, טיִערע אַנא! איך בעט אייך, פֿאהרט נישט קיין זשענעווע! בלייבט דאָ, לאָז איבערגעהן א קלייניע צייט, מיינע עלטערען וועלען זעהען, אז איהר פֿאהרט ניט, וועט זיי איבערגעהן דער קאפּריז, און זיי וועלען איינווילינען צו אונזער שידוך, און דעמאָלט — אַ! דעמאָלט, נאָך דער חתונה, וועלען מיר זיין פּריי צו טהון וואָס מיר ווילען! מיר וועלען דעמאָלט בוידע קאָנען פֿאָהרען קיין זשענעווע"...

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואוהין קלויבען זיי זיך עס פֿאָהרען, א מכּה זיי?

מ א ש ע. איהר הערט דאָך, אז קיין זשענעווע.

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואו איז דאָס? ווייט פון דאנען?

מ א ש ע. דאָס דאַרף זיין אין קאַרלסבאַד מסתּמא. אלע זומער פֿאָהרען זיי קיין קאַרלסבאַד.

א י צ י ק [צו משׁעה]. אזוי זאָגסט דו? קאַרלסבאַד! וואו איז קאַרלסבאַד? וואָס איז קאַרלסבאַד? מיט וואָס עסט מען קאַרלסבאַד?

מ א ש ע. וואָס זאָגט איהר אויף זיין טאַטען? אזוי פיעל, ווי דו ווייסט, וויים איך נאָך נעווים, און אפשר נאָך א ביסעל מעהר!

א י צ י ק. א נייע ווייסערין נעווּאָרען! דו ווייסט מעהר פון א טוידטען! וואו האָסט דו זיך אָנגעהערט אזעלכע זאכען? ביי דיינע בעלי־בתּים אפשר? וואר זענט איהר? שוין לאנג זענט איהר געשטאנען מיט פיש אין מארק? געקומען אהער קיין אדעס, געווּאָרען גאנצע סטיקראטען, און האָבען חשק זיך משרך זיין מיט אונז, מיט די פינקעלשטיינס!

מ א ש ע. אי־אי־אי! א גליק! פינקעלשטיינס! וואָס איז מיט אייך דער יחוס אזוי גרויס?

א י צ י ק. ע, ביזט דו דאָך טאקי א ציעג, און אפשר טאקי א גאנצע בהמה, אז דו פרעגסט גאָר אזעלכס!... מיר שטאמען

ארויס — דו ווייסט פון וועמען? אזש פון דעם גרויסען, גרויסען... תּרח'ען! האָסט געהערט אַמאָל דעם נאָמען תּרח?

מ א ש ע. באַגראָב דיך מיט איהם אין איין גריבעל!

א י צ י ק. בתּנאי, אַז דו זאָלסט זיין אַ דריטע...

צ ב י ה־ק י י ל ה. עס וועט זיין אַ מאָל אַ סוף, צי ניין? [צו קלמנ'ען]. לייענט, רב קלמן, וואָס הערט איהר זיי?

ק ל מ ן ד ל ו ת [לייענט ווייטער]. „טייערע אַנאַ! איך ווייס, אַז ס'איז אַייך שווער דאָ צו זיין. איך ווייס, אַז איהר האָט צרות ניט אַזוי פון די עלטערען, ווי פון דער שטוב, און איבערהויפּט פון די צוויי שענע לייט, דער שאַרלאַטאַן פּעטי און די פּוסטע קלאַרא. אַנאַ! איך בין זיך מודה — איך בין צו שוואַך, איך האָב קיין העלדענמוטה ניט, אָבער אַ האַרץ האָב איך, אַ נשמה — און די ביידע, דאָס האַרץ און די נשמה, געהערען צו אַייך, צו אַייך, טייערע אַנאַ!... אַלזאָ, נאָך אַ מאָל: איך בעט אַייך, פאָהרט ניט קיין זשענעווע! האָט אַ ביסעלע געדולד, וועלען מיר נאָך דער חתונה ביידע פאָהרען בעסער קיין מאָנטעקאַרלאָ, אָדער גאָר קיין פּאַריז!... האָט רחמנות אויף אַייער אומגליקליכען אַראָנטשיק פינקעלשטיין".

א י צ י ק [ווישט זיך די אויגען]. נו? קאָן דאָס נישט נעמען קיין שטיין? [צו מאַשען]. איהר זענט דאָך ווערטה, אַלע מיידלעך, מע זאָל אַייך אויפהענגען איינציגווייז אויף איין שנירעלע, דער־פאַר וואָס ביי אַייך איז ניט קיין האַרץ, נאָר אַ קנויל ביימוועלעך, ווי מיין זיידע פלעגט זאָגען צו דער באַבע, בשעת זי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל שמעקען טאַבעקע...

מ א ש ע. ווער שוין געהאַנגען בעסער אַליין!

א י צ י ק. אָמן גם אַתם... [עס הערט זיך אַ קלאַפּען אין דער הינטערטיר].

צ ב י ה־ק י י ל ה [הויך]. ווער איז?

אַ ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. ס'איז איך!

צ ב י ה־ק י י ל ה. אַ נייעם איך האָט געבראַכט דער רוח!...

[עפענט־אויף די טיר. עס קומט אריין קאפעל פון דער אפטייק, א טרוקענער נפש מיט א געשערען גרוי בערדעל, דאס אונטערשטע האלבע פנים העכער פונ'ם אויבערשטען ארויסגעשטעלט. רעדט מאנאטאנע, ווי ברוגז].

א י צ י ק. ברוך הבא, א איד רב קאָפּעל פלעשעלוואסער, דעם גרויסען פלעשעלוואסער'ס איין אייניקעל! וואָס טהוט א י ה ר דאָ?

ק אָ פּ ע ל [קוקט ניט אויף איציקען, רעדט צו די דיענסטען ברוגז]. מיין פרינציפּאַל הערר שלייען האָט מיר געהייסען אַוועקוואַרפען אַלע געשעפטען מיט אַלע מלאכות און מיט אַלע פלעשלעך, און אָנ־געזאָגט, איך זאָל די רגע מיך דורכגעהן צו קאָלאָראַדאַ מיראָנאָוונאַ...

א י צ י ק. ווער איז די חיה?

מ אַ ש ע. דאָס מיינט ער אונזער קלאַרען. [צו קאפּלען]. אויף וואָס דאַרפט איהר זי?

ק אָ פּ ע ל. אויף כפרות... מיין פרינציפּאַל הערר שלייען האָט מיר געזאָגט, איך זאָל די רגע אָפּטראָגען צו איהר א בריוועל...

א י צ י ק. א בריוועל? גיט אַהער! דאָ עפענט מען בריוולעך...

ק אָ פּ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! וואָס הייסט, דאָ עפענט מען בריוולעך? ווער עפענט? צו וואָס עפענט מען זיי?

א י צ י ק. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט, פאַרשטאָפּטער מוח? די בריעף, איידער מע גיט זיי איבער ארויף אין שטוב אריין, ווערען פריהער דורכגעלייענט אָט דאָ אין קיך... האָט איהר שוין צעקייעט, צי נאַך ניט? [צו קלמן דלות]. רב קלמן, זייט זשע מוחל, טהוט אָן צוריק די ברילען. [צו קאפּלען]. פּרא־אָדם! וואָס זענט איהר געבליבען שטעהן, גלייך ווי אייער פרינציפּאַל וואָלט אייך דערלאַנגען מיט א פלעשעל אין האַלז־און־נאַקען? גיט שוין אַהער דאָס בריוועל, וועלען מיר דאָס עפענען, איבערלייענען און צוריק פאַר'חתמ'ענען מיט א ווייסכען פון איין איי, שוין אינאיינעם מיט מיין פרינציפּאַל'ס בריוועל. איהר קאָנט זיך אויף מיר פאַר־

לאָזען, איך בין אויף די זאכען א רעכטער בעל־מלאכה, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, בשעת ער האָט געהאלטען ביי אויפשניידען א קאוועז...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פֿלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס... מיין פרינציפּאל הערר שלייען האָט מיר אָנגעזאָגט למען־השם, איך זאָל מיך ניט דערוועגען איבערגעבען דאָס ברייוועל דורך קיין אַנדערען, נאָר גלייך צו קאָלאָראַדא מיטּ־נאָווע אין די הענט אריין, ווארום ס'איז, פארשטעהט איהר מיך, א סוד...

א י צ י ק. וואָס זאָגט איהר צו זיין קאָפּ? אדרבה, ווייל ס'איז א סוד, באדארף מען זעהען אין וואָס באשטעהט ער, אניט — וואָס דארפען מיר דאָס, וועלכע שווארצע יאָהר?... נו, מאכט נאָר ניט קיין שהיות, רב פלעשעלוואסער, גיט אהער דאָס ברייוועל, די נאכט שטעהט ניט!...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פֿלייצעס]. ננננו! זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס, האָט זיך מיר אזעלכס נישט געחלומ'ט אפילו!... [טראָגט־צו איציקען דאָס ברייוועל].

א י צ י ק [עפענט־אויף דעם קאָנווערט פון דער לינקער זייט, ציהט־ארויס דאָס ברייוועל, באטראכט דאָס פריהער פון אלע זייטען, גיט דאָס איבער צו קלמ'ען]. נו, רב קלמן, שניידט ווייטער, ווי מיין טאטע פלעגט זאָגען, בשעת ער איז פארטיג געווארען מיט איין טעלער און גע־הייסען געבען זיך נאָך א מאל...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אן די בריל, לייענט]. „מיין טייער טייבעלע, נשמה מיינע, קלארא מיראָנאָווא! איך בין אייך מודיע, אז ביי מיר איז שוין אלץ פארטיג צו דער רייזע, איך האָב שוין אלע פאָפּיערען גרייט, איך האָב שוין אפילו א פוהר אויך באשטעלט. דאָס שטעדטעל איז ניט ווייט פון דאנען. איך האָב דארטען א באקאנטען, אויך א פארמאצעווט, שרייבט ער מיר, אז פאר איין פינפאונצוואנציגער וועט אונז דער דארטיגער רב געבען חופּה וקידושין... פארגעסט נאָר נישט מיטנעמען מיט זיך אייער גט

מיט אייערע מעטריקעס... אך, ווי גליקליך איך בין, אז איך דער־מאן זיך, אז נישט מעהר ווי אין פיער און צוואנציג שעה ארום באפריי איך אייך, מיין טייער טייבעלע, פון געפענקעניש, און איהר וועט נישט דארפען אנקוקען מעהר די נמאס'דיגע פנימ'ער פון אייערע דעספאטישע עלטערען און פון אייערע מטורפ'דיגע ברי־דערלעך, און איבערהויפט — פון אייער געשערענער שוועסטער אניוטא, וועלכע איך האב פיינט גלייך אזוי ווי איהר, מעגט איהר מיר גלויבען אויף מיינע הייליגע נאמנות!... זייט גרייט צו דער באשטימטער שעה, טייערע נשמה, מיין שענע, גוטע, עהרליכע, געטרייע קלארא מיראנאוונא! פון מיר אייער איבערגעגעבענסטער קנעכט, וואס קושט אייך הינטער די אויגען צעהן טויזענט מאל, אקים לוואוויטש שליייען".

א י צ י ק. בראווא! יענער שרייט גוואלד: נישט פאהרען, דער האלט דוקא ביי פאהרען — דול און משוגע קאן מען פון זיי ווערען! אצינד דארף מען זיך נעמען צוריק פאר'חתמ'ענען די ברייוולעך... [ער נעמט זיך צום וויסכען פונ'ם איי, טראגט צו ביידע ברייוולעך מיט די קאנווערטען צו קלמנ'ען]. אנו, רב קלמן, זייט זשע מוחל, וועלכם איז צו אנען און וועלכם איז צו קלארען, אדער צו קאלאראדען? עס קאן דא חלילה ארויס א מיאום'ער טעות... [קלמן באווייזט איהם. ער לענט־צריין די ברייוולעך איין די קאנווערטען, באשמירט מיט'ן וויסכען פון אויי, גיט איבער מאשען]. נא, מאשוטעטשקע, נשמה'ניו, נעה טראג זיי אף די ברייוולעך, לאזען זיי זיך קוויקען...

מ א ש ע. וואס פאר א מאשוטעטשקע בין איך דיר, ברענען זאלסט דו? [געהט־אף מיט די ברייוולעך].

א י צ י ק [צו מאשען]. אמן גם אתם!... [צו צביה־קייה'ן]. אצינד גיט אהער, מוהמעניו, נאך א פאר גלעזלעך, וועלען מיר פארזוכען דעם ווישניק אייערען, וואס פאר א טעם ער האט, און טאקי אין איינוועגס טרינקען לחיים, ווארום מע דארף סאי ווי סאי שטארבען, ווי מיינער א באקאנטער שניידער האט נעזאגט, בשעת

ער האָט דערזעהען, אז מע גיט צום טיש א פּולע שיסעל מיט הייסע לאָטקעס... טרינקט, רב קלמן!

ק ל מ ן ד ל ו ת [אויפגעלעבט]. א איד טרינקט דען? וועז טרינקט א איד? א איד טרינקט איין מאָל אין א שמיטה... לחיים, לאָז גאָט געבען, מע זאָל זיין אידען, וואָרום איך געה מיר מיט מיין גאַנג... איך זאָג, אז א איד איז גאָר איין אַנדער זאַך! א איד איז ניט קיין גוי... א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד... דיזען, דאזען — איהר פֿארשטעהט, צי ניין?...

א י צ י ק. זעהט איהר, דאָס איז שוין איין אויפֿטהו! דאָס איז א שכל! א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד. מעהר מע לעבט, מעהר עסט מען... צוליעב דעם אַליין מוז מען איבערסווויניאַטשען דעם פּסוק נאָך א מאָל. [גיסט אוי. אלע דריי טרינקען]. איך האָב מיך דערמאַנט א ליערעל. איהר דאַרפֿט עס קענען, רב קלמן, עס זינגט זיך אזוי. איך וועל זינגען, און איהר וועט מיר אונטערהעלפֿען. [צו קאַפּלען]. און איהר, פּלעשעלוואַסער, מעגט אויך אונטערהאַלטען. [זינגט].

געהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אוים זיין פּעסעל וויין,
זיין פּעסעל וויין,
זיין פּעסעל וויין.

א ל ע ד ר י י,
אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
וויל ער איז א גוי!
שכור איז ער,

טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי.

א י צ י ק.

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.
אוי, אוי, אוי!
שבור איז א גוי...

[עס קומט־אן פון אויבען ס א ש ק ע מיט א הינטעל אין דער האנט, נעהט־אונטער שטייל צו צביה־קייל־ה'ן, טראגט איהר אונטער דאס הינטעל צום האלז].

צ ב י ה־ק י י ל ה [טהוט א שפרונג־אס]. פארחאפט זאלסט דו ווערען, דו וועוורוק איינער, מיט דיין הונט, די כפרה זאלסט דו זיין מיט איהם אינאיינעם! דו האסט דאך מיך איבערגעשראקען כמעט אויף טוידט!

ס א ש ק ע [לאכט]. ער האט דיך דען א בים געטהאן? מאפס בייסט זיך ניט. מאפס איז א גוטענקער, א וואוילענקער!...

[טראגט־צו דאס הינטעל זיך צום פנים].

א י צ י ק [באטראכט דעם הונט]. ווי אלט איז ער, בין הונדערט און צוואנציג יאהר, דארף איך פרעגען?

ס א ש ק ע. קיין האלב יאהר נאך נישט אפילו.

א י צ י ק. קיין עין־הרע ניט! שטעהט שוין אליין?

ס א ש ק ע [לאכט]. צי ער שטעהט שוין אליין? חא־חא־חא! איהר זאלט איהם זעהען לויפען! פייל אוים'ן בויגען! גיכער פון איין אייזענבאהן... אין איין מינוט קאן ער אייך אפלויפען טויזענט מייל!...

א י צ י ק. טאקי באמת? מע קאן ניט זאגען, אז ס'איז א גוזמא... וואס קאסט ער, דארף איך פרעגען?

ס א ש ק ע [די הענט איז די קעשענעס]. אָ! ער קאָסט געלט! די מאַמע מיינט, אז ער קאָסט נישט מער ווי דאָס פּינפערל, וואָס זי האָט באַצאָהלט... דאָס וויסט זי ניט, אז א חוץ דעם פּינפערל האָב איך שטיל־ערהייט אונטערגעשמירט מיט נאָך עטלעכע פּינפערלעך, זי זאָל ניט וויסן...

א י צ י ק. וואו האָסט דו גענומען פּינפערלעך, דאַרף איך פֿרעגן? געמאַכט מיט די רויף?... [א מאַך מיט דער האַנט אוו א וואונק מיט די אויגען].

ס א ש ק ע [לאַכט]. ווער פֿרעגט דיך?... למאי איך האָב נאָך געלט?...

א י צ י ק. עפּיס א סך?

ס א ש ק ע. טויזענט!... ביי דיר איז דאָס א סך, ביי מיר איז דאָס גאָרניט. איך זאָל וועלן, וואָלט איך געקאָנט האָבן נאָך! [נעמט ארויס א בייטעלע, קלינגט מיט דעם אין דער לופטען]. אָט האָט מיר קלאַרע געגעבן עטלעכע גאָלדענע, ערשט נעכטן...

א י צ י ק. פֿאַר וואָס?

ס א ש ק ע. פֿאַר שווייגן.

א י צ י ק. וואָס הייסט, פֿאַר שווייגן?

ס א ש ק ע. איך זאָל שווייגן. איך זאָל ניט זאָגן קיינעם, אז זי האָט זיך געקושט מיט'ן פּראָוויזאָר אונטן אויף די טרעפּ, בשעת זי איז געגאַנגען איהם באַגלייטן... [צביהקיילה, קלמן אוו קאַפּעל לאַכען].

א י צ י ק. בראַווא, סאשקע, בראַווא! ביזט א וואויל־ער בחור און א בעל־סוד, וואָס מע קרינט דאָס נישט! קום דערפּאַר אהערצו מיט דיין קדיש, וועסט דו פּאַרזוכען אזא משקה, וואָס דו האָסט אזעלכעס ביי דיין טאַטן קיינמאָל ניט געטרונקען! [ניסט איהם אן א גלעזעל]. אפשר האָסט דו מורא, ס'איז צו שטאַרק?

ס א ש ק ע. איך האָב קיין מורא ניט פֿאַר צו שטאַרק. [פּאַרזוכט]. ס'איז דאָך אונזער ווישניק!...

צ ב י ה־ק י י ל ה [ווערט רויט, קוקט ניט אין די אויגען אריין, רעדט צו זיך]. א מכה איהם!...

ס א ש ק ע [פארזוכט נאך א מאל]. איך טרינק איהם אלע טאג ביי׳ם טיש, אמאל א גלעזעל, אמאל צוויי... איך קאן אויס־ טרינקען דריי אויך, און פיער אויך, און צעהן, און צוואנציג, און דרייסיג, און טויזענט גלעזלעך אויך! נאר מאכט טרינקט נישט... [טראנט־צו דעם הונט צו קלמכ׳ען נלייך אין פנים אריין. קלמן שפרינגט־אא]. חא־חא־חא, ער האט מורא פאר א הונט! קוקט־אן א מארדע, קוקט־אן אויהערען א פאר! [שטופט איהם דעם הונט].

ק ל מ ז ד ל ו ת [שטופט איהם אא]. איך האב ניט מורא, נאר איך האלט נישט פון קיין הינט... א איד האט פיינט א הונט... א איד איז נישט קיין גוי!... [זינגט].

נעהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אויס א פעסעל ווין,
א פעסעל ווין,
א פעסעל ווין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!
שבור איז א גוי!
שבור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

ס א ש ק ע [שטופט דעם הונט קאפלען]. וואס זאגסט דו אויף מיין הונט?

ק א פ ע ל [שפרינגט־אא]. זינט איך לעב... זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...

צ ב י ה־ק י י ל ה [צו סאשקען]. לאָז צו־רוה! קום בעסער אהער, וועל איך איהם געבען עסען.

ס א ש ק ע [פרייליך]. לאַנג לעבען זאָלסט דו, צביה־קיילה! דערפֿאַר האָב איך דיך ליעב! [גיט דעם הונט עסען. עס קומט־אָן מאַשע].

א י צ י ק. נו, מאַשעניו, מיין לעבען? האָסט אָפּגענעבען די בריוולעך אקוראַט?

מ א ש ע. וואָס דען האָב איך געטהאָן?

א י צ י ק. בראַוואָ! [טראַגט־צו דאָס גלעזעל צו די ליפען און שיסט־אויס א מורא'דינען געלעכטער. אלע בלייבען זיצען, קוקען זיך איבער].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואָס איז דיר צוגעקומען, משומד אייגער?

ק ל מ ן ד ל ו ת. א איד איז פרייליך. ס'איז איהם גוט אויפ'ן הארצען, לאכט ער... א איד איז ניט קיין גוי... א איד... [זינגט].

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!
שפור איז א גוי!
שפור איז ער,
טרינקען מוז ער,
וויל ער איז א גוי...

א י צ י ק [שיסט־אויס נאך א מאל א געלעכטער]. אוי, אידען, איהר זאָלט וויסען, וואָס דאַרטען טהוט זיך! [וויזט ארויף, אויף די טרעפ].

צ ב י ה־ק י י ל ה [צו מאשען]. וואָס קוועלט ער אַזוי, דער משומד?

מ א ש ע. ווייסט איהם דער רוח! ס'איז איהם אָנגעקומען דאָס משוגעת...

ק אָ פּ ע ל. זינט איך לעבּ, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...

א י צ י ק [האלט זיך ביי די זייטען, לאכט אלע מאַל שטארקער]. וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר אַ חתונה איך האָבּ אָנגעאַרבּייט! איך האָבּ דאָך פאַרבּיטען די יוצרות... אַריינגעלעגט מיין אַראָנ־טשיק'ס בריוועל צו דער שענער קאָלאָראַדע, און דעם אַפּטייקער'ס בריוועל צו מיין אַראָנטשיק'ס כּלה'כען — און לאָזען זיי זיך דאָרטען רייסען ווי די קעץ! [ווערט שיער ניט צעפּלאַצט פאַר געלעכטער].

צ ב י ה־ק י י ל ה [אַ פּליעסק מיט די הענט]. אַה, דו משומד איינער, וואָס האָסט דו געטהאָן?

מ א ש ע [ברעכט די פינגער]. אוי, אַ דונער איז מיר! אָט לויף איך זיי זאָגען. [לאָזט זיך לויפען. צביה־קיילה האלט זי אָפּ].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואָס וועסט דו לויפען? איצט איז שוין פאַרפאַלען... מאַך שוין בעסער אַ שווייג. לאָזען זיי זיך רייסען, לאָזען זיי זיך בּייסען. אַ שענע ריינע כּפּרה!

א י צ י ק [קאַטשעט זיך]. אוי, איך וועל דאָס ניט אויס־האַלטען!...

ק אָ פּ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. זינט איך לעבּ, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס!

ק ל מ ן ד ל ו ת. ער לאַכט, מהכתּיתי. וואָס אַהרט אַייך, לאָז ער לאַכען, לאָז אַ איד אויך לאַכען... אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ איד... [זינגט].

שכּור איז אַ גוי!
שכּור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!...

א י צ י ק [צו קלמנ׳ען]. אט וועמען איך האָב ליעב! לאָם איך האָבען אזא יאָהר, וואָם פּאר א איר דאָם איז! לחיים, רב קלמן! איהר פּאַלגט מיך, נעמט טרינקט לחיים צו אייער צביה־קיילה׳ן, און לאָז זיין אין א גוטער שעה! איהר מיינט, מע ווייסט ניט, אז איהר שדכנ׳ט זיך צו איהר? האָט קיין יסורים ניט, מע ווייסט, א וועלט שלאָפט ניט!... לאָם איך האָבען אזא יאָהר, וואָם פּאר א גלייכער סלווועק דאָם איז! [גיסט זיי או ביידען א גלעזעל ווישניק]. טרינקט לחיים און לאָז זיין מיט גלוק, פון דאנען אין איין אייגענער, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָם דריטע מאָל אריינגעזעצט אין געפענקעניש... און דו, מיין טייערע נשמה, מאשענקע, לעבען זאָלסט דו מיר, דו מיינסט, איך וויים ניט, אז דו האָסט מיך ליעב? לאָם איך, למשל, נישט קומען צו געהן א טאָג, פּליהסט דו דאָך צוואַנציג מאָל אראָפּ אין קיך, זעהען, צי בין איך שוין געקומען, און לאָם איך קומען צו געהן — שעלסט דו מיך פלומרשט מיט טוידטע קללות... נאָר בלאָטע! איציקען נארט מען נישט! איציק וויסט!... נא, זעה, וואָם כ׳האָב דיר געקויפט! [נעמט ארויס און טהוט איהר או א קייטעל אויפ׳ן האלז]. ס׳איז כסף טהור — ריין גאָלד, נארעלע וואָם דו ביזט. פּארנוץ געזונט, ווי מיין רבי האָט געזאָגט מיינעם א חבר, בשעת ער איז געפאַלען אוו האָט זיך צעשפאַלטען א ליפ... [טראָגט איהר אונטער א גלעזעל ווישניק. זי קווייענקעלט זיך, באטראכט די קייט, באווייזט צביה־קיילה׳ן].

צ ב י ה־ק י י ל ה. פּארנוץ געזונט! [אויף איציקען]. א משומד דאָם איז!

ק א פ ע ל [געהט־צו צו מאשען, באטראכט די קייט, קנייטשט מיט די פּלייצעס, געהט צוריק]. זינט איך לעב! זינט איך שטעה אויף מיינע פים!...

א י צ י ק. מפּח חתונה וועלען מיר שמועסען איין אנדערש מאָל. אציגנ דארף מען ברעכען טעלער. [נעמט פונ׳ם פּריפּעטשיק

צוויי טעלער, טהוט זיי א ווארף אין דער ערד אריין]. מזל־טוב אייך, רב קלמן! מזל־טוב אייך, צביה־קיילה! מזל־טוב דיר, מאשענקע! מזל־טוב אייך, רב יצחק אליין! [צו קאפּלען]. רב פלעשעלשוויינקער, גיט אונז אָפּ מזל־טוב! מזל־טוב! [נעמט אלעמען פאר די הענט. רב קלמן שאקעלט זיך. צביה־קיילה רייסט זיך. מאשע קוויינקעלט זיך. קאפּעל קנייטשט מיט די פּלייצעס. מע געהט א ראד. סאשקע מיט'ן הונט — אויך אין קאהן. איציק זינגט, קלמן העלפט איהם צו].

אָב איז א פאָטער,
קדר איז א טאָטער,
מים רופט מען וואסער,
וואסער רופט מען מים,
דארף מען טרינקען לחיים —
לחיים! לחיים! לחיים!

טיירערעדערידעראָם! טיירערעדערידעראָם! טידערידעראָם! לא־דערידערידעראָם! וואכטידעראָם! רב קלמן! שטארקער! הע־כער!... קאָפּעל! סאשקע! פיסלעך!... טיירערעדערידעראָם! טיירערעדערידעראָם! טידערידעראָם! לאדערידערידעראָם! וואכ־טידעראָם!... [עס עפענט זיך די שטובטיר און עס באווייזט זיך אויף דער שוועל קלארא, און באלד נאך איהר אנא].

קלארא. ווער האָט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט דעם עולם טאנצען, טהוט א שפּרונג־אפּ צוריק].

אנא. ווער האָט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט קלאראן, טהוט א שפּרונג־אפּ צוריק. — דער עולם הערט־אויף צו טאנצען. מע בלייבט שטעהן פארגליווערט, יעדער אין איין אנדער פּאזע].

קלארא. נא זעה, וואָס דיין תכשיט שרייבט צו דיר! [טהוט איהר א שמיץ דאס בריוועל אין פּנים אריין].

אנא. נא זעה, וואָס דיין נאקעטער פּראָוויזאָר שרייבט צו דיר! [א שמיץ דאס בריוועל אין פּנים אריין].

א י צ י ק [חאַפּט זיך ביי די זייטען, קאַטשעט זיך פאַר געלעכטער].
פאַרביטען די יוצרות! חא־חא־חא־חא! א קאָמעדיע, ווי איך בין א מענטש! חא־חא־חא־חא!

א ל ע. פאַרביטען די יוצרות! חא־חא־חא!... [עס וואַכסט־אויס די נגידית, דערזעהט די פלעשלעך מיט די גלעזלעך אויפ'ן טיש און דעם עולם, ווי מע איז פרייליך און מע לאַכט, ווענדט זיך צו די טעכטער].

ד י נ ג י ד י ת. וואָס איז דאָ? וואָס טהוט זיך דאָ? [צו די דיענסטען]. א וויסטער, א פינסטערער, א שלים־מזל'דיגער חלום צו מיינע שונאימ'ס קעפּ און צו אייערע הענט און פיס! וואָס איז דאָס? צביה־קיילה, וואָס איז דאָס פאַר שכּורים ביי מיר אין קיך?!... וואָן פון דאַנען! וואָן, שכּורים!!!...

א י צ י ק [צו קלמנ'ען]. איהר הערט, רב קלמן, אין וואָס מען איז אונז חושד?

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוים וואָס ער פּלאַנטעט מיט דער צונג]. שכּורים? חס ושלום! ווי קומט דאָס צו א אידען? ובפרט נאָך דער מעטאָדע פונ'ם שטאַנדפּונקט פון דער קאַפּיטאַליזאַציע אין די פאָרגעשריטענע עלעמענטען פונ'ם קאַפּיטאַל! ווייס איך וואָס! א איד איז ניט קיין גוי... [זינגט, די איבעריגע העלפען איהם מיט].

אוי, אוי, אוי!
שכּור איז א גוי!
שכּור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

[די נגידית, אויסער זיך, לויפט־אראָפּ פון די טרעפּ, חאַפּט פון די ווענט די קליידלעך, וויל אַנהויבען וואַרפען אין דרויסען אַרויס. זי ווערט אונטער־געחאַפּט פאַר די הענט פון ביידע זייטען: פון איין זייט איציק, פון דער אַנדערער זייט קאַפּעל, ווערט אַריינגעחאַפּט אין רעדעל אַריין. אַלע זינגען און טאַנצען. זי רייסט זיך מיט אַלע כחות, נאַר זי מוז נאַכטאַנצען מיט אַלע אין קאַהן. פּונקט אויף דער מיטען דרעהט זיך סאַשקע מיט'ן הינטעל, מאַכט פיסלעך אַקעגען דער מוטער. איציק גיט אונטער אַלעמען היץ, זינגט. אַלע העלפען

איהם, אלע דרעהען זיך, ווי א וויכער. — פון אויבען, פון די טרעפ אראפ, קוקט מיט נרויסע אויגען דער נגיד, א שענער איד מיט א ציליגדערהוט און מיט א שטעקעל, ווייס־אוים, נאר־וואס געקומען פון נאס, זעהט דאס בילד, פאר־שטעהט ניט וואס זאל דאס באדייטען. ער טהוט זיך א לאז אראפ, הויבט אויף דעם שטעקען מיט נרויס אויפרעגונג, שרייט עפּיס, נאר מע הערט ניט וואס. אין איין מינוט ווערט ער ארײנגעחאפט אין רעדעל ארײן, אוז ער מוז טאנצען מיט אלע אינאיינעם. פונ׳ם נעזאנג ארוים הערט זיך איציק׳ס קול].

א י צ י ק [טאנצענדיג]. פרייליך! אידען! לעבעדיג! אויס בעלי־בתים! אויס משרתים! אלע גלייך!... פארביטען די יוצרות!... רב קלמן! שטארקער! לעדערידערריידאם! וואכ־טידעראם!

לאנגזאם פאלט דער פאָרהאנג.

אגענטען

א שפאס אין איין אקט.

נעשריבען אין יאָהר 1905.

פערזאנען:

מנחם־מענדעל יקנהז. א יונגערמאן א קליינשטעדטעלדינער, אנגעטהאן אין א נייעם נארניטער, נאר־וואס פון דער נאדעל, מיט א נייעם קאפעליש, וואס זיצט ניט גוט אויפ'ן קאפ, און מיט א קאלנער, וואס קוועטשט איהם ארויס די אויגען פון שטערן. אויפ'ן שוים האלט ער א גאנץ גרויסען פארטפעל, אויך א נייעם.

מארק מאיסעיעוויטש לאמטערענשיסער. א יונגערמאן א שטשאגא. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

אקים איסאקאוויטש באקפיש. א געפאקטער פארשוין, וואס האלט פון דער אכילה. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

לאזאר קאנסטאנטינאוויטש טערקעלטויב. א פארשוין מיט א גרויסער בארד און מיט א גרויסער משפחה: א ווייב מיט עטליכע קינדער, איינס קלענער פון'ם אנדערען.

פארשיידענע פארשוינען, סטאטיסטען.

די געשיכטע קומט פאר אונטערוועגענס, אין וואגאן דריטער קלאס.

[אין וואנאנ. — אייניגע פּארשוינען זיצען, אייניגע ליגען אויס־נעצויגען, אייניגע שלאפען. — אויף די פּאליצעם פּעקלעך, טשע־מאדאנעם. — פּארענט, איינער אליין אויף א באנק, נאהענט צום פענסטער, זיצט מנחם־מענדעל, באטראכט דעם נייעם נאר־ניטער, רעדט צו זיך אליין].

ערשטע סצענע.

מנחם־מענדעל. אנגעטהאן מיך א ביסעל — ווי א חתן. אויסגעפוצט — ווי א מויד. א חסרון — די הויזען א ביסעל צו שמאלדליך, און דער קאלנער... אוי, דער קאלנער! נאר אויף צו דערוואַרגען ווערען!... איך פּאהר. איך וויים, וואוהין איך פּאהר? „איהר וועט זיין, זאגען זיי, א גוטער אגענט. אייער נאמען אליין, זאגען זיי, איז שוין געגוג! א ווערטעלע אויס־צורעדען — מנחם־מענדעל יקנהז, וואם מע קען איהם, זאגען זיי, ווי א בייזען שילינגער, אומעטום: אין יעהופּעץ, אין בויבעריק, אין מאזעפּעווקע, און וואו ניט? פּאהרט, זאגען זיי, צווישען טייערע אידעלעך און זייט מצליח! שטראפירט, זאגען זיי, מענטשען פונ׳ם טוידט״... שטראפירען מענטשען פונ׳ם טוידט? ווי אזוי נעמט מען דאם און מע שטראפירט־אפ יענעם פונ׳ם טוידט? זאל איך אזוי וויסען א בייזע וועטשערע. חאטש זיי האבען מיך געלעהרענט צוויי טאג כסדר הלכות־אגענט, און „אוואנס״ האט מען מיר אויך געגעבען, און דאם איז דאך דער עיקר, מחמת אלע אגענטען נעמען אוואנסען. ס׳זאל ניט זיין קיין אוואנסען, וואלטען ניט געווען, זאגען זיי, קיין אגענטען... חוץ לזה, האבען זיי מיר אנגעפאקט א פולען פּארטפעל מיט קאנסטי־

טויזעם, מיין איך אינסטרוקציעס, ווי אזוי איין אגענט איז זיך נוהג בשעת שטראפירען יענעם פונ׳ם טוידט. מע באדארף זיך נעמען אקארשט צו די קאנסטיטוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס... [עפענט־אויף דעם פארטפעל אוז באקומט־ארויס א בריוועל]. א! מע זאל דערמאנען משיח׳ן — שיינה־שיינדעל׳ס א בריוועל! ווי זאגט די שוויעגער מיינע: „אז מע זוכט א שער, געפינט מען א בעזים"... מע דארף פון דעסטוועגען לייענען נאך א מאל, וואס שרייבט עפים מיין פלונית׳טע, זאל מאריך ימים זיין? במילא סקוטשנע אין וואגאן, ניטא וואס צו טהון. [לייענט דאס בריוועל]. „לכבוד בעלי היקר הנגיד החכם..." בקיצור... „מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאט צו דאנק אין בעסטען געזונט, געב גאט דאס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער..." [רייסט איבער]. דאנקען השם יתברך, וואס חאטש געזונט. [לייענט ווייטער]. „צווייטענס, שרייב איך דיר, זאלסט אזוי כח האבען, משומד איינער..." [רייסט איבער]. שוין! זי הויבט שוין אן מיט איהרע ברכות!... [לייענט ווייטער]. „... זאלסט אזוי כח האבען, משומד איינער, צו חאליען דארטען אין דער קרענק, אין דעם וויסטען פינסטערען יעהופעץ, ברענען זאל עם מיט דיר אינאיינעם אויף איין פייער, ווי איך האב אפילו כח צו פלאנטען מיט די פיס, אז בסך־הכל האט מיר דער שענער דאקטער געהייסען ליגען — ליגען זאל ער אויפ׳ן בית־עולם מיט דיר אין שכנות, ווי די מאמע זאגט..." [רייסט איבער]. אהא! די מאמע זאגט!... [לייענט ווייטער]. „... ווי די מאמע זאגט, ס׳זאל אייך זיין היימליכער אין די לאנגע ווינטער־נעכט... נא דיר גאר אזא שלאק — א נייע פרנסה האט איהם גאט צוגעשיקט, דעם ברויטגעבער מיינעם! ער וועט שטראפירען מענטשען צום טוידט! וואס הייסט דאס, מענדעל, דו וועסט שטראפירען מענטשען צום טוידט? פאר וואס?..." [רייסט איבער]. זי הויבט ניט אן צו פארשטעהן, וואס מע שרייבט איהר! [לייענט ווייטער]. „ביזט דאך קלאר משוגע — משוגע מעגסט דו ווערען פאר אלע אידען און פאר אלע גויים,

להבדיל, ווי די מאַמע זאָגט..." [רייסט איבער]. זי איז שוין וויעדער דאָ מיט דער מאַמע! [לייענט ווייטער]. „...ווי די מאַמע זאָגט: אַ פערדעל, אַז מע לאָזט דעם אָפּ די לייצעס, פאַררייסט דאָס אויך דעם וויידעל. קאַרג, הייסט עס, וואָס דו האָסט איבערגעדיענט אַלע עבודה־זרות, געווען שוין וואָס אין דער קאָרט: אַ הענדלער — אַ טענדלער, אַ מעקלער — אַ שמעקלער, אַ געהער — אַ דרעהער, אַ שדכן — אַ בדחן, וואָס די גאַנצע וועלט האָט מיט דיר צו טהון, — באַדאַרפסט דו נאָך אויספּרובען האַנדלען מיט טוידטע לעבעדיגע מתים, ווי זאָגט די מאַמע זאָל לעבען: וואַרט־וואַרט, ער וועט זיך דיר שוין באַלד פאַרשטעלען פאַר אַיין אַם אויך ערגיץ אין פּוילען!... וואָלט ניט גלייכער געווען טויזענט מאָל, זאָלסט, למשל, זיין אַצינד אויף דער מלחמה מיט יאַמפּאָני..." [רייסט איבער]. יאָ, ס'פאַר־שטעהט זיך! אָט פליה איך!... [לייענט ווייטער]. „...און קומען צו פאָהרען אַהיים אין אַזאַ שטאַנד, חלילה, ווי אונזער משה־וועלוועל־לוי־אַברהמ'ס איז געקומען, פינסטער איז מיר, אָהן הענט און אָהן פיס און אָהן לייב און אָהן לעבען, ווי די מאַמע זאָגט: די קויל ווייסט דען וועמען זי שיסט?... געדענק זשע, מענדעל, איצטיגס מאָל זאָג איך דיר מיט גוטען: ס'זאָל אויף דיר קומען אַ מהומה, אַ שרפה, אַ מגפה..." [עס קומט־אַריין אין וואַגאָן לאַמטערענשיסער מיט אַ גרויסען טשעמאָדאַן, זוכט אַיין אַרט אויף צו זעצען זיך].

צווייטע סצענע.

לאַמטערענשיסער [רוסיש]. מאָזשנאָ ק'וואַם? *

מנחם־מענדעל [באַהאַלט דאָס בריוועל אין פּאַרטפעל. אויך רוסיש]. אָך! דליאַ טשעוואָ ניעט? ** [צו זיך]. אַ פיינער פּאַרשוין מיט אַ שענעם טשעמאָדאַן... אפשר וועט ער זיך לאָזען שטראַ־פירען פונ'ם טוידט?

---

* מעג מען צו אַייך? — ** פאַר וואָס ניט?

לאמטערענשיסער [באשטאט דעם טשעמאדאן, זעצט זיך אוועק נעבען מנחם־מענדלען. נעמט־ארויס א פאפיראס, רעדט רוסיש]. ניעט לי או וואס אגניא? * [צו זיך]. נאדא זאנדיראוואט פאטשוואו — א טאפ אין וואגען...

מנחם־מענדעל. אך! דליא טשעוואָ ניעט? [גיט איהם א שוועבעלע. רעדט צו זיך]. גאנץ גוט, וואס ער הויבט־אן אויף צופריהער.

לאמטערענשיסער [טראגט איהם אונטער א פאפיראס]. ניע אוגאדנא לי? ** [צו זיך]. א פאדחאדיאשטשי *** סוביעקט... א פראווינציאל מיט א נייעם גארניטער... אפשר וועט מען קאָנען מיט איהם מאכען א געשעפט? חאָטש א קליין סטראחאָווקעלע אויף אויסשלאָגען די הוצאות...

מנחם־מענדעל [נעמט]. אך! דליא טשעוואָ ניעט? [פאררויכערט, רעדט צו זיך]. זעהט־אויס, א גאנץ לייטישער מענטש. ער וועט זיך, אם ירצה השם, געוויס פארשטראפירען פונ'ם טוידט.

לאמטערענשיסער [צו זיך]. מיט אזא חניאק קאן מען רעדען אויף אידיש. [הויבט אן רעדען אידיש]. א חיות צו פאהרען אין באהן... נישט דאָס, וואָס אמאָל! אז מען איז געפאָהרען מיט דער פוהר, פלעגט מען זיך, ווי פאָנימאיעטיע,**** שלעפען און שלעפען און שלעפען.

מנחם־מענדעל [זאגט איהם נאך]. שלעפען און שלעפען און שלעפען.

לאמטערענשיסער. מען איז געווען אין גלות ביי'ם בעל־עגלה, כחומר ביד היוצר.

מנחם־מענדעל. כחומר ביד היוצר.

לאמטערענשיסער. ער פלעגט אָנפאקען א בויד מיט פארשוינען פון כל מאמינים שהוא.

---

* האט איהר אפשר פייער? — ** צי ווילט איהר ניט? — *** א פא־סענדער. — **** איהר פארשטעהט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פון פֿל מאמינים שהוא.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אידען, און ווייבער, און א זעקע מעהל, און א חזן, און א ציעג, און א גלח...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. און א ציעג, און א גלח...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז מען איז געקומען בארג־ארויף, האָט ער געהייסען די פֿארשוינען, זיי זאָלען זיך מטריח זיין ארָאפֿגעהן, מע בעט אייך מחילה.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מע בעט אייך מחילה.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און היינט בין איך מיר א פֿריץ. זיץ מיר, ווי פֿאָנימאיעטיע, אין וואגאָן און רויכער מיר א פֿאפֿירָאס, אי ניקאָקיך!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אי ניקאָקיך!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איין מעלה האָט נאָר געהאָט דאָס אמאָליגע פֿאהרען — מען איז געווען זיכער מיט'ן לעבען. מע האָט נישט מורא געהאָט, טאָמער חלילה איין אומגליק, א קאטאסטרָאפֿע, דאָס הייסט, טאָמער קעהרט מען זיך איבער, ווי פֿאָנימאיעטיע, און מע פֿליהט, ווי די האָלעשקעס, מיט'ן קאָפּ ארָאפּ.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. ווי די האָלעשקעס, מיט'ן קאָפּ ארָאפּ.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. גוט, אז מען איז באַוואָהרענט חאָטש מיט עטליכע טויזענט קערבלעך אויף נאָכ'ן טוידט, דאָס ווייב מיט די קינדער זאָלען חלילה ניט דארפען, ווי פֿאָנימאיעטיע, געהן איבער די הייזער.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. איבער די הייזער... [צו זיך]. ער געהט גלייך, ווי א גוט פערד...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער געהט דאָך מיר נאָר, ווי א לאָשעקע! [הויך]. וואָרום כל זמן, פֿארשטעהט איהר מיך, דאָס רעדעל דרעהט זיך, דרעהט זיך עס.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דרעהט זיך עס.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז עס הערט זיך אויף צו דרעהען, איז — סטאָפּ מאשינע!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. סטאָפּ מאשינא!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער לאָזט זיך פיהרען. מע דארף נעהן מיט איהם גלייך צו דער שטאָל. [הויך]. דער חסרון, וואָס ניט יעדער קאָן זיך באַוואָהרענען מיט נעלט. היינטיגע הוצאות, ווי פּאָנימאיעטיע, מיט היינטיגע־ע־ע־ע...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מיט היינטיגע־ע־ע־ע...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איז חאָטש, פּאָקראיניע מיערע, א סטראחאָווקע!ע.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פּאָקראָנעמיר, א סטראחאָווקע!ע... [צו זיך]. ס'איז דאָך טאקי עפּיס נאָר מן השמים, כ!עבען!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איך האָב מיך גראָד דערמאָנט אַצינד, וואָס ביי אונז האָט זיך נעטראָפּען א מעשה. איינער א נעמיינער בע!־הבית, וואָס האָט אויף זיין ל!עבען ניט פּארמאָגט קיין טויזענט קערב!ער, ווי פּאָנימאיעטיע, ניט אָנגעקוקט קיין גאַנצען התּדערטער אין די אויגען, האָט ער אָבער שכל נעהאָט באַצייטענס זיך פּארסטראחירען אין עט!יכע טויזענט קארבען. איצט איז ער נעשטאָרבען, פּאָהרענדיג, ניט פּאר אייך נעדאַכט, אין באַהן, האָט מען זיין ווייב אויסגעצאָה!ט ביי אונז ניט לאַנג פּינף טויזענט קארבען מעות מזומנים, אחת ואחת!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מעות מזומנים, אחת ואחת! פונקט דאָס אייגענע, וואָס ביי אונז. ביי אונז האָט זיך אויך נעטראָפּען אזא מעשה — ניט מיט פּינף, נאָר מיט צעהן טויזענט קערב!ער. נאָט זא!ל מיר אזוי הע!פען בכל אשר אפנה!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויסער זיך]. צעהן טויזענט קארבען?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. צעהן טויזענט קארבען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. וואָס האָבען זיי נעטהאָן מיט אזא סומע נע!לט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. וואָס זא!לן זיי טהון? זיי האָבען נעעפענט א קראָם, א שארפע קראָם!

לאמטערענשיסער. אזוי? נו? און זיי לייזען עפּיס געלט?

מנחם־מענדעל. נאָך אַ מין לייזען! מאסף ממון!

לאמטערענשיסער [צו זיך]. איצט איז דער בעסטער מאָמענט. מע דאַרף איהם נעמען אויפ'ן צימבעל. [הויך]. ניט שייך צו זאָגען, מקנא זיין אַ געשטאָרבענעם; נאָר אַז מע דערמאַנט זיך אָן די לעבעדיגע, ווי פּאָנימאַיעטיע... יעדער האָט אַ ווייב און קינדער... [זיפצט]. איטליכער באַדאַרף עס טהון...

מנחם־מענדעל [זיפצט]. הערסט דו, אָט דאָס שמועסט מען דאָך! [צו זיך]. אָט איצט איז די בעסטע צייט איהם נעמען אין חדר אַריין.

לאמטערענשיסער [זיפצט]. אַז וואויל איז דעם, וואָס טהוט עס אָפּ באַצייטענס.

מנחם־מענדעל [זיפצט]. ווער ס'האָט שכל, דער פאַרחאַפּט פריהער, דער... און עס קאָסט גאָר ניט אַזוי טייער. וואָס קאָסט עס דען?

לאמטערענשיסער [אויפגעלעבט]. עס ווענדט זיך אין די יאָהרען. איך מיין, אַז מע קאָן דאָס אָפּמאַכען דאָ טאַקי?

מנחם־מענדעל [אויפגעלעבט]. פאַר וואָס ניט?

לאמטערענשיסער. אַ דאָקטער קאָן מען קריגען נאָכדעם, צושטעלען אַ סווידיעטיעלסטווע, ווי פּאָנימאַיעטיע...

מנחם־מענדעל. דאָס איז די לעצטע דאַנה דאָס. דער עיקר איז די סומע.

לאמטערענשיסער [חאַפּט זיך צום פּאַרטפעל]. ניט די סומע איז דער עיקר, דער עיקר איז די יאָהרען.

מנחם־מענדעל [חאַפּט זיך צום פּאַרטפעל]. געוויינטליך, די יאָהרען. למשל, וויפיעל זענט איהר אַלט?

לאמטערענשיסער. איך? וואָס געהער זיך אָן, וויפיעל איך בין אַלט?

מנחם־מענדעל. וואָס הייסט, וואָס געהער זיך אָן? איהר זאָגט דאָך, אז דער עיקר איז די יאָהרען, זאָגט איהר דאָך!

לאמטערנשיסער. וואָס הייסט? איהר ווילט דען מיך פארסטראָהירען?

מנחם־מענדעל. וואָס דען? איהר ווילט מיך פארשטראָפירען?

לאמטערנשיסער. איהר זענט דען אויך איין אָנענט?

מנחם־מענדעל. נאָך א מין אָנענט! א סוף־אָנענט!

לאמטערנשיסער [שטעהט־אויף, ניט איהם די האַנט אוו שטעלט זיך פאר נאַנץ העפליך, נאר מיט גדלות]. מאַרק מאַיסעיעוויטש לאמטערנשיסער, אקרוזשנאי אָנענט־אקוויזיטאָר פון „עקוויטעבל".

מנחם־מענדעל [שטעהט־אויף אוו שטעלט זיך פאר נאַנץ ערנסט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סוף־אָנענט פון „יאקיר". [עס קומט אריין אין וואָגאָן באקפיש מיט צוויי טשעמאָדאַנעס אוו זוכט איין אָרט אויף צו זעצען זיך].

דריטע סצענע.

באקפיש. מאָזשנא?

לאמטערנשיסער. פאָזשאַלויסטא*.

מנחם־מענדעל. פיזשאַלעטי!

באקפיש [זעצט זיך אקעגען, צעלעגט זיך מיט די טשעמאָדאַנעס. איין טשעמאָדאַן בינדט ער אויף אוו נעמט־ארויס פון דארטען פלעשלעך מיט קעסטלעך מיט אלערלייי פארבייסעס, שטעלט־אוועק דעם צווייטען טשעמאָדאַן פאפערוק, ווי א טישעל, אוו נעמט זיך צום אנבייסען]. אונטערוועגענס, הערט איהר, איז גוט, אז מע פיהרט מיט זיך אלסדינג, וואָרום ניט אויף יעדער סטאַנציע קריגט מען וואָס מע דארף, אוו נישט אלס־דינג, וואָס מע גיט מיר, דאָס עס איך. איך האָב מורא פאר מיין

* ביטע.

מאָנען. דאָס הייסט, ס'איז חלילה ביי מיר ניט קיין קראַנקער מאָנען, הלואי ווייטער, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל איהם ניט קאָלי מאַכען. דער מאָנען, הערט איהר, דאָס איז א קעסעל. הערט אויף חלילה דער קעסעל צו קאָכען, איז די גאַנצע מאַשינע אין דער ערד. [עפענט־אויף א פּלעשעל אוו גיסט זיך אַז א כוסה]. לחיים, אידען, לאָמיר זיין געזונט. [גיסט אַז נאָך א כוסה אוו טראָגט־אונטער מנחם־מענדלען]. פּאַרזוכט, זייט מוחל, דאָס דאָזיגע ביסעל. ס'איז מיינע איין אייגענע נאַסטאָיקע אויף מאַראַנצענשאָלעכץ.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. עפּיס זעהר א ליעבהאַרציגער פּאַרשוין. אפשר וואָלט מען איהם נעקאָנט פּאַרשטראָפירען פּונ'ם טוידט? [הויך]. א דאַנק! גיט בעסער זיי. [ווייזט אַז אויף לאַסטעראַנשיסערען].

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו מנחם־מענדלען]. טרינקט, טרינקט. [צו זיך]. א פּריינדליכער סוביעקט. מע קאָן איהם פּאַרסטראָהירען, אויסשלאָגען הוצאות...

ב א ק פ י ש [טרינקט נאָך א גלעזעל אוו טראָגט־אונטער לאַסטעראַנשיסערען]. פּאַרזוכט, איך בעט אייך, א ביסעל משקה אוו פּאַרבייסט מיט די דאָזיגע סאַרדעלען. אויסגעצייכענטע סאַרדעלען. הא? וואָס זאָגט איהר? נוטע סאַרדעלען? פּרישע? איך לאָז מיך ניט אין וועג אַריין אָהן סאַרדעלען. א קשיא אויף א מעשה, וואָס עס טרעפט זיך אין וועג. אין וועג דאַרף מען זיין געהיט מיט'ן עסען, וואָרום דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. [בינדט־אויף א פּעקעל דאָרע קישקע, עסט אַליין אוו גיט זיי]. האָט איהר שוין פּאַרזוכט מיינע סאַרדעלען, מענט איהר שוין פּאַרזוכען מיין דאָרע קישקע אודאי. האָט קיין מורא ניט, ס'איז אי פּרישׂ, אי פּשר. איך, אז איך קויף קישקע, קויף איך ניט אבי וואָסער קישקע. דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. וואָרום אז מע דערמאָנט זיך אינ'ם טוידט, איז מען ניט זיכער מיט'ן לעבען, ובפרט אז מע האָט אין דער היים א ווייב מיט צוויי קינדערלעך, צוויי אויגען אין קאָפּ.

לאמטערנשיסער [עסט]. נישט מעהר, ווי צוויי?
מנחם־מענדעל. צוויי סך־הכל?
באקפיש [קייעט]. קארג? אוו טאמער חלילה מאכט מען א שטארב?
לאמטערנשיסער [עסט]. מיט אייער קאמפלעקציע?
מנחם־מענדעל [עסט]. קיין עין־הרע, מיט אייער אויסזעהן?
באקפיש [קייעט]. קוקט נישט, וואם איך בין אזוי... איך זאל מיך ניט אונטערהאלטען מיט'ן עסען, וואלט איך שוין — ע־הע־הע! [בינדט־אויף נאך א פאקעט]. אנו, פארזוכט נאר, זייט מוחל, פון אט דעם גערויכערטען פלייש! ס'איז קאלט, נאר ס'איז פרישׁ. איך, אז איך קויף פלייש, קויף איך ניט אבי וואסער א פלייש. פאר וואם נעמט איהר ניט קיין זויערע אוגערקע? ס'איז אתרוגים, ניט קיין אוגערקעס. מיין ווייב זאל נעזונט זיין, איידער איך פאהר־ארוים פון דער היים, אז זי הויבט מיר אן צו פאקען, פאקט זי, און פאקט, און פאקט, און פאקט... נעמט, איך בעט אייך, צו גלעזלעך ווישניק. ס'איז אייגענער ווישניק, מיין ווייב'ס מלאכה.
לאמטערנשיסער [טרינקט]. א גלעטריי ווייב ביי אייך.
מנחם־מענדעל [טרינקט]. ביי אייך א ווייב א גלעטרייע.
באקפיש. א זעלטענהייט. איינע אין א גובערניע! וואם ווייסט איהר?
לאמטערנשיסער. ניט קיין ווייב איז דאס, ווי פאנימאיעטיע, נאר עפּים איין אוצר!
מנחם־מענדעל. איין אוצר, ניט קיין ווייב!
באקפיש. וואם ווייסט איהר? וואם ווייסט איהר?
לאמטערנשיסער [צו זיך]. אנגעטראטען אויפ'ן רעכטען ארט... מיר דאכט, עס וועט נעהן א גאנג... [הויך]. אזא ווייב דארף מען שעצען.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער געהט מיט איהם אויף א דרך... [הויך]. אזא ווייב דארף מען האלטען בכבוד, אזא ווייב!

ב א ק פ י ש [שייגט א מאראנץ]. וואס ווייסט איהר? וואס ווייסט איהר? נעמט, איך בעט אייך, א מאראנץ. ס'איז גוטע מאראנצען. אז איך נעה קויפען מאראנצען, קויף איך ניט קיין אבי וואסערע מאראנצען. דאס האט אויך זי איינגעפאקט מיר, מיין ווייב מיין איך...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [שייגט א מאראנץ]. אזא ווייב, ווי אייערע, טאר מען ניט לאזען אזוי, אהן א שום באוואהרעניש, חלילה, אויפ'ן ערנסטען פאל, טאמער איין אומגליק, חס ושלום. ווי פאנימאיעטיע? איך נעה מיט דעם נאנג, אז וואבשטשע א ווייב בארארף מען באוואהרענען, און ווער שמועסט נאך מיט קינדער, און ווער שמועסט נאך אזעלכע מענטשען ווי מיר, פאנימאיעטיע, וועג־מענטשען...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער מאכט דאס נאר ניט שלעכט, כלעבען! [הויך]. מיר זענען דאך עפים וועג־מענטשען, זענען מיר!

ב א ק פ י ש. איך נעה אויך מיט דעם נאנג, אז א ווייב מוז מען באוואהרענען, פארזיכערען חאטש מיט א קאפיטל פון אזעלכע צעהנטויזענט קערבלעך. דערויף איז פארהאן נאר איין מיטל.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. אפסטראחירען זיך?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. שטראפירען זיך פונ'ם טוידט?

ב א ק פ י ש. פון וואנען האט איהר געטראפען, וואס איך מיין? איהר האט ביי מיר ארויסגעריסען די ווערטער פונ'ם מויל!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. דער שכל איז מחייב. ווארום מיט וואס דען קאנען אזעלכע מענטשען ווי מיר, פאנימאיעטיע, באוואהרענען אונזערע ווייבער?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. א פראסטער שכל!

באקפיש. איהר זענט זעהר גערעכט. אז מע קאן צאהלען ביסלעכווייז, און קיין סך קאסט דאס ניט... וואר פון אייך ביידען וואלט וועלען מאכען דאס עסק?

לאמטערענשיסער [חאפט זיך צום פארטפענסטער]. איך, געווייגטליך. [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען ארא].

מנחם־מענדל [חאפט זיך צום פארטפענסטער]. געווייגטליך, איך.

באקפיש. וועלט איהר, הייסט דאס, ביידע? מהכתיתי, נאר גלייכער. [בוינט זיך אן נאכ'ן פארטפענסטער]. אינ'ם דאקטער, מיין איך, וועט קיין מניעה ניט זיין.

לאמטערענשיסער. פונ'ם דאקטער קאן מען נאכ־דעם צושטעלען א סווידיעטיעלסטווע. דער עיקר איז די יאהרען.

מנחם־מענדל. א פאפיער פונ'ם דאקטער קאן מען נאכדעם צושטעלען. וויפיעל זענט איהר אלט — אט דאס איז דער עיקר.

באקפיש. איך?

לאמטערענשיסער. וואר דען?

מנחם־מענדל. וואר זשע דען, איך?

באקפיש. וואס הייסט? איהר האט דאך נעוואלט, אז איך זאל אייך אפ...

לאמטערענשיסער. איהר זאלט אונז? מיר האבען געמיינט אייך!

מנחם־מענדל. דאס האבען מיר אייך געמיינט!

באקפיש. איהר? מיך? איהר זענט דען אנ...?

לאמטערענשיסער. פארשטעהט זיך, אגענטען! נו, און איהר?

מנחם־מענדל. אגענטען, געווייגטליך! און איהר וואר זייט?

באקפיש [שטעהט־אויף, טרייסעלט זיך אַפּ פונ'ם עסען, גיט זיי די האנט]. איך האָב די עהרע מיך פאָרצושטעלען: אַקים איסאַ־קאָוויטש באַקפיש, אינספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק".

לאמטערענשיסער. אַזוי? אָחינו אַתּה! מאַרק מאָיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אַגענט־אַקוויזיטאָר פון „עקווי־טעבל". [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אַראַפּ].

מנחם־מענדעל. זענט איהר, הייסט דאָס, פון אונזערע מענטשען טאַקי?! [עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סופּ־אַגענט פון „יאַקיר"... [עס קומט אַריין אין וואַגאָן טערקעלטויב מיט זיין געזינדעל, מיט אַ סך טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך, קוישלעך מיט פעטשיילעס. זוכט איין אָרט פאַר זיך און פאַר דער משפּחה].

פיערטע סצענע.

טערקעלטויב. מאָזשנאָ ק'וואַם?

באקפיש. איזוואָלטיע*.

לאמטערענשיסער. ס'אודאָוואָלסטוויעם**.

מנחם־מענדעל. ספּרעדאָוואָלסטוויעם. [דער נייער פּאַרשוין מיט דער משפּחה הויבט־אָן זיך אויסזעצען מיט ווייב און קינדער און אויסלעגען זיך מיט די פּעקלעך. עס ווערט אַ טומעל, אַ האַרמידער. דער שרייט: „מיטאָג! מאַמע, מיטאָג!" דער וויל אַ טרונק. די מוטער קנאַקט ניסלעך, לעגט די יאַדערען דעם קליינעם קינד אין מויל אַריין, און גאָר אַ קליין קינד האַלט זי אויפ'ן שויס ביי דער ברוסט. די עלטערע שפּאַרען זיך צום פענסטער, שטופּען־אַפּ איינס דאָס אַנדערע מיט די עלענבויגען. דער פאָטער איז זיי מכבד — וועמען אַ פּאַטש, וועמען אַ שטורך און וועמען אַ פּאַטילעטשניק].

באקפיש [צו זיך]. אַזאַ בעל־משפּחה וואָלט שוין געוויס געמעגט זיין געסטראַחירט. [הויך]. נישט גוט מיט קינדער אין וועג?

---

* ביטע. — ** מיט פאַרגעניגען.

לאמטערנשיסער [מ זיף]. א פּאַרחאַריאַשטשי סוביעקט אויף צו סטראַחירען זיך מיט די קינדער!... [הויף]. אונ־ טערוועגענס מיט קינדער איז, אפּנים, שוועד?

מנחם־מענדעל [צו זיך]. אפּשר וואָלט זיך דער דאָזי־ גער פּאַרשוין פּאַרשטראַפירען פּונ׳ם טוידט אפּשר?... [הויף]. שוועד, אפּנים, מיט קינדער אונטערוועגענס?

טערקעלטויב. שוועד ווי דער טוידט!

באקפיש. זיי זענען ביי אייך ציטערינ, ווייזט אוים?

לאמטערנשיסער. איהר באַלעוועט זיי?

מנחם־מענדעל. געבאַלעוועטע ביי אייך?

טערקעלטויב [דערפֿאַנגט א שטוים דעם עלטערען, ער זאל אפּטרעטען פּונ׳ם פּענסטער]. ניט אזוי ציטערינ, ווי טייער.

באקפיש. פּיינע קינדער ביי אייך.

לאמטערנשיסער. קיין עין־הרע, גערַאָטענע, פּאַנימאיעטיע.

מנחם־מענדעל. גערַאָטענע, קיין עין־הרע.

טערקעלטויב. נישקשה. לערנען זאהר גוט. גוט דערצויגען. דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. [רופט־צו דעם עלטערען]. אברַאשא, קום נאָר אהער! געב דעם דיאדי די האַנט. נו, אברַאשא! [אברַאשא ווייל ניט געהן און באקומט א פּאַטש פּונ׳ם פּאַטער]. זעהט איהר אט־א־דעם פּעמפּיק? [ער ווייזט אויפֿ׳ן צווייטען]. איז דאָס א קאַפּ! א גאון, זאָג איך אייך! נאָר א שייגעץ! אוי, א שייגעץ! מיט איהם אוים׳טענה׳ן זיך, וועט ער אייך מאַכען מיט דער בלאַטע... אט א יענס פּאַרמורזשעט אינגעל זעהט איהר? — איין חכם! הערט די מאַמע מיט׳ן קאַטער. נאָר פּאַר מיר האָט מען א ביסעל דרך־ארץ. דאָס הייסט, מע וואָלט מיך אויך ניט געהערט, האָב איך א קאַנטשיק און שמיים, אוי, שמיים איך!... קינדער, הערט איהר, באַדאַרף מען לעהרנען, דערציהען הייסט עס. דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. זעהט איהר אט־א־דאָס קלייניע וועווריקעל, וואָס די מוטער האַדעוועט איהם מיט נישלעך? א פּיסק! נאָר

נישט אלט קיין פיער יאָהר, און רעדט איטלעכס וואָרט, איטלעכס וואָרט, ווי איין אלטער. דאָווידקע! קום נאָר אהער, דאָווידקע! [דאס קליינע וועווריקעל, וואס מע רופט דאס דאָווידקע, ווייל ניט ארײַס פון דער מוטער'ס הענט, דרעהט־אויס דעם קאָפּ צום פענסטער]. זאָג מיר, דאָווידקע, ווי אזוי רופט מען דיך? [דאָווידקע ענטפערט: „טיע־טיע־טיע"]. וויפיעל ביזט דו אלט, דאָווידקע? [דאָווידקע ענטפערט: „טיע־טיע־טיע"]. דאָווידקע! זאָג דער מאַמע, זי זאל דיר געבן פאָווידלע. [דאָווידקע דרעהט־אויס דעם קאָפּ צו דער מוטער: „טיע־טיע־טיע!"...]. וואָס זאָגט איהר דערויף? איטלעכס וואָרט, איטלעכס וואָרט, ווי איין אלטער!

ב א ק פ י ש [קוועלט]. צו אזעלכע קינדער באַדאַרף מען א סך האָבן.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. מע דאַרף זיך צו זיי, פֿאַנימאַיעטיע, גוט אונטערגאַרטלען.

מ נ חם־מ ע נ ד ע ל. גוט אונטערגאַרטלען דאַרף מען זיך.

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. א חידוש א ביסעל! איהר זעהט גרויע האָר? [באַווייזט אויף דער באַרד]. נישטאָ נאָך קיין פופציקער יאָהר נאָך דער חתונה.

ב א ק פ י ש [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. אי־אי־אי!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. קיין עין־הרע, אזא חברה!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אזא חברה, קיין עין־הרע!

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. אויסהאלטען, קליידען, שוכען, לעהרנען, געבען דערציהונג! דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. דאָס הייסט, איך קלאָג מיך נישט חלילה. דאנקען גאָט, איך האָב זעהר א פיינע שטעלע, ארבייט מיר אוים מיינע עטליכע טויזענט קערבלעך מיט אט די צעהן פינגער. [באַווייזט זיי די פינגער]. נאָר אז איך טהו א קוק אויף מיין נעזינדעל, קיין עין־הרע, און עס קומט מיר אויף דער מחשבה, טאָמער חלילה, לאָז גאָט היטען, די שעה זאל גאָר ניט זיין... איהר פֿארשטעהט? פֿל זמן דער קאָפּ דיענט, און די הענט ארבייטען... איהר פֿארשטעהט?

בּאַקפּיש. אָ! מיר פּאַרשטעהען דאָס זעהר גוט. מיר זענען אויך סעמעינע מענטשען. מיר פּיהלען דעם טעם, וואָס הייסט צער גידול בנים.

לאַמטערנשיסער. קינדער פּאַרזאָרגען איז, פּאָנימאיעטיע, איינע פון די גרעסטע זאכען!

מנחם־מענדעל. אַ גרויסע זאַך צו פּאַרזאָרגען קינדער, פּאַרזאָרגען!

טערקעלטויב. איך טענה דאָס פּסדר מיט מיין ווייב, און מיט איטליכען באזונדער, וואו איך קום, טענה איך דאָס אייגענע: וואָס וואָלטען געטהאָן אזעלכע מענטשען, ווי מיר, מיטעלמעסיגע, ס'זאָל ניט זיין קיין מיטעל אויף צו...

באַקפּיש [האַפּט־אויס די ווערטער]. סטראָחירען זיך?

לאַמטערנשיסער. פּארסטראָחירען זיך נאָסלוטשאי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראָפּירען זיך פּונ'ם טוידט?

טערקעלטויב [אויפּגעלעבט]. איך זעה אין אייך, אז איהר פּארשטעהט דאָס אלע זעהר גוט, און אז איהר זענט אלע גרייט אָפּמאכען דאָס עסק? קאָן איך אייך זאָגען דערויף נאָר א יישר־כּח — איהר טהוט א גוטע זאַך.

באַקפּיש [שטאַרק אויפּגעלעבט]. מיר טהוען דאָס, וואָס אונזער חוב הייסט אונז טהון.

לאַמטערנשיסער. דאָס, וואָס דער סאָוועסט דיק־טירט אונז, פּאָנימאיעטיע.

מנחם־מענדעל. מיר טהוען דאָס על־פּי יושר, טהוען מיר דאָס.

טערקעלטויב. זאָל אייך נאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך, איהר זאָלט מאריך ימים ושנים זיין, נאָט זאָל אייך מחיה זיין, ווי איהר האָט מיך מחיה געווען מיט מיין ווייב און קינדער; זיי קוקען נעבּאַך ארויס דערויף, איך בין דאָך זייער איינציגער

שפּייזער. [שלעפּט אויס א פּאַרטפּעל]. וויפּיעל רעכענט איהר צו מאכען? למשל, אויף וואָס פּאַר א סומע, הייסט עס?

באקפיש [נעמט זיך צום פּאַרטפּעל]. ווי קאָנען מיר וויסען, וואָס פּאַר א סומע?

לאמטערנשיסער [נעמט זיך צום פּאַרטפּעל]. מיר קאָנען אייך, פּאָנימאיעטיע, זאָגען א דעה?

מנחם־מענדעל. שייך, מיר זאָלען אייך זאָגען דעות, מיר?

טערקעלטויב [דערשטוינט]. וואָס הייסט, איהר מיר? איך וויל דאָך אייך...

באקפיש [אויסער זיך]. איהר ווילט אונז מאכען דאָס שפּיעל?

לאמטערנשיסער. איהר ווילט אונז סטראָחירען נאסלוטשאי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראָפירען פּונ׳ם טוידט ווילט איהר? אונז?

טערקעלטויב. וואָס דען? איהר — מיך? איהר זענט דען אויך אגענטען?

באקפיש. חא־חא־חא! פּארשטעהט זיך, אגענטען. נו, און איהר?

לאמטערנשיסער. אגענטען, ווי פּאָנימאיעטיע. און וואר זענט איהר?

מנחם־מענדעל. נאָך א מין אגענטען! נו, און איהר?

טערקעלטויב [עלענאנט]. לאזאר קאָנסטאנטינאוויטש טערקעלטויב, נענעראל־אינספּעקטאָר און אגענט־אַרגאניזאטאָר פון „אורבען".

באקפיש [עלענאנט]. אקים איסאקאוויטש באקפיש, אינספּעקטאָר־אַרגאניזאטאָר פון „ניויאָרק".

לאמטערנשיסער [עלענאנט]. מארק מאיסעיעוויטש לאמטערנשיסער, אקרושנאי אנענט־אקוויזיטאר, ווי פאנימאיעטיע, פון „עקוויטעב[“. [קוקט אויף מנחם־מענדלען מיט גדלות].

מנחם־מענדל [עלענאנט]. און איך בין מנחם־מענדל יקנהז, בין איך, סוף־אנענט פון „יאקיר“. [אלע פיער נעבען זיך די הענט, בייטען זיך מיט די קארטלעך. נאר איין מנחם־מענדל טאפט זיך אין אלע קעשענעס]. או־וואי! ניטא נאר בייַ מיר קיין קארטלער, ניטא!...

טערקעלטויב [זיפצט]. א שווערע פרנסה. הא?

באקפיש [זיפצט]. אוי, כקריעת ים־סוף! מע פאהרט, מע שמעקט, מע מיינט — טאמער?...

לאמטערנשיסער [קוקט מיט נדלות אויף מנחם־מענדלען]. ווי פאנימאיעטיע? עס וואלט אפשר געווען נישקשה, עס זאלען ניט זיין אזוי פיעל אנענטען. פאנימאיעטיע, קאנקורענציע...

מנחם־מענדל. וואס טויג מיר קאנקורענצי־שמענצי? זאגט פראסט אויף אידיש: מע ליגט אין דער ערד און מע באקט בייגעל.

פארהאנג.

קעניג פיק

א שארוש אין איין אקט לכבוד חנוכה.

געשריבען אין יאָהר 1910.

פערזאנען:

ישראל־אויסר. א נגיד. האלב איר, האלב אריסטאקראט. א „שפע־נעלאנט" פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

בערטע. זייער טעכטערעל. א בת־יחיד־קעלע. א כלה.

גרישא. איהר חתן. ווי? אריין אין אוניווערזיטעט.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

ארט: יעהופעץ. צייט: היינטיגער חנוכה.

[א בעל־הבת׳ישע שטוב. פיינע מעבעל. א פארטעפיאנא. ביי דער זייט א פאר טישלעך. אויבענאן, ביי דער טיר, אויף א שטוהל ביי דער וואנט, א זילבערן־פארגאלדעט חנוכה־לעמפעל].

ישראל־איסר [אנגעבויגען איבער׳ן זילבערן־פארגאלדעט חנוכה־לעמפעל, בענטשש חנוכה־ליכטלעך, לאזט אויס מיט א ניגון]. שע־שה נ־ס־י־ם ל־א־ב־ו־ת־י־נו ב־י־מ־י־ם ה־ה־ם ב־ז־מ־ן ה־ז־ה!... [זאגט עפיס שטיל אונטער דער נאז מיט א ניגונ׳דעל. נעבען איהם שטעהען חנה און בערטע. חנה — מיט א פרום פנים, בערטע — צונויפגעלעגט די הענט, קוקט אין עקסטאז אויפ׳ן לעמפעל. ישראל־איסר ענדיגט דאס זאגען. צו דער טאכטער]. נו? צופריעדען? אט האב איך דיר שוין געבענטשט חנוכה־ליכטלעך אויך.

בערטע. מיר האסט דו געבענטשט חנוכה־ליכטלעך?

חנה [ווייזט מיט דער האנט אויף זיך]. ניין. מיר. מיר.

בערטע [צו דער מוטער. מיט שטאלץ און מיט באגייסטערונג]. ניט מיר און ניט דיר, נאר לכבוד חנוכה, לכבוד אונזער נאציאנאל־פעסט, לכבוד אונזערע העלדען, די מאקאבעער, וואס האבען גע־קעמפט פאר אונזער...

ישראל־איסר. יא, יא. גערעכט, גערעכט. לכבוד חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאקאבעער... [הערט זיך צו. צו חנה׳ן]. דאכט זיך, געקלונגען? [וויל אויסטהון דאס היטעל. חנה לאזט זיך געהן].

בערטע [האלב געבעטען, האלב געהייסען]. פאפא! היינט וועסט דו געהן מיט׳ן היטעל.

ישראל־איסר. וואס הייסט? עס איז דאך שוין נאך אלעמען, קינדעניו... און אויסער דעם, אט קומען געסט...

ב ע ר ט ע. די געסט מעגען אויך איין מאל, צוליעב חנוכה, זיצען אין די היטלען. חאטש ביז די חנוכה־ליכטלעך וועלען אויס־גיין. נישקשה. עס וועט זיי חלילה גארנישט שאדטען. [חנה קומט צוריק מיט די געסט. אלע אנגעטהאן יום־טוב'דיג. די דאמען אין בריליאנטען מיט רידיקולם אין די הענט. די מאנסביליען, דערוועהען די אנגעצונדענע ליכטלעך אוו דעם בעל־הבית אין היטל, בלייבען שטעהן. ווייסען ניט, צי זאלען זיי אויסטהון די היטלען, צי ניין].

י ש ר א ל־א י ס ר. מילאסטי פראסים! פאזשאלויטיע! [קוקט אויף דער טאכטער, פארחאפט זיך]. ברוכים הבאים! ווילקאמען! זיצט, זעצט אייך. [ווייזט אויפ'ן חנוכה־לעמפעל]. ווידיטיע, חנוכה. צוליעבגעטהאן דער טאכטער. איהר געבענטשט חנוכה־ליכטלעך. א וועלט געוואלען... [לאכט].

ב ע ר ט ע. פאפא! נישט מיר האסט דו געבענטשט חנוכה־ליכטלעך, נאר צום אנדענקען פון...

י ש ר א ל־א י ס ר [פארחאפט זיך]. יא, יא. נישט דיר, נישט דיר, נאר לכבוד חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאקאבעער... [צו די געסט]. זיצט. וואס זשע מאכט איהר? וואס הערט זיך עפיס אין שטאדט? וואס הערט זיך אויף דער בערזע? וואס איז מיט די קורסען? עפיס נייע „שפענעלאציעס"?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואס זאל זיך הערען? ניטשעווא אסאבענאווא. אויף דער בערזע ניט פארגעקומען קיין פערעמענע. די קורסען זענען פעסט. איהר קאנט זיין ספאקאינע... [צו בערטעו]. זדראסטי, בערטעטשקא!

ב ע ר ט ע. ערשטענס, ניט בערטעטשקא.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. טא יעסט, ווינאווא. בערטא איזראאיליעווא...

ב ע ר ט ע. און ניט בערטא איזראאיליעווא, נאר בתיה. פשוט, בתיה בת־ישראל. ניטא זיך וואס צו שעמען מיט איין אייגענעם נאמען.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. א וואוטאריך?

בערטע. און צווייטענס, וואָס פּאַר א „וואָווטאָריך" אויף אייך און וואָס פּאַר א „זדראַסטי" היינט?... גוט יום־טוב איז דען ניט שענער?

צווייטער גאסט. א גוט יום־טוב נאָר?

ישראל־אירר. פּאַרגעסען? חנוכה. [ווייזט אויפֿן חנוכה־לעמפּעל].

דריטער גאסט [רעדט לאַנגזאַם, מיט א גראָב קול]. סאָווערשענאָק וויערנאָ. צוליעב דעם האָט מען דאָך אונז טאַקי פּרינגלאַשעט.

בערטע. אייגעלאַדען — ווילט איהר זאָגען.

פערטער גאסט. אייגעלאַדען נא בלויז.

בערטע. אויף לאַטקעס — ווילט איהר זאָגען.

פינפטער גאסט. קאָניעטשנאָ, לאַטקעס. ס'איקאָ־ראָטשקאי.

בערטע. מיט שמאלץ — ווילט איהר זאָגען.

חנה [וויל פּאַרגעטען, יוצא זיין לכל הדעות]. ס'איז דאָ שמאלץ, ס'איז דאָ איקרע, ס'איז דאָ גריוועז. ס'וועט זיין אלסדינג, אם ירצה שם, אלסדינג. [וועגדט זיך צו די דאָמען, רעדט מיט זיי שטילערהייט. יענע שפייכלען, פינקלען מיט די בריליאַנטען, שפּיעלען זיך מיט די רידיקולס, מאכען צו־רעכט די טואלעטען. עס פיהלט זיך א סומנעקייט אין דער נעזעלשאפט].

ישראל־אירר [וויל מאכען א ביסעל פּרייליכער דעם עולם, טהוט א רוף דאָס וויב]. חנה! [ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך].

בערטע [מיט דער האַנט איבערן פּאַטער'ס מויל]. פּאַפּא! נאָר נישט דאָס... [בלאָזט זיך אן, ווי א קליין נעבאלעוועט קינד].

ישראל־אירר [שמייכלענדיג]. וואָס „דאָס"?

בערטע [לאַכט]. דו ווייסט שוין וואָס!... [קוקט אויף דער מוטער. די מוטער ווינקט צום פּאַטער. דער פּאַטער קוקט זיך איבער מיט די גלעסער. עס הערשט אייז אומאַנגענעהמע שטילקייט].

ערשטער גאסט [וויל בּאריהרען די שטילקייט]. לאַטקעס מיט שמאלץ און מיט גריוועז — אך, קאָקאָיא בלאָזשענסטווא!

בערטע. „קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ"? [לאַכט]. האָט מיר קיין פאַראיבעל ניט, וואָס איך וועל אַייך פרעגען: למאי זאָלט איהר זיך באַנוצען דוקא ניט מיט אַייער אייגען לשון? מיר דאַכט, אַז ס'איז פיעל גלייכער רעדען רעכט אידיש, איידער שלעכט רוסיש... [דער ערשטער גאַסט בלייבט אָהן לשון. דער צווייטער גאַסט שטעלט זיך אַיין פאַר איהם].

צווייטער גאַסט. יאַק ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבי דאָברע מיינעלע. [באַלעקט זיך]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט גריוועז — שוין לאַנג ניט געגעסען. איך האַלט דעריבער פון דעם יום־טוב, וואָס מע קאָן עסען לאַטקעס...

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. און דערצו נאָך מאַכען אַ קערטעל... [קוקט אַהין, וואו די גרינע טישלעך שטעהען].

בערטע [שפּאַטיש]. מעהר האָט דער יום־טוב פאַר אַייך קיין שום אַנדער ווערטה? קיין שום אָנדענקען?

ישראל־איסר [זיצט ווי אויף הייסע קוילען. דערהערט אַ קלונג, צום ווייב]. דאַכט זיך, מע קלינגט?

חנה. דאָס דאַרף זיין גרישאַ.

בערטע. „הערש" לוינט דיר ניט?

חנה. מיין איך — „הערש". [לאָזט זיך צו דער טיר].

ישראל־איסר [צו די געסט, שמייכלענדיג]. היינטיגע קינ־דער! האָבען זיך אַ נעם געטהאָן צוריק...

בערטע [שלאַגט איהם איבער]. וואָס עפּיס צוריק, פּאַפּאַ? פאָרווערטס, ניט צוריק.

ישראל־איסר. יאָ־נו, איך מיין טאַקי אַזוי... צוריק צו אידישקייט מיין איך. צום... צום אידישען גאָט...

ערשטער גאַסט [לאַכט]. חא־חאַ!

צווייטער גאַסט. געוואָרען אַ גרויסע רעאַקציע.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. אַ פּאָלנע רעאַקציע.

בערטע [אויסער זיך]. חא־חא־חא! ביי אייך הייסט עס רעאקציע?!

ישראל־איסר [חאפט זיך אויף, ווייסט ניט, וואס ער זאל טהון, איז זיך מחיה, וואס חנה קומט אן מיט גרישאן].

גרישא [אנגעטהאן כמעט ווי א סטודענט, אין א טוזשורקע מיט א האלב־סטודענטיש היטעל. וויל אויסטהון דאס היטעל. דערזעהט דאס חנוכה־לעמפעל און אלעמען אין די היטלען, פארחאפט ער זיך]. זדראוו... [באגעגענט זיך מיט בערטע'ס אויגען]. טא יעסט, א גוט יום־טוב! [צו בערטען אויף העברעאיש, מיט'ן ספרד'ישען אקצענט]. מעאָד עסמאך ליראָט בעבעט אוויכא הניכבאדא האזאָט...

בערטע [פארריכט איהם די גרייזען]. בעבעט אוויך האניכבאד האזע.

גרישא. ווינאָוואט... [פארחאפט זיך]. טא יעסט, סליכא... מעאָד עסמאך ליראָט בעבעט אוויך האניכבאד האזע עט האהיס־טאדרוט האניכבאד האזע!

בערטע [פארריכט איהם]. האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאָט...

גרישא. ווינאָ... [פארחאפט זיך]. טא יעסט, סליכא! האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאָט, שעהיטאסעף באבאאיט האניכ־באד האזאָט...

בערטע [פארריכט איהם]. האזע.

גרישא. קען, האזע... אים ריגשיי קאוואָד אוטכיא וועהיטלאהאוואוט לעאומי גאדאָל אל יעסאָד האכאג האלעאומי האגאדאָל וועאל יעסאָד טארבוטיינו אוספאטיינו האלעאומי האגאדאָל...

בערטע [פארריכט איהם]. אוספאטיינו האלעאומיט האגדאָלא...

גרישא [שוויצט]. ווינאָוואט!... [אין דער צייט, ווען חתן־כלה רעדען העברעאיש און ציהען זיך אוועק אלע מאל אויף א זייט, קוועלען די געסט, רעדען זיך איבער צווישען זיך].

ערשטער גאסט. קאקאיא בלאזשענסטווא!

צווייטער גאסט. פרעלעסטני יאזיק... פאחאזש נא איטאליאנסקי...

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא. נא איס־פאנסקי...

פערטער גאסט. נא איספאנסקי...

פינפטער גאסט. איספאנסקי, איספאנסקי...

ישראל־איסר [ברייטער ווי לענגער]. דאס האבען מיר צו פארדאנקען דער נייער טאוואַרישטשעסטווע, מיין איך — אבשטשעסטווע.

ערשטער גאסט. קאקאיא אבשטשעסטווא?

ישראל־איסר. אט די וואס רופען זיך „סטאדרוס"...

צווייטער גאסט. קאק? קאק?

ישראל־איסר. „סטאדרוס".

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא, „סטאדרוס".

בערטע [צום פאטער פון דער ווייטען]. פאפא! ניט „סטאדרוס", נאר „הסתדרות".

ישראל־איסר. נו־יא, „איסטאדרוס".

בערטע. ניט איסטאדרוס, נאר „הסתדרות", מיט א ה"א!

ישראל־איסר. זאג איך דאך! ווי אזוי דען זאג איך?

[גרישא און בערטע זיצען איינס אקעגען דאס אנדערע, גרישא מיט'ן פנים צו די געסט, בערטע מיט'ן פנים צו גרישאן, רעדען שוין שטילערהייט. גרישא זשעסטיקולירט מיט די הענט. ישראל־איסר באנוצט זיך דערמיט, וואס די טאכטער זיצט אהין מיט'ן פנים, טהוט ער א וואונק צו חנה'ן. חנה פארשטעהט איהם. שטיל ווערען צוגערוקט די גרינע טישלעך. עס וואכסען־אויס צוויי נייע פעשלעך קארטען, קריידלעך, בערשטלעך. איינציגווייז, כלומרשט אהן א שום כוונה, זעצען זיך אויס די געסט, די מאנסבילען מיט זייערע דאמען, ארום די גרינע טישלעך. אלע אויגען זענען געווענדט צו די צוויי פעשלעך קארטען. דער בעל־הבית נעמט איין פעשעל. דער ערשטער גאסט נעמט זיך צום צווייטען פעשעל. די קארטען ווערען אויפגעריסען מיט א קנאק פון זייערע העמדלעך.

די דאמען נעמען זיך מיט א זיפצען צו זייערע רידיקולס. די אויגען ביי זיי ברענען. חנה געהט־צו אין קיך].

ערשטער גאסט [צום בעל־הבית]. וואָס זשע, הייסט עס, וויל זי, די דאָזיגע נייע אָבשטשעסטוועט, וואָס איהר זאָגט? [צו די איבערינע נעמס]. גאָספאדא! אין וואָס פאר א שפּיעל שפּיעלען מיר היינט דליא ראדי חנוכה?

ישראל־איסר. די אָבשטשעסטוועט וויל, ערשטענס, אז אלע „שפּענגלאנטען", אלע אידען מיין איך, זאָלען רעדען פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי. [פּארקוקט די נעמס אין די אויגען אריין]. מאכען מיר א פּרעפּעראנס? צי אפשר גאָר א זעכס־און־זעכציג?

צווייטער גאסט. אלע, זאָגט איהר, זאָלען רעדען פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי? אָהאָ!... פּאָ מאָיעמו, וואָלטען מיר בעסער שפּיעלען איין אָבשטשע שפּיעל. [קוקט אויף די דאמען].

דאמען [אלע אינאיינעם]. איין אָבשטשע שפּיעל.

דריטער גאסט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. איין אָבשטשע שפּיעל.

פערטער גאסט. נאפּרימיער, א סטוקעלקע? א באנטשאָק?

פינפטער גאסט. פּאר וואָס ניט א טערטעל־מערטעל? [קוקט אויף די דאמען].

דאמען [אויפגעלעבט, אלע אינאיינעם]. א טערטעל־מערטעל! א טערטעל־מערטעל!

ערשטער גאסט [רייבט א האנט אן א האנט]. א טערטעל־מערטעל? קאקאיא בלאָשענסטוואָ!

צווייטער גאסט. שוין לאנג ניט געשפּיעלט אין טערטעל־מערטעל.

דריטער גאסט [קוקט אויף די דאמען]. סאָווערשענאָ וויערנאָ. ערשט נעכטען א נאנצע נאכט געשפּיעלט אין מערטעל־מערטעל!

ד א מ ע ן. חא־חא־חא! ביז טאָג געשפּיעלט אין טערטעל־מערטעל!

י ש ר א ל־א י ס ר. אלזאָ, גאָספּאָדא, בלייבט עס א טערטעל־מערטעל?... [נעמט זיך צו די קאַרטען]. מיין טאַכטער זאָגט, אז אין אויסלאַנד רעדען שוין איצט אלע „שפּיגעלאַנטען", מיין איך אלע אידען, פּאָ דרעוויניע־יעוורעיסקי. מע האָט צוליעב דעם צוניפּ־געקלויבען געלט, א מאַסע געלט, א האַלבען מיליאָן, זאָגט זי. אונזער ליעוו איזראַאיליעוויטש האָט אויך געשענקט צעהן טויזענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ליעוו איזראַאיליעוויטש צעהן טויזענט? קאַקאַיא בלאָזשענסטווא! גאָספּאָדא, ווער האַלט די באַנק?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. צעהן טויזענט אויף דרעווניע־יעוורעיסקי, ווי פּאָנימאַיעטיע? לאָז מען ווארפען קאָרטען. ווער ס'וועט האָבען די „טויז", דער ווען האַלטען די באַנק. [צום בעל־הבית]. פּאָזשאַלויסטא!

י ש ר א ל־א י ס ר [נעמט אויסוואַרפען קאַרטען]. דאָס איז געווען אויף יענער סאָבראַניע, וואָס אָט דער ביאַליק האָט געהאַלטען א „שפּיגעלאַציע", מיין איך א ריעטש פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי. איז דאָס ליעוו איזראַאיליעוויטשען אזוי געפּעלען געווארען, אז ער איז ארויס מיט צעהן טויזענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקט אריין אין די קאַרטען]. קאַקאַיא בלאָזשענסטווא!... וואָסער ביאַליק? דער ליעסאָפּראָמישלענניק?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט אין די קאַרטען]. חא־חא־חא! קאַקאַי ליעסאָפּראָמישלענניק? דער ביאַליק איז ניט קיין ליעסאָ־פּראָמישלענניק, נאָר א פּאָעט.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשענאָ ווייַרנאָ. א ליעסאָ־פּראָמישלענניק... מיין איך א פּאָעט.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [קוקט אין די קאַרטען]. א? א פּאָעט? זנאַטשיט, פּרוּנ...

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. קאָניעטשנאָ, פרוג... אָ! אונזער בעל־הבית האָט געחאַפּט דאָס טייזעל, איז ער דער באַנקיר. [צום בעל־הבית]. פּאָזדראַוולי̇אַיו!

ד א מ ע ן. פּאָזדראַוולי̇אַיעם! פּאָזדראַוולי̇אַיעם! [צווישען עולם ווערט א באַוועגונג. די מאַנסבילען רוקען־צו די שטוהלען. די דאַמען ציהען־ארויס מיט א זיפצען פון די רידיקולס דאָס ביסעל קליינגעלט. די אויגען ביי זיי ברענען].

י ש ר א ל־א י ס ר [נעמט זיך כלומרשט אָהן א באַזונדערען חשק צו דער באַנק]. בין איך, הייסט עס, דער באַנקיר? מילא. וועלען מיר שפּעגעלירען. [טיילט־אויס קאָרטען. נעמט־צונויף געלט. צו יעדען]. וויפיעל קאָרטען? ווי טייער? [ווינקט צו גרישאַן פון דער ווייטען].

ג ר י ש א [זיצט די גאַנצע צייט, ווי אויף נאָדלען, קוקט מיט זשעדנע אויגען צו די גרינע טישלעך. באַווייזט דעם מחותן פון דער ווייטען צוויי פינגער, אַז ער פאַרלאַנגט, הייסט עס, אויך צוויי קאָרטען. רעדט־ארויס מיט דער הברה הספרדית]. שנאַאים... שטאַאים... [באַטאָנט דעם „אים"].

ב ע ר ט ע [וואָס זיצט נאָך אַלץ מיט די פּלייצעס צו דער קאָמפּאַניע און מיט'ן פּנים צום חתן, זעהט ניט וואָס הינטען טהוט זיך. פאַרוואונדערט צום חתן]. וואָס שנים? וואָס שתים? [דרעהט־אויס דעם קאָפּ צוריק, דער־זעהט די גרינע טישלעך מיט די קאָרטען, טהוט זי א פּלעסק מיט די הענט]. פּאַפּאַ! [לויפט־צו צום פאָטער, וויל ביי איהם אַוועקנעמען די קאָרטען].

י ש ר א ל־א י ס ר. בערטעטשקאַ! בתיה'ניו! גאָט איז מיט דיר! האָסט פאַרגעסען, אַז היינט איז חנוכה? אַ פעסט... אַ מאַקאַבעער... היינט איז אַ מצוה צו „שפּעגעלירען", מיין איך — צו שפּיעלען אין קאָרטען. די גאַנצע וועלט, די פרומסטע אידען, שפּיעלען חנוכה אין קאָרטען. [צו די געסט]. גאָספּאָדאַ, וואָס? ניט אַזוי?

ד י ג ע ס ט [אַלע אין איין קול מיט די דאַמען]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ, סאָווערשעננאָ וויערנאָ.

י ש ר א ל־א י ס ר. פרעג אפילו דעם חתן דיינעם. [צו גרישאַן]. גרישאַ! מיין איך — הערש! וואָס שוויינסט דו?

גרישא [צו בערטען, אויף העברעאיש. מאכט מיט די הענט]. אוואל לעסאכעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל קאל באאיט לעאומיט טארבוטיט!

בערטע [פאררייכט איהם די נרייזען]. באאיט לעאומי טארבוטי...

גרישא [שוויצט]. ווינאוואט... טא יעסט, סליכא! באאיט לעאומי טארבוטי... זע האלא אוווד א היסטארי!...

בערטע [פאררייכט איהם]. אוווד א היסטאריט...

גרישא. סליכא!

ישראל־איסר [לענט־אויס דערווייל די קארטען א קלאס נאך א קלאס. צו די געסט]. א וועלט געווארען! איהר האט זיך עס געדיכט אמאל? דער טאטע „שפּעגעלירט" אין קאָרטען, און די טאָכטער רעדט פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי...

ערשטער גאסט [קוקענדיג אין די קארטען, וואס דער בעל־הבית לענט־אויס אויפ'ן טיש א קלאס נאך א קלאס]. דרעווניע־יעוורעיסקי — קאקאיא בלאזשענסטווא! קיינער האט נאך ניט אויסגענומען צווייטע קלאס?

צווייטער גאסט [קוקט מיט פלאמענדיגע אויגען אין די קארטען]. טשודני יאזיק! דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט גענומען. פאחאוש נא איטאליאנסקי.

דריטער גאסט. סאווערשענא וויערנא. נא איספאנסקי...

פערטער גאסט. דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט געשלאגען... אטשען פאחאוש נא איספאנסקי...

פינפטער גאסט. איספאנסקי... איספאנסקי... אפשר וועט די פערטע קלאס עפּים נעמען?

ישראל־איסר [פרייליך, וואס קיינער האט ניט גענומען]. איצטיגם מאל איז מיר די „שפּעגעלאציע" מיט דער באנק אפּגעלאפען, דאנקען גאט, אודאטשנא. אצינד וועלען מיר נאך זעהן, וואס וועט זיין מיט דער פינפטער קלאס? דער „דעוויאטי וואל"

זאל מיר אפּלויפען, ווי די ערשטע פיער קלאסען, און קיינער זאל ניט שלאגען — עהע־הע! [ווארפט ארויס די לעצטע קארט. אלע אויגען קוקען זשערנע צו זיך אין די קארטען אריין. די דאמען זיפצען]. גאספּאדא! קעניג פּיק! ווער האט קעניג פּיק? קיינער האט נישט קעניג פּיק? קיינער האט מיך ניט געשלאגען? [וויל נעבען א נעם־צוגוויף די קארטען].

ג ר י ש א [צום מחותן]. פּא־פּאוואלטיע! קעניג פּיק — זאגט איהר? [ווארפט צוועק די כלה, לויפט־צו צום טיש, דעקט־אויף זייענ צוויי קארטען]. אט איז ער, דער קעניג פּיק! איך האב אייך גע־שלאגען! פּאזשאלויטיע באנק! [נעמט איבער די באנק].

ב ע ר ט ע [א פּלעסק מיט די הענט]. אך! [פּאלט דעם פּאטער אויף די הענט, פּארוואַרפט דעם קאפּ]. פּאפּא! ער איז ניט מיין חתן מעהר!

י ש ר א ל־א י ס ר. נאָט איז מיט דיר! קינדעניו, וואס רעדסט דו? [צום חתן]. גרישא! הערש! וואס שטעהסט דו?

ג ר י ש א. בערטוסיא! בתיה'ניו! [בערטע טרייבט איהם אפּ מיט ביידע הענט. ער פּאלט איהר צו די פיס].

ח נ ה [קומט פון קיך, דערזעהט בערטען ביי'ם פּאטער אויף די הענט און דעם חתן אויף די קניהעס]. וואס איז? וואס איז דאָ געשעהען?

י ש ר א ל־א י ס ר. נאָרנישט, נאָרנישט. גאָלע נאָרנישט. ער, גרישא, מיין איך הערש, האט מיך געשלאגען...

ח נ ה [קוקט מיט שרעק אויף איהרע אייגענע און אויף די געסט. פּארבּרעכט די הענט]. א דונער איז מיר! ווער? גרישא? הערש? הערש האט איהם געשלאגען? געשלאגען? !...

י ש ר א ל־א י ס ר [איז כעס, צו חנה'ן]. פּארשטעהסט נישט קיין שפּענגלאציע! ניט מיך, די באנק האט ער געשלאגען. פּאר־שטאנען? און נישט ער, נאָר דער קעניג פּיק האט מיך געשלאגען. דער קעניג פּיק! קעניג פּיק! קעניג פּיק!

פּאָרהאנג.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואס טרעפען זיך אין „קעניג פיק".

העברעאיש:

אוואל לעסאכעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל קאל באאיט לעאומי טארבוטי (אבל לשחק (ב)כרטיסים בחנוכה כבר נתקבל אצל כל בית לאומי תרבותי) — אבער צו שפיעלען אין קארטען אום חנוכה איז שוין אנגענומען אין יעדען נאציאנאלען קולטורעלען הויז.

זע האלא אוווד̇א היסטאריט (זה הלא עובדה היסטורית) — דאס איז דאך א היסטארישער פאקט.

מעאד עסמאך ליראט בעבעט אוויך האניכבאד האזע עט האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאט, שעהיטאסעף באבאאיט האניכבאד האזע אים רינשיי קאוואד אוטכיא וועהיטלאהאוואוט לעאומי גאדאל אל יעסאד האכאג האלעאומי האגאדאל וועאל יעסאד טארבוטיינו אוספאטיינו האלעאומיט האגדאלא (מאד אשמח לראות בבית אביך הנכבד הזה את ההסתדרות הנכבדה הזאת, שהתאסף (שהתאספה) בבית הנכבד הזה עם רגשי (ברגשי) כבוד ותחיה והתלהבות לאומי(ת) גדול(ה) על יסוד החג הלאומי הגדול ועל יסוד תרבותנו ושפתנו הלאומית הגדולה) — עס פרעהט מיך זעהר צו זעהען ביי דיין געעהרטען פאטער אין הויז די דאזיגע געעהרטע ארגאניזאציע (געזעלשאפט), וואס האט זיך פאר־זאמעלט אין דעם דאזיגען הויז מיט געפיהל פון אכטונג און אויפלעבונג און גרויסער נאציאנאלער באגייסטערונג, אויפ'ן גרונט פונ'ם גרויסען נאציאנאלען יום־טוב און אויפ'ן גרונט פון אונזער קולטור און אונזער גרויסער נאציאנאלער שפראך.

סליכא (סליחה) — אנטשולדיגט.

קען (כן) — יא.

רוסיש:

אבשטשע — אלגעמיינע. אודאטשנא — געלונגען. אטשען — זעהר. איספאנסקי — שפאניש.

דליא ראדי — צוליעב. „דעוויאטי וואל" — נייענטע כוואליע (איז קארטענשפיעל). דרעווניע־יעוורייסקי — העברעאיש.

וואפערוויך — ערשטענס. וואווטאריך — צווייטענס. ווידיטיע — זעהט איהר. ווינאוואט — אנטשולדיגט. ווי פאנימאיעטיע — איהר פארשטעהט.

זדראסטי (זדראווסטוואויטיע) — גוט מארגען, גוטען אווענט. זנאטשיט — הייסט עס.

טאווארישטשעסטווא (אבשטשעסטווא) — געזעלשאפט. טא יעסט — דאס הייסט. טשודני יאזיק — א וואונדערליכע שפראך.

ליעסאפראמישלענניק — א וואלד־סוחר.

מילאסטי פראסים — זעהר אנגעלענטע נעסט.

נאפרימער — למשל. ניטשעווא אסאבעננאווא — קיין באזונדערעס.

סאבראניע, זאסעדאניע — פארזאמלונג. סאווערשעננא וויערנא — גאנץ ריכטיג. סטוקעלקע — א רוסיש קארטענשפיעל. ספאקאינע — רוהיג.

פא מאיעמו — נאך מיין מיינונג. פאזדראווליאיו — מזל טוב. פאז־וואלטיע — זייט זשע מוחל. פאזשאלויטיע — ביטע. פערעמענע — פאר־ענדערונג. פרעלעסטני יאזיק, פאחאזש נא איטאליאנסקי — א פראכטפולע שפראך, עהנליך אויף איטאליעניש.

קאניעטשנא — געוויס. קאק? — ווי? קאקאיא בלאזשענסטווא (פאר־גרייזט פון „קאקאיע בלאזשענסטווא") — ס'א מחיה!

ריעטש — רעדע.

שרעגע

א איינאקטער לכבוד פורים.

נעשריבען אין יאהר 1911.

פערזאנען:

ישראל־אסר. א נגיד. האלב איד, האלב אריסטאקראט. א „שפע־נעלאנט" פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

בערטע. זייער טעכטערל. א בת־יחיד'קעלע. א כלה. א יפת־תואר.

גרישא. איהר חתן. ווי? אריין אין אוניווערזיטעט.

שושנה. איהרע א חבר'טע.

היידאד. א לעהרער פון העברעאיש.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

יונגוואלד. מייסטענס מיידלעך.

ארט: יעהופעץ. צייט: פורים נאך דער מגילה.

[א בעל־הבת'ישע שטוב. פיין מעבעל. א פארטעפיאנא. אין מיטען ציימער צוויי לאמבערנע טישלאך, איבערגעדעקט מיט א ווייס טישטוך. אויפ'ן טיש איין אפענע מנילה. ה י י ד א ד לייענט די מגילה. אלע שטעהען ארום איהם און הערען־צו. איטליכער אין איין אנדער פאזע: י ש ר א ל־א י ס ר האלט־צו מיט איין האנט די מגילה, אין דער אנדערער האט ער א ליכט. ער לייכט דעם בעל־קורא און קוקט אליין אויך אריין. די איבערינע מאנסביל־עך זעהען־אויס, ווי זיי האבען זיך נעביטען מיט די היטלעך. די דאמעך ווייסען נישט, ווען פאר א פנים זיי זאלען מאכען, ס'וואלט אויס־קומען נישט צו ערנסט און נישט צו לייכטזיניג. חנה שטעהט מיט א פרום פנים. בערטע, אין עקסטאזי, שעפטשעט־נאך איטליכם ווארט. נרישא שטשיפעט די וואנסילעך, קוקט מיט ליעבשאפט אויף בערטען. יונגווארג שטעהען פארלענט די האנט ארונטער, האלב ערנסט, האלב שמייכלענד. קוקען אלע אויף בערטען].

ה י י ד א ד [שאקלט זיך איבער דער מגילה מעשה חזן. די האנט העננען איהם אראפ פון הינטען, גלייך ווי זיי נעהערען זיך מיט דער מגילה נאר נישט אן. קוקט נאר נישט ארויין, זאגט כמעט אויסוועניג, מיט א ניגון, פריהער גיך און נאכדעם אלץ מעהר איינגענאמטען]. „וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס... [לאנגזאם]. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש... [מיט נדלות]. ונדול ליהודים... [טריאומפירענד]. ורצוי לרוב אחיו... [זיך און מיט א ניגון]. דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו!"... [עס טהוט איהם באנג, ווען ער האט אזוי גיך געענדיגט].

י ש ר א ל־א י ס ר [לעשט־אויס דאס ליכט, ניט דעם לעהרער, ער זאל צונויפקאטשען די מגילה. טרייסעלט־אף די הענט]. סלאווא באגו!

בערטע [מיט א פארוואורף צום פאטער]. פאפא! וואס פאר א לשון? וואס פאר א שפראך? וואס פאר א „סלאווא באגו"?

ישראל־איסר. איך מיין, דאנקען גאט מיין איך, געפטר'ט...

בערטע [א פלעסק מיט דיי הענט]. געפטר'ט? אויף דער מגילה „געפטר'ט"?

ישראל־איסר [וויל זיך פארענטפערען פאר דער טאכטער]. קינדעניו, ניט דאס האב איך געוואלט זאגען... איך האב געוואלט זאגען...

בערטע [קאפריזנע]. וואס דו האסט געוואלט זאגען — וויים איך נישט. איך וויים נאר, אז דו האסט געזאגט אויף דער מגילה „געפטר'ט"!

ישראל־איסר. קינדעניו, איך האב נאר געזאגט, אז די מגילה... אז ביי אונז אין שטוב... אז... [קוקט אויפ'ן חתן, בעט זיך ביי איהם מיט די אויגען, ער זאל צוגעהן איהם א ביסעל ארויסהעלפען, ער זאל איהם פארענטפערען].

גרישא [טהוט זיך א וואַרף צו בערטען]. אוואל אוויכא...

בערטע [פארריכט איהם]. אוויך.

גרישא. ווינאוואט... טא יעסט, סליכא! אוויך היביא סימחאטא בידוואר קריאט האמגילא האזע...

בערטע. האזאט.

גרישא. ווינאוואט, טא יעסט, סליכא... האמגילא האזאט באבאאיט האזאט...

בערטע. האזע.

גרישא. סליכא! באבאאיט האזע... [התוכלה ווערען ארומ־נערינגעלט פונ'ם יונגוואַרג. קעהרען־אפ אויף א זייט, שלאגען זיך צונויף אלע אינאיינעם. רערען שטילערהייט].

ישראל־איסר [גליקליך, וואס דער חתן האט איהם ארויס־גערעטעוועט פון דער טאכטער'ס הענט, קוקט אויף די געסט צופריעדען].

גאָספּאָדאַ! סאַדיטעס! זיצט... פאַר וואָס זיצט איהר נישט?
[די געסט שטעהען נאָך אַלץ, ווי פרעמדע מחותנים, ווייסען נישט, וואָס צו טהון מיט די היטלען].

ה י י ד א ד [געענדיגט די ארבייט, שטעלט זיך אַוועק מיט דער צו־נויפגעקאַטשעטער מגילה אַקעגען די געסט, ווייזט מיט דער האַנט אויף דער מגילה און רעדט אויף העברעאיש מיט'ן ספרד'ישען אַקצענט, וואָס ווייטער מיט אַלץ מעהר היץ]. בעכאָל דאָר וואַדאָר אובכאָל מעדינאַ אומעדינאַ כאָזערעט האַמגילאַ האַזאָט... [די געסט קוקען אויפ'ן לעהרער מיט ווילדע אויגען, פאַרשטעהען נישט, וואָס ער וויל, רוקען זיך אָפּ פון איהם. ער טרעט־אַן אויף זיי, מאַכט מיט דער מגילה אין דער לופטען און רעדט מיט נאָך מעהר פייער]. קאַמאַ פּעאַמים ניכטאַוו ווענעכטאַם אַל אַם האַיהודים לעהאַשמיד לאַהאַראָג אולאַבעד!... קאַמאַ פּעאַמים יאַצאַ האַמאַן בען האַמדאַטאַ האַאַגאַגי ליכטאָוו סיטנאַ אַל אַם איסראַעל!...

י ש ר א ל־א י ס ר [זעהט, ווי די געסט האָבען מורא פאַר'ן לעהרער, מישט ער זיך אַריין אין מיטען, ווענדט זיך צום לעהרער]. וידבר על העצים ועל האבנים — וואָס רעדט איהר צו זיי אַזאַ לשון, וואָס זיי הויבען נישט אָן צו פאַרשטעהן? אַמעהר, דבר'ט בעסער אָט צו וועמען. [ווייזט אויפ'ן יונגוואַרג]. זיי וועלען אַייך פאַרשטעהן. זיי זענען מבין כל דבור.

ה י י ד א ד [האַלב אויף אידיש, האַלב אויף העברעאיש]. וואָס געהט'ס מעך אָען, צי יענער פאַרשטעהט מעך, צי ער פאַרשטעהט מעך נישט? דאָס איז מאַן שפּראַך! למאי שעמט זיך נישט ביי אונז דער פּוילען מיט זיין פּוילעש, דער דאַטש מיט זאַן דאַטש, דער פראַנצויז מיט זאַן פראַנצויזיש, און אפילו דער ציגאַנער מיט זאַן ציגאַנעריש? אַני מעדאַבער איווריט בעכאָל מאַקאָם וועאים קאָל האַאָלאַם. אפילו קעשעאַני יאָצע בעמערקאַוואַ, אַני אָמער לעהאַקאָנדוקטאָר: טען לי קאַרטיס! וואָס געהט'ס מעך אָען?...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. זאַמעטשאַטעלני יאַזיק! פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי.

דריטער גאסט [מיט א באסאווע שטים]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. זוואוטשיט קאַק איספּאַנסקי.

פערטער גאסט. איספּאַנסקי, איספּאַנסקי.

בערטע [וואָס שטעהט מיט שושנה'ן ביי דער זייט, רעדט שטיל, ווענדט זיך צום פאַטער פון דער ווייטען]. וואָס איז דאָרט ביי אייך פאַר אַ שמועס, פּאַפּאַ?

ישראל־איסר [צופריעדען, וואָס מע האָט איהם אָפּגעריסען פון איין אַנשיקעניש]. מיר שמועסען דאָ מיט'ן לעהרער וועגען דרעווניע־יעוורעיסקי...

בערטע [פון דער ווייטען צום פאַטער]. אַך, פּאַפּאַ! איך האָב דיך וויפיעל מאָל געבעטען, זאָלסט דאָס נישט רופען דרעווניע־יעוורעיסקי! וואָס פאַר אַ דרעווניע־יעוורעיסקי?

הייד אַד [צופריעדען מיט בערטען]. טאָוו וועיאַפע ווענעכ־מאַד ווענאַאים!

בערטע. קאָנסט דאָס רופען ווי דו ווילסט. קאָנסט דאָס רופען העברעאיש, קאָנסט דאָס רופען אונזער לשון, אונזער נאַציאָ־נאַל־שפּראַך.

ישראל־איסר [צו דער טאַכטער פון דער ווייטען]. נו, קאָניעטשנאָ, נאַציאָנאַל־שפּראַך. ווי אַזוי זאָג איך דען? [בערטע רעדט מיט איהרע חבר'טעס און חברים, און ישראל־איסר — צו די געסט]. אָדנים סלאָוואָם, ס'א וועלט געוואָרען — ניע דאַי באָג! איהר מיינט, נאָר דאָ? אויף דער גאַנצער וועלט. און נאָר מאָלאָדיאָזש! זעהט איהר אָט די דאָזיגע יפהפיה? [ווייזט אויף שושנה'ן, וואָס רעדט מיט דער טאָכטער]. דאָס האָט מען איהר צו פאַרדאַנקען. דאָס האָט זי אינאיינעם מיט מיין טאָכטער אויפגעגעבען אַ פּראָיעקט אויף צו סאָיעדיניאַיען די מאָלאָדיאָזש פון דער גאַנצער וועלט. וואָפּערוויך... [וויל צעהלען אויף די פינגער].

בערטע [צום פאַטער פון דער ווייטען]. וואָס ווייזט דו אויף אונז מיט די פינגער, פּאַפּאַ?

ישראל־איסר [צו דער טאַכטער און שושנה'ן]. גאָרנישט. איך שמועס עס אַקעגען אַייער הסתּדרות, וואָס איהר האָט אויס־געטראַכט...

שושנה. וואָס מיר האָבען אויסגעטראַכט?

הייד אַד [מישט זיך אַריין. שאָקעלט מיט דער צונויפגעקאַטשעטער מגילה, רעדט צו ישראל־איסר'ען]. סליכאַ! סליכאַ!...

ישראל־איסר. וואָסער סליחה? ס'איז דען אַ סליחה? ס'איז דאָך אַ מגילה, נישט קיין סליחה.

הייד אַד. קען! אַוואַל... סליכאַ! [אַ מאַך מיט דער האַנט. געהט־אָפּ צום יונגווארג. מע זעהט פון דער ווייטען, ווי שושנה רעדט, זשעס־טיקולירענד מיט די הענט, און דאָס גאַנצע יונגווארג הערט זיך אַיין].

ישראל־איסר [פּטור געווארען פונ'ם לעהרער, נעמט־אַראָפּ דאָס ווייסע טישטוך פונ'ם גרינעם טישעל און גיט עס איבער מיט'ן ליכט צו חנה'ן. טהוט אויס דאָס היטעל]. דושינקע, פאַר וואָס בעטסט דו נישט די דאַמען שפּעגעלירען... מיין איך, זיצען?

חנה [צו די דאַמען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר נישט? [די דאַמען זעצען זיך אויס מיט די רידיקולס אין די הענט, קוקען אויף די מאַנסבילען. די מאַנסבילען טהוען־אויס איינציגווייז די היטלען. אייניגע פאַררויכערען. אייניגע שטעהען און קוקען נאָך אויפ'ן יונגווארג, וואָס הערען שושנה'ס רעדע].

ישראל־איסר [פאַררויכערט. צו די געסט, אַנווייזענדיג אויפ'ן יונגווארג]. ס'איז ביי זיי היינט אַ שפּעגעלאַציע... מיין איך, אַ סאָבראַניע פון דער נייער אָבשטשעסטווע, וואָס איך האָב אַייך אָנגעהויבען צו דערצעהלען, האָט מיך אָט דער חיים־יענקעל איבערגעשלאָגען. [ווייזט אויפ'ן לעהרער]. און פון וועמען וואַכסט עס? אַלץ פון איהר, אַלץ פון איהר. [ווייזט אויף שושנה'ן און מיינט די טאַכטער]. אַ ברען, ניע דאַי באָג! קאַרג, וואָס זי האָט אָפּ־גע'שמד'ט גאַנץ יעהופּעץ, געמאַכט אַלע שפּעגעלאַנטען, מיין איך אַלע אידען, פאַר דרעווניע־יעוורעיצעס, האָט זי זיך גענומען איצטער פאַר די אַלע איבעריגע שטעדט פון דער גאַנצער וועלט. איהר

זאָלט זעהען די בריעף, וואָס זיי צעשרייבען א טאָג — ניע דאַי באָג!

ח נ ה [וואָס רעדט שוין מיט די דאַמען, מישט זיך אריין צו די מאַנסבילען]. וואָס זיי קאָסט־אַפּ א וואָך פּאָסט־מאַרקען, מיט אָטקריטקעס, מיט פּאַפּיער, מיט טינט, מיט שלעק, צרות, וואָלט זיך עס א מעקלער ווינטשען פאַרדיענען אויף דער בערזע... [דער עולם קוקט זיך איבער שמייכלענדיג].

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל צעטרייבען די אומאַנגענעהמליכקייט]. דושינקע! פאַר וואָס הייסט דו נישט עפּיס דערלאַנגען צום טיש? ס'איז דאָך עפּיס יום־טוב! פּורים אויף דער וועלט! המנ'ס יאָהרצייט!

ח נ ה. שוין געהייסען. אָט באַלד וועט מען דערלאַנגען. [רעדט שטילערהייט מיט די דאַמען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט]. א פאַרקעהרטע וועלט געוואָרען. שטעלט אייך פאָר, דאַזשע לעוו איזראַאיליעוויטש...

ג ע ס ט [אַלע אויפגעלעבט]. לעוו איזראַאיליעוויטש? וואָס לעוו איזראַאיליעוויטש?

י ש ר א ל־א י ס ר. לעוו איזראַאיליעוויטש האָט זיך אַנו־מעלטען אויסגעדריקט, אַז ער האַלט אויך פון די זאַכען. דאָס הייסט, פון אידיש האַלט ער דוקא נישט. ער האָט פיינט זשאַרגאָן, ווי חזיר! זשאַרגאָן, זאָגט ער, איז נישט קיין שפּראַך. ער האַלט נאָר פון דרעווניע־יעוורעיסקי. ער זאָל זיך נישט סטיעסניאיען, זאָגט ער, פאַר כריסטען, וואָלט ער איינגעפיהרט, אַז אַלע זיינע סלוזשאַשטשעס זאָלען אין קאַנטאָר רעדען נאָר פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ניעאוזשעלי? קאַקאַיאַ בלאַ־זשענסטוואַ! [צווישען יונגווארג ברעכט־אויס א געלעכטער. די דאַמען דרעהען זיך אויס צום יונגווארג, קוקען זיך איבער מיט די מאַנסבילען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאַכטער פון דער ווייטען]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אַזוי לעבעדיג?

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטער]. אך, פֿאַפֿא! וועז וועט איהר שוין אויפהערען אמאל דיענען עבודה זרה?

ה י י ד א ד. טאַוו וועיאפע וועגעכמאד וועגאאים!

י ש ר א ל־א י ס ר. וואָסער עבודה זרה?

ש ו ש נ ה [פון דער ווייטער]. א גליק, וואָס לעוו איזראאיליע־ווישט לייענט נישט חנוכּה די מגילה און בענטשט נישט פורים קיין חנוכּה־ליכטלעך...

י ו נ ג ו ו א ר ג. חא־חא־חא!

ה י י ד א ד. טאַוו וועיאפע וועגעכמאד וועגאאים!

י ש ר א ל־א י ס ר [פיהלט זיך נישט גוט. ווי? פֿאַררעדעז די געסט]. ניע דאי באָג! זיי וואָלטען וועלען, אז אלע שפּענגלאַנטען, אלע אידען מיין איך, זאלען בענטשען די מגילה און לייענען חנוכּה־ליכטלעך... מיין איך פֿאַרקעהרט — לייענען חנוכּה־ליכטלעך און בענטשען די מגילה... טפו! וואָס זאָג איך?

ח נ ה [קומט דעם מאן צו הילף]. ביז מיר זענען נישט אריבער־געפֿאהרען קיין יעהופּעץ, איז מיין מאן געווען א מענטש, ווי אלע מענטשען. און דאָ, זינט ער האָט אָנגעהויבען האנדלען אויף דער בערזע, איז ער געוואָרען אזא צעטראָגענער מלאך, אז מע קאָן פון אים דעם שלאָק באקומען! ער קאָן אייך אמאל אויפשטעהן אין דער פריה און מאכען א גוואלד: „וואו זענען מיינע שפּענגלאַ־ציעס?" — „וואָסערע שפּענגלאַציעס?" — „מיין איך די אק־ציעס!" — „וואָסערע אקציעס?" — „מיין איך דיווידענטען!" — „וואָסערע דיווידענטען?" — לאָזט זיך אויס, אז ער זוכט די שטעק־שיך... [צווישען עולם ווערט א געלעכטער. ישראל־איסר קוקט אויף חנה'ן אריבער די בריללען, צענעמט די הענט, וואלט וועלען, זי זאל שווין א מאל אויפהערען רערען. אויף זיין גליק עפענט זיך די קיכטיר און עס באווייזט זיך א גרויסער בעקען מיט שלח־מנות'דיגע זאכען: פּלעדלעף, לעקאכלעף, מאהנדלעף, טייגלעך און מאראנצען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו חנה'ן]. דושינקע, אט האָט מען גע־בראכט דעם שלח־מנות.

ח נ ה [חאפט־אונטער דעם בעקען מיט ביידע הענט, טראגט איהם צו פריהער צו די דאמען, דערנאך צו די מאנסבילען, דערנאך צום יונגווארג, בעט יעדען באזונדער]. געניסט, איך בעט אייך, געניסט עפיס. פאר וואס זאלט איהר עפיס נישט געניסען? נעמט חאטש א מאראנץ!

י ש ר א ל־א י ס ר [קומט איהר צו הילף]. גאספאדא, שלח־מנות!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. שלח־מנות? קאקאיא בלאזשענ־סטווא!

י ו נ ג ו ו א ר ג [שיסען־אויס א געלעכטער]. חא־חא־חא! [אלע געסט קוקען זיך ארום].

ד י ד א מ ע ן [קוקען אויפ'ן יונגווארג]. וואס איז דארט וויעדער „חא־חא־חא"?

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאכטער]. וואס איז דארט ביי אייך אזא גדולה?

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטען]. מיר קלויבען דא נחת פון אייך, וואס איהר זענט אייך אזוי נוקם אן דער רוסישער שפראך...

ש ו ש נ ה. איהר זענט מקיים דעם פסוק: „לעשות נקמה בגויים"... [יונגווארג געהען־אפ אין צווייטען ציטער].

ה י י ד א ד. טאוו וועיאפע ווענעכמאד ווענאאים! [געהט, מאכענדיג מיט דער מגילה, נאכ'ן יונגווארג. די דאמען קוקען זיך איבער. די געזעלשאפט פיהלט זיך אומאנגענעהם].

ח נ ה [וויל פארגלעטען, טראגט־צו נאך א מאל דעם בעקען מיט שלח־מנות צו די דאמען]. געניסט, איך בעט אייך. פאר וואס זאלט איהר עפיס נישט געניסען? נעמט חאטש א מאראנץ... [די שטימונג ווערט נאך מעהר געשלאגען].

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל איבערר־ייסען די שטימונג]. א וועלט געוואָרען! כסדר ביי זיי שפעגעלאציעס... מיין איך סאָבראַניעס, זאסעדאַניעס. און איבערהויפט אָט די שושנה און מיין טאָכטער; זיי טהוען־אויף אזעלכע זאכען — ניע דאי באָג! שטעלט אייך פאָר — זיי האָבען אויסגעארבייט איין אוסטאוו ביי זיי, מיט

פונקטען, מיט פּאראגראפען. [צעהלט אויף די פינגער]. וואָפערוויך, דרעוניע־יעוורעיסקי. וואָווטאָריך, אידישע חדרים...

ערשטער גאסט. ניאאוזשעלי?

צווייטער גאסט. חערערא?

דריטער גאסט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. שקאָלעם מסתמא.

ישראל־איסר. ניין, נישט קיין שקאָלעם, נאָר טאקי חדרים, פּשוט'ע אידישע חדרים.

מאנסביל'ען [אלע אינאיינעם]. חדרים?

דאמען. חדרים?!

ישראל־איסר. היינט איז דאָ ביי זיי א פונקט, מע זאָל אוניטשטאָזשען קאָרטען.

מאנסביל'ען [איבערראשט]. אוניטשטאָזשען קאָרטען?!...

דאמען [דערשראָקען]. קאָרטען?!...

ישראל־איסר [צענעמט די הענט, ווי אויף צו שווימען]. אָקאָנטשאָטעלנאָ! אוים קאָרטען!

ערשטער גאסט [קוקט אויף די איבעריגע]. קאָקאיא בלאָזשענסטוואָ!... [צום בעל־הבית]. וואָס זשע, הייסט עס, וועלען מיר טהון, אז מע וועט זיך צונויפקומען, נאָפּרימער, אויף אימעניעם, אָדער א יום־טוב, אָדער אזוי איין אָבשטשעסטוועט?

צווייטער גאסט. וואָס פּאָרשטעהט איהר נישט? וועלען מיר שמועסען א ביסעל פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי, א ביסעל פון ליטעראטור.

דריטער גאסט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. אויב אינ־צווייען, וועט מען מאכען א זעפּס־אוֹן־זעכציג, אוֹן אויב אינדריין, איז א פינף־הונדערט־איינס...

פערטער גאסט. אוֹן אויב מעהרער — איז א סטוקעלקע.

פינפטער גאסט. אוֹן אפשר נאָר איין אָבשטשע שפּיעל? [קוקט אויף די דאָפּען]. האָ? וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן. קאָניעטשנאָ, איין אָבשטשע שפּיעל! [נעמען זיך צו די רידיקולס].

י ש ר א ל־א י ס ר. האָ? וואָס זאָגט איהר? איין אָבשטשע שפּיעל? [מע ווייסט נישט פון וואַנען עס וואַכסט־אויס ביי איהם אין די הענט צוויי טאַליעס קאַרטען]. טאָ! ביי מיר האָט איהר גע'פּועל'ט. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית...

ח נ ה [וויעדער אַ מאָל מיט'ן שלח־מנות, שוין צו די מאַנסבילען]. געניסט נאָך עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר נישט געניסען? נעמט חאָטש אַ מאַראַנץ...

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל פּטור ווערען פון איהר אויך]. דושינקע! טאָמער וואָלט געווען גענוג מאַראַנצען? מיר האָבען דאָך גערעדט וועגען המן־טאַשען. עפּיס יום־טוב, פּורים אויף דער וועלט, המנ'ס יאָהרצייט...

ח נ ה [טהוט זיך אַ חאַפּ־אויף און אַ פּאַטש אין שטערן]. אָט אַ קאָפּ! אַ קאַצענער מוח! גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאַנט המן־טאַשען. איך געה אין קיך אַריין. איך מוז אַליין זיין ביי די המן־טאַשען. [צו די דאַמען]. האָט קיין פאַראיבעל נישט, איך מוז געהן. מיין דיענסט וועט מיר דאָרטען אָנמאַכען המן־טאַשען, וועט זיין וואָס צו זעהען! די יעהופּעצער פּוסטאָקראַטען — גאָט זאָל נישט שטראָפען פאַר די רעד... איך מיין די היגע דיענסטען מיין איך. איך זאָג איהר, מיין קעכין הייסט עס: המן־טאַשען קאָנט איהר מאַכען? קוקט זי מיך אָן, ווי אַ לעהמענער גולם. ביז איך האָב איהר אַיינגעטאָלקעוועט, אַז מע דאַרף פאַרקנעטען טייג, אויסקאַטשען און אויסקלעפּען דרייעקעכיגע המן־טאַשען, צע־רייבען מאָהן אויף מילך. ביי איהר איז געווען רעכט אַריינטהון דעם מאָהן אין די המן־טאַשען, ווי ער שטעהט און געהט. גאָט איז מיט אַייך, זאָג איך, איהר זענט נאָך נישט פאַרטיג מיט די המן־טאַשען! צו המן־טאַשען דאַרף מען נאָך האָניג אויך...

ישראל־איסר [צום ווייב]. הכלל, ליובעניו, ווען וועלען מיר שוין דערלעבען זיך זעהען מיט די המן־טאַשען?

חנה. אַט דאָס געה איך דאָך! [געהט־אַפּ אין קיך. די דאַמען שמייכלען צו איהר כלומרשט פריינדליך, צופריעדען, וואָס חנה איז אַפּגע־גאַנגען, רוקען זיך צו מיט די רידיקולס צום טיש].

ישראל־איסר [צו די געסט]. אַלזאָ, גאָספּאָדאַ, איז איין אָבשטשע שפּיעל? איך מיין אָבער, אַז פּאָ זאַקאָנו קומט היינט איין אָקע. אָקע איז אַ אידישע שפּעגעלאַציע, מיין איך אַ אידישע שפּיעל. פּאָרט יום־טוב, פּורים אויף דער וועלט, המנ'ס יאָהר־צייט... [צו די געסט]. האַ? וואָס זאָגט איהר?

געסט [אַלע אינאיינעם, אויפגעלעבט]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. איין אָקע! איין אָקע!

ישראל־איסר. אַלזאָ, איין אָקע? ביי מיר האָט איהר גע'פּועל'ט. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית... [עפענט־אויף די קאָרטען מיט אַ קנאַק]. ווי אַזוי זשע שפּעגעלירען מיר, מיין איך, ווי אַזוי שפּיעלען מיר? מיט'ן קווענץ?

ערשטער גאַסט. אָקע מיט'ן קווענץ — קאַקאַיאַ בלאַזשענסטווא!

צווייטער גאַסט. און איך וואָלט געזאָגט — דוקאַ אָהנ'עם קווענץ.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. מיט'ן קווענץ און מיט'ן קאַנטשיק.

פערטער גאַסט. פּאָ נאַסטאָיאַשטשעמו, באַדאַרף זיין איין אָקע מיט אַלע פּאָדלאָסטען. דאָס הייסט, מע מעג אייך שמייסען ביז'ן טאָג אַריין. פון אַ דרייערעל ביז אַ הונדערטער, און דאַזשע מעהר פון אַ הונדערטער.

פינפטער גאַסט. קאָניעטשנאָ, מיט אַלע פּאָדלאָס־טען! [צו די דאַמען]. וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן [נישט צופריעדען, וואס מע וועט שפּיעלען אין אקע אהן זיי, נעמען זיך פון דעסטוועגען צו די רידיקולס, רוקען זיך צו מיט די שטוהלען צו זיי, קוקען־אריין אין די קאָרטען פון הינטען, זיפצען]. לאָז זיין איין אָקע, לאָז זיין מיט אַלע פּאָדלאָסטען, אַבי לאָז מען שוין שפּיעלען.

י ש ר א ל־א י ס ר. אָדנים סלאָוואָם, ווער איז ערשטע האַנט? [ווארפט־אויס קאָרטען. רעדט אין איין אטעם]. אַל"ף איין אָדלער. בי"ת אַ באַרענבוים. גימ"ל אַ גנב. דל"ת אַ דריידעל. ה"א אַ המן־טאַש. וא"ו אַ וויינגאָרטען. זיי"ן אַ זאַווערוכע. חי"ת חיים־יענקעל... [צום ערשטען גאַסט]. איהר זענט ערשטע האַנט. [לענט־אויס יעדען צו צוויי קאָרטען צוגעמאַכט און נאָכדעם צו צוויי קאָרטען אויפגעדעקט. דער עולם הויבט־אָן ווערען נערוועז, נאָר מע מאַכט זיך גלייכ־גילטיג].

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [רוקט זיך צו צום טיש נאָך נעהענטער, נעמט־אַרויס געלט. פאַרקאַטשעט די אַרבעל]. שוין לאַנג נישט געשפּיעלט אין אָקע.

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט [רוקט זיך צו, נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַ שאָק מיט יאָהרען.

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע]. סאָווער־שעננאָ וויערנאָ! ערשט נעכטען געהאַקט אין אָקע אַ גאַנצע נאַכט, ביז'ן ווייסען טאָג...

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע. זינגט מיט אַ חסיד'ישען ניגון]. דער רבי האָט געהייסען פרייליך זיין, ביז'ן ווייסען טאָג אַריין... [צו די דאַמען]. האַ? וואָס?

ד אַ מ ע ן [קוקען מיט ברענענדיגע אויגען צו די מאַנען אין די אויס־געלעגטע קאָרטען. זיפצען, לאַכען נערוועז]. חאַ־חאַ־חאַ!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ערשטען גאַסט]. אָדנים סלאָוואָם, איהר זענט ערשטע האַנט, דאַרפט איהר רעדען ווערטער.

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט [באַטראַכט אַלעמענ'ס קאָרטען, וואָס אויפ'ן טיש]. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! איך וועל בעטען דעם עולם

אוועקלענען צו דרייערלעך סליעפא. [לענט־אוועק א דרייערעל אוו מאכט־צו די אויגען].

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. בלא ראיה הייסט עס? [טראכט א ווייליע. רעדט צו זיך אליין]. נו, מאיסיי מארקאוויטש? פאושאלויטע ווקאנטארו — ארוים מיט דער מטבע! [לענט נעלט].

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאוועדשענגא וויערנא. [לענט נעלט. אומצופריעדען]. ווי א לאך אין קאפ!

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [זיפצט]. אז אך און וועה איז מיר, איך מוז מיך נאכשלעפען. [לענט נעלט]. ביי א פגירה בין איך אויך א בהמה.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט [קרעכצט, לענט א דרייערעל]. פארפינסטערט בין איך נעוואלן! איך מוז אויך. וואס זאל איך טהון?

י ש ר א ל־א י ס ר. נו, מוז איך דאך אודאי שפענעלירען. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, עפים בעל־הבית, לכבוד פורים... [לענט נעלט]. המנ'ס יאהרציים...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. מיר זאגט דאס הארץ, אז דא דארף לינגען גאלד. [קלאפט מיט א פינגער איבער די צונעמאכטע קארטען]. גאספאדא! נאך א דרייערעל בלינד. [לענט־אוועק נאך א דרייערעל].

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [צו זיך אליין]. נו, מאיסיי מארקאוויטש, ביזט דו אריינגעקראכען, קריך ווייטער. [לענט נאך א דרייערעל].

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאוועדשענגא וויערנא. [לענט דאס נעלט מיט כעס]. ווי א פינפטע ראד צום וואגען!

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [זיפצט]. אז אך און וועה איז מיר! [קריכט איז קעשענע]. איך מוז מיך נאכשלעפען. וואס ס'וועט זיין מיט פל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט [קרעכצט אוו לענט נעלט]. פארפינסטערט בין איך נעוואלן! איך מוז אויך. א בריה האב איך?

ישראל־איסר. נו, מוז איך דאָך אודאי שפּעגעלירען. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, עפּיס בעל־הבית. המנ'ס יאָהרצייט. [לעגט געלט. עס וואַכסען די דרייערלעך אויפ'ן טיש. אלע אויגען ברענען, די דאַמען זיפצען]. נו, גאָספּאָדאַ? וואָס וועט זיין ווייטער? [קוקט אויפ'ן ערשטען גאַסט. פון צווייטען חדר גנב'עט זיך אונטער מיט שטילע טריט גרישאַ. קוקט זיך ארום צוריק, געהט־צו פּאַוואָלי צום טיש. זעצט זיך אַוועק אומבאַמערקט אויף אַ שטוהל הינטער ישראל־איסר'ס פּלייצעס. קוקט צו, ווי מע שפּיעלט].

ערשטער גאַסט. וואָס זאָל זיין ווייטער? ווייטער וועלען מיר זיך געהן אָנקוקען... די דריטע קאָרט וועט שוין זאָגען, וואָס איך האָב צו טהון... [הויבט־אויף איינע פון די צוויי צוגעדעקטע קאָרטען, לעגט זי ארויף מיט'ן פּנים אַראָפּ אויף איינע פון די אָפּענע קאָרטען. לעהנט זיך אָפּ אַ ביסעל צוריק. טראָגט־צו דאָס פּאָרעל צו דער נאָז. וואַרפט אַ גיכען קוק אויף דער דריטער עטוואָס אויפגעדעקטער קאָרט, ווערט מאָדנע לעבעדיג]. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [לעגט גיך אַוועק צוריק די קאָרטען און נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַזוי ווי דאָס האַרץ אָבער האָט מיר געזאָגט, אַז דאָ דאַרף ליגען איין אוצר. נו, גאָספּאָדאַ? ווער פאָהרט מיט מיר קיין יאַרמעלינעץ אויפ'ן יאַריד? צוויי דרייערלעך אויף דריי.

צווייטער גאַסט [צו זיך אַליין]. נו, מאָיסיי מאַר־קאָוויטש? דו קריכסט נאָך, צי ניין? [טהוט אַ הויב־אויף די דריטע קאָרט]. געענטפערט אויף מיינע דריי.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. [אָנגעקוקט אַלע פיער קאָרטען, מלא גזלן. טהוט זיי אַ שמיץ מיט כעס]. שראַגע, אַ רוח אין דיין האַרצען אַריין! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אַזאַ שפּיעל, וואָס הייסט אָקע?

פערטער גאַסט. אַז אָך און וועה איז מיר. איך מוז זיך אויך געהן אָנקוקען. [קוקט זיך אָן]. געשטאָרבען אַ איד. [לעגט־אַוועק די קאָרטען]. איך האָב געוואוסט פריהער, אַז וויבאַלד אָקע, אַזוי ווער איך באַגראָבען.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט [קוקט זיך אַן]. ברוך דיין אמת. געשטאַרבען נאָך אַ איד. [לעגט אַוועק די קאַרטען. רעדט צו די דאַמען]. בין איך נישט גערעכט געווען, אַז איך האָב געזאָגט אַיין אָבשטשע שפּיעל? אָקע האָט זיך זיי פאַרגלוסט! וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן. קאָניעטשנאָ!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ערשטען און צווייטען גאַסט]. זענען מיר, הייסט עס, געבליבען אינדרייען אויפ'ן יאַריד? [צום ערשטען גאַסט]. וואָס זשע וועט איהר עפּיס זאָגען ווייטער, כדומה למשל נאַפּרימער? נו? אַרויס מיט לשון!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואָס האָט איהר קיין צייט נישט? נאַד נאַמי ניע קאַפּליעט. [קוקט אויפ'ן טיש]. מע דאַרף זיך גוט באַטראַכטען, וואָס פאַרמאָגט דער עולם? [קוקט רעכטס און לינקס]. דער האָט שיקסעס, און דער — שקצים. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [צום צווייטען גאַסט]. וואָס וועט איהר זאָגען, ווען איך טהו אַ פּאַס צו אַייערע שקצים?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. גאָט איז מיין עדות, אַז איך קאָן נישט פּאַסען. איך האָב דריי. [לעגט געלט]. געענטפערט אויף מיינע דריי און אַריבערגעצימבעלט מיט איין צעהנערעל אויף דריי גלייך ווי אויף אַלע.

י ש ר א ל־א י ס ר [רעדט צו זיך אַליין. מאַכט מיט די פינגער]. היינט געה טרעף. דער שמייסט מיט דרייערלעך אויף דריי, און דער צימבעלט־אַריבער מיט אַ צעהנערעל אויף דריי ווי אויף אַלע. עס האָט אָנגעריסען ביי זיי — ניע דאַי באָג! אַצינד איז אַ וואַפּראָס [מיט אַ ניגון פון דער גמרא און שטאַרק אויסגעצויגען] — טשטאַ מיניע דיעלאַט? צי זאָל איך מיך אַריינלאָזען אין דער שפּעגעלאַ־ציע און שפּעגעלירען סליעפּאָ? צי זאָל איך מיך געהן אָנקוקען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע, צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט־אַוועק די קאַרטען און מישט אויס די איבעריגע]. דאָסווידאַניאַ. [וויל אויפהויבען די פערטע קאַרט].

ג ר י ש א [חאפט איהם אז ביי דער האנט]. לאוו! באושע סאחראני! נישטא קיין אנקוקען זיך! א צעהנערעל מיט נאך א צעהנערעל!

י ש ר א ל־א י ס ר [קוקט אויף איהם]. משונע?

ג ר י ש א. פאלגט מיך! [בעט זיך]. פאלגט זשע מיך! זיי ביידע האבען נארנישט מיט נארנישט!

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די נעפט. ווייזט אויף גרישאן]. אז ער הייסט! מע דארף, ווי זאגט איהר, פאלגען אמאל א חתן אויך? [לענט נעלט]. קופּעץ קאק סטרעליען.

ג ר י ש א. יא וואס רוטשאיום, אז זיי ביידע האבען שראגע! [נעפט זיך צו דער קעשענע]. צי אפשר מיינט איהר, אז איך האב מיך, וואסאמאם דיעליע, איבערנעשראקען פאר אייערע שיקסעס? איך ענטפער אייך אויף אייער צעהנערעל און אריבערנעטראסקעט מיט צוויי צעהנערלעך אויף מיינע דריי, וואהרום איך וויים, אז מעהר ווי צוויי מוידען האט איהר נישט געהאט און וועט נישט האבען.

צ ו ו י ט ע ר ג א ס ט. שוין לאנג שטיל געווען, מאיסיי מארקאוויטש. מיט אזעלכע צוויי גבורים טארסט דו דיך נישט אריינלאזען אין דער נארישער וועלט. [טראכט א ווייל]. הערט זשע אויס, אפשר וועלען מיר מאכען א שטיקעל געשעפט?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. נאפרימער?

י ש ר א ל־א י ס ר. פרומה למשל?

צ ו ו י ט ע ר ג א ס ט. וואס וועט איהר מיר נעבען אפ־טריט־נעלט? דאס הייסט, וואס וועט איהר מיר נעבען, איך זאל זיך אוועקלעגען בלא ראיה?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. חא־חא־חא!

י ש ר א ל־א י ס ר. א גוט אויג וועלען מיר אייך געבען! אז מע האט שראגע, טראגט מען זיך אפ און מע מאכט נישט קיין שפענעלאציעס.

צ ו ו י ט ע ר ג א ס ט. אזוי זאגט איהר? [קוקט־אַוו די פערטע קאַרט. טראַכט א ווייַלע]. הא? אז מע האַט, זאַגען זיי, שראַגע, טראַגט מען זיך אָפּ און מע מאַכט נישט קיין אַנשטעלען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע. צעהלט געלט. אלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט צוועק די קאַרטען און מישט זיי אוים מיט די איבעריגע]. דאַסווידאַניא, מאַיסיי מארקאַוויטש! א חלירע וואַלט געמעגט קומען אויפ'ן מחבר פון דער אָפּע!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ערשטען גאַסט. טרייסעלט מיט די הענט]. האַבען מיר שוין, סלאַווא באַגו, גע'פטר'ט אלע אונזערע שונאים?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאיא בלאַזשענסטווא!

ג ר י ש א [צום ערשטען גאַסט. לעגט־ארויף די האַנט אויף ישראל־איסר'ס קאַרטען]. געענטפערט און אריבערגעפידעלט מיט א גאַנצען כף־הא'ער.

י ש ר א ל־א י ס ר [צו גרישאַ]. משוגע? צי חסר דעה?

ג ר י ש א. פאַלגט זשע מיך. דרך־ארץ פאר די באַרישנים! טשעסטנאַיע סלאַווא, ער פארמאַגט נישט מעהר ווי שראַגע!

י ש ר א ל־א י ס ר [געהט צו דער קעשענע]. אז ער הייסט... [ווייזט אויף גרישאַ]. מע דאַרף, ווי זאַגט איהר, אמאל פאַלגען א חתן אויך? [לעגט נעלט]. דערויף זענען מיר דאַך שפּעגעלאַנטען.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאיא בלאַזשענסטווא! [קוקט אַן די פערטע קאַרט, געהט צו דער קעשענע. רערט פאַוואַלי, זיפצענדיג]. וויבאַלד אזוי, איז א הונדערטער אויף מיינע אלע.

ג ע ס ט [אלע]. א הונדערטער?!

ד א מ ע ן [אלע]. א הונדערטער?!

י ש ר א ל־א י ס ר. ווטאקאַם סלוטשאיע, דארפען מיר לערנען דעם פשט. אז ער סטראשעט מיר מיט א נאַראַש? [מיט א גמרא־ניגון]. וויבאַלד אזוי, באַדאַרף מען געהן אויפדעקען די פערטע מויר. [הויבט־אויף פאַוואַלינקע די פערטע קאַרט, קוקט אויף גרישאַן].

ג ר י ש א [קוקט־אריין איז דער קאַרט פון אונטען ארויף]. פאַשלאַ! א הונדערטער מיט נאַך צוויי הונדערטערס! [דער נאַנצער עולם

וועלט העכסט אויפנערענט. די דאמען חאפען זיך צו די רידיקולס]. אזא קאָרט טרעפט איין מאל אין הונדערט יאָהר! טשעסטנאָיע סלאָווא!

י ש ר א ל־א י ס ר [קוקט אויף נרישאן אריבער די בריללען]. וואָס מיינסט דו? איך בין לעוו איזראאיליעוויטש?

ג ר י ש א [בעט זיך]. פאלגט זשע מיד! קליאנוס באגאם, ער האָט מעהר נישט ווי שראָגע. [ווייזט אויפ'ן ערשטען נאסט, וואס זיצט זיך נאָנץ קאלטבלוטיג].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו נרישאן]. אזוי זאגסט דו? [זיפצט]. ניין, נישט פאר מיר קיין שפּענעלאציע. איך בין נישט לעוו איז־ראאיליעוויטש. [מישט־אויס זיינע פיער קארטען מיט אלע איבעריגע אנגעוואָרפענע, מע זאל נישט זעהען, וואס ער האָט. מיט א טיעפען זיפץ]. פאס!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [שארט־צוגוויף דאס נאנצע נעלט פונ'ם טיש מיט ביידע הענט]. קאקאיא בלאזשענסטווא! [שטופט מיט ציטע־רענדיגע הענט דאס נעלט אין אלע קעשענעס. אלע אויגען קוקען אויף איהם מיט קנאה. די דאמען חאפען אזש די רידיקולס און דריקען־צו צום הארצען].

ג ר י ש א [אין דער צייט, וועו דער ערשטער נאסט שטופט דאס נעלט אין די קעשענעס, טהוט ער א הויב־אויף מיט איין האנט יענעם'ס פיער קארטען און מיט דער אנדערער האנט דערלאנגט ער א זעץ איבער'ן טיש אזוי, אז די טאליע קארטען שפרינגט־אונטער און אויף דער עולם טהוט א שפרונג־אויף פון די ערטער. די דאמען פאלען שיער חשות]. טשטא יא וואס סקאזאל? משוגע צו וועדען פון אזא שפיעל, טשעסטנאָיע סלאָווא!! [אויף זיין נעשריי קומט צו לויפען פון צווייטען ציממער פריהער בערטע, דערנאך שושנה, דערנאך דאס נאנצע יונגווארג און נאך זיי הייראך מיט דער מגילה]. אזא מעשה איז נאָרנישט געהערט געוואָרען! מיט נאָרנישט פּארטרייבען דריי מיידלעך?! שומו שמים! ס'איז הימעל־שרייענד!!! נאט, זעהט חאטש! חא־חא־חא! [באוויזט אלעמען די קארטען]. זעהט, אידישע קינדער, מיט וואס מע פּארטריבט דריי מיידלעך? מיט נאָרנישט. מיט שראָגע! מיט שרראָגע!!! נו, קאָן מען לעבען אויף דער וועלט?!

ג ע ס ט [קוקען פון די ערטער אַן די אויפנעדעקטע פיער קאַרטען]. שראָגע!

ד א מ ע ן [נאָך זיי, פאַרברעכען מיט די הענט]. שראָגע!

ב ע ר ט ע [בלייבט שטעהן אויף דער טיר. דערוויסט גרישאַן מיט די קאַרטען אין האַנט, טהוט זיי א פּלעסק מיט די הענט]. אָך! [ווייזט מיט דער האַנט אויפ'ן חתן. פּאַלט צו שושנה'ן אויף די הענט].

נ ר י ש א [טהוט א שפּיץ די קאַרטען אויפ'ן טיש. טהוט זיך א לאַז צו דער כלה]. בערטוסיא! בתיה'ניו! ווינאַווּאַט! טא יעסט, סלִיכא! איך האָב נישט געשפּיעלט! טשעסטנאַיע סלאַווּא! טא יעסט, סלִיכא... קלִיאַנוס באַנאַם!... [פּאַלט איהר צו די פּיס]. יאַנאַטי! יאַפּאַטי! טאַמאַטי!... [איז דער מינוט קומט־אַן פון דער קיך תנה מיט די המן־טאַשען].

ח נ ה [דערוויסט בערטען א פּאַר־חלש־טע אוו גרישאַן שטעהן אויף איין קניהע, פאַרלִירט זי דעם טעלער מיט די המן־טאַשען אוו לאַזט זיך צו דער טאַכטער]. נאָט איז מיט דיר, טאַכטער מיינע! [צום מאַן]. וואָס איז דאָ געשעהן? גיכער! וואָס האָט זיך דאָ געטראָפען? נו, זאָג שוין!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ווייב, ווי׳ זי בערוהיגען]. שא, שא! שריי נישט! נאָלע נאַרנישט... אָפּגעשמיסען... פּאַרטריבען... דריי מיידלעך...

ח נ ה. ווער האָט געשמיסען? וועמען געשמיסען? א דונער איז מיר! [קוקט אויפ'ן יונגוואַרג]. וואָסערע מיידלעך?...

י ש ר א ל־א י ס ר [שטעהט־אויף פון טיש]. שטיא! פאַר־שטעהסט נישט קיין שפּיעלאַציע! [מאַכט מיט די הענט]. דריי מיידלעך. איך האָב געהאַט דריי מיידלעך, אוו ער [ווייזט אויפ'ן ערשטען נאַסט] האָט נאָלע נאַרנישט. שראָגע האָט ער געהאַט. האָט ער מיך געשמיסען אוו געשמיסען, פּאַרטריבען, הייסט עס, מיט שראָגע, מיט נאַרנישט! [גלייך צו איהר אין פּנים אריין. מאַכט מיט די הענט]. מיט שראָגע! מיט שראָגע!...

פ א ר ה א נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראַזען, וואָס טרעפען זיך אין „שראַגע".

העברעאיש:

אַוואַל אַוויך היביא סימחאַטאַ בידוואַר קריאַט האַמגילאַ האַזאַט באַבאַאיט האַזע (אבל אַביך הביע שמחתו בדבר קריאת המגילה הזאת בבית הזה) — אַבער דיין פאַטער האַט אויסגעדריקט זיין פרייד וועגען דאָס לייענען פון דער דאַזיגער מגילה אין דעם דאַזיגען הויז.

אַני מעדאַבער איווריט בעכאַל מאַקאָם וועאים קאַל האַאַלאַם. אַפילו קעשע־אַני יאַצע בעמערקאַוואַ, אַני אַמער לעהאַקאַנדוקטאַר: טען לי קאַרטים! (אני מדבר עברית בכל מקום ועם כל העולם. אפילו כשאני יוצא במרכבה, אני אומר להקונדוקטור: תן לי כרטים!) — איך רעד העברעאיש אומעטום און מיט דער גאַנצער וועלט. אפילו אַז איך פאַהר אויפ'ן טראַם, זאָג איך דעם קאַנדוקטאַר: געב מיר אַ בילעט!

בעכאַל דאַר וואַדאַר אובכאַל מעדינאַ אומעדינאַ כאַזערעט האַמגילאַ האַזאַט (בכל דור ודור ובכל מדינה ומדינה חוזרת המגילה הזאת) — אין יעדען דור און אין יעדער מדינה חזר'ט זיך איבער די דאַזיגע מגילה.

טאַוו וועיאַפע וועגעכמאַד וועגאַאים (טוב ויפה ונחמד ונעים) — גוט און שען און פיין.

יאַנאַטי! יאַפאַטי! טאַמאַטי! (יונתי! יפתי! תמתי!) — מיין טייבעלע! מיין שענהייט! מיין עהרליכע!

לאַוו (לאו) — ניין.

קאַמאַ פעאַמים ניכטאַוו וועגעכטאַם אַל אַם האַיהודים לעהאַשמיד לאַהאַראַג אולאַבעד! קאַמאַ פעאַמים יאַצאַ האַמאַן בען האַמדאַטאַ האַאַגאַגי ליכטאַוו סיטנאַ אַל אַם איסראַעל! (כמה פעמים נכתב ונחתם על עם היהודים להשמיד להרוג ולאַבד! כמה פעמים יצא המן בן המדתא האַגגי לכתוב שטנה על עם ישראל!) — וויפיעל מאַל איז שוין געצייכענט געוואַרען אויפ'ן אידישען פאַלק צו אויס'הרג'ענען און פאַרטיליגען עס! וויפיעל מאַל איז שוין אַרויס המן בן המדתא האַגגי צו שרייבען פאַסקווילען אויפ'ן פאַלק ישראל!

רוסיש:

אַדנים סלאַוואַם — מיט איין וואַרט. אוניטשטאַזשען — פאַרניכטען. אוסטאַוו — תקנות. אימענינעס — נעבורטסטאַג. אַקאַנטשאַטעלנאַ — אינ־גאַנצען.

באזשע סאחראני — גאט באהיט. בארישניס — פרייליגס.

גאספאדא, סאדיטעס — רבותים, זיצט.

דא סווידאניא — אויף וויעדערזעהען. דאזשע — אפילו. דושינקע (דושענקא) — נשמה מיינע. דרעווניע־יעוורעיצעס — העברעער.

וואפראס — פראגע. וו'טאקאם סלוטשאיע — וויבאלד אזוי. וו'סאמאם דיעליע — אין דער אמת'ען.

זאמעטשאטעלני יאזיק — איין אויסגעצייכענטע שפראך. זוואוטשיט קאק איספאנסקי — קלינגט ווי שפאניש.

חעדערא — חדרים (שולען).

טשטא יא וואם סקאזאל? — וואס האב איך אייך געזאגט? טשטא מניע דיעלאט? — וואס זאל איך טהון? טשעסטנאיע סלאווא — עהרען־וואָרט.

יא וואם רוטשאיוס — איך בין אייך ערב.

מאלאדיאזש — יונגווארג.

נאד נאמי ניע קאפליעט (פארגרייזטע פראזע) — איבער אונז רעגענט ניט. ניע דאי באג — זאל גאט היטען. ניעאוזשעלי? — טאקי באמת?

סאיעדיניאיען — פאראייניגען. סטיעסניאיען — זיך שעמען. סלאווא באגו — גאט צו דאנקען. סלוזשאשטשעס — געשעפטס־אנגעשטעלטע. סליעפא — בלינדערהייט (ניט געזעהען די קארטען).

פאדלאסטען — געמיינהייטען. פאזשאלויטיע וו'קאנטארו — מע בעט אייך מחילה אין קאנטאר אריין (אין קעשענע נאך געלט). פא נאסטאיאשטשע־מו — אויפ'ן ריכטיגען אופן. פאשלא — עס געהט א גאנג.

קופעץ קאק סטרעלעץ — א סוחר איז ווי א שיסער (דאס הייסט, א מאל טרעפט ער, א מאל ניט). קליאנוס באגאם — איך שווער ביי גאט.

עולם־הבא

א שארוש אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פערזאנען:

מיסטער טשערקיס. איין אלגרייטניק.
מיסעס טשערקיס. איין אלגרייטניטשקע.
מיסטער קוואטשקע. א היברו־טיטשער.
א איד.
צוויי עדות.

ארט: די וויטע פראווינץ אין אמעריקע. צייט: דא ניט לאנג.

[אין פארלאר, אין א ראקינג־טשער, זיצט מיט א ציגאר אין מויל, די פיס ארויף, מיסטער טשערקיס, א גוט־געבויטער מאן פון מיטעלע יאהרען, עלעגאנט געקליידט. אקעגען איהם, אויפ'ן צווייטען ראקינג־טשער, זיצט די מיסעס טשערקיס, א שווערע שטיק מיט א דרייגארענדיגען גוידער. ביידע קאטשען זיך].

מיסטער טשערקיס [א קוק אויפ'ן זייגער]. וואָס איז די מעדער מיט'ן טיטשער? צוגעזאָגט קומען מיט'ן רעוורענט פון עולם־הבא, און קומט ניט. אלבעטשיע, אז ער האָט חרטה.

מיסעס טשערקיס. נעווער מאַי! [געהניצט].

מיסטער טשערקיס. וואָס הייסט נעווער מאַין? ביזנעס איז ביזנעס...

מיסעס טשערקיס. צו וואָס טויג דיר די ביזנעס, דזשאָ? ס'וועט נאָר קאָסטען געלט...

מיסטער טשערקיס. ביי דיר איז דאָס געלט אָנלי. זאָלסט א טראַכט טהון א ביסעל ווייטער — דאַט נאָט! ביקאָז דו לעבסט נאָר מיט'ן היינט. איך טראַכט מיך אריין אין מיין לייף, ווי אזוי מיר זענען מיט דרייסיג יאָהר צוריק געקומען אין דהיז קאָונטרי, און האָבען ביידע געפּעדעלט, זענען מיר געווען אידען גלייך מיט אָל די פּיפּעל — באָט וואָס זענען מיר איצט? [שטעהט אויף, שפּאנט אום]. וואָס פאַר אידען זענען מיר? ניט קיין שבת, ניט קיין יום־טוב, ניט קיין טלית, ניט קיין תפילין — נאָטינג! טאָג ווי נאַכט אָדער אין פּאָוקער, אָדער אין פּינאַקעל, אָדער אין אַנדערע גיימס, און הויבען גאָר ניט אָן צו טראַכטען וועגען יענע וואָרלד. איבער האָנדערט ענד טווענטי יערס, ווער וועט עפּטער אונז זאָגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. וואָס הייסט? מיר האָבען ניט קיין זיהן?

מיסטער טשערקיס [האַט זיך אפגעשטעלט]. אַט די לויפערס וועלען זאָגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. דזשויק, קאָן זיין, וועט קיין קדיש ניט זאָגען, אָבער מאַקסילע? — מיר פאר זיין קאַפּ!

מיסטער טשערקיס. מאַקס וועט זאָגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. שור וועט ער זאָגען קדיש!

מיסטער טשערקיס. אלבעטשיע, אז ניין! אפשר די ערשטע אכט טאָג. בּאָט שפּעטער — נאָסער!

מיסעס טשערקיס. יעס מעם!

מיסטער טשערקיס. נאָסער!

מיסעס טשערקיס. יעס מעם!

מיסטער טשערקיס [א קלאַפּ איז טיש]. אז איך זאָג נאָסער, איז נאָסער! [מיסעס טשערקיס שלייסט צו איהר מויל. — עס דערהערט זיך א קלאַפּ אין טיר. ביידע רופען אויס]: קאָם אין! [עס קומט אריין דער מיטשער, מיסטער קוואַטשקע, א זשוואַווע אידעל מיט איין אויסגעהונגערט אומרוהיג פּנים, זעהט־אויס האלב שניידער, האלב רעוורענד].

מיסטער טשערקיס. האָו דו יו דו, מיסטער מיטשער, סידאַן!

מיסטער קוואַטשקע [זעצט זיך אוועק, ווישט זיך דעם שווייס]. נו, א היץ! קוים מיט צרות איינגעבעטען דעם אידען!... איידער איך האָב איהם אויסגעזוכט וואו ער וואוינט — איך וואָלט דערפאר ניט גענומען קיין צעהן דאָלער, זאָל מיין נאָמען ניט הייסען קוואַטשקע!

מיסטער טשערקיס. טאקי דהי סיים דזשו, וואָס מיר האָבען גערעדט?

מיסטער קוואַטשקע. טאקי דער זעלבער איד... נאָר ער האָט שוין חרטה געהאט אויף דער גאנצער מעשה. נישט געוואָלט פּארקויפען פּאר קיין געלט! וואָס טויג איהם, זאָגט ער,

געלט? געלט געהט אוועק, און עולם־הבא בלייבט אויף אייביג... האָב איך מיך צוגעזעצט צו זיין ווייב. א אידינע — אהין־אהער, כ׳האָב קוים גע׳פוע׳לט פאר צווויי הונדערט דאָלער זאָל ער אָפּ־טרעטען האלב פון זיין חלק עולם־הבא... איהר וועט אָנקוקען א איד — איהר האָט זינט איהר לעבט אזא אידען ניט געזעהען! אָנ־געטהאָן געהט ער ווי א טערק, און רעדט מעהר אויף לשון־קודש... געווען צעהן יאָהר אין ארץ־ישראל, געקומען אהער צו גאסט צו זיינע קינדער און פאָהרט נאָך א מאָל קיין ארץ־ישראל... א פישר׳ער איד, זיצט יומם ולילה און לערענט... אָדער ער לערענט, אָדער ער דאָוונט... און פאסט תעניתים... אלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג... וויסט ניט קיין צורת מטבע...

מיסעס טשערקיס. פון וואנען זשע וויסט ער צו נעמען צווויי הונדערט דאָלער?

מיסטער קוואטשקע. ער? חס וחלילה! ווי קומט ער צו געלט? איך זאָג דאָך אייך: ער איז צו אזעלכע זאכען ניט שייך. דאָס האָב איך מיט איהר, מיט זיין אידינע, אָפּגעמאכט פאר איין האלבען חלק עולם־הבא... מיסטער טשער־קיס, זענט איהר גרייט און מע קאָן צוטרעטען צו דער צערעמאָניע פון מכירת עולם־הבא?

מיסטער טשערקיס. פאזעטיוולי! נאָר איך האָב צו אייך א קלייגע ביטע. [קוויינקעלט זיך]. איך וואלט גע־גליכען, ס׳זאָל זיין דערביי, אויף איטם פאסיבעל, א רעווערענט... א ריעל רעווערענט...

מיסטער קוואטשקע [דערשראקען]. צו וואָס אומ־זיסטע עקספענסעס? איך בין ביי אייך א טיטשער, דאכט זיך, ניט דאָס ערשטע יאָהר. איך פארזיכער אייך, אז איך בין קלאָר אין הלכות עולם־הבא, ווי דער נרעסטער רעווערענט. על־פי דין דארף מען מעהר ניט האָבען ווי א האנט, תקיעת־כף פאר צווויי עדות — און דאטס אלל.

מיסטער טשערקיס. איז דאט די לאָא?

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. א בפירוש'ער דין אין הלכות חדותא, פרק בבלאי טפשאי... מען איך זיי נעהן אריינ־רופען? זיי וואַרטען דאָ אין האַל.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. אַללרייט. און וואָס דאַרף איך טהון?

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. איהר דאַרפט נאָרנישט טהון. איהר וועט זיך נאָר מטריח זיין איבערטהון יום־טוב'דיג, מעהר אידיש, ווי בעת איהר נעהט אין שוהל אריין. אויפ'ן קאָפּ וועט איהר מוהל זיין אָנטהון א העט. און אויך די מיסעס וועל איך בעטען עפּיס נעמען אויפ'ן קאָפּ, אבי די האָר צודעקען. און אז איהר וועט זיך אָנטהון, וועט איהר פּריהער וואַשען די הענט, אָט ווי מע וואַשט זיך צום עסען.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מאכט א פּרום פּנים]. וועל! און זאָגען דערביי וואָס?

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. זאָגען — נאָרנישט, נאָר דענקען דאַרפט איהר וועגען נאָט, וועגען טוידט און וועגען יענער וועלט.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מיט דער זעלבער פּרומער מינע]. אַללרייט. [שטעהט־אויף]. באַדאַרף איך מיט זיך אהער ברענגען סאַמטינג, א סדור, אָדער... האָ דו יו קאָל איט?... א מחזור? א סליחה?...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. קיין זאַך! איהר דאַרפט נאָר טראַכטען פּונ'ם טוידט און פּון יענער וועלט. און טאָמער קומט עמיצער וועגען ביזנעס — טרייבט איהם אַרויס. טאָמער קלינגט מען אין טעלעפאָן — ענטפערט ניט. לאָזט אראָפּ דעם ווייער. און איהר אויך, מיסעס לעבען, רעדט ניט מיט דער דינסט, און מיט'ן מאָן אויך וואָס ווינציגער, און טראַכט וואָס מעהר פּונ'ם טוידט.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. אַללרייט! טשענזשען דעם סוט דאַרף ביי מיר נעמען א מינוט צעהן אדער פּופּצעהן. [צו דער

מיסעס]. קאַם אַן. דער טאָג שטעהט ניט. [נעהען־אַפּ ביידע. נאָך זיי נעהט־אַפּ דער טיטשע און קומט באַלד צוריק מיט'ן אידען. אַ הויכער, אַ שענער, אַ געזונטער, ווי עס ניט זיך אויס אַ גערא̈טענער קצב, אַדער אַ בעל־עגלה. אַנגעטהאָן געהט ער אין אַ מאָדנע חאַלאַט מיט אַ פּלאַכטע אויפ'ן קאָפּ. שענע באָרד און פּאות באַציערען זיין פּנים, נאָר ס'איז ניט שווער צו דער־קענען, אַז דאָס זענען פרעמדע באָרד און פּאות. — נאָכ'ן אידען שלעפּען זיך נאָך די צוויי עדות, אידען פון דער גאַס].

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [בעט די עדות זיצען, און דעס אידען פיהרט ער צו נאָהענט צו דער ראַמפּע, רעדט צו איהם אַזוי, אַז די צוויי עדות זאָלען ניט הערען]. די באָרד וואָלט איהר געמעגט פון דעסטוועגען אַ ביסעל צו־רעכט מאַכען... זעהט אויס, ווי אַ פרעמדע...

ד ע ר א י ד [אַקעגען שפּיעגעל]. דאָס איז דער באַרבער שולדיג, אַ רוח אין זיין בוזעם אַריין! איך זאָג איהם: מאַך מיר, ווי די אַקטעיויערען אין טרעיאַטער מע זאָל ניט דערקענען. [מאַכט צו־רעכט די באָרד און פּאות]. וואָס זשע דאַרף איך טהון? וואָס דאַרף איך זאָגען, הייסט עס?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. נאָר נישט רעדען! וואָס ווינציגער גערעדט! איהר שטעלט זיך, זייט מוחל, אַוועק מיט'ן פּנים צו דער וואַנט, אָט אַזוי אָ [ווייזט איהם ווי אַזוי], גלייך ווי איהר דאַווענט.

ד ע ר א י ד. וואָס איז פאַר אַ דאַוונען אין מיטען דערינען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. מנחה וועט איהר דאַוונען.

ד ע ר א י ד. אין מיטען בייטאָג?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. עהרליכע אידען הויבען אָן מנחה פון בייטאָג.

ד ע ר א י ד. אָללרייט — איהר זענט אַ טיטשער, ווייסט איהר בעסער מן הסתם. איך קאָן אָבער ניט אויסוועניג.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. איהר דאַרפט נישט קאָנען. איהר דאַרפט נאָר שטעהן מיט'ן פּנים צו דער וואַנט, שעפּטשען

מיט די ליפּען און ארויסלאָזען אַלע מאָל אַ זיפץ, ווי איין עהר־ליכער איד... קאָנט איהר זיפצען?

ד ע ר א י ד. איך קאָן, פאַר וואָס זאָל איך ניט קאָנען? איך קאָן אייך זיפצען אַזוי, אַז פון יעדען זיפץ זאָלט איהר ביי מיר פאַלען אין חלשות...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. צו שטאַרק דאַרף מען ניט. [ווייזט איהם ווי אַזוי]. און רעדען וואָס ווינציגער. און דאָס, וואָס איהר מוזט שוין זאָגען, זאָלט איהר זאָגען אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. ווי קומט צו מיר לשון־קודש? איך האָב מיט מיינע פערד קיין לשון־קודש ניט גערעדט.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. בהמה! זיי קאָנען לשון־קודש גלייך מיט אייך! איהר דאַרפט נאָר בעלעבעטשען וואָס ניט איז, פון סדור אָדער פון תהלים, בכדי זיי זאָלען מיינען, אַז איהר רעדט אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. אָללרייט — איך וועל אייך האַקען גאַנצע שטיקער פונ'ם דאַוונען, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל מיך ניט צעלאַכען.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָל אייך גאָט היטען פון אַזאַ געדאַנק! איהר'ט אומגליקליך מאַכען אי זיך, אי מיך... שאַ! זיי געהען... [דער איד שטעלט זיך אַוועק מיט'ן פּנים צו דער וואַנט. עס קומט־אַן מיסטער טשערקיס, נאָך איהם די מיסעס טשערקיס. ער האָט זיך איבערגעטהאָן אין אַ נייעם אַנצוג מיט'ן צילינדער אויפ'ן קאָפּ. זי האָט אַנ־געטהאָן אַלע איהרע דיימאַנדס און דעם קאָפּ האָט זי איבערגעדעקט מיט אַ ווייסען וואואַל. ביידע זעהען־אויס האָפערדיג, רעליגיעז געשטימט, קוקען מיט גרויס רעספּעקט אויף דעם מאַדנעם אידען אין זיין מאַדנעם קאָסטיום].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [שטיל צום טיטשער]. דאַט איז די מען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [הויך]. איהר מעגט רעדען העכער. ערשטענס, איז ער טויבליך, און צווייטענס — ער, אַז ער דאַווענט, קאָנט איהר שיסען מיט האַרמאַטען, וועט ער אויך ניט הערען.

מיסטער טשערקיס. איז דאטסאָ? לאנג וועט ער דאוונען?

מיסטער קוואָטשקע. ניין, נישט לאנג. דאָס הייסט, דאוונען דאוועט ער דריי שעה, און פיער שעה, און אמאָל זעכס שעה אויך, נאָר איצט וועט דאָס נעמען עטליכע מינוט, ווארום דאָס דאוועט ער פון פארעמט. [אין דער מינוט לאזט דער איד ארויס אזא זיפץ. זו ביידע משערקיסעס טהוען זיך א ווארף].

מיסעס טשערקיס. ליסען, מיסטער טיטשער, איך האָב אייך געוואָלט פרעגען עפּעס א זאַך. [קווייענקעלט זיך].

מיסטער קוואָטשקע. וואָס פאר א זאַך האָט איהר געוואָלט פרעגען, מיסעס? עפּעס א דין, וואָס איז שייך צו עולם־הבא?

מיסעס טשערקיס. יאָ. דאָס געהער זיך אָן מיט עולם־הבא, און טאקי מיט מיר אליין... אינ׳ם חלק עולם־הבא, וואָס מיין מאן האנדעלט איין ביי אָט דעם אידען, האָב איך דאָך אויך א טייל?...

מיסטער קוואָטשקע. חס וחלילה! א ווייב האָט א חלק אין איהר מאנ׳ס עולם־הבא נאָר דעמאָלט, ווען ער האָט דאָס פארדיענט דורך זיין לערנען, אדער דאוונען, אדער צדקה־געבען... אין געקויפטער עולם־הבא האָט דאָס ווייב ניט קיין חלק, ווי דער מאן ביי׳ם ווייב, קיין שום חלק ניט.

מיסעס טשערקיס. אזוי נאָר? א שענער יושר! [בייז].

מיסטער קוואָטשקע. מיסעס לעבען, אזוי איז דער דין בפירוש אין מדרש פליאה, הלכות גומערבעקע, פרק עולם־הבא — וואָס זאָל איך טהון?

מיסעס טשערקיס [ווייד]. ניט זשע מיר איין עצה, מיסטער טיטשער, וואָס טהוט מען, איך זאָל אויך האָבען חאָטש א שטיקעל עולם־הבא?

מיסטער טשערקיס [צו דער מיסעס]. אי דאָנט נאָו

וואט איז די מעדער וויט יו? וואָם באדערסט דו? עס גענטט אוועק די צייט פאר נאטינג!

מיסעס טשערקיס [בייז]. ביי דיר הייסט עס פאר נאטינג... אבי דו האסט זיך באוואהרענט מיט עולם־הבא, און פאר מיר איז נעווער מאי! גארניט! ער וועט זיך זיצען דארטען, ווי א שררה, מיט אלע אלרייטניקעם און מיט אלע אלרייטניצעם אין גן־עדן, שפיעלען מיט די חצופות אין פאוקער אדער אין פינאקעל, און איך וועל ברענען ווי א ליכט אין גיהנם — וואָם אהרט עם איהם, אשטייגער? [וויינט שיער].

מיסטער טשערקיס [מיט רחמנות]. איל טעל יו, מיסעס, קאנסט דאך קויפען פאר דיין נעלט א פארט עולם־הבא, און טאקי ביי דעם דזשו. ער טהוט ביזנעס, לאז ער שוין טהון.

מיסטער קוואטשקע [מאכט א רחמנות־פנים]. איך וויים ניט, אויב ער וועט פארקויפען נאך עולם־הבא... איך וועל איהם א פרעג טהון. [נעהט־צו צום אידען, רעדט צו איהם הויך, ווי צו א טויבען]. האָט קיין פאראיבעל ניט, רב אהרן ברב משה! די מיסעס בעט אייך, אפשר איז מעגליך, איהר זאלט איהר אפטרעטען פון אייער חלק עולם־הבא... ס'איז א יושר, אזוי ווי איהר מאן וועט האבען האלב פון אייער עולם־הבא, לאז זי האבען חאטש די האלב פון אייער האלב.

דער אייד. אדון עולם אשר מלך ברטם...

מיסטער קוואטשקע. ער זאגט: דעמאלט בליבט איהם איבער עולם־הבא אויפ'ן שפיץ מעסער.

דער אייד. נשמת כל חי תברך את...

מיסטער קוואטשקע. ער זאגט: סיידען מע וועט איהם באצאהלען פאר א פערטעל אזוי פיעל, ווי פאר א האלב.

מיסעס טשערקיס. אבי איהר זאגט, ער ווייסט ניט, וואָם געלט איז — און דינגט זיך, ווי פאר איין אפּס... פאר א פערטעל מעג ער נעמען א פערטעל...

דער אייד. כל הנשמה תהלל יה...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער זאגט: אז פאר א פערטעל איז די העלפט. עס מאכט אוים אזוי גרויס, ווי הונדערט דאלער.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. פאר וואס איז פאר א פערטעל די העלפט — פארשטעה איך ניט.

ד ע ר א י ד. אשרי יושבי ביתך עוד...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער זאגט: אז האלב פון האלב איז אלע מאל א פערטעל.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. זאגט איהם, אז צוליעב מיר מעג ער לאזען בילינער, פאר א פופציגער.

ד ע ר א י ד. לא אמות כי אחיה ואספר...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער ווילּ ניט הערען, ניט זהען.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. דארף מען ניט. איכ'ל זיך באגעהן אזוי.

ד ע ר א י ד. הודו לה' כי טוב...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער זאגט: טוב — דאס הייסט, לאז שוין זיין ווי איהר זאגט.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. וויבאלד אזוי, לאז זיין פערציג דאלער.

ד ע ר א י ד. כי לעולם חסדו...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער זאגט: ס'איז צוליעב אייך. אצינד קאנען מיר צוטרעטען צו דער צערעמאניע. [טהוט א וואונק צו די עדות. זיי געהען צו].

ע ר ש ט ע ר ע ד ו ת. אונז האט מען באשטעלט, מיר זאלען זיין עדות ביי מיסטער טשערקיס, און מע האט אונז צו־געזאגט צו דריי דאלער אויף א קאפּ. איצט, וויבאלד אז די מיסעס וועט אויך דארפען ערות, ווילען מיר צוויי מאל אזוי פיעל.

צ ו ו י ט ע ר ע ד ו ת. ארער חאטש צו פינף דאלער אויף א קאפּ.

מיסעס טשערקיס. אזוי נאָר? הפקר פּעטרישקע?
מיסטער טשערקיס. א סטרייק? קענען א סטרייק האָבען מיר סקעבּס!
מיסטער קוואָטשקע [זאָגט עפּעס צו ביידע עדות אויפֿן אויהער]. אַלרייט! אַצינד קאָנען מיר צוטרעטען צו דער מכירה. מיסטער טשערקיס! זייט זשע מוחל, קומט אהער, איהר דאַרפט שטעהן אָט דאָ, אין דער רעכטער האַנט. [מיסטער טשערקיס שטעלט זיך צווישן רעכטס]. און איהר, מיסעס, זייט זיך מטריח אהער, אין דער לינקער האַנט. [מיסעס טשערקיס שטעלט זיך לינקס. — צום אידען]. רב אהרן ברב משה! זייט זשע מוחל אהער צו מיר! [דער איד נעהט צו, זיפּצט]. איצט, מיינע לייבע אידען, דאַרף איך אייך זאָגען א פּאָר ערנסטע ווערטער, וואָס איהר האָט צו טהון, טאקי איהר בייידע. איהר זאָלט קלערען פּונ׳ם יום־המות, פּונ׳ם לעצטען טאָג, וואָס וועט אמאָל קומען, דעמאָלט וועלן די נשמה וועט זיך אָפּטיילען פּון אייער גוף און וועט דאַרפּען געהן אין גן־עדן אריין צו גענישען פּון דעם עולם־הבא, וואָס עס טרעט אייך אָפּ מיט זיין גוטען ווילען מורנו רב אהרן ברב משה. פּון קיין זאַך אין דער וועלט טאָרט איהר אַצינד נישט קלערען, ניט גוט, ניט שלעכט, נאָר פּון עולם־הבא. דאָס איז איינס. דאָס צווייטע — זייט אזוי גוט און גיט די רעכטע האַנט צו אָט דעם אידען רב אהרן ברב משה און זאָגט מיר, אויב איהר נעמט איבער מיט אייער גוטען ווילען דעם חלק עולם־הבא, וואָס ער טרעט אייך אָפּ במתנה? זאָגט „יאָ".
מיסטער טשערקיס. יעס.
מיסטער קוואָטשקע. נישט „יעס", נאָר „יאָ".
מיסטער טשערקיס. יאָ.
מיסטער קוואָטשקע. צי נעהט אייך ניט איבער א שלעכטער נעדאַנק און צי האָט איהר ניט חרטה, וואָס איהר קויפט עולם־הבא? זאָגט „ניין".
מיסטער טשערקיס. נאָסער!
מיסטער קוואָטשקע. ניט „נאָסער", נאָר „ניין!"

מיסטער טשערקיס. ניין.

מיסטער קוואטשקע. איצט זאגט מיר, ווי אזוי רופט מען אייך אויף אידיש?

מיסטער טשערקיס. דושאזעף.

מיסטער קוואטשקע. און אייער טאטען?

מיסטער טשערקיס. אברהמעל.

מיסטער קוואטשקע. יוסף בן אברהם. און אייך, מיסעם?

מיסעס טשערקיס. איך — פלאָסי, נאָר אויף אידיש לאה־דוואָסי, און מיין מאַמע נחמה־סאָסי.

מיסטער קוואטשקע. אַלרייט! עדות, קומט אהער! איהר זענט עדות, אז מורנו רב אהרן בר־ב משה טרעטאָפּ מיט זיין גוטען ווילען במתּנה פאר רב יוסף בר־ב אברהם האלב פון זיין חלק עולם־הבא, און צו האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי די האלב פון זיין האלב עולם־הבא מיט אלע זכיות און פריווילעגיעס, וואָס ער קאָן האָבען אויף יענער וועלט איבער הונדערט און צוואנציג יאָהר. אויך זענט איהר עדות, אז פאר דער מתּנה באקומט מורנו רב אהרן בר־ב משה פון רב יוסף בר־ב אברהם א מתּנה צוויי הונדערט דאָלער, און פון האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי א חוץ א מתּנה פערציג דאָלער. האָט איהר געהערט? זאָגט „יאָ".

בייד עדות. מיר זענען ניט טויב.

מיסטער קוואטשקע. איך פרעג אייך ניט, צי איהר זענט טויב; איהר זאָגט מיר: „יאָ".

בייד עדות. יאָ.

מיסטער קוואטשקע. האָט איהר פארשטאַנען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען? זאָגט „יאָ".

בייד עדות. שור!

מיסטער קוואטשקע. זאָגט ניט „שור", זאָגט „יאָ"!

ב י י ד ע ע ד ו ת. יאָ.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. האָט דאָ, חלילה, איינער דעם אַנדערען גענויט, געקריוודעט, אָדער אָפּגענאַרט? זאָגט „ניין".

ב י י ד ע ע ד ו ת. ס'איז ניט אונזערע ביזנעס.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [אַרויס פון די כלים]. אָט גויישע קעפּ! זאָגט „ניין"!

ב י י ד ע ע ד ו ת. ניין.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. דאַנקען גאָט! [צום אידען]. זאָגט מיר דריי מאָל אין איין אָטעם: מכשפה לא תחיה! תחיה מכשפה לא! לא מכשפה תחיה! [דער איד זאָגט איהם נאָך דריי מאָל. מיסטער טשערקיס שוויצט, הויבט דעם צילינדער, ווישט דעם שווייס. די מיסעס טשערקיס איז אויך רויט און פאַרשוויצט]. מיסטער טשערקיס, מזל טוב! מיסעס טשערקיס, מזל טוב אייך! גאָט זאָל אייך העלפען, איהר זאָלט זיך עלטערען ביז הונדערט מיט צוואַנציג יאָהר! נאָר איך דאַרף אייך זאָגען, איהר האָט געהאַנדעלט אַ מציאה. איין אַנדערען וואָלט דאָס געקאָסט פינף הונדערט דאָלער — און אפשר טאַקי אַלע טויזענט, זאָל מיין נאָמען ניט הייסען קוואָטשקע!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. וועלל! [אַוועק די פרומע מינע, טהוט־אויס דעם צילינדער]. איצט וועלען מיר געהן נעמען אַ רעפרעש־מען. נאָר ביזנעס בעפאָר פּלעזשור. דאָ האָט איהר אייער געלט. [נעמט אַרויס צוויי הונדערט דאָלער און זעקס דאָלער פאַר די עדות און גיט איבער צו מיסטער קוואָטשקע. — צו דער מיסעס טשערקיס]. מיסעס! אַרויס מיט קעש! [די מיסעס בויגט זיך אָן, פאַרקאַטשעט אַלע קליידלעך און שלעפּט אַרויס פון זאָק פערציג דאָלער, גיט איבער צו מיסטער קוואָטשקע]. וועלל! איך געה טשענזשען מיין סוט, ביקאָז איך פיהל היים. און דו, מיסעס, וועסט זיין אַזוי גוט און וועסט אונז טריטען מיט אַ גלעזעל מאַקסי אָדער עפּעל־סיידער, אָדער איין אַנדער דרינק. [געהט־אָפּ. נאָך איהם געהט־אָפּ אויך די מיסעס טשערקיס].

מיסטער קוואטשקע [אפנעוואַרט א האַלבע מינוט נאָך זייער אַוועקגעהן, געהט ער צו צום אידעו]. נו, אַצינד, יאָקע בן פּלעקע, לאָמיר זיך טיילען! [טיילט]. אייך הונדערט, מיר הונדערט, אייך צוואַנציג, מיר צוואַנציג. און דאָס זענען צוויי מאָל דריי דאָלער פּאר די עדות.

ערשטער עדות. צו דריי? אָבער נאָר לאַ!

צווייטער עדות. צו פינף דאָלער, פעטער!

מיסטער קוואטשקע. נאָך צו דאָלער — איין עק!

ערשטער עדות. ניין, ס'וועט נישט געהן!

צווייטער עדות. קיין נדבות וויל־ען מיר ניט. גיט אונז וואָס אונז קומט.

דער איד. אייך קומט? פּאר וואָס? איהר זינגט שען?

ערשטער עדות. אזוי? איהר האָט שוין באַקומען לשון?

צווייטער עדות. ביז אהער האָט איהר געדעדט נאָר אויף לאָקשען־קוילעטש.

דער איד. שקצים! עזות־פּנימ'ער! געגנסטערס!

ערשטער עדות. א געגנסטער זענט איהר אליין!

צווייטער עדות. א געגנסטער מיט א מאסקע, א רוח אין דיין פּרעמדער באָרד אריין!

דער איד. אז ס'איז יא אזוי, טא נא זשע דיר! [שטעקט־אפ דעם עדות א פּאטש].

צווייטער עדות [חאפט דעם אידעו פּאר דער באָרד]. פּאטשען וועסט דו זיך, דו שארלאטאן, דו עולם־הבא־פּעדלער?... [ציהט איהם צו זיך. דעם אידענ'ס באָרד איז בייא'ס צווייטען עדות איז די הענט. אין דעם עפענט זיך די טיר אוו עס באווייזען זיך מיסטער טשערקים אין איין אנדער קאסטיום אוו מיסעס טשערקים מיט א טאץ. אויף דער טאץ — א פּאר פּלעשלעך מיט געטראנקען אוו א פּאר שעלכעלעך מיט פּארבייסען.

דערזעהען איינעם פון די עדות מיט א בארד אין די הענט און דעם אידען אהן א בארד, האבען זיי אלץ פארשטאנען. נאר פאר נרויס וואונדער זענען זיי נעבליבען שטעהן אויף דער טיר, ווי צונעשמיעדט, קוקענדיג איינס אויף דאס אנדערע. א מינוט האלט־אן די שטומע סצענע, ווען אלע זענען פאר־נליווערט, יעדער אין זיין פאזע. דער פארהאנג פאלט].

מיסטער בוים
אין קלאזעט

א שפאס אין איין צקם.

נעשריבען אין יאהר 1915.

פערזאנען:

מיסטער בוים.
מיסעס בוים.
שפרינצעל. מיסטער בוימ׳ס א גרינע שוועסטער.

[מיסטער בוים קומט אריין צו זיך אין שטוב, טרעפט קיינעם ניט, ווארפט אראפ דעם הוט, קלאפט מיט'ן שטעקעו אין טיש נערוועז].

מיסטער בוים [הויך]. הו איז האָום? [נאך העכער]. הו איז היער? [עס קומט אריין מיסעס בוים, אויסגעפוצט].

מיסעס בוים. וואָט איז די טראָבע? וויט יו?

מיסטער בוים. וואו ביזט דו געווען, דזשעני?

מיסעס בוים. איך האָב זיך געדרעסט. וואָס איז דען?

מיסטער בוים. ווער איז דאָ געווען?

מיסעס בוים. נאָבאדי.

מיסטער בוים [נערוועז]. א מאן פון אפים האָט דאָ באדארפט זיין!

מיסעס בוים. נישט געווען קיינער... אך, יאָ! דאָ איז געווען דיין שוועסטערע?... שפרינצע? איז דאָ געווען...

מיסטער בוים [ווערט נאך מער נערוועז]. טערריבע?!... ווייעדער א מאָל? פאר וואָס האָסט דו איהר ניט געזאָגט, דאָט אי עם נאָט עט האָום?

מיסעס בוים. פון וואָנען ווייסט דו, אז איך האָב עס איהר ניט געזאָגט?

מיסטער בוים. באדארפט געווען זאָגען, אז איך בין ניטאָ, אז איך בין אוועקגעפאָהרען, אז איך האָב געמופט, אז איך וויל זי ניט זעהען — און דאָטס אָל!

מ י ס ע ס ב ו י ם. הערט זי זעהר, אז מע זאגט איהר! זי האט דיך אויסגעזוכט אין אלע רומס! איך האב נעמיינט, איכ'ל דעם שלאק באקומען!

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. דער טייוועל זאל עס נעמען. נא דיר א שוועסטערל! נא דיר א שפרינצל! אלבעטשיע, אז זי וועט מיך אריסטרייבען פון שטאדט, און איכ'ל מוזען אריבערמופען אין איין אנדער שטאדט! [שפאנט ארום נערוועז]. זי פארדרעהט מיר מיין קאפ! זי ספוילט מיר מיינע ביזנעס!... זי טרייבט מיך אין דער ערד אריין!...

מ י ס ע ס ב ו י ם. ווער איז דיר שולדיג? האסט דו ניט געזאלט שיקען איהר קיין שיפסקארטען, וואלט זי ניט געקומען.

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [לויפט ארום]. שיפסקארטען! פון וואנען זאל איך וויסען, אז ס'א קרענק? איך האב נעמיינט, זי וועט קומען, וועל איך איהר מאכען א ביזנעס, וועט זי זיך באזעצען מיט איהר פעמילי, וועלען סיטיזנער, מיך וועט עס קאסטען א פאר דאלער — און דאס אלס! געה ריכט זיך, אז די וואומען וועט מיר ברענגען אזוי פיעל טראבל, מיך מאכען צו מופען — מיר'ן מוזען מופען, מיסעס בוים, ס'וועט זיך נארניט העלפען!

מ י ס ע ס ב ו י ם [מיט א ניגון]. איך וועל ניט מופען! איך בין אלרייט! [עס הערט זיך א קלונג]. ס'איז זי!...

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [האפט זיך ביים קאפ]. ס'איז זי? טערריבל! איכ'ל עס ניט אויסהאלטען! ס'איז אימפאסיבל! איכ'ל זיך א מעשה אנטהון! איכ'ל זיך נעמען דאס לעבען! [האפט דעם הוט, וויל לויפען צו דער טיר. דאס גלעקל וועלט צעריסען קלינגענדיג].

מ י ס ע ס ב ו י ם. וואוהין לויפסט דו? ווילסט זיך מיט איהר באגעגענען א נאז קעגען א נאז?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. ביזט נערעכט! ביזט נערעכט! וואס טהוט מען? באהאלט מיך! פארשלים מיך! איכ'ל זיך באהאלטען! וואו באהאלט מען זיך? [לויפט ארום פון איין ווינקל

צום אַנדערען פאַרצווייפעלט]. אָט דאָ אין קלאַזעט וועל איך איבער־ווארטען... איך בעט דיך, דזשעני, מאַך ניט מיט איהר קיין לאַנגע קאָנווערסיישאָנס! זאָג איהר: אַי עם נאַט האָום — און דאַטס אַלל!... [חאַפּט זיך אַריין אין קלאַזעט. מיסעס בוים שטעלט זיך אַוועק גרייט צו עמפאַנגען די אַריינגעקומענע. עס קומט אַריין שפּרינצעל, אַנגעטהאָן דוקא אַמעריקאַניש, מיט אַ שענעם הוט, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען].

שפּרינצעל. ניטאָ איהם נאָך, מיין בראַטישעק?

מיסעס בוים. וואָס הייסט דאָס „בראַטישעק"? זיצט!

שפּרינצעל. אַזוי גיך האָט איהר שוין פאַרגעסען אידיש? בראַטישעק איז די טייטש אַ ברודער. [זעצט זיך]. אַ שענער ברודער! איך האָב געמיינט, אַז איך וועל קומען צו פאָהרען, וועט ער מיך גליקליך מאַכען. אַ קליינינקייט — אַ ברו־דער אַ גביר, און נאָך אין אַמעריקע, אַ פרייע מדינה, פאַרברענט זאָל זי ווערען! און די מענטשען — די כפּרה מעגען זיי זיין פאַר אונזער לעצטען וואַסערפיהרער! און זייער לשון — פּאָטייטעס, טאָמייטעס, קיטשען און טשיקען, פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! אַז אַ קעלער איז אַ בייסמענט, אַ בוידעם אַ רוף, יאַרד איז אַ הויף, סטריט איז אַ גאַס און גאַביטש איז מיסט — נו, קאָן שוין זיין גוט?... איך וואָלט אויסגעלעבט מיינע יאָהרען און וואָלט נישט געקענט אָט דאָס לאַנד!... האָט ער זיך אָבער נאַסיאַדעט אויף מיר, דער בראַטישעק מיינער, און גענומען זעצען מיט בריעף, אַ בריעף נאָך אַ בריעף, איך זאָל קומען צו פאָהרען אין זיין אַמעריקע, אין זיין גאָלדענע מדינה, וועט ער מיך גליקליך מאַכען... און איך, נאַר, לאָז זיך איבעררעדען, וואַרף אַוועק אַזאַ לאַנד מיט אַזעלכע מענטשען, מיט אַזאַ געשעפט, אַ גאָלדען געשעפט, אַ שמאַלץ־גרוב, איין איינפאָהר־הויז, מיט אַ קאַמער, מיט אַ קלייטעל, ווי־ניט־ווי, בעסער, ערגער, דאָס שטיקעל ברויט האָט זיך גע־שלעפּט! נאָר די לעצטע יאָהרען איז געווען שלעכט, ווייל מע האָט

גענומען טרייבען, און ס'איז ניט געווען ווער ס'זאָל פאַרפאָהרען און וואָס צו קויפען, ווייטער בין איך דאָך געווען אַ קייסעריני!... און ווען ניט דער פּאָגראָם, וואָלט איך מיך דען פונ'ם אָרט אפילו געריהרט? כ'וואָלט גאָר ניט געקוקט דערויף, וואָס מיין בראַ־טישעקעל שרייבט מיר גליקען, אַז פאַר מיינע קינדער וועט זיך עפענען אַ וועלט, אַלע וועגען זענען פאַר זיי פריי... עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! אָט האָט מיין משה דאָרט אין דער היים, חאָטש מע לאָזט ניט אַריין, פון דעסטוועגען געענדיגט בוכהאַלטעריע דורך בריעף ביי יעקב מאַרק אין ליבאַווי, האָב איך גערעכענט, אַז דאָ וועט איהם מיין ברודער געווים אויסזוכען אַ שטעלע ביי יאַנקעל שיפען, אָדער ביי ראַקענפעלערען, אָדער אין אַיין אַנדער קאַנטאָר... און מיין טאָכטער האָט מען דאָרט אין ריסענלאַנד אויך ניט גע־וואָלט צונעמען אין גימענאַזיע, האָט זי ביי מיר פון דעסטוועגען שטודיערט נעהען און שניידען ביי דער ניידיטש, אויך דורך בריעף, — וואָלט ער חאָטש מיין טאָכטער דאָ פּריסטראָיעט ערגיץ אין אַ דעפּאַרטמענט. איז ווער? וואָס? ווען מע קומט, טרעפט מען איהם ניט!... אַ גדולה — ער שיקט מיר אַריין אַלע וואָך אַ טשעק! „וואָכער" גיט ער מיר! אַז אָך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין אַריבערגעקומען! [וויינט]. מיין מאַמע זאָל אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף איהר שפּרינצעל, ווי זי לעבט פון טשעקען און פון וואָכער... [ווישט זיך די אויגען]. אַ בת־יחידה געווען ביי איהר... צווישען אַכט זיהן, היצלים, בויאַנעס, האָלעדראַנצים, סך הכל איין טאָכטער... [פּויזע]. צי, אַשטייגער, איך זאָל חאָטש האָבען עפּיס אַ געשעפט... זאָגט ער מיר צו, דער בראַטישעק מיינער, אַז נאָך יום־טוב וועט ער מיר אויסזוכען אַיין אַנדער ביזנעס. איך וויל שוין ניט קיין ביזנעס! איך בין דיר מוחל דיינע ביזנעס — איך וויל אַ געשעפט, ניט קיין ביזנעס!... אַז די אַלע „ביזנעסען", וואָס ער האָט מיר געמאַכט ביז אַהער, טויגען אויף כפּרות... ער נעמט און שטעלט מיך אַוועק אין דרוי־סען, איך זאָל פאַרקויפען פעטשיילעס!... אין דער היים פאַר־

קויפט מען ניט אין דרויסען קיין פעטשוילעם!... צי ער ווייל, איך זאל פעדלען מיט טיי, מיט ווין און מיט ציגייערען? אין דער היים פעדעלט מען ניט מיט טיי, מיט ווין און מיט ציגייערען! צי, אשטיינער, ער נעמט און דינגט מיר א שטוב, איך זאל זי פון זיך איבערפארדינגען צו די שכנים. איך זאל ווערען, הייסט דאס, א לענדלאָרדיכע. איז נע מאלא באבע חלאפאטע — איך קום נאך דירה־געלט, ווארפט מען מיך ארויס פון אלע טרעפ! וואס איז די מעשה? די מעשה איז, למאי איך רעד צו זיי אויף אונזער לשון! אודאי בין איך דערויף ארויסגעפאהרען פונ'ם טייערען ריסענלאנד, פארברענט זאל עס ווערען, אהערצוצו, א ווייסטע אלמנה מיט קינדער יתומים, איך זאל מיך אפ'שמד'ען אויף אייער לשון! [מיסעס בוים קאן זיך ניט איינהאלטען פון א שמייכעל]. איהר לאכט? אייך איז גוט צו לאכען, אז איהר זיצט אט־דא־א, אין אזא גוטס [שטעהט־אויף, באווייזט מיט די הענט], מיט אזעלכע שפיעג־לען [קוקט אין שפיענעל], מיט פארטעפיאנעס, מיט שפיעלקעסטלער, מיט שאפעס... [נעהט־צו צום קלאזעט, וואו מיסטער בוים נעפינט זיך]. אוו די שאפעס זענען מסתמא ביי אייך פול מיט כל טוב, פול ווי איין אויג... [דעקט־אפ דעם פארהאנג פונ'ם קלאזעט, און עס דערשיינט מיסטער בוים. אלע דריי בלייבען פארנליווערט].

לאנגזאם פאלט דער פארהאנג.

אינצווייען א
זעכס - און - זעכציג

א בורלעסק לכבוד חנוכה.

געשריבען פון'ם מחבר אין זיינע יונגע יאָהרען
און באַאַרבייט פון איהם אין יאָהר 1916.

די פֿאַרשוינען:

רב יאנקעל פּעטאַד. א איד א נגיד, שוין אין די יאהרען. דאס אנדערע מאל התונה נעהאט.

מאדאם פּעטאַד. זיין ווייב. א „מאדאם". יונגער פון איהם מיט א יאהר פערציג.

דאקטאר לאקריץ. א יונגער דאקטאר־מעדיציין.

נאפּטאלין. א יונגערמאן איין אפּטייקער. טראגט בלויע בריל־ען.

נלאק. א ווינקעל־אדוואקאט. רעדט העכער האלב רוסיש.

די נעשיכטע קומט־פֿאר חנוכה, אין א קליין שטעדטעל, נית ווייט פון יעהופּעץ, מיט א יאהר דרייסיג צוריק.

[א זאל. שען אויסנעפוצט, נוט באלייכטעט. די שפיענלען לייכטען. דורך איין אפענער טיר, פון דרויסען, קומט ארײן יאנקעלס פעטאך. בלייבט שטעהן פאר־חידוש׳ט, קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען. רערט צו זיך אליין].

יאנקעל פעטאך [מיט׳ן באנאוש אין די הענט]. אפען טיר און טויער... נישטא קיין משוגע׳נער הונט... עס ברענען ליכט... אננעצונדען אלע לאמפען — א נאנצע לימענאציע ביי מיר אין שטוב!... א יום־טוב!... [לאוט ארופ דעם באנאוש]. לכבוד חנוכה... אזא יום־טוב! א ווערטעלע אויסצורעדען — ח־נו־כה!... מהכתיתי, פאר וואס ניט? אידען בענטשען חנוכה־ליכטלעך — מעג מען זיך פרעהען... נאר וואו איז דאס מיין מאדאם? [קלאפט מיט׳ן שטעקען אין טיש]. ריוועלע! רבקה! מאדאם!... [קנייטשט מיט די פלייצעס]. מע הערט נישט און מע זעהט נישט!... [ער לאזט זיך נעהן ווייטער. דערזעהט א קארטעל, טראגט דאס צו צום לאמפ, טהוט־אן די ברילען און לייענט פשוואלי, קוים וואס ער לענט צונויף די אותיות אייני־צינוויז]. „רע־וע־קא לי־מא־נאוו־נא"... ווער איז די רעוועקא לימאנאוונא? דאס איז ריוועלע! הייסט זי שוין נאר רעוועקא? לאז זיין רעוועקא... און לימאנאוונא איז, אפנים, לייבאוונא?... די משמעות, אז לייב איז א לימענע — איז פעטאך א רעטאך... לאמיר זעהן, וואס שטעהט ווייטער? [לייענט]. „פא־פא־פאסלוטשאיו ח־ח־חנוכה פא־פא־פאקארנישע פראסים פא־פא־פאושאלאוואט נא טשאשקו טשאיו"... הייסט עס, אפנים, אזוי גרויס, ווי לכבוד חנוכה האט מען געלאזט בעטען אויף א גלעזעל טיי... וואס פאר א מחותן איז חנוכה מיט א גלעזעל טיי? חנוכה איז מען זיך נוהג, מע באקט לאטקעס. לכבוד חנוכה האט

אונז די תורה נעהייסען עסען לאטקעם, און משה רבינו האָט צו־ליעב דעם הייליגען יום־טוב פּאָזאָוואָלט שפּיעלען אין קאָרטען... מאכען אינצווייען א זעכס־און־זעכציג, אָדער אין דריי הענט א פינף־הונדערט־איינס... ששש... [הערט זיך אייז]. עמיצער רעדט. כ'וואָלט געמענט שווערען, אז ס'איז דעם דאָקטער'ס קול... וואָס טהוט דאָ דער דאָקטער? וויעדער נערווען? צי גלאָט אזוי א גאסט לכבוד חנוכה?... כ'וואָלט א בעלן זיין הערען, וואָס רעדען זיי?... באהאלטען זיך ערגיץ אין א שאפע, און פון דאָרטען, דורך א שפּא־רינקעלע, זעהען, וואָס סע טהוט זיך דאָ, בשעת איך בין ניטאָ אין דער היים... ששש... מע גענט! טאָמער וואָלט געווען א סברה, איך זאָל מיך דאָ צוזעצען ערגיץ אין א ווינקעלע? [ער קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. אָדער באהאלטען זיך אונטער דער קאנאפּע? [ער דערהערט א סקריפּ פון דער טיר, טהוט ער זיך א וואַרף אונטער'ן טיש מיט'ן באנאוש. — עס עפענט זיך די אינווענינסטע טיר און עס קומען־אריין די מאדאם פּעטאַך מיט'ן דאקטאר לאקריץ. דער דאקטאר דריפּט איהר די האנט].

מאדאם פּעטאַך. וואָס קוועטשט איהר מיר אזוי די האנט? אלס דאקטאר? צי גלאָט אזוי, אוים גוטפּריינטשאפט?

דאקטאר לאקריץ. גלאָט אזוי, אוים גוטפּריינט־שאפט...

מאדאם פּעטאַך. פּאר וואָס זשע זענט איהר מיר אזא גוטער פריינט? מצד רחמנות, צי מצד עפּים אנדערש?...

דאקטאר לאקריץ. ערשטענס, טאקי מצד רחמנות, אז איהר דארפט האָבען אזא פּעטאַך פּאר א מאן... און, צווייטענס, איז מיין סימפּאטיע צו אייך...

מאדאם פּעטאַך [פּארשטעלט איהם דאָס מויל מיט דער האנט]. נישט גערעדט! פּארגעסט ניט, אז איך בין איין אנשטענ־דיגע פּרוי...

דאקטאר לאקריץ [א קוש די האנט]. קענען דער נאטור, טאדאם, קאָן מען נישט נעהן...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. געהן זאָלט איהר שוין ווייסט איהר ווּאוהין!...

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ץ. איך באדארף טאקי געהן מאכען א פּאָר וויזיטען. דער עולם, קיין עין־הרע, קרענקט צו בּיסלעך. דערווייל זייט מיר געזונט און שטאַרק. איך לויף אַוועק אויף א קורצע ווייל. אין א האלבּע שעה קום איך צוריק, וועלען מיר מאכען לכּבוד יום־טוב אינצווייען א זעכס־און־זעכציג.

מ א ד א ם פ ע ט א ך. אָדער אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?...

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ץ. ניין! בעסער א זעכס־און־זעכציג אינצווייען. אדיע! [ער נעהט אַוועק. די מאדאם — איז דער אנדערער טיר. פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס פעטאך].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ך [רויט ווי א צוויק]. אט דאס ווערט אָנגערופען א גלעזעל טיי? אין זעכס־און־זעכציג לכּבוד יום־טוב שפּיעלען זיי?... וואַרט־צו, דו יאָקטער איינער, עס וועט א רוח אין דיין טאטענ'ס ערד אריין! [עס הערט זיך א קלונג. פעטאך באהאלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אריין פון דרויסען נ א פ ט א ל י ן דער אפטייקער. פון דער אנדערער טיר — די מאדאם פעטאך].

נ א פ ט א ל י ן [לויפט אקעגען דער מאדאם פעטאך, ווי׳ל זי ארומ־האפען קושען]. בּאַן זשור, מאדאם! מיט אייער קארטעל האט איהר מיך פּשוט מחיה געווען!

מ א ד א ם פ ע ט א ך [שטויסט איהם אפּ פון זיך]. נאר אהן הענט!... וואָס האט איהר זיך אזוי אָנגעפאַרפומירט מיט פּאר־פומען? סע שמעקט פון אייך, ווי פון איין אפּטייק.

נ א פ ט א ל י ן. ארום וואָס מע נעהט, מיט דעם שמעקט מען... וואו איז אייער היהנערפרעסער?

מ א ד א ם פ ע ט א ך. וואָסער היהנערפרעסער?

נ א פ ט א ל י ן. אייער אלטער.

מ א ד א ם פ ע ט א ך [קאקעטירט]. מיין אלטער? ער איז נאָרניט אזוי אלט...

נ א פ ט א ל י ן. פֿאר אזא בוטאַנטשיק, פֿאר אזא באַמבאַנטשיק, ווי איהר, איז ער שוין צו־פֿאַלט... [ווי זי ארומנעמען].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [שטויסט איהם אפּ]. איך האָב אייך אַין מאָל געזאָגט: אָהן הענט!...

נ א פ ט א ל י ן. איהר פֿארגעסט, אז איהר זענט מיר א קרובה...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. טאָקי א קרובה, נאָר פֿון דער ווייטען...

נ א פ ט א ל י ן [באַלעדיגט]. איהר זענט צו מיר ערגער, ווי צו א פֿרעמדען...

מ א ד א ם פ ע ט א ך [קוקט איהם אין די אויגען]. ווי צו א פֿרעמדען? וועמען מיינט איהר דאָס?

נ א פ ט א ל י ן. די וואָנט מיין איך...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. איך ווייס, וועמען איהר מיינט... איהר מיינט דעם דאָקטאָר לאָקריץ... איהר זענט איהם מקנא... א מצוה אויף אייך — נער, נער, נער!... [ווייזט איהם מיט'ן פינגער].

נ א פ ט א ל י ן [אנגע'ברונז'ט]. באַן סואר, מאדאם! [נעוע־נענט זיך מיט איהר].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [טהוט איהם א ציה ביי דער נאז]. זייט נאָר נישט אזוי גדול'דיג ביי זיך, פּאני! איך האָב פֿיינט, אז מע בלאָזט זיך... קומט, וועלען מיר דערווייל טרינקען צו גלעזלעך טיי, נאָכדעם וועלען מיר לכּבוד יום־טוב...

נ א פ ט א ל י ן. מאכען אינצווייען א זעפּס־און־זעכציג?...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. וואָס איז אייך געפּעלען אינצווייען א זעפּס־און־זעכציג? פֿאר וואָס ניט אינרריין א פּינף־הונדערט־אינם?

נ א פ ט א ל י ן. ניין! בעסער אינצווייען א זעפּס־און־זעכציג... פּאַלגט מיר, מאדאם... [זיי נעהען צוועק. — פון אונטער'ן טיש קריכט ערויס יאנקעל פּעטאַך].

יאנקעל פעטאך [רויט ווי פייער]. גוטע פריינט, קרובים גאָר?... און אַלע ווילען לכבוד יום־טוב בעסער א זעכס־און־זעכציג אינצווייען, ווי איידער אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס! וואָס זאָל דאָס באַדייטען? כ'וועל אייך געבען א זעכס־און־זעכציג — זעכס און זעכציג מכות אויף דער נאָז וועט זיך אייך זעצען! [עס הערט זיך א קלונג. פעטאך באהאלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אריין דער אדוואקאט גלאק, איין אויסגעפוצטער. פון דער אנדערער טיר — מאדאם פעטאך].

גלאק [שארט מיט די פיס]. מאָיאָ פאָטשטעניע, מאַדאַם! ווי אַזוי טשואווסטוועוועט איהר זיך אין געזונט?... אייערע נער־ווען האָבען זיך אוספּאָקאָיעט, פּאָ קראַיני מיערע, זינט אייער סטאַריקאַשקע איז אַוועקגעפאָהרען אויף טאָרגעס?... גאָט זאָל העלפען, די טאָרגעס זאָלען זיך פּראָדאָלזשאַיען חאָטשבי א וואָך צוויי אָדער דריי!...

מאדאם פעטאך [קאַקעטיש]. וואָס זשע וועט אייך אַרויסקומען דערפון?...

גלאק. גאָרניט. וואָס דאַרף מען איהם דאָ, דעם סטאַרי־קאַשקע?... קסטאַטי, וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגען? יאָ! וואָס הערט זיך מיט דער דוכאָוונע זאַוועשטשאַניע?... ווען וועט ער אייך אָבעזפּעטשען?...

מאדאם פעטאך [אומעטיג]. אַך! ער וויל נישט הערען, נישט זעהען...

גלאק [מיט מיטלייד]. ניעאוזשעלי? א פּאָלנע אַטקאַז? וואָס איז די פּריטשינע?

מאדאם פעטאך. די פּריטשינע איז, וואָס ער האָט מורא שרייבען א צוואה... נאָך א צוואה, זאָגט ער, שטאַרבט מען...

גלאק. איהר אודיוולי‌איעט מיך, מאַדאַם! איהר זענט, דאַכט זיך, א ראַזסודיטעלנע זשענשטשינע — און לאָזט זיך איינ־רעדען אַזעלכע גלופּאָסטען! איהר ווייסט, אַז אייער סטאַרי־קאַשקע טהוט א שטאַרב, נעמט־צו די טאָכטער מיט'ן איידעם אינ־

גאַנצען, דאָ ניטאָטשקי, און אייך שטעלט מען ארו־ס, איזווייניטיע, א פייג!...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. א פערטעל קומט דאָך מיר פּאָ־זאַקאָנו...

ג ל אָ ק. פּאָ־זאַקאָנו קומט אייך א פערטעל — ווייסט איהר ווען? אַז ער חאַפּט א קאָנדראַשקע, דאָס הייסט, אַז גאָט העלפט, ער שטאַרבט אַוועק ווניעזאַפּנאָ, אומגעריכט... נאָר טאָמער, ניע דאַי באָך, האָט ער פון פריהער נאָך א דוכאָוונע זאַוועשטשאַניע, א צוואה הייסט עס, טאָגדא איז דיעלאָ דריאַן!...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. דערצו איז דאָ איין עצה...

ג ל אָ ק. נאַפּרימער? בעטען דעם אַפּטייקער נאַפּטאַלין, ער זאָל איהם איינגעבען א פּאָרציע מישיאַק מיט ביטער־וואַסער?

מ א ד א ם פ ע ט א ך [קוקט איהם אַז]. איהר זענט משוגע, צי חסר־דעה? [טרעט אָפּ].

ג ל אָ ק. דושענקאַ! איך האָב געשוטיעט, געמאַכט א נאַסמיעשקע...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. פאַר אַזעלכע נאַסמיעשקעס נעמט מען ביי מיר דעם וועג... דאָס ווייסט איהר?

ג ל אָ ק [ציהט איהר אויס א האַנט]. איזווייניטיע, לאָמיר זיך פּאָמירען! [וויל איהר שענקען א קוש].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [שטויסט איהם אָפּ]. פע, שעמען מעגט איהר זיך. איהר האָט דאָך א ווייב!...

ג ל אָ ק [לאַכט]. א כפּרה צעהן ווייבער פאַר אייער איין ווזגליאַד!

מ א ד א ם פ ע ט א ך. ששש... דאָרטען זיצט דער אַפּטייקער! קומט, וועלען מיר טרינקען צו גלעזלעך טיי. מיר האָבען דאָך היינט עפּיס חנוכּה אויף דער וועלט...

ג ל אָ ק. וועלען מיר אפשר, פּאָ עטאָמו סלוטשאַיו, מאַכען אינצווייען א זעכּס־און־זעכציג?

מ א ד א ם פ ע ט א ך. בראָש ווילען זיי אַלע אינצווייען א זעכס־און־זעכציג!... פאַר וואָס ניט אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?

ג ל אָ ק [געהט איהר נאָך]. ווינטילי, — עס איז טיסיאַטשו ראַז בעסער אינצווייען א זעכס־און־זעכציג! [זיי געהען אָפּ. — פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס פעטאַך].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ך [ווישט זיך דעם שוויים מיט דער פּאַלע]. פו! אויסגעשטאַנען א שוויצבאָד!... גוטע פריינט!... געבען עצות!... ווילען מיינער פּטור ווערען!... מיך ירשה'נען!... מכות מיט בכורות!... מאָרגענדיגען טאָג שרייב איך א צוואה און זאָג־אָפּ אינגאַנצען דער טאָכטער!... אַצינד פאַרשטעה איך שוין, וואָס דאָ טהוט זיך!... מע האָט מיר אָבער געזאָגט: „צו וואָס טויג אייך א מאַדאַם? און נאָך אַזאַ יונגע מאַדאַם?"... [ער טהוט זיך א פּאַטש אין שטערן]. אַלטער נאַר! פעטאַך איינער! א „מאַדאַם" האָט זיך דיר פאַרוואָלט אויף דער עלטער?... אָנ־געטריבען א פולע שטוב מיט גוטע פריינט! דאָקטוירים! אַפּ־טייקערס! אַדוואָקאַטען! און יעדער פון זיי וויל לכבוד יום־טוב דוקא אינצווייען א זעכס־און־זעכציג! זעכס און זעכציג מאָל א רוח אין אייער טאַטענ'ס פערעטאַטען!... ששש... מע געהט... [ער באַהאַלט זיך צוריק אונטער'ן טיש. עס קומען אָן אַלע: די מאַדאַם פעטאַך, דער אַפּטייקער נאַפטאַלין, גלאָק דער אַדוואָקאַט און אויך דאָקטאָר לאַקריץ, וועלכער קומט אַריין פון דרויסען. אַלע פיער זעצען זיך ארום טיש, ציהען אויס די פיס].

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ [רייבט די הענט. צו אַלעמען]. דער עולם, אָהן עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך... [צו דער מאַדאַם]. וואָס איז דאָ ביי אייך אונטער'ן טיש, א פוס־בענקעלע? ס'איז עפּיס ווייך...

נ א פ ט א ל י ן. איך פיהל אויך עפּיס א ווייכע זאַך...

ג ל אָ ק. איך פּאָלאַגאַיע, אַז עס דאַרף זיין א קאַוויאָר... אָדנאַקאָ, גאָספּאָדאַ, די צייט שטעהט ניט!...

מ א ד א ם פ ע ט א ך [טאשט קארטען]. אלזאָ! שפּיעלען מיר, הייסט דאָס, אלע פיער לכּבוד דעם הייליגען יום־טוב חנוכּה א פינף־הונדערס־איינס? ווערט עס אָנגערופען „מיט א באָלוואן"...

ד אָ ק ט אָ ר ל א ק ר י ץ. מיר האָבען דאָך געשמועסט — אינצווייען א זעכּס־און־זעכציג!...

נ א פ ט א ל י ן. ווי געשיקט זיך עס אינצווייען, אז מיר זענען דריי?...

ג ל אָ ק. גאָספּאָדא! פּאָסלושאיטיע — איכ'ל אייך געבען א סאָוויעט, וועט איהר אלע זיין אודאָווליעטוואָרעט. לאָז איט־ליכער פון אונז פּאָ אָטשערעדי שפּיעלען מיט דער חאָזיאיושקע אינ־צווייען א זעכּס־און־זעכציג... איך וועל זיין דער ערשטער...

ד אָ ק ט אָ ר ל א ק ר י ץ. וואָס עפּיס איהר? און וואו בין א י ך?

נ א פ ט א ל י ן. און וואו בין א י ך? [פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס יאנקעל פּעטאך, א צעקנייטשטער, א צעטראָטענער, איין אויס־געשמירטער].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ך. און וואו בין א י ך? ? ?...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. אך! ס'איז מיר ניט גוט! [פאלט חלשות. אלע בלייבען דערשטוינט].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ך [צום דאָקטאָר לאקריץ]. נו? וואָס שווייגט איהר? די מאדאם חלש'ט... איהר זענט דאָך א דאָקטער!... א פּראָפעסער!...

ד אָ ק ט אָ ר ל א ק ר י ץ [ווייזט אויפ'ן אפּטייקער]. נאפטאלין דער אפּטייקער וועט א לויף טהון צו זיך אין דער אפּטייק ברענגען א מיקסטורעל... איך דארף געהן צו מיינע פּאציענטען... דער עולם, פארשטעהט איהר מיך, קרענקט... [רוקט זיך צו דער טיר].

נ א פ ט א ל י ן. אָהן א רעצעפּט קאָן איך ניט ארויסגעבען קיין מיקסטורען... [רוקט זיך צו דער טיר].

ג ל אָ ק. אָדנאקאָ, א שענער דאָקטאָר! א שענער אפּטיי־קער! איהר זענט ביידע גוטע טרוסען!... ווּפּראָטשעם, איזווי־

ניטיע — איך האָב קיין צייט ניט... איך דאַרף ספּיעשען אהיים...
[רוקט זיך צו דער טיר].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ך. אזוי? איהר ספּיעשעט אהיים? איהר האָט קיין צייט ניט? און אינצווייען א זעכס־אוֹן־זעכציג האָט איהר אלע צייט? זעכס אוֹן זעכציג מכּות אייך אין די ביינער. ממזרים! זעכס אוֹן זעכציג מאל זאל א רוח אין אייער טאטענ'ס טאטען פּערטאטען!!!

פ א ר ה א נ ג.